T.C.
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

İLETİŞİM ALANINDA ÇOCUKLARA İLİŞKİN ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUKİ DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

UZMANLIK TEZİ

Gülbin Ayşı ATEŞ

ANKARA

EKİM 2011

T.C.
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

İLETİŞİM ALANINDA ÇOCUKLARA İLİŞKİN ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUKİ DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

UZMANLIK TEZİ

Gülbin Ayşı ATEŞ

DANIŞMAN
Üst Kurul Uzmanı Gülümser BOSTAN

ANKARA
EKİM 2011

TEZ TESLİM TUTANAĞI VE DOĞRULUK BEYANI

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nda görev yapan Uzman Yardımcısı olarak, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzman Yardımcılığı Giriş ve Yeterlik Sınavları ile Uzmanlığa Atanma, Yetiştirilme, Görev, Yetki ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 19 uncu maddesinin 4 üncü fıkrasına istinaden çıkartılan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Tez Hazırlama Yönergesi'ne uygun olarak hazırlamış olduğum uzmanlık tezi ilişikte sunulmuştur.

Bu uzmanlık tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplayıp sunduğumu; ayrıca, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Tarih: 24.10.2011

Adı-Soyadı-Unvanı-İmzası:

Gülbin Ayşı ATEŞ
Üst Kurul Uzman Yardımcısı

Uzmanlık Tezinin Adı:
İLETİŞİM ALANINDA ÇOCUKLARA İLİŞKİN ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUKİ DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ
EK:
-Tez (3 adet)
-CD (1 adet)
Tezi Teslim Alan

Daire Başkanı

Tarih

Adı-Soyadı-İmzası

TEŞEKKÜR

Tez çalışması boyunca alanında destekleyici tutumu ve şevklendirici anlayışı ile çalışmanın bütünlüğünü oluşturulması ve çalışmanın düzenli ve kolaylıkla ilerlemesi için her türlü katkı ve desteğinden dolayı tez danışmanım Üst Kurul Uzmanı Sn. Gülümser BOSTAN'a,

Tez çalışmasında kaynak temininde ve konu planlamasında bana destek sağlayarak araştırmama yardımcı olan RTÜK Üyesi Sn. Dr.Hamit ERSOY'a, Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri Sn. Neriman SARAÇ'a, İzleme ve Değerlendirme Daire Başkan Yardımcısı Emir M. Ulucak'a, Üst Kurul Uzmanları Sn. Nuran YARDIMCI ve Sn.Bora SÖNMEZ'e,

Öğrenim hayatım boyunca kalıcı desteğini her zaman hissettiren dayım İbrahim GÜNDÜZ'e,

Desteklerinden dolayı Bengü ERTAN'a, her zaman yönlendirici ve öğretici yönüyle bu tezi güzelleştiren H.Tuğrul OKTAY'a, tüm Uzman Yardımcısı arkadaşlarıma ve bu tezin hayata geçmesi kendisinin desteği, katkısı ve takım çalışması ruhu olmaksızın mümkün olmayan Erhan BAL'a,

Eğitimin ve öğrenmenin hayata yapılabilecek en büyük katkı olduğunu öğreten ve sevgiyle destekleyen öğretmenler, annem Şengül ALAN'a ve babam Ömer ALAN'a,

Tez hazırlamanın sıkıntılı ve stresli sürecini tüm yorgunluğuyla benle paylaşan ve desteğiyle ve zekasıyla hep yolumu açan eşim Himmet ATEŞ'e teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONAY SAYFASI
DOĞRULUK BEYANI
TEŞEKKÜR I
İÇİNDEKİLER II
KISALTMALAR V
TABLOLAR VI
ŞEKİLLER VII
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇOCUK KİMDİR?

1.1. ULUSLARARASI MEVZUATTA ÇOCUK 9
1.1.1.Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 9
1.2. ULUSAL MEVZUATTA ÇOCUK 22
1.2.1. Türkiye'de Mevzuat ve Genel Basın Düzenlemeleri……24

İKİNCİ BÖLÜM
TELEVİZYON ve ÇOCUK

2.1. Televizyon ve Çocukla İlgili Yapılmış Araştırmalar 33
2.1.1. Televizyonun Çocuklar Üzerinde Olumlu Yanları 42
2.1.2. Televizyonun Çocuklar Üzerinde Olumsuz Yanları 43
2.2. Televizyon Yayınları İle İlgili Ulusal Mevzuat ve Çocuklar 44
2.3. AB'inde Çocuklara İlişkin Televizyon Yayıncılık Düzenlemeleri.....65
2.4. Televizyon Yayınlarında Şiddet ve Çocuk 72

2.5. Televizyon Reklamlarında Çocuğun Yeri 76
2.6. Haberlerin Çocukların Dünyasına Etkisi 96
2.7. Çocukları Televizyonun Olumsuz Etkilerinden Koruma Yolları 102
2.7.1. Akıllı İşaretler Vasıtasıyla Çocukların Korunması 102
2.7.2. Çocuklara Yönelik Televizyonda Korumalı Saatler Uygulaması…108
2.7.3. Çocuklara Yönelik Tematik Kanallar 110
2.7.4. Medya Okuryazarlığı 112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İNTERNET ve ÇOCUK

3.1. İnternet ve Çocuk Alanında Araştırmalar 127
3.1.1. İnternet ve Çocuk: Ulusal Araştırma..... 127
3.1.2. İnternet ve Çocuk: Uluslararası Araştırma..... 136
3.2. İnternetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri..... 149
3.2.1. İnternetin Çocuklara Faydaları..... 149
3.2.2. İnternetin Çocuklara Zararları..... 151
3.3. Ulusal İnternet Mevzuatı..... 153
3.3.1. İnternetten Sorumlu Kurumlar 161
3.4. Uluslararası İnternet Mevzuatı..... 170
3.5. İnternette Çocukların Obje Olarak Güçsüzlüğü 183
3.5.1. Çocuk Pornografisi..... 183
3.5.1.1. Uluslararası Sözleşmelerde Çocuk İstismarı ve Çocuk Pornografisine İlişkin Düzenlemeler 187
3.5.1.2. Çeşitli Ülkelerde Çocuk Pornografisini Cezalandırmaya Yönelik Olarak Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler ve Çalışmalar..... 194
3.5.1.3. Ulusal Hukukta Çocuk Pornografisine Dair Düzenlemeler..... 201
3.5.1.4. Avrupa Birliği'nde Çocuk Pornografisine İlişkin Kararlar 207
3.6. Dünyada İnternet Üzerine Uygulamalar 212

3.6.1. Polonya'da "Safer Internet" Programı 212
3.6.2. Çek Cumhuriyeti Safer Internet Programı 214
3.6.3. Avustralya Sabit ve Hareketli İnternet İçeriği Ortak Denetimi 214
3.6.4. Almanya'da Çocukların İnternet Servislerinden Korunması 220
3.6.5. İtalya'da İnternet Servislerinden Küçüklerin Korunması 222
3.7. İnternet Kullanımı İçin Çözümler 224
3.8. Bilgisayar Oyunları 225
3.8.1. Avrupa'da Bilgisayar Oyunları Sınıflandırması 226
3.8.2. Amerika'da Bilgisayar Oyunları Sınıflandırması 229
3.9. İnternetin Olumsuz Yönlerinden Çocukları Koruma Yöntemleri 238
3.9.1. Bilgi Okuryazarlığı 238

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ 242
KAYNAKÇA 259
EK 283
ÖZET 288
ABSTRACT 289
ÖZGEÇMİŞ 290

KISALTMALAR

Tez çalışmasında kullanılan bazı kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

AB	Avrupa Birliği
ACMA	Australian Communications and Media Authority (Avustralya İletişim ve Medya Otoritesi)
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.b.	Adı geçen bağlantı
a.g.m.	Adı geçen makale
C	Cilt
ÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
IP	Internet Protocol İnternet Protokolü

TABLOLARIN LİSTESİ

Tablo 2. 1. Coğrafi bölgelere göre program türlerinin izlenme düzeyi (%) 35
Tablo 2. 2. Cinsiyete göre program türlerinin izlenme düzeyi 36
Tablo 2. 3. Yaş gruplarına göre program türlerinin izlenme düzeyi 37
Tablo 2. 4. Medeni duruma göre program türlerinin izlenme düzeyi 38
Tablo 2. 5. 15/05/2002- 31/10/2010 tarihleri arasında 3984 Sayılı Kanun çerçevesinde alınan müeyyide kararları..... 51
Tablo 2. 6. Haberlerde Yer Alan Bir Görüntü Nedeniyle Çocukların Olumsuz Etkilendiğine Şahit Olma Durumu..... 100
Tablo 2. 7. Avrupa Birliği Ülkelerinde Kullanılan Koruma Sistemleri..... 107
Tablo 3. 1. İnternet Kullanıcılarının Artışı 120
Tablo 3. 2. Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olup 128
Tablo 3. 3. Cinsiyete Göre Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olup Olmadığı 129
Tablo 3. 4. Yaşa Göre Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olup Olmadığı 129
Tablo 3. 5. SES'e Göre Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olup Olmadığı 130
Tablo 3. 6. Bilgisayarın Kullanılma Amacı 130
Tablo 3. 7. Cinsiyete Göre Bilgisayarın Kullanılma Amacı 131
Tablo 3. 8. Yaşa Göre Bilgisayarın Kullanılma Amacı 132
Tablo 3. 9. SES'e Göre Bilgisayarın Kullanılma Amacı 132
Tablo 3.10. Ülke ve Yaş Gruplarına Göre Tüm Reklam Örneklerinin Genel Görünümü 229
Tablo 3. 11. Avrupa Komisyonu Oyunlar Araştırması Sonuçları 234

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Grafik 2. 1. Haberlerde Yer Alan Bir Görüntü Nedeniyle Çocukların Olumsuz Etkilendiğine Şahit Olma Durumu 101
Şekil 2. 2. Akıllı İşaretler 103
Grafik 3. 1. Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olup Olmadığı 128
Grafik 3. 2. Bilgisayarın Kullanılma Amacı 131
Şekil 3. 3. Avustralya'da küçüklerin internette korunması..... 220
Şekil 3. 4. Almanya'da küçüklerin internette korunması..... . 221
Şekil 3. 5. İtalya'da küçüklerin internette korunması 222
Şekil 3. 6. Almanya'da küçüklerin video oyunlarında korunması 232

GİRİŞ

İletişim alanında çocukların incelenmesi söz konusu olduğunda, çocukların çoklu medya kullanımına dahil olduğu, dolayısıyla farklı alanlarda çocukların iletişim araçlarıyla ilişkilerinin ve etkileşimlerinin incelenmesi mantıklı bulunmaktadır. Görsel medyanın artan etkinliği ve görselliğindeki çeşitliliğin artışı, bugünün çocuklarının dünün çocuklarından daha farklı ve daha görsellikle yoğrulmuş bilişsel süreçlere sahip olmalarına neden olmaktadır. Çocuklar, örgün eğitimde harcadıkları toplam vaktin daha fazlasını -eğitimde artan bilgi teknolojileri kullanımıyla birlikte- televizyon ve diğer iletişim araçlarında harcamaktadırlar. Bu yüzden kitle iletişim araçlarının çocuklar üzerindeki etkisi anlaşılmaya çalışılırken etki tepki mekanizmalarından ziyade uzun vadeli sonuçlar düşünülmeli; çocukların televizyon ve internet kullanımına dair planlamalar bu boyutta yapılmalıdır. Çocukların dünya algısında hızlı değişimler yaratan araçlar düşünüldüğünde çocuk hakları ve kitle iletişim araçları ilişkisi perspektifi temel alınmalıdır. Çocukların yaşla beraber kitle iletişim araçları kullanımının sayısal ve çeşitlilik anlamında artış göstermesi bu çalışmanın önemini artırmaktadır.

Bu yüzden, iletişim alanında çocuklara dair hukuki düzenlemelerin incelenmesinde, öncelikle çocuklar ve çocuk hakları üzerine en geniş çerçeveyi oluşturan belge olarak Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Ulusal Hukuk'a yansımalarının incelenmesi, ilk bölümü oluşturmaktadır. Bu bölümde ilk olarak, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi ve Sözleşme'nin kitle iletişim araçları ve çocuk ilişkisini düzenleyen maddeleri konu edilmiştir. Daha sonra, Ulusal Kanun'da basın-çocuk ilişkisine değinen kanunlarla Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin etkileri irdelenmiştir.

İkinci bölümde RTÜK'ün de çalışma alanı olan televizyonun çocuklarla ilişkisi geniş çerçevede anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu anlamda televizyon- çocuk ilişkisi üzerine yapılmış araştırmalar ve bu araştırmalardan edinilen televizyonun çocuk üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine bu konuya katkısı sebebiyle yer verilmiştir. Tartışılan bilgilerin ışığında televizyon yayınları ve çocuk üzerine Ulusal Hukuki düzenlemeler açıklanmış ve gelişiminden söz edilmiştir. Konuya kaynaklık teşkil eden ve gelişmeleri örnek alınan Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nin televizyona ilişkin çocuklar hakkındaki düzenlemelerine yer verilmiş ve konu, Deklarasyonlar, Tavsiye Kararları, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi ve Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi çerçevesinde etraflıca incelenmiştir. RTÜK'ün televizyona ilişkin düzenlemelerinde çocuğun önem kazanmasına ilişkin yapılan gelişmeler ve geleceğine ilişkin tespitlerde bulunulmuştur.

Daha sonra televizyon-çocuk bölümüne televizyondaki şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi anlamında devam edilmiştir. Şiddetin çocuklar üzerindeki çeşitli etkileri, psikoloji teorileri ve ebeveynlik modelleri hesaba katılarak analiz edilmiş; konu hakkında yapıcı çözümlerle çocuklara ilişkin koruma yöntemleri önerilmiştir.

Televizyondaki reklamlar ve çocuk ilişkisinde çocukların çift yönlü maruz kaldığı etkiler, bir başka deyişle izleyici ve oyuncu olarak reklamlarla kurdukları ilişki konu edilmiştir. Çocukların, bu kadar erken dönemde tüketici rolünü ne şekillerde edindiği ve Kanunlarda buna ilişkin ne gibi önlemler alındığı ulusal ve uluslararası düzlemde incelenmiştir.

Bir başka alt başlık olarak yer verilen haberlerin çocukların dünyasını nasıl etkilediği, konuya ilişkin örnekler, Sivil Toplum Kuruluşları Uygulama Kodları ve Kanunlarda işlendiği haliyle tartışılmıştır. Çocukların yine izleyici ve haber metası olarak konumlandığı haberler, çocukları hedef almayan ancak çocukları etkileyen yayınlardır. Bu yüzden çocukların hem izleyici hem izlenen olarak haberlerde nasıl tutum alınmasına ilişkin bilgiler çocukların yararı ilkesinin önceliği çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Buraya kadar bahsi geçen başlıklarda çocukların televizyonla kurduğu ilişki konu edilmiş ve bundan sonraki televizyon bölümünün altındaki başlıklarda da çocukların televizyonun olumsuz etkilerinden korunmaları ve olumlu etkilerinden faydalanmalarından bahsedilmiştir. Bu sebepten, ilk olarak Akıllı İşaretler aracılığıyla çocukların nasıl korunabileceği ve Akıllı İşaretler sisteminin geçirdiği hukuki gelişim konu edilmiştir. Akıllı İşaretler'in Uluslararası kanunlardaki zemini, Ulusal Kanun'da zorunluluk esasına geçişteki hukuki süreç, sistemin faydalarıyla aktarılmaktadır.

Akıllı İşaretler Sistemiyle beraber uygulanmakta olan Korumalı Saatler Uygulamasında, çocuklara zararlı televizyon içeriğinin çocukların göremeyeceği saatlerde yayınlanması; dolayısıyla çocukların uygun olmayan içerikteki televizyon yayınlarından korunması amaçlanmaktadır.

Çocukların korunmasında, Çocuklara Yönelik Tematik Kanallar artan yoğunluklarıyla beraber çocuklara yönelik yayınların hazırlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu yöndeki yayınların 6112 sayılı RTÜK Kanunu'nda yer bulması da konuya hukuki anlamda açıklık kazandırılması ve faydaları açısından irdelenmesini gerekli kılmaktadır.

Çocukların korunması, son olarak Medya Okuryazarlığı yöntemi ile açıklanmaktadır. Konunun Uluslararası Hukuki Düzenlemelerde ve RTÜK'ün politikalarında yer alışı konuya verilen önemi ortaya çıkarmak amacıyla irdelenmekte ve önemi vurgulanmaktadır.

Üçüncü Bölüm'de yaşanan teknolojik gelişmeler, yakınsama ve günümüzde çocuk ve gençlerin yeni medya araçlarına gösterdiği ilgi dolayısıyla internet ve çocuk ilişkisi incelenmiştir. Çocuklar, bu yeni medya araçlarına artık mekan sınırı olmaksızın ve her türlü eğlence, iletişim, sosyalleşme ve eğitim amaçlarıyla başvurmaktadırlar. İnterneti geleneksel medya araçlarından ayıran en temel fark, internetin bu araçlar gibi hukuki anlamda denetlenebilirliğinin zorluğudur. İnternetin yaygınlığıyla birlikte internetin zararları ve yararları de artmaktadır. Bu nedenle,

konuya ışık tutması ve genel bir fikir vermesi amacıyla ulusal ve uluslararası sahalarda yapılmış araştırmalar tartışılmaktadır. Bu anlayış, ülkemizde ve dünyada çocukların internetle kurdukları ilişkinin benzerlikleri ve farklılıklarının resmedilmesine yardımcı olmaktadır. İnternetin, geleneksel medya araçlarında farklı olarak yaygınlığının sınır tanımaz oluşu, internetin çocuklar üzerindeki faydaları ve zararları hakkında da bir çerçeve çizmeye yardımcı olmaktadır.

Yine de hukuki mevzuatta ilk olarak ulusal internet mevzuatının çocuklara ilişkin maddeleri ve konuya ilişkin Türkiye'de sorumlu kuruluşlar araştırılmıştır. Daha sonra uluslararası mevzuata geniş bir bakış açısı sunularak konu üzerine Avrupa müktesebatına dahil olmuş Tavsiye Kararları, Deklarasyonlar ve Avrupa Siber Suç Sözleşmesi, çocuk ve internet başlığına uluslararası hukuki değerlendirmelerle katkıda bulunulmuştur.

İnternet ve çocuk ilişkisinde geleneksel medya araçlarından bir başka fark, çocukların televizyondaki gibi sadece edilgen ve zarar gören değil, aynı zamanda zarar verebilir halidir. Çünkü, internet interaktiftir ve doğası gereğince medya malzemelerini tüketirken üretme imkanı da verebilmektedir. İşte bu materyalin zararlı olma ihtimali internet ve çocuk ilişkisinin tartışılmasının önemini artırmaktadır.

İnternette, çocukların materyalleri tüketimi ve üretiminde karşılaşacağı riskler dışında, çocukların cinsellik metası olarak kullanılmasının sonucu olan çocuk pornografisi de internet-çocuk bölümünün bir başka önemli alt başlığını oluşturmaktadır. Çocuk pornografisi, konuya ilişkin ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemelerin detaylı olarak incelenmesi, örnekler ve ülkeler dahilindeki yaptırımlar ve önlemlerin sorgulanmasıyla değerlendirilmiştir. Çocuk pornografisinin dünyada artan bir problem oluşu ve konunun çocuklara olumsuz etkilerinin sorgulanamaz oluşu, çözümlerin de keskinliğini açıklamaktadır.

Bu alt başlığın ardından, dünyada internet ve çocuk ilişkisinin hukuki yorumları ve çözüm yöntemlerinden bahsedilmektedir. Çeşitli ülkelerin

kanunlarının, ülkemizde de paydaşların nasıl rol olması gerektiğine ilişkin fikirler verebileceğine inanılmaktadır. Bu anlamda internet kullanımı için toplumsal çözümler ve Türkiye'deki çözüm politikası açıklanmaktadır.

İletişim araçlarında daha az dikkat çeken; fakat çocuk ve gençleri büyük anlamda etkilemekte olan bilgisayar oyunları, bu bölümün diğer bir alt başlığıdır. Bilgisayar oyunları artmakta, olumlu-olumsuz etkileriyle gündemde daha fazla yer almaktadırlar. Bunlara ilişkin hukuki düzenlemelerin yanında STKlar (Sivil Toplum Kuruluşları) aracılığıyla bilgisayar oyunlarının sınıflandırılması gerekmektedir. Uluslararası dikkat çeken uygulamalardan örnekler verilerek bilgisayar oyunlarının düzenlenmesinde ülkemize ışık tutması amaçlanmıştır.

İnternet ve çocuk adlı bölümün çeşitli alt başlıklarla incelenmesi ve konunun etraflıca tartışılmasının sonucu olarak bilgi okuryazarlığının önemi, internetin olumsuz yönlerinden çocukların korunması alt başlığıyla açıklanmıştır. Hukuki düzenlemelerle beraber bilgi okuryazarlığının dünyayı çepeçevre saran ve çocukları da yoğun etki altında bırakan internetin düzenlenmesinde etkinliği değerlendirilmektedir. Bu amaçla, konuya ilişkin Tavsiye Kararları ile desteklenmiş ve çocukların etkin bir bilgi teknolojileri kullanıcısı olarak internetten en yüksek düzeyde faydalanması ve en alt düzeyde zarar görmesi için bilgi okuryazarlığı sonuç olarak kabul edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇOCUK KİMDİR?

Çocuk kavramı farklı bilimlerde farklı anlamlar almıştır. Hukuki tanımlamaya bakarsak; çocuğun suçu işleyen kişi olması ya da suçun mağduru olması durumuna göre değişiklik göstermektedir.[1] Hukukta çocuk, çalışan çocuk kavramını da içermektedir.

Çocuk hukukunun temeli de on sekiz yaşından küçükleri birçok uluslararası düzenlemenin ışığında ve Anayasa'da, ceza, yargılama, yerel yönetim, kolluk gücü, kitle haberleşme ve eğitim yasalarında, Medeni Kanun'da ve İş Kanunu'nda, güçsüzlüğü dikkate alınarak, çocuğu; evde, okulda, işyerinde, eğlence yerinde, sokakta, karakolda, hastanede, mahkemede ve cezaevinde özel olarak koruyup güvenlik altına almaktır.[2]

Toplumun en savunmasız ve güçsüz kesimini oluşturun çocukların Medeni Hukuk alanında korunmasını düzenleyen hükümler sistematik bir şekilde irdelenmiştir. Çocuk haklarını konu alan ve bunları güvenceye kavuşturmayı amaçlayan çocuk hukukunun yeni bir alan olmasına karşın düşünsel kökenleri insanlık tarihi kadar eskidir. Çocuk Hukuku, Medeni Kanun gibi ya da başkaca bir özel hukuk külliyatı gibi bir özel yasaya sahip olmayıp farklı yasalara dağıtılmış ayrı ayrı kuralların derlenmesinden oluşmuştur. Çocuk Hukuku konu zenginliği itibari ile çok renkli ve tüm alanlarda gezinme zorunluluğu sağlayan genç bir hukuk dalı olup bu yönü ile ilgilisine geniş bir bakış açısı sağlar. Çocuk hakları özel hukuk, sosyal

[1] Ali Hakan Evik, *Çocuk Suçlarının Yargılanması ve Yaptırımların Uygulanması Rejimi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998, s. 4.
[2] Rona Serozan, *Çocuk Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, S.2.

hukuk, kamu hukuku ve uluslararası hukukta yer alan kuralların, çocuklara tanıdığı yetkileri kapsar.[3]

Çakır [4] çocukluk kavramının yaşam zincirinin bir parçası olarak oluştuğunu ve değer ve normlardan bağımsız olamayacağını açıklamıştır. Semerci[5], çocuğun erişkinden ve düzenin etkileri dışında da sürekli değişen, durağan olmayan bir varlık olduğunu anlatmıştır.

Çocuk kavramı genel itibariyle 0-18 yaş arası bireyi tanımlamaktadır; farklı toplumların yasalarında farklı yaş tanımlamaları yer alabilmektedir. Onur[6] bu farklılaşmanın ve çocuk sayılmanın değişmesinin nedeni olarak kentleşme ve sanayileşme sonucu ailenin rolünün ve yapısının değişmesi, insan yaşamının uzaması, ana-baba-çocuk ilişkisinde duygusal bağın oluşmasını göstermektedir. İnal da çocuğun ulus-devlet modelinin inşasıyla beraber kentleşme ve sanayileşmenin sonucunda öneminin arttığından bahsetmektedir.[7] Çocuğa daha fazla özen gösterilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla, toplumsal ödev mantığıyla çocuğun dünyası kimi ideolojiler eşliğinde topluma, toplumun kendisine benzetilerek değiştirilmiş ve çocuk toplumsal erişkin görevlerini ve rollerini edinmeye başlamıştır. Medyanın da bu varsayılan rollere çocukları yakınlaştırmaya, aynı zamanda bu rolleri de çocuklaştırmaya meyli artmaktadır.

Çocuğun toplum tarafından biçimlenebilir ve değişime her zaman açık bir varlık oluşu, onu tez konumuz olan iletişim araçları karşısında daha zarar görmeye müsait kılmaktadır. Postman[8] çocuğun ve toplumun tamamının medya etkisi altına

---

[3] Ali Naim İnan, *Çocuk Hukuku*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İstanbul, 1968, s.13.
[4] Derya Çakır Tunç, *Çocuk Hakları Sözleşmesinin Eğitim Politikalarına Yansımaları Konusunda Milli Eğitim Bakanlığı Uzmanlarının Görüşleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Eğitim Ekonomisi Ve Planlaması Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Şubat 2008.
[5] Z.Bengi Semerci, *Birlikte Büyütelim: Çocuk Ruh Sağlığı*, Alfa Yayınları,İstanbul, 2006, s.65.
[6] Bekir Onur, *Toplumsal Tarihte Çocuk*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1994, s.2.
[7] Kemal İnal, *Türkiye'de Çocukluk: Nereye!*, Ebabil Yayıncılık , İstanbul, 2007, 13-51 ed.Selda İçin Akçalı, S.29.
[8] Neil Postman, *Çocukluğun Yokoluşu*, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, s.42

girmesini daha da geriye götürmekte; matbaanın bulunmasından itibaren toplumsal yaşamın buna uygun değiştiğini söylemektedir. Postman kendisi bir ileti olan medyanın, dünyaya ilişkin tanımlarla yaşamı etkilediğini anlatmaktadır. Medyanın yarattığı gerçeklik, çocuk ve gençlerin kişiliğini oluşturmasını biçimlendirmektedir.

Aslında Postman'ın odaklandığı ve çocuk-medya ilişkisinde rahatsızlığını dile getirdiği, Rönesans döneminde icat olunmuş çocukluğun, bu medyanın metalaştırıcı etkisiyle yok olmaya yüz tuttuğundan bahsetmektedir. Medyanın onsuz olunamayacağını şiar eden dünyası, çocukluğu özel kılan sırları ifşa etmekte, yetişkinlik ve çocukluk arasındaki sır ve yaşam biçimi ayrımı giderek yok olmaktadır. Kimi bilgileri –özellikle yeni medya teknolojileri- ebeveynlerinden daha iyi bilen çocukların onlarla yer değiştirmiş halleri göz önüne gelmektedir. Çocuğu, yetişkin olmaya hazırlayan tek şey, tek fark Ortaçağ'da ortaya çıkan eğitim ve öğretim olduğu varsayımıyla endişeye kapılmaktadır Postman. Aslında çocukluğun sisteme (ekonomik, sosyal) entegre oluşu eğitimli/eğitimsiz ayrımının varlığı ve bunun yetişkinliğe ulaşma olanağı haline gelmesiyle olmuştur.

Sadece geleneksel medya değil; yeni medya da bireyi, aileyi, çocuğu ve politikaları biçimlendirme rolünü üstlenmiştir. Gelişen teknoloji de medya-çocuk ilişkisine derinlik katmıştır.[9] İnternet, cep telefonu, uydu antenler ve çok kanallı televizyonlar, konsol oyunları, çevrimiçi oyunlar, animasyon filmler, çocuğun sadece alıcı olarak değil; aynı zamanda sürece katkısı olan, süreci değiştiren bir aktör olduklarını göstermektedir.

Çocuk kültürü alanları, çocuğun ırksal, politik ve kişisel kimi özellikleri edinmesinin beklendiği; bu yüzden uzun vadeli bir ideolojik savaşın sürdüğü bir alandır.[10] İnşa edilen bu alan çocuğun kimliğinin kitle iletişim araçları üzerinden kurgulanışını resmeder. Alemdar ve Erdoğan görüşleri de bunu destekler nitelikte

[9] Volkan Tekdemir, Mücahit Gültekin, Uniage bir yapım olarak Shrek serisindeki negatif içeriğin çocuk gelişimi açısından incelenmesi, Akıl Oyunları Akademisi

[10] Henry A. Giroux, Animating Youth: the Disnification of Children's Culture, *Socialist Revie*w, Sayı:24, No:3 1995, s.23-55, s.24.

çocuk endüstrisinin araçlarının çocukların tüketim ve ekonomik istismara sürüklediğini iddia etmektedir.[11]

Ancak medyanın kendisi de tüm politik, ekonomik çevrenin etkileriyle yeniden oluşmaktadır. Medya çocuğu tüketici yapmakta ve bunun güncelliğini korumak için yetişkinlere ait alanlara çocukları da dahil etmektedir. Toplumsal etkileşim olarak çocuk, yaşı ilerledikçe bedensel, duygusal, davranışsal, zihinsel yönlerden değişimler geçirir.[12] Bağımsızlık duygusu, işbirliği isteği, soyut düşünce artarken daha fazla değişkenle sosyal ilişkilere girmektedir. Bunlardan birisi de mutlaka kitle iletişim araçlarıdır.

Alver[13] medyanın en fazla tehlikeye maruz bırakabileceği kesimin çocuklar olduğunu düşünmektedir; çünkü medya, günlük yaşamla bütünleşmiş ve aktardığı deneyimler kişilerin hayatlarını programlamaktadır.

Elkind[14]'e göre kitle iletişim araçları, çocuğu ya da ergeni zamanından önce büyümeye zorlayan, hissetmediği bir olgunlukta davranmasını bekleyen olgulardır. Çocuğun fiziksel, zihinsel ve ekonomik anlamda bağımlı oluşu, toplumun onu koruma sorumluluğunu öne çıkarmaktadır. Sağlıklı bir çocuğun topluma kazandırılmasındaki görev aile kadar devlete de aittir.

1.1. ULUSLARARASI MEVZUATTA ÇOCUK

1.1.1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

[11] İrfan Erdoğan & Korkmaz Alemdar, *Popüler Kültür ve İletişim*, Erk Yayıncılık,Ankara, 2005, s.169.
[12] Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yayınları, Ankara, 1996, s.30.
[13] Füsun Alver, Neil Postman'in Çocukluğun Yok Oluş Sürecinde İletişim Teknolojisi Eleştirisinin Eleştirisi, *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, Sayı:2, No:2, 2004, s.129-141.
[14] David Elkind, Çocuk ve Toplum Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Arastırma ve Uygulama Merkezi Yayınları,Ankara,1999, Yayına Hazırlayan Prof. Dr. Bekir Onur, s.219.

Çocuk korunması, çocuk kavramının ve çocuk haklarının tarihsel gelişimi içerisinde ortaya çıkmıştır. Uluslararası alanda Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne de temel oluşturan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nde yer alan çocuğun yararı, "saygınlık ve özgürlük koşulları içinde normal biçimde ve sağlıkla, sosyal, ruhsal, ahlaki, akılsal, fiziksel gelişmesini sağlamak" olarak tanımlanmıştır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesinde ise, "çocuğun yüksek yararı ilkesinden "temel düşünce" olarak söz edilmektedir. Çocuğun yararının en iyi biçimde korunması çerçevesinde çocuğun yararının başka kimselerin yararları ile çatıştığında çocuğun menfaatinin üstün tutulması, çocuğun yararını belirleyecek kimselerin, aileyi, çocuğu, çocuk psikolojisi ve konusunda uzmanları dinlemesi, çocuğun yararı belirlenirken her ülkenin kendi gerçekliğini göz önüne alması ölçütleri dikkate alınabilir.

Bu kuralların insan onuru ve saygınlığına uygun olması çocuğun olduğu kadar toplumun da yararınadır. Bu nedenle çocukların gelişmekte olan beden ve zihinlerinin korunması toplumun elinde bulunan kaynaklar açısından ilk sıralamayı almalıdır. Öncelik ilkesi, çocuğun yararlarının her zaman ve her koşulda öncelikle korunmasını ifade eder. Devletin görevi çocuğun korunmasına yönelik anne babayı denetlemekle sınırlı olmayıp bununla birlikte çocukların yetenekleri doğrultusunda gelişmelerini güvence altına almak, onların ekonomik ve sosyal refahını da sağlamaktır. Bu nedenle korunmaya muhtaç çocuk ve dolayısı ile toplumun refahı bu konuda düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Çocuğun korunması ve yararı ilkesi, çocuk hukukunun hem özel hukuk hem de kamu hukuku alanını ilgilendirmektedir. Çocuk Hukuku denince akla kamu hukuku alanında çocuğun korunmasından ve Uluslararası çocuk haklarından önce Medeni Hukuk alanında çocuğun hakları, sorumluluğu ve korunması gelmektedir.

1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin hazırlık süreci, 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi ve 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi ile başlamıştır. Temel alınan bu bildirgelerin üzerinden geçen zaman zarfında yeni fikirler ortaya çıkmış, bazı anlayışlar değişmiştir.

BM Genel Kurulu Çocuk Hakları Bildirgesi'nden yirmi yıl sonra, 1979 yılı "BM Çocuk Yılı" olarak kutlanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi ise BM Sekreteryasının değişik birimlerinde, özellikle Cenevre'de bulunan İnsan Hakları Merkezi, Viyana'daki Merkez UNICEF, Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO), Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO), UNESCO, Kızıl Haç'ın katkıları ile son halini bulmuştur. 20 Kasım 1989 tarihinde BM'in 44.Genel Kurulu'nda Sözleşme metni oy birliği ile benimsenmiştir. Sözleşme, Bakanlar Kurulu tarafından 23.12.1994 tarihinde 94/6423 sayılı kararla onaylanmış ve 27.1.1995 gün ve 22184 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir ve 2054 sayılı yasa ile iç hukuk kuralına dönüşmüştür.[15] ÇHS'nin ilke ve hükümlerinin uygulanmasının izlenmesinden sorumlu "Koordinatör Kuruluş" olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) görevlendirilmiştir.[16]

26 Ocak 1990 tarihinde imzaya açılan ÇHS, aynı gün 61 devlet tarafından imzalanmıştır. Sözleşmenin en temel özelliği, dünyada en fazla ülke tarafından kabul edilmiş belgelerden birisi olmasıdır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'yle İlgili Türkiye'deki Tarihsel Süreç

- 14 Eylül 1990 Türkiye "Çocuk Hakları Sözleşmesi"ni imzaladı.
- 9 Aralık 1994 Türkiye "Çocuk Hakları Sözleşmesi"ni çekince ile onayladı.
- 9 Eylül 2000 Türkiye "Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği, Çocuk Pornografisi İle İlgili Seçmeli Protokol"ü imzaladı.
- 9 Eylül 2000 Türkiye "Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmamaları Konusundaki Seçmeli Protokol"ü imzaladı.

[15] Emine Akyüz, *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, Ankara, 2000, s.39.

[16] Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Fahişeliği ve Pornografisine İlişkin İhtiyari Protokolü İlk Ülke Raporu, http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pagefiles/cocuk-haklari-konusunda-daha-fazlasi-icin-tiklayiniz/CocukSatisiVePornografisi_UlkeRaporu.pdf erişim tarihi: 12.11.2010.

Türkiye, Sözleşme'nin;

- 17. maddesinin (c) fıkrası, "Taraf devletler, …kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler" hükmüne,
- 29. maddesinin (c) fıkrasında "Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi" hükmüne,
- 30. maddede: "Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültürlerinden yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz" hükmüne çekince koymuştur.[17]

ÇHS, ülkemiz adına 14.09.1990 tarihinde imzalanmış, 9 Aralık 1994 tarihinde 4058 sayılı kanunla onaylanması uygun bulunmuş ve TBMM tarafından 23 Aralık 1994, 946423 sayılı kararla onaylanarak 27 Ocak 1995 gün ve 22184 sayılı Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, çocukların gündelik yaşamları içinde karşılaştıkları sorunlar ve bununla beraber istismar ve sömürme olaylarının öncelikle saptanmasına ve çözümlenmesine ilişkin hükümleri içermektedir. Sözleşmedeki çocuk hakları, etnik yapı, toplumsal farklılık, özürlülük, doğum ya da doğumla gelen özellikler gözetilmeksizin bütün çocuklar için eşit ölçüde geçerlidir. Sözleşmede, taraf devletlerin çocuklara her koşulda eşit olarak muamele yapılması garanti altına alınmıştır.

ÇHS'nin 1. maddesine göre "bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır". Çocukların, hiçbir ayrıcalık yapılmaksızın bütün haklardan eşit olarak taraf devletlerce yararlandırılacakları, taraf devletlerin, çocuklar hakkında bir

[17] Şevket Gökkaya, Çocuk Hakları Sözleşmesine Konan Çekinceler, *İstanbul Dergisi*, Cilt 69, Sayı 10-11-12, Ekim-Aralık 1995, s. 612-615, s. 613.

karar alırken onun üstün yararlarını göz önünde bulunduracağı; ayrıca çocuklar hakkında karar alınırken çocukların görüş ve düşüncelerinin alınması zorunluluğu getirilmiştir.

Sözleşmenin girişinde Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ilkelerince hakların eşit ve devredilemez oluşu; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal görüş, ulusal ve toplumsal köken, mülkiyet ayrımı gözetilmemesi; çocuğun özel ilgi ve yardıma muhtaç oluşu; dolayısıyla sağlıklı çocukların ancak sevgi, anlayış ortamında yetişebileceği şiar edilmiştir.

Sözleşmenin 3.maddesinde:
"1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.
2. Taraf Devletler, çocuğun anne-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, çocukların bakımı ve korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler" diye ifade edilen çocuğun yüksek yararı ilkesi, çocuklar için kısa vadeli çözümler yerine onların geleceklerini olumlu yönde etkileyebilecek önlemler almayı önerir. Medya hizmetlerinin çocuğun yüksek yararı ilkesi ışığında, ticari kaygıların ötesine geçecek düzenlemelere örnek olması, yol açması gereklidir.

Madde 36'da ise "Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar" ilkesine yer verilmektedir; dolayısıyla kitle iletişim teknolojileri alanında da çocuklara dair koruma getirilmesinin öneminden bahsedilmektedir. ÇHS'de İnsan Hakları Sözleşmesi'nin çocuklar söz konusu olduğunda seviyesinin yükseltilmiş bir anlayışla yöneltildiği düşünülebilir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kitle iletişim araçları ile ilişkilendirilebilecek ilkeleri bulunmaktadır:

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayrım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayrıma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar. İkili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Bu ilke de çocukların doğuştan getirdikleri özellikler dolayısıyla basında ve diğer kitle iletişim araçlarında ayrımcılığa ya da sömürüye uğramaksızın yansıtılmalarını ve göz ardı edilmemelerini aktarmaktadır. Çocukların bulundukları sosyal statü ya da basına yansıyan açıklamaları dolayısıyla toplumsal hayatta ayrımcılığa uğramaması gerektiği anlatılmaktadır.

Madde 12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun, kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.
2. Bu hakkın kullanılması yalnızca;
a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,
b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14
1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.
2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.
3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlakı ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Erişkinler için geçerli olan ifade özgürlüğü çocuklar için de korunmakta ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yukarıdaki maddeleriyle koruma altına alınmaktadır. Çocuklar erişkinlikleri ölçüsünde ifade özgürlüğüne sahiptirler.

Madde 16
1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17. maddesi taraf devletlere kitle iletişim araçları ile ilgili sorumluluklar yüklerler. Kitle iletişim araçlarının çocuğun toplumsal, kültürel, bedensel ve zihinsel gelişimindeki önemi kabul edilmiştir.[18]

Kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:

Madde 17

a) Kitle iletişim araçlarını çocuk için toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29.maddeye uygun bilgi ve belgeleri yaymak için teşvik ederler;

b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;

c) Kitle iletişim araçlarını azınlık veya yerli ahali grubuna mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;

d) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;

e) ÇHS'de 13 ve18.ci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Bu maddeler ışığında, kitle iletişim araçları, çocuğun İnsan haklarını anlamasına yardımcı, uygarlığın gereği olarak barış, hoşgörü içinde ve din, dil, ırk ayrımcılığı yapmaksızın yayınları takip etmesine destek olmalıdır. Çocukların yüksek yararı adına çocukların toplum içindeki durumları ile ilgili toplumda farkındalık uyandırmalıdır. Hazırlanan yayınlarda farkındalık uyandırmaya çalışırken, çocukların üzerinde kötü dünya algısı yaratılmasının engellenmesi de unutulmamalıdır.

Madde 18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana–babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı

[18] Yasemin Onat & Seda Akço, *Çocuk Odaklı Habercilik*, "Çocuk Hakları ve Habercilik", Haz., Sevda Alankuş, IPS İle İletişim Vakfı Yayınları, Yaylacık Matbaacılık Ltd. İstanbul, 2007, s.102.

gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana–babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşme'de belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana–baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana–babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

a. Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;

b. İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

c. Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d. Çocuğun anlayışının, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

e. Doğal çevreye saygının geliştirilmesi.

2. Bu maddenin veya 28. maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Taraf Devletler, ülkelerindeki çocukların zihinsel, fiziksel gelişimlerine katkıda bulunma yükümlülüğü altına girmişlerdir. Dolayısıyla medyanın olumsuz yanlarının engellenmesi yanında Kanun uygulayıcının medyanın içeriğinin (televizyondan öğrenme, diğer kitle iletişim araçlarının çocuklarının gelişimi için kullanılması) gibi yönlerden çocukları destekleyici olması gerekmektedir.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki Uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

a. İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler;

b. Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar;

c. Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Bu madde ile çocuğun medyada bir aktör olarak yer alırken, medya unsuru, malzemesi olurken uyması gereken kurallar hatırlatılmaktadır.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

a. Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;

b. Çocukların fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;

c. Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini; önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Özellikle 34.madde çocuk pornografisi ve çocuğun cinsel istismarının önlenmesi yönünde Devletlere düşen sorumluluğu işaretlemektedir. Bu faaliyetlerin önlenmesi amacıyla Devletler her türlü yasal önlemi almakla sorumludur.

Madde 36- Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Belirlenen bu maddeler 'Çocukla ilgili bütün eylemler çocuğun yüksek yararını tam olarak gözetmelidir' ilkesi çerçevesinde her birinin açıklanması ve ilkelerin geçerliliğinin bu temel ilke etrafında şekillenmesinin anlamlı olacağı düşünülmektedir.[19] Bu maddeler ışığında, çocuğun maruz kalabileceği zararların çokluğu ve zararın daha yoğun olabilme riskinden dolayı çocuklar kitle iletişim teknolojileri ve gelişen teknolojinin tehlikelerinden korunmalıdır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kitle iletişim araçları üzerinde çocuğun zihinsel ve ruhsal gelişiminin televizyon programları aracılığıyla engellenmemesi, aksine yayınlanan programlar aracılığıyla desteklenmesi beklenmektedir.[20] Var olan

[19] Sarah McCrum-Paul Bernal, *Çocuklarla Görüşme: Medya Mensupları için Hazırlanmış Eğitim Paketi*, UNICEF.

[20] Ceyhan Kandemir, Çocuk Hakları Bağlamında Televizyon Programları, *I.Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı*, RTÜK Yayınları, Ankara, 13-15 Ekim 2003, s.573-578, s.577.

olayların çocukların yüksek yararı düşünülerek yansıtılması, bir başka deyişle yansıtılandan çok yansıtılma şekli önemlidir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin uygulanabilirliğini katkıda bulunmak amacıyla ülkeler, uzun vadeli planlarında sözleşme maddelerine yer vermelilerdir. Bütün ülke yönetimleri, Dünya Zirvesi Bildirgesi ile faaliyet planında oluşturulan maddeleri uygulama alanına sokmak üzere, en geç 1991 yılı sonuna kadar kendi ulusal programını hazırlamak durumundadır.[21]

Türkiye, 1993 yılında "Çocuklara Yönelik Ulusal Faaliyet Programı"nı hazırlamış ve program ulusal düzeyde uygulamaya konulmuştur. 1995 yılında tekrar gözden geçirilerek ülke koşul ve gereksinimlerine göre güncelleştirilmiştir.[22]

En son, 03 Ocak 2011 tarihinde düzenlenen "Çocuğa şiddete karşı, ulusal eylem planı"nın sonuçları arasında:

- ✓ Basın yayın organlarındaki her türlü programda çocuğun yüksek yararının gözetilmesinin önemine dikkat çekilen çalışmada, çocuk haklarına uygun yayıncılık politikalarının geliştirilmesi, bu konuda toplumsal duyarlılık ve farkındalığın da artırılması gerektiği ifade edildi.
- ✓ İlköğretimde medya okur-yazarlığı dersinin zorunlu olması, eğitmen yetiştirilmesi, medya okur-yazarlığının aile eğitim programlarına entegre edilmesi önerilen çalışmada, halen 8 üniversitede uygulanan "Çocuk Hakları ve Gazetecilik" müfredat programının yaygınlaştırılması istendi.
- ✓ Çalışmada, ayrıca çocuk hakları temelli yayın ilke ve etiğine aykırı içeriklerin tespiti ve deşifre edilmesine yönelik sivil, özerk medya izleme mekanizmasıyla çocuk hakları temelli yayın sınıflandırma ile zamanlama kurallarını belirleyecek mekanizmaların oluşturulması önerilmiştir.[23]

---

[21] http://www.unicef.org/turkey/gl/_gl2.html#wsc. Ayrıca bu zirvenin 2.si Mayıs 2002 yılında ikinci kez toplanmıştır.

[22] Emine Akyüz, *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, Ankara, 2000, S.39

[23] http://www.netgazete.com/News/750857/cocuga_siddete_karsi_ulusal_eylem_plani.aspx erişim tarihi 05.01.2011.

Ülkemizde çocuk hakları ile ilgili olarak TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır. Çocukların çocuk hakları ile katılımını artırmak için 420 20 20 nolu telefon hattı ile ulaşmaları sağlanmıştır. 81 ilde faaliyet gösteren ve her sosyal kesimden çocukların bulunması esasına göre kurulu çocuk komiteleri, çocuk danışma kurulu, bölge toplantıları yapan çocuk forumları ve çocuk meclisleri ile faaliyet gösterilmektedir. Çocuklar tarafından yürütülen 81 ildeki çocuk hakları komitelerinden 25'i, kendi illerinde çocuk hakları konusunda bilinci artırma kampanyaları düzenlediler. Çocuk Dostu Medya Ağının kapasitesi, çocuklarla ilgili konularda basılan 500'den fazla makaleyle artırıldı. (BM rapor) UNICEF'in program ortakları, Adalet Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, Parlamento, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, SHÇEK, AB, Barolar Birliği, Yerel Gündem 21, sivil toplum kuruluşları, 81 ildeki Çocuk Hakları Komiteleri, medya ve özel sektördür.[24]

RTÜK üyesi Hülya Alp de çocuk haklarının, çocukların kendine özgü özellikleri ve önemi ile kavranması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu şekilde, ÇHS'nde bahsi geçen çocukların potansiyellerini tam olarak yerine getirmeleri sağlanabilecektir.[25]

Çocuk hakları ile ilgili düzenlemeler ve iyileştirmeler, Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylığındaki gelişmelere paralel olarak, çocuklara dair her türlü politikada hayata geçirilmesiyle gerçekleşecektir.[26]

Medya çalışanlarının, iletişim eğitimi içerisinde çocuk haklarının önemi vurgulanmalıdır.[27] Zira, bu şekilde çocuğa kitle iletişim araçlarında nasıl yer verileceği anlaşılabilecek ve çocuğun zarara uğraması en aza indirgenebilecektir.

---

[24] Türkiye Büyük Millet Meclisi Çocuk Hakları İzleme Komitesi Çocuk Haklarının Korunması Ve Geliştirilmesinde Parlamentonun Rolü Konulu Çalıştay Raporu 30 Eylül 2010, http://www.cocukhaklari.gov.tr/condocs//haberler/30_eylul_2010_calistay_raporu.pdf 14.11.2010.

[25] Hülya Alp, *Çocuk Politikaları ve Medya*, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi: 16 (1) 2009. Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı, s.60.

[26] ICC 2008 report, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına dair Sözleşme'ye ilişkin Genel Yorumları 2006-2008, 2008, International Children's Center (ICC) http://www.icc.org.tr/en/bulletins/ICC%202008%20December_combined.pdf, erişim tarihi 08.04.2010.

[27] Yıldız Dilek Ertürk, Çocuk Hakları Açısından Kitle İletişim Araçları, 497- 506, *I.Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı*, RTÜK Yayınları, Ankara, 13-15 Ekim 2003, S.498.

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin 1286 (1996) sayılı Tavsiye Kararı'nda çocuklar için bir Avrupa planlamasının BM Çocuk Hakları Sözleşmesi uyarınca yapılması hatırlatılmaktadır.[28] Bu tavsiye kararı, çocuk haklarının devletlerinin ulusal metinlerine girmesi ve yerel, bölgesel anlamda uygulanabilirliğinin artmasının önemini hatırlatır. Bu yüzden geçmişin ve geleceğin varlıkları olan çocuklar için kalıcı çocuk politikalarının oluşmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

1.2. ULUSAL MEVZUATTA ÇOCUK

Hukukta çocuk kavramı iki anlamda kullanılmıştır. Birinci anlamda küçüğü yetişkinlerden ayırmak, ikinci anlamda ise küçüğün ana-babaya olan soybağını ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Hukuksal bakımdan çocuk kavramının ne anlama geldiği, çocuğun hangi andan itibaren yardıma ve korunmaya muhtaç olduğu ve yardıma ve korunmaya muhtaçlığının hangi yaşa kadar devam edeceğinin tespitine bağlıdır. Yardım ve korunmaya muhtaçlığın devam edeceği süre, çocuğun biyolojik gelişmesinin hızına sıkı sıkıya bağlıdır. Her çocukta değişik olan biyolojik gelişme bedensel olgunluğa bağlanabilir.

Medeni hukukta çocuk kavramı "ana ve babaya soy bağıyla bağlı olan, ana babanın soyundan gelen, onlardan türeyen kişi" olarak tarif edilebilir. Bu anlamda çocuk, 6 yaşında olabileceği gibi 60 yaşında da olabilir. Medeni Kanun'da çocuk tabiri kullanılırken ana ve babanın evladı olarak belirtildiği için, yaş sınırı söz konusu değildir. Bu nedenle medeni hukukta çocuk kavramını ergin olmayan küçük kavramıyla aynı tutmaktan sakınmak gerekir.[29] Özellikle çocuğun ailesi ile ilişkileri, soybağı, velayet ilişkisi Medeni Hukuk alanında çocuğun hakları, sorumluluğu ve korunması açısından özel bir önem taşır. Türk Hukuk sisteminde çocuk hakları ve çocukların korunması esas olarak Medeni Kanun'da ve ağırlıklı olarak aile hukuku bölümünde düzenlenmiştir.

---

[28] http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta96/erec1286.htm erişim tarihi: 14.06.2010

[29] Hüseyin Hatemi & Rona Serozan, *Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993, s. 273.

Medeni Kanunumuzun değişik maddelerinde çocuk tabiri kullanılmıştır. Ancak bu tabirin yanında "küçük" tabiri de kullanılmıştır. Bu nedenle "küçük" tabiri ile "çocuk" tabirinin birbirinden ayırt edilmesi gerekmektedir. Çünkü Medeni Kanun'a göre her küçük çocuk sayılmakla birlikte, her çocuğa küçük denilemez.

Medeni Kanun'un 28. maddesinde; kişiliğin, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlayacağı, ölümle de sona ereceği belirtilmiştir. Aynı maddede çocuğun, hak ehliyetini sağ doğmak koşuluyla ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde edeceği belirtilmektedir. Kanun koyucu bu hükme yer vermek suretiyle, genel olarak cenini de korumak istemiştir. Çocukluğun başlangıcı dolaylı olarak bu şekilde belirtilmekle beraber, hangi hallerde çocukluğun sona ereceği, başka bir ifadeyle çocukluk yaşının üst sınırının hangi yaş olacağı açıklanmamıştır.

1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu'nda 18 yaşından küçükler Kanun kapsamına alınırken, mülga 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da 15 yaşından aşağı olanlar Kanun kapsamına alınmıştır. Ancak, 2253 sayılı Kanun'da (m.6), Avrupa Birliği'ne uyumlaştırma çalışmaları çerçevesinde 30.07.2003 kabul tarihli ve 4963 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle yapılan değişiklikle bu yaş 18'e çıkarılmıştır. 2253 sayılı Kanun'un yerini alan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişiler "küçük" olarak tanımlanmıştır (Ç.K.K. mad.4). 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ndeki çocuk tabiri ile uyum sağlanmış. 5237 sayılı TCK'da çocuğun tarifi yapılmış, henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak kabul edilmiştir (TCK. m.6). 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun yaş küçüklüğünü düzenleyen 31. maddesinde de, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğunun olmadığı, bu kişiler hakkında, ceza kovuşturmasının yapılamayacağı, ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir.[30] Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında da suçun cezasının niteliğine göre indirim yapılır.

[30] Cemil Çelik, Çocuk Kavramı ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi, e-Akademi, *Hukuk Ekonomi ve Siyasal Bilimler Dergisi*, Şubat 2005, s.8.

Çocuk hukukunda karşılaşılan tüm karar verilemez durumlarda pusula olarak çocuğun yüksek yararı konu edilmelidir.[31] Böylece "küçük" kavramı, bir anlamda "çocuk" kavramıyla özdeşleştirilerek ve Avrupa Birliği Mevzuatına uygun bir şekilde, 18 ve daha aşağı yaşta olanlar "küçük" olarak kabul edilmiştir.

"Çocukluk oyun ve öğrenim yıllarını kapsayan tüketici dönem olarak tanımlanırsa, üst sınır 12 yaş da olabilir, 25 yaş da olabilir"[32] diye iddia eden Yörükoğlu'nun görüşüne rağmen yasaların genel kabulü göz önüne alınırsa bu çalışmada 18 yaşından küçükler dikkate alınacaktır.

1.2.1. Türkiye'de Mevzuat ve Genel Basın Düzenlemeleri

Türk Ceza Kanunu'nun 5237 (kabul tarihi: 26.09.2004) sayılı kanunun madde 6, b fıkrasında "Çocuk deyiminden; henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi, anlaşılır" denmektedir. TCK'nın başlangıç olarak sayılabileceği yasaların devamı olarak da aşağıdaki yasalar çocukların basın alanında korunmasına ilişkin yasalardır.

1- KÜÇÜKLERİ MUZIR NEŞRİYATTAN KORUMA KANUNU
(Kanun No: 1117 Kabul Tarihi: 21/6/1927 R.G. 7/7/1927-627)
1117 sayılı "Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu" 7 Temmuz 1927'de yürürlüğe girmiştir. Bu yasanın 4.maddesinin "d" fıkrası basın ve yayın organlarında 18 yaşından "küçüklere zararlı" eserler "gazeteler, mecmualar, duvar ile el ilanları, radyo ve TV ile veya diğer suretlerle ilan edilemez, satışı için reklam ve propaganda yapılamaz".[33] Bunların dışında genel olarak bu kanun 18 yaşından küçükleri zararlı yayınlardan korunmasına yönelik bir yasadır demek uygun olacaktır.

Madde 1 - (Değişik: 6/3/1986 - 3266/1 md.) 18 yaşından küçüklerin maneviyatı üzerinde muzır tesir yapacağı anlaşılan mevkute ve mevkute tanımına girmeyen diğer basılmış eserler aşağıdaki maddelerde gösterilen sınırlamalara tabi tutulur.

---

[31] Hüseyin Hatemi & Rona Serozan, *Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 281.
[32] Atalay Yörükoğlu, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Özgür Yayınları, İstanbul, 2007, 13.
[33] www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/438.html, erişim tarihi: 14.05.2010.

Madde 4 - (Değişik: 6/3/1986 - 3266/4 md.)
(Değişik: 11/5/1988 - 3445/10. md.) Bir aydan az süreli mevkuteler ile sinema ve her türlü film afişleri, ilanlar, fotoğraflar, kabartma ve her türlü posterler, kartpostallar, takvimler hariç olmak üzere kurulca tetkik edilerek küçükler için muzır olduğuna karar verilmiş basılmış eserlerin sahiplerine, sorumlu müdürlerine ve telif hakkı sahiplerine, basılmış eserlerin küçüklerin maneviyatına muzır olduğu kurulca tebliğ edilir. Tebligat, Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır. Kurul bu kararı ilgililere derhal duyurmak için gerekli tedbirleri alır. Tebligat üzerine eser sahipleri, telif hakkı sahipleri ve sorumlu müdürler, ellerinde mevcut eserlerin ön kapaklarına "Küçüklere zararlıdır" damga veya işaretini basmak zorundadırlar. "Küçüklere zararlıdır" ibaresinin herkesin kolayca görüp okuyabileceği şekil ve büyüklükte yazılması zorunludur. Bu suretle damgalanan eserler;

a) Açık sergilerde ve seyyar müvezziler tarafından satılamaz.
b) Dükkanlarda, camekanlarda ve benzeri yerlerde teşhir edilemez.
c) Bir yerden bir yere teşhir maksadıyla açık bir surette nakledilemez ve müvezziler tarafından bunlar için sipariş kabul olunamaz.
d) Gazeteler, mecmualar, duvar ve el ilanları, radyo ve TV ile veya diğer suretlerle ilan edilemez, satışı için reklam ve propaganda yapılamaz.
e) Para mukabili veya parasız küçüklere gösterilemez, verilemez ve hiçbir suretle okul ve benzeri yerlere sokulamaz. Bu tür eserler, ancak 18 yaşından büyük olanlara içi görülmeyen zarf veya poşet içinde satılabilir. Bu zarf ve poşetlerin üzerinde eserin ismi ile "Küçüklere zararlıdır" ibaresinden başka hiç bir yazı ve resim bulunamaz.

2- SİNEMA, VİDEO VE MÜZİK ESERLERİNİN DENETLENMESİ HAKKINDA YÖNETMELİK; RG 26.6.1987
Madde 12: Çocukların beden ile ruh sağlıklarını ve yetişmelerini olumsuz yönde etkileyebilecek olan film, video ve müzik eserlerinin on altı yaşından küçük çocukların eline geçmesine izin verilmez.

3- 5187 SAYILI BASIN KANUNU[34]

KİMLİĞİN AÇIKLANMAMASI

Madde 21 - Süreli yayınlarda;

a) 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre evlenmeleri yasaklanmış olan kimseler arasındaki cinsel ilişkiyle ilgili haberlerde bu kişilerin,

b) 01/03/1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 414, 415, 416, 421, 423, 429, 430, 435 ve 436ncı maddelerinde yazılı cürümlere ilişkin haberlerde mağdurların,

c) Onsekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının,

Kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanlar birmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda ikimilyar liradan yaygın süreli yayınlarda onmilyar liradan az olamaz.

Madde 33 - (Değişik madde: 11/05/1988 - 3445/9. md.)

1. Kanunen evlenmeleri men edilmiş kimseler arasındaki cinsi münasebetlere dair haber veya yazıların,

2. Türk Ceza Kanununun 414, 415, 416, 421, 423, 429, 430, 435, 436, 440, 441 ve 442 nci maddelerinde yazılı cürümlere müteallik haber veya yazıların yayınlanması halinde mağdurların hüviyetlerini açıklayan malümat veya resimlerin,

3. 18 yaşını doldurmamış olan suç fail ve mağdurlarının hüviyetlerini açıklayan malümat veya resimlerin, eşri yasaktır.

(Değişik fıkra: 03/08/2002 - 4771 S.K./9. md.) Bu yasağa aykırı hareket edenler, onmilyar liradan otuzmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

5680 sayılı 15.7.1950 tarihli yasanın genişletilmiş hali 5187 sayılı yeni Basın Kanunu'dur. Eski yasa da 18 yaşından küçüklerin malumat ve resimlerin neşrinin yasak olduğu belirtilmektedir.

4- ÇOCUK MAHKEMELERİNİN KURULUŞU, GÖREV VE YARGILAMA USULLERİ HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası: 2253

[34] Kanun No: 5187
Kabul Tarihi: 9.6.2004
Resmi Gazete Tarihi: 26.06.2004
Resmi Gazete Numarası: 25504

Kabul Tarihi: 7/11/1979
Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 21/11/1979 Sayı: 16816
Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 19 Sayfa: 3

Madde 40 - Suç işlemiş küçüklerin suçları veya bunların yargılanmaları ile ilgili olarak her türlü yayın yapılması yasaktır. Bu yasağa aykırı hareket edenler 5 000 liradan 30 000 liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.

Fiilin tekerrürü halinde ayrıca, üç aydan altı aya kadar hapis cezası hükmolunur.

Küçük deyimi:

Madde 41 - Bu kanundaki küçük deyimi suçu işlediği tarihte henüz 15 yaşını bitirmemiş kimseleri kapsar.

5- TÜRK CEZA KANUNU

Kanun No. 5237 Kabul Tarihi: 26.9.2004

Müstehcenlik

MADDE 226. - (1) a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten,

b) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten,

c) Bu ürünleri, içeriğine vakıf olunabilecek şekilde satışa veya kiraya arz eden,

d) Bu ürünleri, bunların satışına mahsus alışveriş yerleri dışında, satışa arz eden, satan veya kiraya veren,

e) Bu ürünleri, sair mal veya hizmet satışları yanında veya dolayısıyla bedelsiz olarak veren veya dağıtan,

f) Bu ürünlerin reklamını yapan,

Kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılır.

(2) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(3) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden,

depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(4) Şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan veya bulunduran kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(5) Üç ve dördüncü fıkralardaki ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(6) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(7) Bu madde hükümleri, bilimsel eserlerle; üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmaz.

Yasada bahsi geçen müstehcenlikle ilgili olarak çocukların sadece geleneksel medya alanında değil; ayrıca internet gibi yeni medya alanında da müstehcenliğe maruz kalabildiği, kendilerini müstehcenlik anlamında kötüye kullananların da internet gibi sınırsız bir aygıtı en geniş anlamda kullandıkları endişesi duyulmaktadır.[35]

5- ÇOCUK KORUMA KANUNU

Kanun NO. 5395 Kabul Tarihi 3/7/2005 RG 15/7/2005 – 25876

[35] Ayhan Ceylan, *4756 Sayılı Kanunla Gelen Yeni Radyo ve Televizyon Düzeni: Değişiklikler ve Değerlendirmeler*, C. III, Beta Yayınları, İstanbul, 2003, s. 501–530.

Madde 3: a) Çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişidir. Bu maddeyle çocuk kavramı, 18 yaşa değin genişletilmiş ve çocuk ve ergenlerin korunması amaçlanmıştır.
l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması, ilkeleri gözetilir.

Ulusal kanun ve ilgili maddelere bakıldığında çocukların müstehcenlikten korunması ve kimliklerinin basında gizlenmesine rastlanmaktadır. Esasen çocukların; yaş, gelişim ve psikolojilerine uygun olmayan müstehcen eserlerle karşılaşmaları ya da daha doğru anlamıyla maruz kalmaları zihinsel ve ahlaki gelişimleri açısından olumsuz sonuçlar doğurabilecektir.

Çocukların kimlikleri, örneğin suça karışmış çocukların gelecekleri, aileleri ve yakın çevrelerinin korunması için gizlenmelidir. Çocuklar, herhangi bir basın yayın organında deşifre edilmemeli ve yetişkin zanlıların haklarına, çocuklar söz konusu olduğunda daha dikkat edilmelidir. Örneğin masumiyet karinesi ilkesince çocukların suçu kanıtlanmadan suçlu gibi gösterilmemesi, bunun yanında da kimliklerinin de açıklanmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM
TELEVİZYON VE ÇOCUK

Görsel-işitsel kitle iletişim araçları içerisinde kuşkusuz en yaygın olanı televizyondur. Televizyonun ortaya çıkış macerası 1873 yılında Andrew May'ın ışık dalgalarının elektrik akımına çevrilebildiğini bulmasıyla başlamıştır. Daha sonraki yıllarda Avrupalı bilim adamları televizyonun icadında önemli buluşlara imza atmışlardır. Bu çalışmalar sonrasında ilk düzenli televizyon yayını 1936 yılında Londra'da yapılmıştır. İngiltere'den sonra düzenli televizyon yayını 1939 yılında Amerika (New York'da yapılan bu yayın aynı zamanda resmi nitelikteki ilk televizyon yayındır) ve aynı yıl Sovyetler Birliği ile devam etmiştir.[36]

Teknolojinin gelişmesi de iletişim araçlarının çeşitliliğine ve etkinliğine katkıda bulunmuştur. Kitaplarla iletişme, öğrenme ve bilgi edinme hakkına sahip olabilmenin daha da ötesinde, okuma-yazma bilmeyen bireyler dahi televizyon yoluyla kitle iletişime dâhil olabilmektedir.

İletişimde yazılı basın ve görsel basın ayrımı vardır. Yazılı basın, sınıflandırma, sonuç çıkarma ve akıl yürütme yetisinin önem kazandığı bir alandır.[37] Gazeteciliğin yaygınlaşması yazılı basının oynadığı rolü kamuoyunda artırmıştır. Görsel medya ise çağımızda meydana gelen gelişmelere ayak uydurmanın sonucu olarak inandırma, yönlendirme olaylarında daha etkin olduğu için tercih edilebilirliği artmış; kitle iletişim araçlarında yönü buraya çevirmiştir.

Kitle İletişim Araçlarının etkileri

1. Tüketim toplumu bireyi olmaları üzerine etkileri

[36] Aysel Aziz, *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 27.
[37] N. Postman, *Televizyon: Öldüren Eğlence; Gösteri çağında Kamusal Söylem*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004 s.63.

2. Cinsel kimliğin oluşması ve karşı cinsle olan ilişkiler üzerine etkisi
3. Anne ile ilişkisi üzerine etkisi
4. Baba ile ilişkisi üzerine etkisi
5. Şiddet eğilimlerine etkisi
6. Okumaya, düşünmeye ve başarıya etkisi
7. Kültürel yabancılaşmaya etkisi
8. Dildeki yozlaşmaya etkisi
9. Kendi kimliklerinin bağımsız ve özgün bir biçimde oluşmasına etkisi
10. Çocukluğun yitirilişi ve masumiyetin yok oluşuna etkisi [38]

Bireylerin kitle iletişimine katılmalarının sebeplerine bakılırsa:

- Bilme, anlama gibi zihinsel gereksinimler,
- Haz ve estetik gibi duygusal gereksinimler,
- İstikrar, güven, statü arayışı gibi kişisel bütünleşme gereksinimleri,
- Çevre ilişkileri gibi toplumsal bütünleşme gereksinimleri,
- Kaçış/kurtuluş, oyalanma, eğlenme gibi gerginlikten kurtulma gereksinimleri sebepleri gösterilebilir.[39]

Kitle iletişim araçlarının çocuklar gözünde yansıması doğuştan itibaren oluşan şemalarla gelişir. Bir yandan çocuk medyanın etkisi altına girmişken öte yandan değişen çocuk medyayı değişime zorlar. Şüphesiz ki çocuğun medyayı etkileme gücü, medyanın çocuğu etkileme gücünün çok ötesindedir.[40] Bahsi geçen çocuğun hızla artan doyum oranıyla çocuk programlarından çok yetişkinler için hazırlanmış programlarla mutlu olabilmesidir; dolayısıyla medya profesyonelleri çocuğun eğilimlerine uygun olarak çocuğun erişkin gibi olduğu figürleri kitle iletişim araçlarıyla iletmeye yönelirler.

---

[38] Servet Kalkan, *Televizyon yayınlarındaki zararlı içerikten küçüğün korunması (Uluslararası Hukuk, Türk Hukuku, ve K.K.T.C. Hukuku'nda mevcut düzenlemelerin incelenmesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarım Ekonomisi Bölümü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi, 2008 sayfa 19.

[39] Sadık Güneş, *Medya ve Kültür: Sessiz Yığınların Kültürel İntiharı*, Vadi Yayınları, Ankara,2001, sayfa.105

[40] Asker Kartarı, "Çocuk Medyayı Nasıl Algılar?", Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi: 16 (1) 2009 *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı*, s.61.

Bir araştırmada[41] da kitle iletişim araçlarının, sosyalleştirme ve kitle kültürüne adapte etme gibi eğilimlerinden bahsedilmektedir. Kitle iletişim araçları modern zamanın biçimlendirme araçları olmaktadır. Toplumsal yapı üzerindeki hegemonik gücü günden güne artan kitle iletişim araçlarının çocuklar üzerindeki etkisi daha kritiktir zira öngörülemez ve uzun vadede etkisi daha yoğundur. Bilgisayar ve televizyon çocuğun yetişkinlerin dünyasıyla etkileşimini artırır; dolayısıyla onları kendi çocuk dünyalarında kalamamaya iter; çünkü zihni kitle iletişim araçlarıyla tamamen dolmuştur.

Hatta Elkind[42] iddia etmektedir ki artık çocuklar daha erken "olgunlaşmaktadır". Çünkü eskisi gibi evle sınırlı bir hayatın içerisinde okulla ilişkisi başlayıncaya kadar gerçeklikle derinden ilgisi olmayan çocuk kaybolmuştur. Çocuklar, eğitim hayatına başlayana kadar, bilgisayar, televizyon, bilgisayar oyunları, sinemalar aracılığıyla zihinlerin bir kısmı işgal edilmiş ve okuldaki bilgileri zaman zaman değiştirerek algılayacak hale gelmişlerdir.

Bu yüzden de Ahmet Çiftci'nin[43] iddia ettiği gibi yaşanan teknolojik ve global gelişmeler, ülkelerin kitle iletişim alanında hukuki düzenleme hazırlamalarını zorlaştırmıştır.

Daha fazla duyuya hitap eden kitle iletişim araçları, okuma-yazma bilmeye gerek olmaksızın kitleler üzerinde etkilidir. Çocukların da çevresiyle ilişkilerini ve yaşam tarzını etkilemektedir. Bu yüzden kitle iletişim araçlarının çocukları erken büyümeye zorladığı iddia edilmektedir.

---

[41] T. C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *Çocuk Programları ve Bu Programlarda Yayımlanan Reklamların İçerik Analizi Araştırması,* İstanbul, 2008, s. 23.
[42] David Elkind, Çocuk ve Toplum Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler, Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, Bekir Onur, Ankara Üniversitesi, s.233.
[43] Ahmet Çiftci, Uluslararası Hukuk Açısından Radyo ve Televizyon Hukuku, G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1999, s.önsöz.

2.1. Televizyon ve Çocukla İlgili Yapılmış Araştırmalar

Çocukların ve yetişkinlerin boş vakitlerini geçirmedeki temel aktiviteleri televizyon izlemektir. RTÜK tarafından Türkiye'de 5360 kişi üzerinde yapılan araştırmada, günlük televizyon izleme süresinin ortalama olarak 4 saat olduğu belirlenmiştir. Toplumumuzun % 20'lik bir kısmı da, günde 5 saat televizyon izlemektedir.[44]

Amerika'da yapılan bir araştırmada[45]; teknolojinin getirdiği yeniliklerin de etkisiyle 8-18 yaş arası çocukların günlük 7 saat 38 dakikayı televizyon karşısında; 10 saat 45 dakikalık zaman dilimini de birden fazla mediumu beraber kullanarak harcadıklarını göstermiştir. Çocukların ve gençlerin multi-media servislerini –ipod ve cep telefonları- farklı medya servislerine yani televizyon izleme, oyun oynama, müzik dinleme aktivitelerini aynı cihaz üzerinden gerçekleştirdikleri için medya servislerinin kullanımı hızla artmıştır. Ebeveyn kontrolünün çocukları medya servislerini kullanım saatleri üzerinde etkili olduğu gözlenmiştir.

Çocukların televizyonla ilişkisinde ebeveynlerin de anlamlı bir fark oluşturduğu; daha eğitimli ebeveynlerin çocuklarının televizyon izleme ve diğer aktiviteler arasındaki zaman paylaşımını daha az eğitimli ailelerin çocuklarına göre daha fazla televizyon dışı aktivitelere ayırabilmektedirler.[46]

Yayıncılıkta izlenme oranları çok önemlidir. İzlenme oranları reklam veren şirketlere yönelik olmasına rağmen bu verileri daha çok yayıncılar kullanmaktadır ve televizyondaki programların içeriklerini bu veriler belirlemektedir. Yaş gruplarına

---

[44] İ. Dağ, F. Öktem, K.Yazıcı, G. Güvenç, M. Rezaki, N. Özcan-Demir, Ö. Özer, Ö. A. Özer & M. Tunçel, *Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri*, RTÜK Yayın No: 12, Nisan 2006.

[45] http://www.kff.org/entmedia/upload/8010.pdf Kaiser Family Foundation Araştırması, Report: Generation M2: Media in the Lives of 8- to 18-Year-Olds, Ocak 2010 erişim tarihi: 22.07.2010.

[46] Daniel R.Anderson, Aletha C.Huston, Kelly L.Schmitt, Deborah L.Linebarger & John C.Wright, *Media Use In Adolescence. Monographs of the Society for Research in Child Development*, 2001, Serial No:264, Sayı:66, No:1, S.25-35, sayfa 34.

göre de televizyonda en çok izlenen programlar belirlenmektedir. 2004 verilerine göre izleyiciler 7-11, 12-19 ve 20+ şeklinde gruplandırılmıştır.[47]

En çok izlenen ilk yüz program içinde birinci sırayı 7-11 yaş grubunda 'biz evleniyoruz (büyük final)', 12-19 yaş grubunda 'biz evleniyoruz (büyük final)', 20+ grubunda 'gelinim olur musun (karar anı)' programı almaktadır. Bu verilere göre çocuk ve gençler yetişkinlerle aynı programları izlemektedir. İlk yüz programda çocuk ve genç grupta da çocuk programı yer almamaktadır.

RTÜK (2006) tarafından yapılan "İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Kamuoyu Araştırması" Öçal'ı destekler mahiyettedir. Araştırmaya göre çocukların en çok izledikleri televizyon programları, çizgi film (1240 kişi / % 72); yerli diziler (1205 kişi / %70); yarışma programları (847 kişi / % 49); filmler (787 kişi / % 46) ve çocuk programlarıdır (767 kişi / % 45). 12 yaşa dek çizgi film, çocuklar açısından en gözde film türüdür. 5–11 yaş arasındaki çocukların çizgi filmleri seçme oranı % 12 iken, 12–19 yaş çocuklarında bu oran % 0,5'e düşmektedir.[48]

RTÜK tarafından yapılan ilköğretim çağındaki çocukların televizyon izleme alışkanlıklarını irdeleyen araştırmada, çocukların televizyonda izlemekten en fazla rahatsızlık duydukları görüntüler; açık saçık ve çıplaklık içeren görüntüler (1421 kişi / % 83) olarak belirlenmiştir.[49]

[47] Prof. Dr. Bülent Çaplı, "Yayıncılık Etiği Açısından Çocuk İzleyici", Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi : 16 (1) 2009, *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı*, s.61.

[48] Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, *İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları*, 2006, S.47.

[49] Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, *İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları*, 2006, S.57.

Tablo 2.1[50]

Coğrafi bölgelere göre program türlerinin izlenme düzeyi (%)

(Sadece ilgili program türünü diyenlerin oranları verilmiştir. Sütunlar bölgeleri, satırlar program türlerini göstermektedir.)

	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Karadeniz	Doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu
Açık oturum ve tartışma p.	40,2	47,6	49,9	38,4	40,4	31,9	30,3
Belgeseller	42,3	43,1	57,5	42,2	44,0	25,4	19,8
Dini programlar	38,5	15,3	41,5	41,3	50,3	53,5	53,0
Ekonomi programları	14,0	18,4	22,3	17,1	18,8	7,9	5,8
Eğlence, güldürü, talk-showlar	40,4	55,4	53,6	48,4	42,0	28,3	16,7
Haber programları	76,6	86,7	80,1	72,2	81,8	59,7	55,9
Sır Programları	32,3	22,2	37,8	29,6	39,7	46,4	45,4
Kültür sanat programları	17,5	29,0	30,6	24,0	23,9	16,3	5,6
Magazin programları	17,0	16,9	24,5	20,6	21,1	19,4	5,6
Evlilik yarışmaları	4,6	4,4	11,8	7,9	9,2	5,8	5,1
Spor programları	31,0	31,1	37,1	32,3	40,1	18,5	10,2
Türk filmleri	35,7	44,7	46,5	33,5	41,1	40,3	18,3
Türk Halk Müziği	24,4	25,8	40,0	37,1	32,8	12,9	18,0
Türk Pop Müziği	19,9	22,4	27,7	27,1	23,0	11,3	8,0
Türk Sanat Müziği	19,7	25,0	24,2	24,8	23,3	8,9	14,7
Yabancı diziler	18,3	16,3	18,1	14,8	16,4	3,8	3,3
Yabancı müzik	12,9	19,6	18,6	10,5	13,8	2,4	4,2
Yabancı sinemalar	43,7	55,4	46,5	41,0	43,8	26,4	15,0
Yarışma programları	29,0	37,3	39,3	31,4	38,4	27,6	20,9
Yerli diziler	61,3	69,1	54,3	57,7	57,0	48,8	37,4
Çocuk programları	9,0	12,3	19,1	12,7	12,6	6,5	5,3
Kadın programları	8,7	9,4	13,9	13,4	15,0	10,6	4,7
Müzik programları	24,5	28,0	36,3	34,8	31,4	26,4	14,3

[50] Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması*, 2006, s.82

Çocuk programlarının izlenme düzeyinin en yoğun olduğu bölge Akdeniz en seyrek olduğu bölgeler Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu'dur.

Tablo 2.2[51]
Cinsiyete göre program türlerinin izlenme düzeyi (%)

(Sadece ilgili program türünü diyenlerin oranları verilmiştir. Sütunlar cinsiyeti, satırlar program türlerini göstermektedir.)

	Kadın	Erkek
Açık oturum ve tartışma p.	32,7	48,1
Belgeseller	33,2	48,5
Dini programlar	40,3	40,8
Ekonomi programları	9,1	21,8
Eğlence, güldürü, talk-showlar	47,8	36,6
Haber programları	70,6	79,0
Sır Programları	38,4	31,0
Kültür sanat programları	19,6	23,0
Magazin programları	23,3	13,0
Evlilik yarışmaları	10,2	3,4
Spor programları	8,3	51,6
Türk filmleri	40,4	34,2
Türk Halk Müziği	26,0	30,3
Türk Pop Müziği	25,0	16,8
Türk Sanat Müziği	19,7	21,9
Yabancı diziler	15,1	13,8
Yabancı müzik	11,9	12,9
Yabancı sinemalar	36,6	45,0
Yarışma programları	35,4	28,8
Yerli diziler	65,4	48,2
Çocuk programları	12,6	9,9
Kadın programları	19,1	2,5

[51] RTÜK, *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması*, 2006, S.85.

Müzik programları	31,5	25,0

Tablo 2.3[52]
Yaş gruplarına göre program türlerinin izlenme düzeyi (%)

(Sadece ilgili program türünü diyenlerin oranları verilmiştir. Sütunlar yaş gruplarını, satırlar program türlerini göstermektedir.)

	15-20	21-25	26-30	31-35	36-40	41-50	51-60	61+
Açık oturum ve tartışma p.	20,3	40,6	43,4	46,0	49,6	46,6	49,0	34,8
Belgeseller	34,8	42,9	42,7	47,8	46,2	42,3	40,6	28,5
Dini programlar	28,5	31,0	42,0	39,1	44,1	43,9	52,7	54,9
Ekonomi programları	5,4	12,0	13,9	19,2	19,4	21,5	20,9	17,0
Eğlence, güldürü, talk-showlar	62,2	57,6	38,7	36,8	37,8	29,5	33,8	24,1
Haber programları	55,4	66,6	72,5	82,7	83,1	81,3	86,8	86,0
Sır Programları	31,2	31,1	33,0	32,0	41,6	35,0	35,2	44,1
Kültür sanat programları	14,9	21,7	20,4	27,9	21,7	23,7	26,5	16,1
Magazin programları	30,7	27,4	19,1	13,3	15,6	12,2	10,5	3,3
Evlilik yarışmaları	5,1	5,3	7,5	3,6	6,6	8,4	9,3	8,5
Spor programları	35,3	33,3	28,9	32,7	30,6	24,3	31,2	19,0
Türk filmleri	37,7	38,5	38,4	31,7	38,1	34,2	38,5	41,4
Türk Halk Müziği	13,1	22,7	25,6	31,2	36,3	34,4	40,5	30,7
Türk Pop Müziği	43,8	36,6	22,7	14,8	12,0	9,2	4,5	3,0
Türk Sanat Müziği	9,4	14,7	15,9	24,6	25,3	28,6	30,8	26,3
Yabancı diziler	18,6	19,6	14,4	14,1	13,1	13,2	11,1	5,2
Yabancı müzik	29,2	20,3	10,1	8,2	9,9	4,1	3,4	2,2
Yabancı sinemalar	49,6	53,5	48,8	44,8	43,3	32,6	25,9	12,6
Yarışma programları	34,7	27,4	34,2	34,5	38,0	31,8	32,4	21,4
Yerli diziler	60,3	59,0	55,4	61,2	63,9	49,6	55,3	48,2
Çocuk programları	14,2	12,9	13,1	15,1	13,5	6,6	8,5	3,8
Kadın programları	3,3	7,3	9,2	10,0	15,0	14,9	17,0	14,2
Müzik programları	57,3	46,6	32,0	18,9	18,6	13,3	7,9	4,6

[52] A.g.e., **s**.87.

Tablo 2.4[53]
Medeni duruma göre program türlerinin izlenme düzeyi (%)

(Sadece ilgili program türünü diyenlerin oranları verilmiştir. Sütunlar medeni durumu, satırlar program türlerini göstermektedir.)

	Evli	Bekar	Dul / Boşanmış
Açık oturum ve tartışma p.	43,4	36,1	34,9
Belgeseller	40,1	43,1	29,9
Dini programlar	48,4	27,2	43,1
Ekonomi programları	17,8	11,6	13,9
Eğlence, güldürü, talk-showlar	33,1	57,9	35,3
Haber programları	81,1	64,2	76,0
Sır Programları	38,0	28,6	41,9
Kültür sanat programları	21,0	21,8	21,7
Magazin programları	13,4	26,8	12,0
Evlilik yarışmaları	7,9	4,9	6,0
Spor programları	27,0	36,7	12,6
Türk filmleri	37,5	37,0	36,3
Türk Halk Müziği	32,6	19,9	36,5
Türk Pop Müziği	11,5	37,9	7,8
Türk Sanat Müziği	24,5	14,2	25,9
Yabancı diziler	11,0	20,0	15,6
Yabancı müzik	5,1	25,0	9,0
Yabancı sinemalar	34,2	53,0	29,5
Yarışma programları	31,5	34,1	21,6
Yerli diziler	56,0	57,7	60,8
Çocuk programları	10,2	13,3	7,8
Kadın programları	13,8	4,7	21,6
Müzik programları	15,7	50,5	13,8

[53] A.g.e., **s**.88.

Televizyon izleme alışkanlığı nedeniyle oluştuğu düşünülen davranışlara ilişkin olarak verilen kanaat cümlelerine katılım düzeyine bakıldığında, Toplumda şiddeti artırıyor" ifadesine katılım oranı % 79.6; "İnsanları televizyona bağımlı hale getiriyor" ifadesine katılım oranı % 83.7; "Dil yapımızı olumlu etkiliyor" ifadesine katılım oranı % 48.8; "Kültür, örf ve adetlerin gelişmesine yardımcı oluyor" ifadesine katılım oranı % 44.2; "Çocukların sosyal gelişimine olumlu etkisi oluyor" ifadesine katılım oranı % 45.1 olarak gözlenmektedir.[54]

Kişilik gelişimi ve sosyalleşme söz konusu olduğu için ilköğretim yaşındaki çocuklar televizyonun etkisi altında ve televizyonla sürekli etkileşim halindedir. RTÜK'e ulaşan şikayetler de söz konusu kanıyı pekiştirmekte ve kurumun çocuklar hakkındaki hassasiyetini derinleştirmektedir. Bahsi geçen husus, 6112 sayılı Kanun'da daha nitelikli olarak ele alınmış ve Uluslararası düzenlemeler göz önünde bulundurulmuştur. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu hedef kitlesi olarak çocuklar ve gençlerin televizyonla ilişkisinin sağlıklı kurulması için Uyarıcı Sembol Sistemi, Medya Okuryazarlığı ve kompozisyon ve resim yarışmaları ve "İyi Uykular Çocuklar" gibi projeler oluşturmaktadır. Ayrıca bu amaca yönelik olarak çocukların televizyon izleme alışkanlıklarına yönelik araştırmalar yapmaktadır.

2007 yılında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından yapılan "İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları" adlı araştırmanın sonuçları aşağıdaki gibidir:[55]

- İlköğretim çağındaki çocuklar, boş zamanlarında %64.9 kitap okumak, %64.6 televizyon seyretmek ve üçüncü sırada arkadaşlarla oynamak/vakit geçirmek ile geçirmektedirler.
- Televizyon seyretmedikleri durumda ise boş zamanlarında % 63.3 ile kitap okumak, % 41.1 ile ders çalışmak, % 39.7 ile oyun oynamak ile uğraşmaktadırlar.

[54] RTÜK, *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması – 2*, 2009, sayfa 139.
[55] http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/arastirmalar/ilkogretim_cagindaki_cocuklarin_tv_aliskanliklari.pdf erişim tarihi: 03.06.2010.

- Öğrencilerin % 43.6'sının evinde iki adet, % 39.8'inin evinde ise bir adet televizyon bulunmaktadır.

- Araştırmaya göre, çocukların %58.4'ünün kendine ait bir odası varken, %41.4'ünün kendine ait bir odası yoktur. Kendine ait odası olanların % 29.3'ü odalarında TV olduğu beyan etmiştir.

- Öğrencilerin hafta içi en çok 17:01- 22:00 saat diliminde televizyon izledikleri; %46.7'sının 17:01-20:00 arasında, %46.4'sının ise 20:01-22:00 arasında TV izlediği bulgulanmıştır. %29'u 13:00-17:00 aralığı televizyon izlemektedir.

- Katılımcıların hafta sonu televizyon izleme saatlerine bakıldığında, yine en çok 17:01-22:00 aralığında televizyon izledikleri ortaya çıkmaktadır. %41.1'i 17:01-20:00 arasında, %46.2'si 20:01-22:00 saatleri arasında televizyon izlemektedir.

- İlköğretim çağındaki çocukların hafta içi ve hafta sonu televizyon izleme saatleri benzerlik gösterse dahi televizyon izleme yoğunlukları anlamlı olarak değişmektedir. Hafta içi % 27.4 katılımcı 2 saat, % 19.5 1 saat, % 19.1 ise 3 saat televizyon izlerken; hafta sonu katılımcıların %28.4'ünün 5 saat ve üstü, %20.8'inin 2 saat ve % 18.1'inin ise 3 saat televizyon izlediği görülmektedir.
- Katılımcıların televizyon izleme nedenlerine ilişkin cevapları ise %66 "televizyon izlemeyi sevdiğim için", %21.4 "hayal dünyamı geliştirdiği için" ve % 21.2 ise "yapacak başka bir şeyim olmadığı için" olarak değişmektedir.

- İlköğretim çağındaki çocuklar, %72.1 çizgi film, %70.1 yerli dizi, %49.3 yarışma programları, %45.8 film ve %44.6 oranında çocuk programlarını izlemektedir.

- Çizgi filmler gibi çocuklara ait programlar arasında en sevilen çizgi filmler Tom ve Jerry (% 22.3), Buggs Bunny (% 17.9), Şirinler (% 9.9) ve Spider

Man-Örümcek Adam (% 3.4) olarak sıralanmaktadır. Bu çizgi filmlerdeki karakterlere hayranlık da geliştirilmektedir.

- Çocuklar sadece kendi yaşlarına uygun programları değil; yetişkinlere yönelik programları da takip etmektedir. En sevdikleri dizi filmler de Sihirli Annem (%12.6), Yabancı Damat (%6.4), Acı Hayat (%6.2), Cennet Mahallesi (%5.9), Aşk Oyunu (%5.8) ve Avrupa Yakası (%5.5) olarak sıralanmaktadır. Bahsi geçen dizileri ve dizi karakterlerini çocuklar eğlenceli bulmaktadır.

- Çocukların sevdikleri TV kahramanları ise Spider Man-Örümcek Adam (%7.5), Buggs Bunny (%6.0), Polat Alemdar (%4.2), Aşk Oyunu dizisinden Sarp-KeremCem (%4.1) ve Sihirli Annem dizinden Betüş-İnci Türkay (%2.9) olarak bulunmuştur.

- Çocukların sadece dizi ve çizgi filmlere değil; reklamlara da ilgi duymaktadır: en çok Cem Yılmaz'ın rol aldığı Opet reklamı (%17.6), Axess (%7.0) ve Pepsi (% 6.1) reklamlarını beğenmektedirler.

- Çocuklar rahatsız oldukları görüntüleri ise "açık saçık ve çıplaklık içeren görüntüler" (%82.7), "kavga-şiddet görüntüleri" (%71.1) ile "insanların üzüldüğünü ağladığını gösteren görüntüler" (%69.3) olarak belirtmişlerdir.

- İlköğretim çağındaki öğrenciler televizyon izlemenin faydalarına cevap olarak "bilgilendiriyor" (% 59.9); %13.6 ile "eğlendiriyor" ve %6.7 ile de "hayal dünyamı geliştiriyor" demişlerdir. Bunun yanında öğrencilerin % 9.1'i ise televizyon izlemenin faydası olmadığını düşünmektedir.

- Araştırmada ilköğretim öğrencileri, "Televizyon izlediğim için yeterince ders çalışamıyorum", "Televizyon izlediğim için geç uyuyorum", "Televizyon izlediğim için yeterince kitap okuyamıyorum", "Televizyon izlediğimde çevreme olan ilgim azalıyor", "Televizyonda gördüğüm vurdulu-kırdılı

şeyleri yapmak istiyorum" ve "Annem-babamla daha az vakit geçiriyorum" gibi ifadelere katılmadıklarını söylemişler. Televizyon izlemenin, kendilerini olumsuz etkilemediğini düşündüklerini belirtmişlerdir.

- Ancak, katılımcıların "Televizyonda gördüğüm acıklı şeylere üzülüyorum" ve "Başka işler yaparken dikkatim dağılıyor" ifadelerine katıldığı da gözlenmiştir.

- Katılımcılar, Betüş-İnci Türkay (%3.8), Polat Alemdar-Necati Şaşmaz (%3.4) ve Cem Yılmaz (%2.9) oranında "onlar gibi olmak" istediklerini söylemiş; %26.5'sı ise televizyondaki herhangi bir karaktere benzemek istemediğini belirtmiştir.

- İlköğretim çağındaki öğrencilerin %65.5'i daha önce RTÜK-Radyo Televizyon Üst Kurulu adını hiç duymadığını; %34.5i daha önce duyduğunu ifade etmiştir.

- RTÜK-Radyo Televizyon Üst Kurulu adını daha önce duyduğunu belirten katılımcılar RTÜK'ün görev tanımını; %27'si "TV programlarını denetlediğini", %8.3'ü "kötü ve zararlı görüntüleri engellediğini ve kaldırdığını" ve %6.9'u ise "TV kanallarını cezalandırdığını" olarak belirtmişlerdir.

2.1.1. Televizyonun Çocuklar Üzerinde Olumlu Yanları

Televizyonun sadece zararlı olduğunu düşünmek televizyonun çocuklara ve onları yetiştiren ebeveynlere en yakın bilgi kaynağı olarak kattıklarını hiçe saymaktır. Çocuklar daha okula gitmeden bazı kelimeleri, ev ortamında karşılaşılmayan sosyal hayata dair şablonları öğrenebilmektedir. Ferhunde Öktem'in medya ve çocuk gelişimi ile ilgili olarak paylaştığı bir araştırmada Meksika'da iki köydeki çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin farklı düzeyde oluşunun

açıklamasının iyi durumdaki köydeki annelerin radyoda eğitici program dinleme farklılığı olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca Susam Sokağı'nın yapımcılarının ana seslendirici karakterlerden birinin ölümüyle ilgili yaptıkları ulusal çabanın televizyonun bazı duyguları (travma yaratabilecek) aktarırken çocukların vulnerabilitisini hesaba katarak yayın yaptığında çocuklar için risk olmaktan çıktığını göstermektedir.[56] Amerika'da yapılan araştırmada Susam Sokağı yapımının çocukların konuşma becerileri ve dil düzeyleri üzerinde olumlu etkide bulunduğunu iddia etmektedir.[57] Televizyon ve diğer medya araçları doğru kullandığında sayısız olumlu etkileri bulunmaktadır.[58]

2.1.2. Televizyonun Çocuklar Üzerinde Olumsuz Yanları

Çocukların yaşlarına uygun olmayan yayımları izlemeleri riski televizyonun olumsuz yanını oluşturmaktadır. Filiz Yıldız (1995),[59] araştırmayı 5.sınıfa giden farklı gelir gruplarına ait çocuklar üzerinde yapılmıştır. Sonuç olarak çocukların TV izleme oranının %97 olduğu bulunmuştur. Çizgi filmler içinde şiddet içerikli çizgi filmlerinin %46 oranla tercih edildiği çalışmayla ortaya konulmuştur. Çocukların %58'i şiddet içerikli çizgi film kahramanlarını model almaktadır.

Etki ile ilgili İngiltere'de yapılan bir araştırmada (1980) yatılı okulda kalan 13-16 yaş grubu çocuklar ikiye ayrılmış. Bir gruba 15 gün süreyle yalnızca komik ve sosyal programlar izlettirilmiş. İkinci gruba ise şiddet içeren filmler, programlar gösterilmiş. Yapılan testler sonucunda birinci grupta hoşgörü, tartışma, iletişim ve gülme düzeyi; ikinci grupta ise sözel ve fiziksel saldırganlık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır.[60]

---

[56] Prof. Dr. Ferhunde Öktem, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi: 16 (1) 2009, *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı,* s.61.

[57] Bar-on ME, *The effects of television on child health: implications and recommendations*, Arch Dis Child 2000;83:289-92, sayfa 290.

[58] Dr. Aysu Duyan Çamurdan, *Görsel Medyanın Çocuk Sağlığına Etkileri*, Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 2007, Sayı:16, No:2, s.25-30, sayfa 26.

[59] Filiz Yıldız, *Televizyon Yayınlarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tez Çalışması, İstanbul, 1995.

[60] Diana M. Zuckerman, Dorothy G. Singer & Jerome L Singer, Television viewing, children's reading, and related classroom behaviour, *Journal of Communication*, 1980, Sayı:30, No:1, s.166-174.

Çocuklara televizyon aracılığıyla verilen mesajların sık tekrarlanarak ve bu mesajların hatırlanması sağlanarak televizyonun etkili olduğu görüşü de bulunmaktadır. Bu yüzden televizyonun verdiği olumlu ya da olumsuz mesajların çocukların üzerinde tek etken olmamakla birlikte etkili olduğu düşünülmektedir.

2.2. TELEVİZYON YAYINLARI İLE İLGİLİ ULUSAL MEVZUAT

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, çocukların ve gençlerin zararlı yayınlardan korunması için birçok proje getirmiş ve yeni Kanun'da çocukların korunması ile ilgili daha fazla maddeye yer vermiştir. Bu projeler:

- Akıllı İşaretler Sembol Sistemi,
- Medya Okuryazarlığı Dersi,
- İyi Uykular Çocuklar Projesi
- Çocuk Web Sitesi,
- Medya Okuryazarlığı Web Sitesi'dir.

Bununla beraber yeni Kanun'da "Akıllı İşaretler Sembol Sistemi" yasal zorunluluk olarak Avrupa Konseyi yayıncılık mevzuatı ve Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'yle uyumlandırılmıştır.

Televizyonun günümüz toplumunda olumlu ve ya olumsuz şekilde toplumu etkilediği ortadadır. Çocukların tabula rasa şeklindeki zihinlerine hükmedebilen araç olan televizyonun, çocuğun sosyalizasyonunda da çok kritik önemi vardır. Televizyon bir anlamda çocuk için geniş aile kavramının yerini almaktadır. Çocuğun yaşamı adına televizyondan önce sahip olamadığı bilgiler bugün çocuk için her an erişilebilir olmaktadır. Daha görsel ve işitsel yoğunlukla yani daha fazla farklı duyulara uygun olarak eğlenebildikleri iddia edilebilir; üstelik ilgileri artık daha yoğunluklu iletilere açık olmaktadır. Televizyon günümüz dünyasında yakınsama ve diğer teknolojik gelişmelere rağmen hala araştırmaların odağında yer almaktadır;

çünkü dünyada tüm çocukların en yoğunluklu olarak eriştiği ve en fazla etkilendiği kitle iletişim aracı televizyondur.[61]

Öğrenmede özdeşimin etkili olduğu çocukluk döneminde televizyon yayınlarındaki karakterlerle sosyal öğrenme olabilmektedir.[62] Çocukların televizyon aracılığıyla öğrendiği bilginin görsel ve işitsel olarak destekleniyor olması o bilginin gerçek yaşama aktarılabiliyor oluşunu artırmaktadır.

Televizyonun etkisinin ne kadar olumlu veya ne kadar olumsuz olacağı konusunda, çocuğun bireysel özellikleri çok önemli bir faktördür. Tüm televizyon programları olumsuz örneklerden oluşmamaktadır; fakat uygunsuz cinsellik içeren programlar, argo dil kullanımı, şiddet ile ilgili örnekler oldukça inandırıcıdır. Hala araştırmacılar; medyanın çocuklar ve gençler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri ile ilgili çalışmalara devam etmektedirler.[63] Televizyon ve çocuk ilişkisinde doğrudan izleyici olmanın dışında arka planda, doğrudan izlenmeyen televizyon da çocukların oynadıkları oyunları daha az kompleks ve daha az odaklı oynamalarına neden olmaktadır.[64]

Gerbner ve arkadaşları, ağır izleyicilerin dünya hakkında daha fazla kötü algılamaya sahip olduklarını iddia etmektedir. Homojen bir dünya algısıyla hareket edildiğinden televizyonda karşılaşılan olaylar tüm dünyaya genellenebilmektedir.

Geleneksel anlamda televizyonun çocuklar için zararlı olduğu bilgisinin yerine gerekli düzenlemeler uygulandığı takdirde televizyonun ve yeni bilgi iletişim araçlarının çocuklar adına pek çok olumlu etkisi olabileceği düşünülmektedir. Eğitici, öğretici ve eğlendirici bir aktivite olarak artık sadece çocukların televizyon ekranı başında geçirdiği vakitler değil; aynı zamanda bilgisayar, cep telefonu gibi kitle iletişim araçlarının çeşitlendiği bir çağda yararlarının yanında olumsuz

[61] Dafna Lemish, *Children and Television: A Global Perspective,* Blackwell Publishing, MA, USA, 2007, Sayfa 5.
[62] Dağ ve arkadaşları, RTÜK Yayın, 2006, sayfa 17.
[63] Psychosocial Paediatrics Committee, Canadian Pediatric Society, 2003: 2.
[64] Rachel Barr, "Attention and Learning From Media during Infancy and Early Childhood", 143-165 arası, *The Handbook of Children, Media and Development* kitabında Sandra L Calvert ve Barbara J.Wilson editörlüğünde, Wiley-Blackwell, UK, 2008, Sayfa 151.

etkilerinin de düşünülmesi gereklidir. Bu anlamda bu konuda en genel ilkeler 1989 yılında Birleşmiş Milletler tarafından imzalanmış, ülkemizde de 1994 yılında onaylanan Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'dir. Medya ile ilgili hükümlerde ise Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi çocukları da kapsayan genel ilkeleri barındırmakta; ayrıca Avrupa Konseyi'ne ait deklarasyonlar, tavsiye kararları da geçmişten bugüne gelişen teknolojiyle değişen kitle iletişimi hakkında çocuklara dair uygulamalar barındırmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinin de uygulamaları da konu ile ilgili taslak fikirler oluşmasında şablon görevi görebilecektir.

Kitle iletişim araçlarının toplum için belirleyici olan etkisi kurumlar ve kültür nezdinde de fark edilirdir.[65] Çocukların, çeşitli kültürlerde iki-iki buçuk yaşlarında televizyon izlemeye başlamasının doğal kabul edilmesi çocuk ve televizyon ilişkisinin daha fazla mercek altına alınmasını gerektirmiştir.

Televizyon zaman zaman çocuklar için model oluşturması, kimi zaman da ebeveynler tarafından çocuk bakıcısı olarak kullanılmasıyla ya da şiddeti ve tüketimi teşvik etmesiyle gündeme gelmiştir. Bunların yanında; televizyon, çocuğun evde daha fazla vakit geçirmesini sağlayarak aile içi paylaşımın artmasını da sağlayabilir. Çocuğun televizyon izlerken öncelikle ebeveynlerin takip ve birlikteliği ile programları takip ediyor olması televizyondan yeni bilgiler ve yararlı alışkanlıklar kazanmasını da sağlayabilmektedir. Örneğin RTÜK'ün projesi olan "İyi Uykular Çocuklar" ebeveynlerin teşvikiyle televizyonun bir çalar saat işlevi görmesini sağlayabileceği amaçlanmaktadır. Sadece televizyondan yararlanmak için değil; artık zaman kısıtlaması yapılsa dahi engellenemeyecek bir uyaran olarak televizyonun şiddeti kanıksatıcı ya da çocuğun çocukluğunu yaşamasını engelleyici yönlerinden korunması için de televizyonun akılcı olarak takip edilmesi ve çocuklara takip ettirilmesi gerekmektedir.

Amerikan Pediatri Akademisi'nin 1999'da hazırladığı ve yinelediği tavsiyesine göre 2 yaşın altındaki çocuklara kesinlikle televizyon izlettirilmemelidir. Aksine, bu yaş grubundaki çocukların beyin gelişimi için temel bakıcılar ve ebeveynleri ile

[65] İlhan Biçer, "Medyanın Kamuoyu Üzerinden Etkileri ve Etik", Medya ve Etik Sempozyumu Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, 07-09 Ekim 2009, Bildiriler, Elazığ. 305-320, s.318.

iletişime, etkileşime girmeye ihtiyaçları vardır. Daha büyük çocuklar içinse günlük bir-iki saati geçmemelidir.[66]

Çocukları televizyonda olumlu ya da olumsuz etkileyebilecek olan televizyondaki eğlenceli yayınlardır.[67] Mantıksal düşünme evresine girmemiş yani ergenliğe adım atmamış çocuklarda yayının kendilerine zarar verip vermemesinden daha değerli olarak, o anı zevkli geçirebilmek vardır.

0-3 yaş arası çocuklardan televizyon karşısında yoğun vakit geçirenlerin çevresiyle iletişim kurma (insanlarla ilgilenme, tepki verme) ve sosyal gelişim (konuşma, ses çıkarma) gibi fonksiyonlarında gecikme olduğu düşünülmektedir.[68] Ancak çocukların TV izlerken ebeveyn kontrolünde izlemesinin televizyonun zararlı etkilerini azalttığı düşünülmektedir.[69] TV şiddetine maruz kalma sokaktaki herhangi bir canlı şiddete şahit olmaktan daha etkili olabilmektedir; çünkü televizyon ekranının rol model oluşturması daha etkindir.[70] Çocuğun televizyondan aldığı bilgiler hızla eyleme çevirmesini beklememek gerekir; bu doğru bir deney yöntemi değildir. Bunun yerine çocuk olayları Bandura'nın gözlemsel öğrenme metodunda olduğu gibi gözler; çevresindeki eylemlerle karşılaştırır; belirli bir zihinsel süreçten sonra bulunduğu zihinsel evreye göre gözlemini eyleme döker.

Atalay Yörükoğlu da[71] çocuklar ile televizyon haberleri arasındaki bağı değerlendirirken haber görüntülerinin magazinel vurgularının çocuklar tarafından

---

[66] http://kidshealth.org/parent/positive/family/tv_affects_child.html , American Academy of Pediatrics (AAP), 1999, Media Education, Pediatrics, Sayı:104, No:2, 341-3. erişim tarihi: 20.05.2010.

67 Bülent Çaplı, "Televizyon karşısında çocuk: Türkiye örneği", *3. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*, Ekim 2000, Dünyada ve Türkiye'de değişen Çocukluk. Çocuk Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇOKAUM) Yayına hazırlayan: Prof.Dr. Bekir Onur Ankara Üniversitesi Basımevi, 2001, 215-228, s.218.

[68] Fahri Tümkan, Televizyondaki Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkisi, talimterbiye.mebnet.net/Dergi/4.pdf, erişim tarihi: 12.05.2010.

69 Joyce Sprafkin, Kenneth D. Gadov and Patricia Grayson, "Effects Of Cartoons On Emotionally Disturbed Children's Social Behavior In School Settings", *Child. Psychol. Psychiat*. Sayı: 29, No. 1, s. 91-99, s.97.

[70] Helen W. Wilson, Carla Smith Stover and Steven J. Berkowitz, Research Review: "The relationship between childhood violence exposure and juvenile antisocial behavior: a meta-analytic review" *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50:7, 2009, pp 769–779, s.775.

[71] Televizyon, Çocuklar ve Saldırganlık. *Kitle iletişim Araçları ve Şidde*t konulu Hürriyet Vakfı ve Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen seminer tutanakları, Hürriyet Ofset, İstanbul, 1985, 67.

sorgulanmadan kabullenildiğini, kimi zamanlar da taklit etme isteği uyandırdığını vurgulamaktadır. Neil Postman da[72] çocukların televizyon haberleriyle bu şekilde bir araya gelişini yetişkin enformasyonunun gizli bahçesine giren çocukların çocuk bahçesinden kovulması olarak yorumlamaktadır.

Öcel [73] çocukların zararlı yayınları çokça izlemesinin çocukların kimlik, kişilik ve dünyaya bakış açılarının televizyondan gelen bu iletilere göre şekillenmesine neden olacağını iddia etmektedir. Fakat, bu görüşün yerine ne izlendiği değil, onu nasıl değerlendirildiği daha önemlidir.

Çocukların ve gençlerin televizyondaki olumsuz örnek oluşturabilecek davranışları bir davranış biçimi olarak benimseyerek, daha sonra hayatlarına bunu entegre ettikleri düşünülmektedir. Bu olumsuz örneklerin (aşırı ses ve görüntüler ile), izleme sonrası uyku, iştah sorunları, aşırı kaygı bozukluğu, algılama bozuklukları, düşünce ve yargılama karmaşasına neden olarak onların bilişsel, ruhsal ve toplumsal gelişimlerine zarar vereceği düşünülmektedir.[74]

Çocuk Hakları Bildirgesinin önerdiği şekliyle sadece çocuklara yönelik yayınlarda değil; aynı zamanda tüm yayınların çocukların yüksek yararı ve çocuğun bilgiye erişim hakkı doğrultusunda hazırlanarak yayımlanması gerekmektedir.[75]

Çocuğun televizyonla ilişkisinde, televizyonun yoğun bir uyaran kaynağı olması dikkate değerdir. Zira çocuğun psiko-sosyal gelişimi, çevresinden gelen aldığı uyaranlara bağlıdır. Toplumsal ilişkiler (aile, arkadaşlar) dışında televizyon yoğun ve gerçek hayata nazaran daha farklı uyaranlar yollayarak çocuğun zihinsel

[72] Neil Postman, *Çocukluğun Yokoluşu*, İmge Yayınları, Ankara, 1995, s.132.
[73] Nilüfer Öcel Pembecioğlu, *İletişim ve Çocuk: İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklam Etkileşimi*, Ebabil Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.274.
[74] Yıldız Dilek Ertürk, *2.Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali & Kongresi*, 4-6 Nisan 2005, "Psikososyal ve Çevresel Felaketlerin Aktarıldığı Televizyon Haberlerinin 7-12 Yaş Çocuklar Üzerindeki Stres Etkileri", 109-128, s.114.
[75] Yıldız Dilek Ertürk, "Çocuk Hakları Açısından Kitle İletişim Araçları", s.497- 506, *I.Uluslararası Çocuk Ve İletişim Konferansı*, RTÜK Yayınları, Ankara, 13-15 Ekim 2003, s.498.

gelişiminin de kitle iletişim araçları seviyesinde, onlara uygun olarak tamamlanmasına sebep olmaktadır.[76]

Alemdar & Erdoğan televizyonun toplumsallaştırma aracı olduğunu kabul etmekle birlikte tek taraflı, çocuğun soru soramayacağı, bilgilere katkıda bulunamayacağı bir iletişim aracı olduğunu söylemektedirler. Bu yüzden de çocuklar, televizyondan gelen iletileri değiştirmeden, mantık yoluyla değil duygularla algılamaktadır. Duyuları ve heyecan gibi duyguları hedef alan bu unsurlar, çocuğun hayatına ve zihnine kolayca yerleşebilmektedir.[77]

RTÜK'e ulaşan eleştiriler sonucunda televizyonun, çocuğun zihinsel ve ruhsal gelişimine etkileri ve dış dünyasını oluşturan temel etmenlerden biri olduğu için, hazırlanan programların onların gelişimine olumlu etki yapabilecek yayınlar olması beklenmektedir; zira bu geleceğimiz olan çocuklar adına toplumsal bir sorumluluktur.[78]

"Yayıncılık Etik İlkeleri", Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Televizyon Yayıncıları Derneği tarafından, yayıncılıkla ilgili karşılaşılan sorunlara ortak bir çözüm getirebilmek amacıyla oluşturulmuştur. Bu çalışmanın alt yapısı olarak 25 Mayıs 2007 tarihinde medya etiği hakkında akademisyen görüşleri alınmış; 25 Haziran 2007 tarihinde de Televizyon Yayıncıları Derneği'yle (TVYD) mutabakata varılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda 3 Temmuz 2007 tarihinde imzalanmıştır. Bu ilkelerden biri de "Çocuk ve gençleri uygun olmayan içerikten korumaya özen göstermek" ilkesidir.[79]

Çocuğun TV izleme süresi ailesi tarafından belirlenmesinde anne-baba etkin olmalı ve çocuğun izlememesi istenen programlarda çocuğa açıklama yapılmalıdır.

---

[76] Nesrin Tan Akbulut & Esin Kartopu, "Yalıtılmış Çocuk", s.253-264, 2.*Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali & Kongresi*, 4-6 Nisan 2005, S.255.

[77] Alemdar & Erdoğan, 2005:172, *Popüler Kültür ve iletişim*, Ankara, Erk Yayıncılık.

[78] http://www.rtuk.org.tr, erişim tarihi: 03.02.2011

[79] http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=ceb44980-c47e-4364-9b6a-1e3242552102, erişim tarihi: 03.02.2011.

Aksi halde çocuk yasağın mantığını anlamayacak ve bunu uygulamak istemeyecektir.[80]

Türkiye ülkeler içinde dizi yayını en çok yapan ülkelerdendir. Yayıncıların çocuk karakterlere dizilerde yer vermesi, çocukları dizilere daha fazla çekmektedir. Ancak aileler çocuğa bakıcı rolü oynayan televizyonu, bu özelliği yüzünden anne-babaların daha az eleştirdikleri gözlenmektedir.[81]

Uniage yapımlar adı verilen hem çocuklara hem yetişkinlere hitap eden yayınlar dolayısıyla Postman'ın bahsettiği çocukluğun yitirilişi ve yetişkin küfür jargonunun çocuk diline dönüştürülerek çocuklara aktarıldığı görülmektedir.[82]

Aşırı televizyon izleme alışkanlığı çocuklarda analitik düşünmek yerine edilgenliğe neden olmaktadır. Bununla beraber yeterli çalışma olmamasına rağmen aşırı medya uyarısının çocuklarda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuna sebebiyet verebileceğine inanılmaktadır.[83]

Televizyonun şüphesiz olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Saldırganlık ve şiddete sebep olduğu, fantezileri gerçeklerden daha fazla öne çıkardığı, okuma alışkanlığını sabote ettiği düşünülmektedir. Bunun karşısında ise dil gelişimine katkıda bulunduğu, bireyin zihin alemine yeni ufuklar gösterdiği söylenebilir. Televizyon izleme süresi ve içerik denetlemesi ile televizyonun olumsuz etkilerinin önüne geçilebilir. Hazırlanan programlarda didaktik bir yöntem izlenmesi, çocuklar için daha iyi bir yöntem olan eğlenerek öğrenme yöntemine katkıda bulunacaktır. Üstelik toplumsal değerler ve öğretiler televizyon yayınları aracılığıyla çocuğa ve nesillere aktarılabilir.[84]

---

[80] http://articles.cnn.com/1999-08-20/health/9908_20_kids.tv.effects_1_televisions-effects-tv-violence-annenberg-public-policy-center?_s=PM:HEALTH erişim tarihi: 02.05.2010.

[81] Bülent Çaplı, "Yayıncılık Etiği Açısından Çocuk İzleyici", *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*: 16 s.61, 2009.

[82] Volkan Tekdemir& Mücahit Gültekin, Uniage bir yapım olarak Shrek serisindeki negatif içeriğin çocuk gelişimi açısından incelenmesi, *Akıl Oyunları Akademisi*.

[83] Aysu Duyan Çamurdan. Görsel Medyanın Çocuk Sağlığına Etkileri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. Sayı:16, No:2, s.25-30, 2007, S.26.

[84] Neriman Aral&Yaşare Aktaş, "Çocukların Televizyon ve Diğer Etkinliklere Harcadıkları Sürenin İncelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* sayı:13, s. 99-105 1997, S.105.

Çocuklar televizyona karşı daha korunmasızdır; çünkü bilgi vermek için oluşturulmamış bir araçta -televizyonda- var olan bilgilerin kurmacalığından daha az şüphe ederler.[85] Televizyonun çocuk üzerindeki etkisi içerik ve izleme süresi ile ilintilidir. Medyanın aile kadar önemli bir toplumsallaşma etkeni olması, televizyonun "istenilmeden öğrenme" kategorisinde adlandırılmasına sebep oldu.[86] Yetişkin evrenine ait cinsellik, müstehcenlik gibi unsurların hayatın parçası olduğunu kanıksayan çocuklar zamanından önce yetişkinleşmiş, olgunluklarının ötesinde duygularla karşı karşıya kalmaktadırlar.[87] Televizyon belirli imgeler üreterek, gerçeklerin üstünü bu imgelerle örtmektedir. Tarihsel ve toplumsal farkındalıkları kavramayı ideolojik olarak engellemektedir.[88]

Tablo 2.5 15/05/2002- 31/10/2010 tarihleri arasında 3984 Sayılı Kanun çerçevesinde alınan müeyyide kararları

Yasa Hükmü	Müeyyide Sayısı	Yasa Hükmü	Müeyyide Sayısı
4/Giriş	399	n bendi	383**
a bendi	17	p bendi	172
b bendi	44	r bendi	47
c bendi	24	s bendi	239
d bendi	38	t bendi	91
e bendi	180	u bendi	51
f bendi	75	v bendi	206
g bendi	80	y bendi	80
h bendi	95	z bendi	**803**
ı bendi	347	19. bendi	54
j bendi	99	20. bendi	487
k bendi	133	21. bendi	1085

[85] Bülent Çaplı, "Televizyon karşısında çocuk: Türkiye örneği", *3. Ulusal Çocuk Kültürü Kongr*esi, Ekim 2000, "Dünyada ve Türkiye'de değişen Çocukluk. Çocuk Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇOKAUM) Yayına hazırlayan: Prof.Dr. Bekir Onur Ankara Üniversitesi Basımevi s.215-228, 2001, S.217.

[86] Oya Tokgöz. "Üç kuşak çocuk ve medya". 287-294. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*, Ankara Üniversitesi Çocuk Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇOKAUM) Yayına hazırlayan: Prof.Dr. Bekir Onur Ankara Üniversitesi Basımevi Çocuk Kültürü Arastırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Cumhuriyet'in 80. Yılında Disiplinlerarası Bakışla Türkiye'de Çocuk IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildiriler 15-17 Ekim 2003, Ankara, 2004, S. 288.

[87] Elkind 1989'dan akt.Öcel, 2002:274, İletişim ve Çocuk: İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklam Etkileşimi, İstanbul Üniversitesi Yayınları:İstanbul, 2002: 288.

[88] Derya Çakır Tunç, *Çocuk Hakları Sözleşmesinin Eğitim Politikalarına Yansımaları Konusunda Milli Eğitim Bakanlığı Uzmanlarının Görüşleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Şubat, 2008, s. 170.

l bendi	147	22. bendi	46
m bendi	14	23. bendi	397

* Müeyyide sayıları, Kurul kararlarına ait olup, red, iptal ve savunma bilgileri yer almamaktadır. Bunlar dahil edildiğinde sayı kısmen daha az olacaktır.
** Uygulanan müeyyidelerin 346 adedi YSK tarafından seçim dönemlerinde verilmiştir.

Tabloya bakıldığında yazılan raporlarda yasanın "z" hükmü olan çocuklarla ilgili hükümler ağırlıklı olarak daha çok kayda geçmiştir. Dolayısıyla gelen şikayetler ve uygulanan müeyyideler 3984 sayılı yasanın "z" bendine ilişkin daha yoğunluklu olmuştur.

Bandura'nın sosyal öğrenme teorisine göre, çocuklar televizyondaki hareketleri model alma ve gözlemleme yoluyla öğrenebilirler. Çocuklar bunu taklit edebilirler; zira canlı olarak bunun uygulanışını izlemektedirler. Ama bunu tek neden olarak görmemek gerekli; çocuğun daha önceki şiddet eğilimi, mesajın içeriği ve şiddetin cezalandırma ve ya ödüllendirilmesine değişkendir.[89]

Hafif izleyiciler (günde 1 saat ve daha az) ve ağır izleyiciler (günde 4 veya daha fazla) arasında okul başarısında, okuma becerilerinde, arkadaşlarla oynamada ve daha az hobi sahibi olmak gibi farklılıklar bulunmaktadır. Televizyon doğru kullanıldığında çok önemli bir sosyalizasyon aracıdır; aksi halde negatif etkileri olabilmektedir.

Çocuklar günde iki saatten fazla televizyon seyretmemelidirler. Çünkü çocukların televizyon izlerken edindiği bilgiler sadece görseldir; bu da çocuğun okuma gibi bilişsel düzeylerinin ilerlemesini engeller.[90]

[89] Alexander Allison, *The Museum of Broadcast Communications, Children and Television*. http://www.museum.tv/archives/etv/C/htmlC/childrenand/childrenand.htm. erişim tarihi: 20.06.2010.
[90] David Elkind, (1999), Çocuk Ve Toplum Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler, Çeviren Yard. Doç. Dr. Demet Öngen Yayına Hazırlayan Bekir Onur, ANKARA 1999 s.233. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Arastırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, s.146.

Pembecioğlu ise televizyonun hareket, renk ve sesi birleştiren farklı duyuları hedef alan bir öğe olmasından dolayı çocukların uyarıcıları organize etmesine katkısından bahsetmektedir. Önemli olan izleme etkinliğinin öncesinde ya da sonrasında çocuğun çeşitli gerçek hayat aktiviteleriyle bu algılanan uyarıcıların anlamlı, işlevsel bir aktiviteye dönüştürülmesidir. Çocukların televizyonun etkisi altında kalmasının temel nedeni ise ebeveynlerin çocuklarını televizyonla baş başa gereğinden fazla bırakmalarıdır.[91]

Çocukların televizyon izleme alışkanlığı ile ilgili olarak izleyicinin yaşı ve algılama özellikleri önem kazanmaktadır. İzlenen her şey çocuğun zihin dünyasında yer edinir; yaşamın belli bir zamanında öne çıkar.[92] Örneğin şiddetin olumlanması, cinsiyet kalıplarının sorgulanmadan kabullenilmesi bunun örnekleri arasındadır. Televizyon kendinden önceki bütün kültürel ve toplumsal etkinliklerin birleşimi ve sonucu olduğu için hepsinin yansıması olarak görülür.[93]

Aziz ise, televizyonun işlevlerini şu şekilde belirtmektedir:

- Haber verir, eğitir, aydınlatır, bilgilendirir.
- Mal ve hizmetlerin tanıtılmasını sağlar.
- Eğlendirir.
- Toplumun ufkunu gözetir.
- İnandırır, harekete geçirir.
- Kuşaktan kuşağa kültürel geçişi sağlar.[94]

Alemdar ve Erdoğan, televizyonun aslında öğretici olmaktan çok cehaleti teşvik eden görsel araç olduğunu, "ihtiyaçlarının" ne olduğu ve nasıl tüketeceğini bilen ancak tüketimin ekonomi-politiğini anlamaktan uzak olduğunu anlayamayacağını söyler.[95]

---

[91] Nilüfer Pembecioğlu, *İletişim ve Çocuk: İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklam Etkileşimi,* Ebabil Yayıncılık, Ankara, 2006, S.260.
[92] A.g.e. s.269.
[93] Erol Mutlu, *Televizyonu Anlamak*, Ayraç Kitapevi, Ankara, 2008, s.28.
[94] Aysel Aziz, *Radyo ve Televizyon ile Eğitim*, Ankara: Ank. Ün. Eğitim Fakültesi EFAM Yayınları, No:2. 1982, s.26-31.
[95] İrfan Erdoğan ve Korkmaz Alemdar, *Popüler Kültür ve İletişim*, Erk Yayınları, Ankara, 2005, s.103.

Televizyonun negatif etkileri aşağıda sıralanmaktadır:

- Yoğun ve gereksiz tüketim
- Cinsel içerik ve cinsiyet rolleri
- Şiddetin içselleştirilmesi
- Bilişsel gelişime olumsuz etkiler
- Okuma, düşünme ve akademik başarıyı olumsuz etkiler
- Kültürel deprivasyon
- Dil kullanımında bozulma
- Karakter ve kimlik oluşumunda olumsuz etkiler.

Televizyonda yayınlanan görüntü beklenmedik etkilere yol açar; hayali olandan gerçek inancı yaratması televizyonu kalıcı kılandır.[96] Türkiye'de ve dünyada yapılan araştırmalara göre televizyon izleme sıklığı çocuğun okul başarısını ilgilendirmektedir. Aile çocuğun izlediklerini paylaşmalı ve çocuğu televizyonun sınırsız etkileşim alanında kendi haline bırakmamalıdır.[97]

Bu bilgilerle çocuklarla ilgili ulusal yasa maddelerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1) 3984 sayılı ESKİ RTÜK YASASI 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun 20 Nisan 1994'te yürürlüğe girmiştir. (Kanun No. 3984 Kabul Tarihi: 13/4/1994 R.G. 20/4/1994-21911)

- 3984 sayılı yasaya ait Yönetmelik'in Tanımlar kenar başlığını taşıyan 4. maddesinde "zararlı içerik" kavramı, "Radyo ve televizyon yayınlarında, korunması gereken izleyici kitle (çocuklar/gençler) için zararlı olabilecek cinsellik, şiddet ve kötü dil kullanımı gibi olumsuz örnek alınabilecek davranışların gerçekleştiği yayın içeriğini" ifade etmektedir.,

- 3984 sayılı yasanın Yayın İlkelerine ait 4.maddesinde "t" bendinde "Cinsel duyguları sömürmeye yönelik, bireyleri cinsel meta olarak gösteren, insan bedenini cinsel tahrik unsuruna indirgeyen, toplumsal yaşam alanı

[96] Pierre Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, Yapı Kredi Yayınları, 1996, S.25.
[97] Servet Kalkan, *Televizyon yayınlarındaki zararlı içerikten küçüğün korunması (Uluslararası Hukuk, Türk Hukuku, ve K.K.T.C. Hukuku'nda mevcut düzenlemelerin incelenmesi)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2008, S.18.

içinde sergilenemeyecek mahrem söz ve davranışlar içeren yayınlar yapılmamalıdır. Tür ve içerik gereği cinselliğin yer aldığı yapımlar, gençlerin ve çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlâki gelişimini korumak amacıyla sesli/yazılı uyarılar yapılarak, saat 23.00 ile 05.00 arasında yayınlanmalı, bu tür programların tanıtım duyurularında, cinselliğin teşhir edildiği bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır".

- 3984 sayılı yasanın Yayın İlkelerine ait 4.maddesinde "u" bendinde "Kadınlara, güçsüzlere ve küçüklere karşı her türlü ayrımcılık, fiziksel ve psikolojik şiddet teşvik edilmemelidir. Aile içi şiddet, dayak, cinsel taciz, tecavüz gibi konuları meşrulaştırıcı, hafifletici ve kışkırtıcı, toplumsal hayatta ve aile içinde bireyler arası eşitsizliği onaylayan, kadının rıza, onay ve temsiliyet hakkı ve isteklerini yok sayan yayın yapılmamalıdır. Çocukların fiziksel, duygusal veya cinsel istismarı ya da çocuk emeğinin sömürüsü özendirilmemelidir. Yayınlarda, insanların bedensel ve zihinsel engelleriyle ilgili duyarlılıkları dikkate alınmalı, engelli izleyicilerin yayınları izlemelerini sağlamak amacıyla (işaret dili, alt yazı vb.) gerekli düzenlemelerin yapılmasına özen gösterilmelidir Hayvanlara karşı şiddet içeren görüntüler hiçbir şekilde yayınlanmamalıdır. (Değişik: 15/5/2002 - 4756/2 md.) (Değişik:1/7/2005-5378/37)

- 3984 sayılı yasanın Yayın İlkelerine ait 4.maddesinde "v" bendinde (Değişik: 03/08/2002-4771/8) "Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması." Haber, haber program veya güncel programlarda şiddet unsuru taşıyan görüntüler flulaştırma ve benzeri tekniklerle, sadece olayın gerektirdiği ölçüde aşırıya kaçmadan kullanılmalıdır. Şiddet unsuru ağırlıklı dramatik yapımlar, çocuk ve gençlerin olumsuz etkilenmemeleri için, önceden sesli/yazılı uyarılarda bulunulması kaydıyla, ancak saat 23.00 ile 05.00 arasında yayınlanmalı, bu tür

programların tanıtım duyurularında şiddet içeren bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır".

- 3984 sayılı yasanın Yayın İlkelerine ait 4.maddesinde "z" bendinde "Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması"; yönetmelikte ise "Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlâki gelişimini zedeleyecek türden programlar korunması gereken izleyici kitlenin seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmamalıdır. Yayınlarda ilgi çeken kişi veya karakterler, çocuk ve genç izleyicileri özendirerek, onların duygusal, ahlâki ve sosyal gelişmelerini olumsuz yönde etkileyebilecek biçimde gösterilmemelidir. Tür ve içerik gereği; cinsellik, şiddet ve olumsuz örnek alınabilecek davranışlar (kumar, alkol, uyuşturucu kullanımı, kötü dil, intihar vb.) içeren yayınlar, saat 23.00 ile 05.00 arasında, farklı yaş grupları gözetilerek, sesli/yazılı uyarılar yapılmak suretiyle yayınlanmalıdır. Bu tür programların tanıtım duyurularında, şiddet, cinsellik vb. içeren bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır" hükümleri yer almaktadır.

Üst Kurulun 1995 tarihli Eğitim, Kültür ve Müzik programlarıyla ilgili yönetmeliğin 5.maddesinin a ve b bentlerinde "çocuklara yönelik eğitim programları Milli Eğitim'in amaç ve ilkeleri doğrultusunda hazırlanır", "çocuğun ruh sağlığını bozacak sebepsiz korkular yaşatabilecek, çocuğu şiddete özendirecek, şiddeti temsil eden kişileri kahraman gibi gösterecek yapımlara yer verilemez", "çocuk programlarında karamsarlığa, pasifliğe, bencilliğe ve çıkarcılığa yönelik mesajlar yer alamaz", "çizgi filmler ve dramaların seçiminde çocukların zihinsel, ahlaki ve toplumsal gelişmesindeki rolü dikkate alınır", "çocukların ve gençlerin sigara, alkol, uyuşturucu madde ve diğer kötü alışkanlıklara karşı korunmasını sağlamak hususu yayınlarda göz önünde bulundurulur" şeklinde düzenlemeler bulunmaktadır.

YEDİNCİ BÖLÜM

Cezaların Uygulama Usulleri, Sonuçları ve Kamuoyuna Duyurulması

Ayrıca Müeyyideler bölümünün altında yer alan 33.madde de Program durdurma cezası verilen yayıncı kuruluşlara "Yayını durdurulan programların yerine, aynı yayın kuşağında ve reklamsız olarak, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına Üst Kurulca hazırlattırılacak eğitim, kültür, trafik, kadın ve çocuk hakları, gençlerin fiziksel ve ahlakî gelişimi, uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklarla mücadele, Türk dilinin güzel kullanımı ve çevre eğitimi konularında programlar yayınlanma" ilkesi ile müeyyide uygulanır. Bu haliyle müeyyide uygulanan programların yerine çocuk haklarını anlatan programların yayınlanmasının önemi vurgulanmaktadır.

2) 89/552/EEC sayılı "Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi"nin 97/36/EC sayılı 30 Haziran 1997 tarihinde yapılan değişikliklerle aldığı son şekilde:

BÖLÜM V Küçüklerin ve kamu düzeninin korunması Madde 22

1. Üye Devletler, yargı yetkileri dahilindeki yayıncıların televizyon yayınlarında, çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyebilecek programlara, özellikle pornografi veya gereksiz şiddet içeren programlara yer vermemelerini sağlamak için uygun önlemleri alırlar.

2. Paragraf 1'de alınabilecek önlemler, yayının yapıldığı bölgede bulunan çocukların bu tür yayınları görmelerine veya duymalarına engel olabilmek için yayın saatlerinin belirlenmesi veya teknik araçların kullanılması halleri istisnası kaydıyla, çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini etkilemesi muhtemel diğer programlara da uygulanabilir.

3. Buna ilaveten, bu tür programların şifresiz yayınlanması haline, Üye Devletler, bu programlardan önce sesli bir uyarının yapılmasını veya yayın süresince görsel bir sembolle tanımlanmasını sağlarlar.[98]

3984 Sayılı Yasadan 6112 Sayılı Yasaya:

20 Nisan 1994 tarihli Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal davaları ve teknolojik

[98] http://www.rtuk.gov.tr/sayfalar/DosyaIndir.aspx?icerik_id=5b94d670-7130-4074-b33c-397733612639, erişim tarihi: 03.02.2011.

gelişmeler dolayısıyla zaman içinde Türkiye'deki yayıncılık hizmetlerine gereken yönlendirmeyi yapmakta yetersiz kalmıştır. Başka bir yandan da Uluslararası konjonktürde, AB müktesabatının 10.fasılı olan "Bilgi Toplumu ve Medya" başlığı altında, AB'ye sunulan Eylem Planı ile Ortak Müzakere Pozisyon Belgesinde de bahsi geçen 19 Aralık 2007'de yürürlüğe giren 89/552/EEC sayılı Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi ile uyum sağlanması zorunluluğu oluşmuştur. Yeni yasa içinde tez konumuza ilişkin; Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi ve Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesinin ifade ve haber alma özgürlüğüne ilişkin hükümleri esas alınırken, radyo ve televizyon yayın hizmetleri sunulurken çocuk ve genç izleyicilerin korunması amacı yasa içinde vurgulanmaktadır. (RTÜK 6112 sayılı yeni yasa gerekçe).

6112 SAYILI RTÜK YENİ YASASI

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

Kanun No: 6112

Kabul Tarihi: 15/2/2011

Yayımlandığı R.G.: Tarih:03/03/2011 Sayı:27863

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yayın Hizmeti İlkeleri

Madde 8- (1)

(ğ) Çocuklara karşı istismar ve şiddeti özendiremez; güçsüzlere ve özürlülere karşı ayrımcılık, istismar ve şiddeti teşvik edemez.

(2) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlâkî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz.

(3) İsteğe bağlı yayın hizmet sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlâkî gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.

Yeni RTÜK yasasında çocukların korunmasına ilişkin maddeler genişletilmiş, Uluslararası uygulamalarla uyumluluğu artırılmıştır. Üstelik isteğe bağlı yayınlarda da bu koruma devam etmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Yayın Hizmet İçeriği
Genel ve Tematik Yayın
Madde 14-

(3) Genel ve tematik içerikli yayın yapan televizyon kuruluşlarının, çocuk yayınlarında çizgi filmlere yer vermeleri halinde, çizgi filmlerin en az yüzde yirmisinin, diğer çocuk programlarından en az yüzde kırkının Türkçe dilinde üretilmiş yerli yapım olması zorunludur. Çocuk yayınlarının yayınlanma saatleri ve sürelerine yönelik istatistiksel veriler ile üretim yerine ilişkin bilgiler aylık dökümler halinde Üst Kurula bildirilir.

Çocuklara dair tematik kanalların ve televizyon programlarının artması ve popülerlik kazanması ile bu maddenin anlamlılığı artmaktadır.

ALTINCI BÖLÜM
Özel Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar
Koruyucu Sembol Sistemi
Madde 24- (1) Medya Hizmet Sağlayıcılar, koruyucu sembol sistemi kullanarak, izleyicileri program hizmetlerinin içeriği hakkında sesli veya yazılı olarak bilgilendirir.

(2) Koruyucu sembol sistemi ile ilgili usûl ve esaslar Üst Kurulca belirlenir.

(3) Bu madde Türkiye Radyo- Televizyon Kurumu hakkında da uygulanır.[99]

Koruyucu sembol sistemi adıyla belirtilen "Akıllı İşaretler", ebeveynlere çocukların izleyebileceği programları belirlemedeki yardımcılığı, yeni yasamızda gönüllü hizmetten yasal zorunluluğa dönüştürülmesi uygulamanın etkinliğini

[99] http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=5a3cac1e-b6d9-4b23-bc7a-8dcd671fceba erişim tarihi: 03.02.2011.

artıracaktır. Bu uygulama, Türkiye Radyo- Televizyon Kurumu'nu da kapsamaktadır.

Televizyon tarafından verilen mesajların algılandığı bireyin sosyo-ekonomik veya kültürel konumuna, algılama farklılarına, yaşanılan tarihsel ve teknolojik sürece bağlı olarak değişeceği iddia edilebilir. Programlar bir taraftan hedef kitlesinin beklentilerine göre oluşturulurken, izleyiciler de bu yayınların etkisi altında yayınların izleyiciye ilettiği kadarı ile şekillenmektedir. Prof. Dr. Dursun, Türkiye'de çocukların yüzde 80'inin izleyecekleri programları kendilerinin seçtiğini ve kendi odalarında televizyonlarının olduğunu belirterek, bu durumun, çocukları televizyonunun olumsuz etkisine açık hale getirdiğini, ebeveynlerin bu konuda dikkatli olması gerektiğini ifade etti.[100]

Fazla televizyon seyreden çocuklarda şu değişiklikler gözlemlenebileceği düşünülmektedir.

—Çocuk, gerçeklerden kaçmakta, pasifleşmekte ve bağımlı bir yapı oluşturmakta, saldırganlaşmakta ve sıradanlaşmaktadır.

—Özellikle kendini ifade etme sıkıntısı yaşamakta, yaratıcılığın yerini taklit almaktadır.

Bu görüşün aksini iddia edenler de bulunmaktadır. Televizyonun oyalama aracı olarak görülmemesi gerektiği bilgisinin dışında, eğlenerek öğrenme aracı da olabileceği iddia edilmektedir. Küçük yaşlardan itibaren doğru ve planlı bir televizyon izleme alışkanlığının oturtulması gerektiği iddia edilmektedir.[101]

Televizyon, geçmişte mit ve ritüeller aracılığıyla toplumun şekillendirilme gayesini bugün onların yerine egemen değerlerle birey arasında köprü olarak "makul" ve "uygun" roller üretmektedir.[102]

---

[100] http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=5605f266-84ca-4328-90db-2b53ab31515b erişim tarihi: 03.02.2011

[101] Mesude Atay-EIif Çelebi Öncü, "Elektronik Bakıcı; Televizyon", 69-82. ed.Selda İçin Akçalı, *Çocuk ve Medya,* Ebabil Yayıncılık İstanbul, 2007, s.80.

[102] Kellner, Douglas, *Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası,* Doğu Batı Düşünce Dergisi, Çev: Gülcan Seçkin, 2001, sayı 15, s.195- 226, s.202.

Medyada çocukla çalışan profesyonellere öneriler

Ragıp Duran'ın önerisine göre medya kuruluşları çocukların ulusal ve Uluslararası sözleşmelerde yer alan yaşama, korunma, gelişme ve gelişim haklarını kendi özdenetim unsurlarına dahil etmelilerdir. Çocuklarla çalışacak medya profesyonellerinin çocukları anlamaya yardımcı bilimsel donanım sahibi olması gerektiğini söylemektedir. Çocuklarla çalışırken medya profesyonellerinin şunlara dikkat etmesi gereklidir:

- Öncelikle katılımı sağlanacak çocuğun ve ana babasının veya hukuken gözetiminde bulunduğu kişinin rızası alınmalıdır.
- Çocuğun birey olarak mahremiyetine saygı gösterilmeli, onu zihinsel karmaşaya sürükleyecek yaklaşımlardan kaçınılmalıdır.
- Durumun kamu yararına olacağına ilişkin açık veriler bulunmadıkça, ister fail ister mağdur olsun, çocukların görsel sunumundan ve onların teşhisine ve teşhirine yol açacak uygulamalardan kaçınılmalıdır.
- Çocukların kimliğinin tespitine yol açacak bilgilerin verilmesinden kaçınılmalıdır.
- Çocukların görüntülerinin alınmasının gerekli olduğu hallerde açık ve doğrudan yöntemlere başvurulmalıdır. Mümkün olduğu durumlarda görüntüler çocukların ve sorumlu bir yetişkinin bilgisi ve onayı dahilinde elde edilmelidir.[103]
- Çocuklarla ilgili konularda haber ve yorum hazırlarken, doğruluk ve duyarlılık bakımından en yüksek mükemmellik standartlarına ulaşmaya çalışmak medya profesyonellerinin temel hedefi olmalıdır.
- Çocuklara yönelik hazırlanan içerikte onlara zararlı olabilecek unsurların yer almasını engellemek için gereken özen gösterilmelidir.
- Herhangi bir medya içeriğinde söz konusu edilen ya da katkısı sağlanan çocuğun maddi ve manevi güvenliğinin sağlanması öncelikle medya kuruluşlarının ve profesyonellerin sorumluluğu kapsamındadır.
- Çocuğun birey olarak mahremiyetine saygı gösterilmeli, onu zihinsel karmaşaya sürükleyecek yaklaşımlardan kaçınılmalıdır.

[103] M.Ragıp Duran, Çocuk ve Medya. Medya ve Çocuk Rehberi (Ed.) Yasemin Giritli İnceoğlu, Nurdan Akıner, syf.29-38, Eğitim Kitabevi Yayınları: Konya, 2008, s.33.

- Tartışmalı konularda ve olaylarda çocuklar tarafından sağlanan bilgiler farklı kaynaklardan doğrulatılmalı ve bu doğrulatma işlemi bilgi veren çocukları riske sokmadan yapılmalıdır.
- Çocukların medya içeriğinde cinselliği çağrıştıracak şekilde konumlandırılmasından ve görselleştirilmesinden kaçınılmalıdır.
- Medya içeriğinde yer alan ürünlerin üretimine katılımları karşılığında çocuklara, ana-babalarına veya vasilerine herhangi bir ödeme yapılmamalıdır.[104]
- Çocuğa yönelik şiddet hiçbir biçimde meşru gösterilmemelidir. Özendirici olabileceği göz önünde bulundurularak, çocuğa yönelik şiddet ve taciz haberlerinde bu eylemleri uygulayanların eyleme dair uzun açıklamalarına yer verilmemeli, bu açıklamalar mümkün olduğunca kısa tutularak ve eleştirilerek aktarılmalıdır. Haberciliğin, olumsuzluklara odaklanan yaygın anlayışının dışına çıkılarak, çocuklarla ilgili olumlu gelişmelere ve onların başarı öykülerine de yer verilmelidir.
- Medya kuruluşları, çocukların, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan haklarının ihlalleri ile ilgili davranışlar karşısında yasal yaptırımlardan gücünü alan koruma girişimlerine ek olarak çocukların bedensel ve ruhsal refahlarının korunması ve geliştirilmesi için üzerine düşen bütün sorumlulukları iyi niyetle ve yüksek düzeyde yerine getirmeyi bir görev bilmelidir.
- Bu bağlamda, medya kuruluşları bütün edimlerini Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ilişkilendirerek, yasalara göre çocuk kabul edilen 0-18 yaş arasındaki tüm bireylerde demokratik kültür ve iletişim biçimlerine ilişkin model oluşturmayı hedef olarak benimsemelidir.
- Gazete, dergi, radyo, televizyon ve interneti kullanarak, kamuoyuna bilgi ve görüşler sunan medya ortamında mesleki faaliyet gösterenler, yaptıkları iş ne

[104] Türkiye Gazeteciler Cemiyeti &British Council Türkiye. Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu- Çocuk www.tgc.org.tr/COCUK-TR-ENG.pdf bu ortaya çıkmadan önce yapılan toplantılar: 20 Ocak 2007 tarihinde Çocukların Medyada Temsili (British Council, BBC ve TGC tarafından düzenlenen) Medya ve Çeşitlilik ilke geliştirme, Kadınların ve Cinsel Yönelimlerin Medyada Temsili, 24 Şubat 2007, İstanbul, Kültürel Farklılıklar ve Toplumsal Barışın Sağlanmasında Medya'nın Rolü, 24 Mart 2007, İstanbul, erişim tarihi: 03.07.2010.

olursa olsun, sonuçta ürettikleri içeriğin öncelikle çocuklara ulaştığının bilinciyle ve bunun gerektirdiği sorumlulukla hareket etmelidir.

- Medya toplumda dezavantajlı olan kadın, çocuk ve engellilere daha fazla yer vermelidir.
- Bu çerçevede, Türkiye'de faaliyet gösteren bütün medya kuruluşları, oluşturdukları kendine özgü özdenetim politikaları ve mekanizmalarını kamuoyuna duyurmalıdır.
- Medya kuruluşları, kabul ettikleri yayın ilkelerinin uygulanıp uygulanmadığı konusunda iç denetimi sağlayacak bir sistem oluşturmalıdır. Bu sistem, medya içeriğinde çocuklar ile ilgili konularda öneri geliştirebilecek danışma organlarını da barındırmalıdır.
- Okur-izleyici-dinleyici temsilcileri (ombudsmanlar) aracılığıyla, sivil toplum örgütlerinin de katılımıyla oluşturulacak ebeveyn-okuyucu-izleyici konseyleri düzenli aralıklarla toplanarak, medya içeriği ile ilgili şikâyetleri kurum içinde ve kurum için değerlendirmelidir.
- Medya kuruluşları, çocuklara haber ve programlarında yer verirken gereken profesyonel bakış açısını yakalayabilmek için çocuk muhabirliği ve programcılığının özel bir uzmanlık alanı olarak geliştirilmesini öncelikli bir hedef olarak benimsemelidir. Bu alanda çalışacak medya profesyonellerine hukuk, psikoloji ve pedagoji disiplinlerinin ışığında çocuk konusuyla ilgili eğitim alma ve kendini geliştirme imkanı sağlanmalıdır.
- Çocukların seçmeli ve bilinçli okuma, izleme ve dinleme alışkanlıklarını geliştirecek eleştirel medya okuryazarlığı projeleri desteklenmelidir. Bu konuda medya kuruluşları da eğitim sektörü, iletişim alanındaki düzenleyici kuruluşlar ve ilgili STK'larla işbirliği içerisinde olmalıdır.
- Medya kuruluşları, cinsellik, şiddet ve olumsuz örnek oluşturabilecek davranışları kapsayan içerikten çocukların korunabilmesi için aileleri bilgilendirme ve uyarmanın temel sorumluluklarından biri olduğunu daima göz önünde bulundurmalıdır.
- Medya içeriğinde yer alan herhangi bir materyalin çocuklar üzerinde yaratacağı etkiler gözetilerek içerikle ilgili gerekli bilgilendirme ve uyarılar yapılmalıdır.

- Görsel-işitsel medya içeriğinde yetişkinlere yönelik malzemenin yayın akışı, izleyici/dinleyici/okuyucuların arasında çocukların da olabileceği ihtimali göz önünde bulundurularak düzenlenmelidir.[105]
- Ailelerin medya konusunda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Bunun için;

✓ İki yaşından önce zararlı etkileri olmayan programlar dışında televizyon izletilmemeli, televizyon bebek bakıcısı olarak kullanılmamalı.

✓ Televizyon yerine anne (ya da bakıcı) bebekle gözle ilişki kurarak konuşmak, oyun oynamak, şarkı söylemek ve kitap okumak gibi aktiviteler yapmalı.

✓ İzlenecek program özenle seçilmeli ve program bittiğinde televizyon kapatılmalı.

✓ Program çocukla beraber izlenmeli ve üzerine tartışılmalı.

✓ Sadece çocukların izleyeceği değil; kendi izledikleri programla da ebeveynler çocuklara örnek olmalı.

✓ Televizyon dışındaki kitap okumak, arkadaşlarla oynamak gibi aktiviteler aileler tarafından desteklenmelidir.

✓ Televizyonu rahat ev işi yapma kurtarıcısı olarak değil; küçük ev işlerini çocukları televizyondan uzaklaştırıcı olarak görmeli.

✓ Ebeveynler arasında çocuklarla izlenecek program konusunda net, çelişkisiz ve mutabakata varılmış kararlar alınmalı.

✓ Çocukların yatak odalarında kitle iletişim araçları bulundurulmamalıdır.[106]

Unicef'in "Çocuklar İçin Sağlanan İlerlemeler" başlığında sunduğu raporda "Çocuk Hakları için İletişim ve Savunu" alt başlığında;

- 2008 yılında TBMM'de farklı siyasal partilere mensup 8 üyenin katılımıyla bir Çocuk Hakları İzleme Komitesi'nin kurulmasıyla çocuk haklarının izlenmesinde önemli bir gelişme sağlanmıştır. Komite, mecliste çocuklarla ilgili önemli konularda duyarlılık geliştirmekte; çocuklarla ilgili yasa, bütçe ve politikaları değerlendirmekte ve çocuk haklarının tüm ülkede yaşama geçirilmesini izlemektedir.

---

[105] http://www.britishcouncil.org/tr/turkey-society-media-guidelines-children.pdf, erişim tarihi: 19.10.2010.

[106] Neriman Aral&Yaşare Aktaş, Çocukların Televizyon ve Diğer Etkinliklere Harcadıkları Sürenin İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* Sayı:13, 99-105, 1997, s.99.

- Türkiye çapında uygulanan medya eğitimlerinin sonucunda 350 medya profesyonelinin katılımıyla "Çocuk Dostu Medya Ağı" oluşturulmuştur. Çocuk Hakları, Medya ve Etik Kılavuzu medya mensuplarına tanıtılmış, çocukların "sessiz mağdurlar" veya "sevimli masumlar" olarak sunulmasından kaçınmanın önemi vurgulanmıştır. Böyle bir medya anlayışında çocuklar adına oluşturulan, toplumsal roller ve algıların en kuvvetli ağ olarak medyada farklı bir bakış açısıyla yer alması sağlanmaktadır.
- UNICEF medyayla olan iletişim çalışmalarına yeni ve stratejik bir boyut daha katmış, Dublin Teknoloji Enstitüsü ile ortak geliştirilen Çocuk Hakları Ders Programı ile çocuk hakları üniversite eğitiminin bir parçası olmuştur. Ders programı ilk kez Türkiye'de, 2009 yılı müfredatının bir parçası olarak 7 üniversitenin iletişim fakültelerinde uygulamaya konulmuştur.[107]

2.3. AB'İNDE ÇOCUKLARA İLİŞKİN TELEVİZYON YAYINCILIK DÜZENLEMELERİ

Avrupa Birliği temel hedefleri çerçevesinde, görsel işitsel sektör düzenlemelerinde ekonomik ve politik alt yapı düzenlemeleri yanında, Avrupa halklarının da bireysel tercih ve çıkarlarının göz önüne alınması gerekmektedir. Bu bağlamda "Küçüklerin Korunması ve İnsan Onuru" konulu Yeşil Kitap – Green Paper (COM (**96**) 483 final) enformasyon toplumuna yönelik çalışmalarda ilk kez etik boyutu da gündeme getirmiştir.[108]

---

[107] http://www.unicef.org.tr/tr/content/detail/9/progress-for-children-2006-2.html, erişim tarihi: 03.06.2010.

[108] Green Paper on The Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services – SUMMARY). Erişim tarihi: 11.08.2010.
http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/minors/gp_re_en.htm.

Konsey, bu çalışmaların devamını öngörmüş Avrupa Parlamentosu, Ekonomik ve Sosyal Komite ve Bölgeler Komitesi'nin katkıları ile çevrimiçi görsel işitsel içeriğe ilişkin ilk yasal önlemler tüm elektronik medya mecralarını kapsayacak şekilde önerilmiştir.[109]

"Dijital Çağda Topluluğun Görsel İşitsel Politikalarının Çerçeve ve Prensipleri" Raporu'nda - Brüksel, 14.12.1999 COM (**1999**) 657 final - Avrupa'da tüm hanelerin %98'inde televizyon alıcısı olup, günde yaklaşık üç saatin üzerinde televizyon izlendiği; televizyonun normların, sosyal ve kültürel değerlerin aktarılmasında hala en önemli kaynak durumunda olduğu belirtilmektedir. Birlik, görsel işitsel yayınların toplumsal hayat ve demokrasi için önemini göz önüne alarak Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi ile yasal çerçeveyi tanımlamış, konuyla ilgili alt yapı desteği için de üye devletlerce yürütülecek Media I ve Media II programlarını uygulamaya koymuştur. Teknolojik gelişmeler anlamında, yakın bir gelecekte geleneksel analog teknoloji yerini tamamen dijital teknolojiye bırakacaktır. Yüzlerce dijital kanal yayın yapabilecek, interaktif ve internet ve mobil telefonlar aracılığıyla yayın yapan televizyonlar olacaktır. İzleyiciye ve tabi çocuklara bilgi daha fazla ve daha sınırsız kaynaktan ulaşacaktır. Yasal çerçevede, çocuklara zararlı programların belli bir saatte yayınlanmaları (watershed) uygulaması ve akıllı işaretler gibi uygulamanın ötesine geçilmesi gerekmektedir. Çocukların ve gençlerin korunmaların ötesinde televizyonu bilinçli izlemeye karşı önlemler alınması gerekmektedir.[110]

Yeni medyanın daha evrensel kalıplara geçerek sınırlar içinde kalan uygulamaları geride bırakması sonucu her yaş grubu her türlü içeriğe ulaşabilmektedir.

Avrupa Parlamentosu'nun "Televizyon Yayınlarında Ebeveyn Kontrolü" kararında (COM(1999)371-C5-0324/1999/2210(COS)), analog ya da dijital,

[109] Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services http://europa.eu/legislation_summaries/audiovisual_and_media/l24030a_en.htm.
[110] Principles and Guidelines for the Community's Audiovisual Policy in the Digital Age http://europa.eu/legislation_summaries/audiovisual_and_media/l24223_en.htm. erişim tarihi:08.06.2010.

geleneksel ya da yeni medyada yer alan zararlı içerikten küçükleri koruma önlemleri arasında saydığı ve Komisyon'un göz önüne almasını önerdiği maddeler içinde medya eğitimi/okuryazarlığı konusuna dikkat çektiği görülmektedir:

Her yaş grubundan izleyicinin, dijital çağda artan enformasyon akışı ile başedebilmesi için gerekli becerilerle donatılmaları amacı ile Komisyon'un yeni çalışmalar başlatması gerektiği, küçüklerin, gençlerin ve yetişkinlerin çoklu medya ortamlarının içerikleri ile ilgili olarak kendi sorumluluklarının geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Komisyon'un "Televizyon Yayınlarında Ebeveyn Kontrolüne İlişkin Çalışma" adlı Görüşü Hakkında Avrupa Parlamentosu Kararında,[111] çocukların psikolojik sağlığına zarar verebilecek televizyon programları ve ağlar (network) yoluyla yapılan görsel-işitsel hizmetlerindeki şiddet ve gençler için zararlı olabilecek hususların artışını önlemek amacıyla çalışmalar yapılmasını öngörmüştür. Bu bağlamda, üye Devletlerin kültürel, sosyal ve hukukî değerlerindeki farklılıklara karşın, yasal bir çerçeve içinde, ebeveyn (parental) kontrol mekanizması yoluyla, etkili sistemlerin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Karar'da ayrıca, aileler ve eğitim dünyası da dahil olmak üzere, ulusal ve yerel düzeyde, medyada çocukların korunması konusunda bilinç-arttırıcı kampanyaların yapılması; Avrupa'da, söz konusu alanda Komisyon'un kararları da göz önünde bulundurularak, televizyon programları için filtreleme teknolojisinin uygulanması ve bu bağlamda üye Devletlerde televizyon filtreleme cihazlarının tüm ailelerin karşılayabileceği bir fiyatta olması öngörülmüştür. Tabi bu cihaz uygulamasının cihazın kullanım zorluğu ve Akıllı İşaretler gibi daha kullanımın etkin bir uygulamanın varlığından dolayı makul bir uygulama olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi (Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi) ve Avrupa Konseyi Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi (ETS 132) referans

111 http://www.europarl.europa.eu/omk/omnsapir.so/pv2?PRG=DOCPV&APP=PV2&LANGUE=EN&SDOCTA=7&TXTLST=1&POS=1&Type_Doc=RESOL&TPV=PROV&DATE=051000&PrgPrev=TYPEF@A5%7CPRG@QUERY%7CAPP@PV2%7CFILE@BIBLIO00%7CNUMERO@258%7CYEAR@00%7CPLAGE@1&TYPEF=A5&NUMB=1&DATEF=001005, erişim tarihi: 10.06.2010.

noktası olarak dikkate alınmış ve reklamlar, tele-alışveriş ve küçüklerin korunması gibi konularda uyum sağlanmaya çalışılmıştır.

- Madde 4 – Tanımlar
- Madde 5, 29, 40, 41 – Küçüklerin korunması
- Madde 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 19, 21, 22 – Reklam ve tele-alışveriş
- Madde 23, 24, 25, 31 – Yeniden iletim
- Madde 42 – Önemli Olaylar

AVRUPA KONSEYİ GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ YÖNERGESİ

AVMS direktifinin genel yönelimi, küçüklerin korunmasına da uygulanan bir düzenlemedir. Seyircinin kontrolünün az olduğu ve belirli bir içerik daha zararlı olduğunda daha fazla sınırlama getirilebilir.[112]

Madde 27: Küçüklerin televizyon yayıncılığında korunması

Küçüklerin gelişimini "ciddi biçimde etkileyen" (pornografi ve nedensiz şiddet gibi) programlar yasaklanmaktadır. Küçüklere zararlı olduğu açık programlar, çocukların izlemeyeceği saat ya da teknik yöntem (şifreleme) seçilerek yayınlamalıdır. Bununla birlikte, bu programlar şifrelenmediğinde sesli bir uyarı ya da görsel bir sembolle fark edilir kılınmalıdır.

Direktif, Komisyon'a çocuklar tarafından izlenen yayınların ebeveyn kontrolünün avantajları ve dezavantajları hakkında bir çalışma (filtreler, reyting sistemleri) yapmasını zorunlu kılmaktadır. Bu konuda Parlamentosu'nun "Televizyon Yayınlarında Ebeveyn Kontrolü" kararı da (COM(1999)371-C5-0324/1999/2210(COS), önemlidir.

Görsel- İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, 1998 ve 2006 yıllarındaki "küçüklerin korunması" ve "insan onuru" konulu Tavsiye Kararları ile tamamlanmıştır. 1998 Tavsiye Kararı, çevrimiçi görsel-işitsel ve bilgi servislerini içeren ilk yasal düzenlemedir.

İsteğe bağlı (on demand) hizmetlerde küçüklerin korunması (Madde 12)

[112] http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/tvwf/protection/index_en.htm erişim tarihi: 08.06.2010.

Küçüklerin gelişimini "ciddi derecede zarar verebilir" programlar isteğe bağlı servislerde izin verilmekte; ama çocukların görüp işitemeyeceği şekilde ulaşılabilir olması gerekmektedir. Bu engelleme, PIN kodları ya da daha gelişmiş yaş doğrulama sistemleriyle gerçekleşebilir. Sadece "zararlı" programlar için bir sınırlama bulunmamaktadır.

Madde 12 ile ilgili olarak üye devletlerin çocukların ciddi derecede fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimine zarar verecek isteğe bağlı görsel-işitsel medya servislerinin medya servis sağlayıcıların kendi denetiminde olmasını sağlayarak çocukların bu materyali duyma-görmesini engellemesi gerekmektedir.

Madde 27

1. Üye devletler, kontrolleri altındaki yayıncıların küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini ciddi derecede etkileyecek yayınları (özellikle pornografi ve nedensiz şiddet) içermemelerini sağlayacak ölçütler getirmeli.

2. İlk paragrafta bahsi geçen uygulama küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimine zarar verme ihtimali olan diğer programlara genişletilmeli. Bu madde, ancak iletim alanındaki küçüklerin duymasının ve görmesinin yayın saati ve başka bir teknik yöntemle engellenmesi halinde yok sayılabilir.

3. Bununla birlikte, yayınlanan programlar eğer şifreli olarak verilmemişse, Üye Devletler sesli uyarı ve ya görsel sembolün yayından önce gösterilmesini garanti etmelidir.

98/560/EC: Küçüklerin ve insan onurunun korunmasında güçlü ve etkili bir seviyenin elde edilmesine yönelik ulusal çerçeveleri geliştirerek Avrupa görsel-işitsel ve bilgi hizmetleri endüstrisinin rekabet edebilirliğinin geliştirilmesi hakkındaki 24 Eylül 1998 tarihli Konsey Tavsiye Kararında aşağıdakiler bahsedilmekte ve önerilmektedir:[113]

Avrupa Konseyi (Birlik),

[113] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998H0560:EN:HTML 12.06.2010. The development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity.

Bu Tavsiye Kararı'nda 16 Ekim 1996 tarihli "küçüklerin ve insan onurunun görsel-işitsel ve bilgi servislerinde korunması" konulu Yeşil Kitap'ı (Commission adoption) ve 16 Aralık 1996 tarihli buluşması Konsey hatırlamaktadır. Danışma sürecinin sonuçları (Commission) Komisyon tarafından Konsey'e (Council) 30 Haziran 1997'de teslim edilmiştir. (4) 16 Ekim 1996'ta internetteki yasadışı ve zararlı içerikle ilgili iletişimi Komisyon (Commission); 17 Şubat 1997'de aynı konulu İlke Kararını (resolution) Council (Konsey) ve Üye Devletlerin Hükümet Temsilcileri Konseyi'yle görüşerek; 24 Nisan 1997'de Avrupa Parlamentosu, ilgili konuyla ilgili Komisyon İletişimi üzerine görüşünü Konsey'le ile görüşerek benimsemiştir. Bu dokümanda tüm zararlı ama özellikle internetteki zararlı içerikle mücadele etmektedir.

Görsel-işitsel ve bilgi servisleri endüstrisinin teknolojik gelişme ve yapısal değişikliklere uyumunun sağlanması için bilginin sağlanması, farkındalığın artırılması ve kullanıcıların eğitimi gereklidir. Bu Avrupa vatandaşının bilgi toplumuna katılımını ve küçükler ile insan onuruna aykırı yasadışı materyalle savaşını getirecektir. The European Parliament (Avrupa Parlamentosu) ve the Council (Konseyin) 30 Haziran 1997 tarihli 97/36/EC sayılı 89/552/EEC'e dönük olan Direktif'te televizyon yayıncılarının serbest dolaşımının garanti edilmesiyle beraber Direktifin 22, 22a, 22b maddeleriyle küçüklerin korunması amaçlanmaktadır.

Görsel-işitsel ve bilgi servislerinin gelişmesi Avrupa için eğitim, bilgi ve kültüre erişim ve istihdam için hayati öneme sahiptir. Bu potansiyelin başarıya ulaşması için kamu otoritelerin desteği ile yaratıcı ve başarılı bir sanayi çevresinin var olması gerekmektedir. Girişimcilerin kendilerinin ulusal özdenetim çerçevesi oluşturmasını sağlamak önemlidir; zira bu onların kendilerini teknik gelişime ve pazarın küreselleşmesine adapte etmeye zorlayacaktır. Ancak tüm bunlar Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi'nin 8. ve 10. maddelerinde, Avrupa Birliği Antlaşması'nın F(2) maddesinde ve Mahkeme'nin içtihadlarında da

geçtiği üzere özel hayata saygı ve ifade özgürlüğü çerçevesinin dışında algılanmamalıdır.

Küresel iletişim ağları, görsel-işitsel ve bilgi servislerinde küçüklerin ve insan onurunun korunması için Uluslararası bir yaklaşımı gerektirmektedir. Avrupa seviyesinde bir çerçeve de Avrupa değerlerinin yayılmasını ve Uluslararası tartışmada karar verici bir destekte bulunmayı sağlayacaktır. İnsan onuruna saldırgan yasadışı materyal ve yasal ama küçüklere zarar verme ihtimali bulunan materyale uygulamalar farklı olacaktır. Ayrıca üye devletlerin kültürel çeşitliliği ulusal ve yerel düzeyde farklı olduğundan, küçüklerin ve insan onurunun korunmasında kimi farklılıklar olacaktır. İletişim ağlarının uluslar üstü yapısı dolayısıyla, Topluluk düzeyinde ulusal düzenlemelerin etkinleştirilmesi ve gerekli kurumlarla işbirliğine gidilmesi gerekmektedir. Ulusal ve Topluluk düzeyindeki düzenleyici çerçevelere yardımcı olarak öz-düzenleme aktivitelerinin katılımı küçüklerin ve insan onurunun korunmasında sağlanmalıdır.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Eğitim Fonu (UNICEF), Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinde çocuk haklarını geliştirmek amacıyla 'Çocuk Hakları ve Gazetecilik: Hak Temelli Perspektif' adlı projeyi ortaya koymaktadır.[114] Proje, Türkiye'de de yedi üniversitede uygulanmaktadır. Bu projenin ekipmanın oluşturulması ise İrlanda Dublin Teknoloji Enstitüsü Medya Okulu Gazetecilik Bölümü ve Sosyal ve Eğitim Araştırmaları Merkezi tarafından başlatıldı. Daha sonra UNICEF Türkiye Ofisi'nin önderliğinde İstanbul Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakülteleri, BİA ve İstanbul Barosu Çocuk Hakları Komisyonu temsilcileri ile beraber ders içeriği ve materyal hazırlama çalışmaları yapıldı. Türkiye'de yapılan pilot çalışmanın diğer Doğu Avrupa ülkelerine yayılması; böylece medyada çocuk haklarının etkin uygulanarak hak ihlallerinin önlenmesi amaçlanmaktadır.

[114] http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetayV3&Date=&ArticleID=989787&CategoryID=99, erişim tarihi: 08.10.2010.

2.4. TELEVİZYON YAYINLARINDA ŞİDDET VE ÇOCUK

Çocukların okul öncesinde kurallı saldırganlık duygularından beslendiği fakat okul dönemine geçişle birlikte direkt olmayan (indirect) saldırganlık duygu durumları yaşadığı gözlenmektedir. Şiddetle ilgili psikolojik teorilere baktığımızda ilk olarak psikoanalitik teoriyi görmekteyiz. Freud'a göre tüm saldırganlık davranışlarının altında yatan thanatos (ölüm içgüdüsü) tur. Bu intihar davranışı gibi içe de dönük olabilir ama çevreye yansıdığında saldırgan davranışları oluşturur. Freud'un teorisini, televizyonda şiddet açısından iki yönlü ele alabiliriz. Öncelikle, medyada gözlenen şiddet var olan şiddet duygusunun tamamlanmasını ve tatmin edilmesini sağlayacağından başka bir saldırganlık davranışına gerek kalmayacaktır. Şüphesiz, bu yorum genel şiddet ve televizyon eşleşmesinin çocukta gördüğümüz etkilerini açıklamamaktadır. Ancak Freud'un teorisinden hareketle gerçek hayatta (medya dışında) oyunlar vs. ile içgüdüsel şiddet duygusunu bazı savunma mekanizmalarıyla atlatabilen çocuk televizyondaki şiddet güdümünü hissetmeyecektir ve şiddet davranışına yönelmeyecektir. "Frustration" (engellenme) teoriye göre ise herhangi bir anda engelleme hissi ile karşı karşıya kalma saldırganlığa sebep olabilir. Ancak saldırganlığın her zaman engellenmenin sonucu olmadığı ya da her engellenmenin saldırgan davranışa sebep olmayacağı ortaya çıkmıştır. Örneğin çocuğun televizyonda izlediği fiziksel şiddet görüntülerinin şiddet davranışına dönüşmesi farklı algısal altyapıları işaret edebilmektedir. Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı, sözlerin davranışların gölgesinde kaldığını ve davranışların sözlerle tutarlığı ya da tutarsızlığıyla beraber etkisini kaybettiğini iddia etmektedir. Bir başka deyişle gözlemsel öğrenmede çocuk şiddetin kötü olduğunu anlamaktansa; şiddeti davranışlara yansıtmamanın daha etkin bir yöntem olduğu gözlenmektedir. Şiddetin pekiştirilmesi, şiddetin kendi davranışlarında ya da izledikleri kahramanların davranışlarında ödüllendirilmesiyle gerçekleşmektedir.

Çocukların ve gençlerin şiddet içerikli medya materyalini kullanma nedenleri ise:

- Arkadaşlık: Şiddet içerikli materyalin arkadaş grubunda konuşma ortamlarında bir başlık olması ve gençlerin bu sohbetlerin dışında kalmama isteği.
- Kaçış: Çocuk ve gençler gerçek hayattan bu şekilde kaçmaya çalışmaktadır.
- Alışkanlık: Bu türdeki materyali görme alışkanlığı, hatta bağımlılığının kazanılmış olması.
- Öğrenme: Şiddet içeriğinin kanıksanmış doğru yöntem olarak öğrenilmesi
- Vakit geçirme: Boş vakitlere daha farklı geçirmek amacı.
- Rahatlama: Genç ve çocukların bu yöntemle rahatladıkları düşüncesi
- Duyumsama arzusu: şiddet içeriği, diğer başka duygu tiplerine göre korku, endişe vs. gibi hisleri daha yoğun hissettirmektedir.[115]

Medya şiddeti ve katharsis ikilemine göre kişinin kızgınlık ve saldırganlık düzeyi kişinin medyada gördüğü şiddet düzeyiyle rahatlama yaşayacağı ve davranışsal şiddete dönüşmeyeceğidir. Ancak araştırmalar ve deneyler aksini göstermektedir ki şiddet görsel hafızaya kaydedildikçe, gerçekleşmiş hali zihinde şiddete daha fazla imge oluşturacaktır. Bir başka deyişle şiddeti gerçekleştirmek daha yakın ve daha fazla çeşitle bilince getirilecektir. Şiddetin bilince aktarılmasında "bilişsel transfer", "şema işlemesi", "ortam koşulları" aktif olmaktadır. Yani, şiddet farklı formlara ve algı düzeylerine takip ettiği medya ortamının koşullarına göre katılabilmekte ve onlara göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Şiddet temalı görseller le ilgili bir başka dikkat çekici nokta şiddet eyleminde bulunan karakterle "özdeşleştirme" kurulmasıdır. Karakterin uyguladığı şiddete saygı duymak ve kanıksamak, şiddete karşı "duygusuzlaşmayı" getirecektir.

Televizyondaki şiddetin etkisinin çocuktan çocuğa değişmesindeki bir başka etken de ebeveynlik tarzıdır. Bir başka deyişle çocukların "bağlanma" tarzları

[115] Steven J. Kirsh, *Children, Adolescents and Media Violence: A Critical Look at the Research*, Sage Publications, Inc: California. 2006, S.84.

psikolojik birçok yansımayla beraber görsel ve diğer tarzlardaki şiddet algısında etkilidir. Ebeveynlik tarzlarında temelde iki dinamik değerlendirmede etkilidir: sıcaklık/düşmanlık ve serbestlik/kontrol. Bu iki kutuplaşma, güvenilir-denetimci (authoritative), otoriter (authoritarian), müsamahakâr (permissive) ve ihmalkâr (uninvolved) ebeveyn tarzlarına götürür. En sondan başlarsak bu tipte ebeveynin çocukla sıcaklık ilişkisi kurmadığı gibi çocuğa gereğinden fazla, bir ebeveynin yokluğunu hissettiren bir kontrol eksikliği yaşanmaktadır. Medya ile kurulan ilişkide bu tip ebeveynlikle yetiştirilen çocukların kendi kararlarını hiçbir yakın temas ya da büyük desteği, kontrolü ile değerlendiremeyeceği ve maruz kaldığı sevgi eksikliğinde çevresine ve kendine daha zararlı olabileceği dolayısıyla medyada zarara daha fazla maruz kalabileceği düşünülebilir. Müsamahakar (permissive) tarzda çocukla arasında sıcaklık bağını kurabilen ebeveyn, çocukla arasında kontrol ve serbestlik düzleminde sınırsız serbestliğe dayanan ilişki kurmaktadır. Bu tarzda yetiştirilen çocuğun dışarıda risklere daha fazla açık olabileceği ve problemlerin çözümünde krizlere daha dayanıksız olabilme riski bulunmaktadır; zira kurallar ve kontrol bu çocuğun çocukluk döneminde zihne inşa edilmemiştir. Kontrol eksikliği toplumsal kurallar ve rollere kolay adapte olamamayı, toplumsal hayatın dışında kalmayı getirebilmektedir. Ancak kuralların sevgi eksikliği eşliğinde ebeveynlikte sunulması çocuğu başka risklerle baş başa bırakmaktadır. Otoriter (authoritarian) ebeveynlikte çocuğun sıcaklık ve sevgi ilişkisi yoksunluğunda sadece kontrol ve otorite figürüyle karşı karşıya kalması hayatında travmalara açık hale gelmesine neden olabilmektedir. Çocukların sevgi ve ilgi aldatmacısıyla yeni medya gerekçeleri aracılığıyla daha aldatılabilmeye müsait olmasını getirebilir. En sağlıklı ebeveynlik tarzının ise güvenilir-denetimci (authoritative) ebeveynlik tarzıdır. Bu tarzda çocukların sevgi ve onu hiçe saymayan bir kontrol düzeyiyle yetiştirilmesi şüphesiz risksiz bir hayatın onları beklediğini iddia etmemektedir. Ancak karşılaşılan riskleri daha kolay anlayabilme, ebeveynleriyle paylaşarak çözüm bulabilme ve kendi başına hayatı idare edebilme yetisini en çok kazandıran ebeveynlik tarzı olduğu ortadadır.

Medya türleri ve çocuk hayal dünyası arasındaki ilişkiye psikoloji teorileri temelinde bakıldığında, Freudiyen teoriye göre hayal dünyası iki farklı zihinsel

alanda etkilidir. İlk olarak bilinçaltında bilinçdışı durumlarla içgüdüleri, üst katmanda ise bilinçteki düşünceleri yönlendirebilir. Bu hayallerin, çocuğun zihinsel gelişimi ve kişisel isteklerin yerine getirilmesinde başarılı olduğu düşünülmektedir. Piaget'nin teorisine göre ise hayal dünyası çocukların ihtiyacına göre belirlenmiş bir iç gerçeklik halidir (inner reality). Çocuğun gerçeklik algısındaki "asimilasyon" ya da "yer değiştirme", hayal dünyasına ait şemaların başarısızlıklar, korkular, mutlu anlara göre şekillenmesine göre yerini alır.[116] Bir başka deyişle, hayaller çocuğun başarısızlıklarıyla baş edebilmesinde etkin rol alabilir ve bunları iyi hatırlanabilir şemalara dönüştürerek geleceğe dair özgüven oluşumuna yardımcı olabilir. Bu yüzden televizyonda çocukların faydalanabileceği yapımların katkısını yadsımamak gerekmektedir. Zira, yukarıdaki teorilerin de ışığında iyi örnek, iyi toplumun çekirdeğini taşır. Çeşitli stres verici olaylara ya da travmalara maruz kalmış çocukların, kendi hayatlarına benzer koşulların güzellendiği örnekleri daha tatmin olmuş karşılayacakları düşünülebilir. Ayrıca, çocukların televizyondan faydalanmasında, izlenenlerin kalitesi, izlenen televizyon saatinden daha etkilidir.

Şırınga (Hypodermic needle ya da Magic Bullet) teorisine göre çeşitli demografik bilgilerin farklılığına rağmen medya, pasif izleyici kitlesini şuursuz bir şekilde aynı yoğunlukta etkileyecektir. Oysaki insanların neden etkilenip neden etkilenmeyeceğini seçebiliyor oluşları bu teorinin geçerliliğini yitirmesine neden olmuştur. "Excitation transfer" (uyarı aktarımı) adlı teoriye göre herhangi heyecan oluşturan olayın ardından gelen olaya, bir önceki olayın negatif ya da pozitif heyecanı aktarılabilir. Medya tüketimi ile ilgili olarak macera filmi izleyen çocuğun, babası aynı zaman diliminde ya da hemen ertesinde eve gelmesinde babasına daha saldırgan ya da daha enerjik tepki verebilmesidir.[117]

Bandura'nın sosyal öğrenme teorisi televizyon ve çocuk ilişkisini açıklamakta en çok başvurulan teorilerden olagelmiştir. Bu teoriye göre çocuklar davranış ve tutumları televizyonda izledikleri rol modellerine göre şekillendirebilirler.

[116] Maya Götz, Dafna Lemish, Amy Aidman, Heysung Moon, *Media and the Make-Believe Worlds of Children: When Harry Potter Meets Pokémon in Disneyland*, Lawrence Erlbaum Associates Inc. New Jersey, 2005, Sayfa 8.
[117] Steven J. Kirsh, *Media and Youth: A Developmental Perspective,* Wiley-Blackwell Publication, UK, 2010, Sayfa 27.

Televizyonda dikkat çekici olayların çocuğun bilişsel aktivitesine dahil olması ve benzer hareketlerinin sonuçlarını ekranda gördükleri yansıma, canlandırmalara göre değerlendirdikleri düşünülmektedir.

Gerbner'in "ekme kuramına" (cultivation theory) göre uzun dönem televizyon etkileşimleri izleyiciye çeşitli bilgileri kanıksatmaktadır. Tekrarlanan maruz kalışlar çocuğun dünya hakkındaki düşüncesine şekil verebilmektedir.

"Uyarıcı genelleştirme" kavramına göre çocuklar televizyonda ve diğer iletişim araçlarında gördükleri herhangi olumsuz uyaranı, gerçek hayata genelleştirebilirler. Örneğin çocuklar, televizyonda önceden fikir sahip olmadıkları, etkileşime girmedikleri tavşanın televizyonda korkutucu bir şekilde yansıtılması sonucunda tüm tavşanları korkutucu olarak genelleştirebilir ve bu hayvana karşı fobi geliştirebilir. Şema işlenmesi (schematic processing) ise bir uyaran, bir olaya karşı gelişen tutum ve değerlendirmelerin bilişsel sürecidir. Çocukların şema işlenmesi sırasında herhangi bir davranış kalıbına ulaştığı düşünülebilir. Örneğin restorana, sinemaya gidildiğinde ne yapılması gerektiği, aile ve arkadaşlara nasıl davranılması gerektiğine ilişkin kalıplar bu sürecin sonucu olarak çözümlenebilir.

2.5. TELEVİZYON REKLAMLARINDA ÇOCUĞUN YERİ

Reklamlar, iletişim dünyasında ticari kazanç elde etmek için merkezi rol oynayan iletişim kanallarıdır. Bu iletişim kanalı, ticari bir amaç güttüğü, bir malı, hizmeti vs. satmaya çalıştığı için çeşitli unsurları bünyesinde barındırmakta ve bunları amaçları için değerlendirebilmektedir. Çocuklar da bu geniş sektörün her iki anlamda, bir yandan reklamı yapılan ürünün alıcısı olmaları; diğer anlamda ise reklamı yapılan ürünün tanıtımını kolaylaştıran reklam malzemesi olmalarıyla anlamlıdırlar. Bu yüzden de reklam-çocuk ilişkisi tartışılmaya ve kanun maddeleri ışığında anlaşılmaya anlamlı bulunmuştur.

Reklam, üretim ilişkilerini gündelik yaşam diline yerleştirerek doğallaşmasını sağlamakta ve çocukları da bunun bir aktörü yapmaktadır.[118] Reklamlarla iletişime geçilen ve "derdini" topluma anlatan reklamcılar toplumun yapısındaki kimi değişiklikleri ve dolayısıyla tüketim ilişkilerini çocuklara "haber" vermektedirler. Bunu Öcel'in şablonuyla anlatmaya çalışırsak; çocuk reklamda çeşitli unsurlar haline gelebilmektedir:[119]

- Çocuklar, bir ürünün satılmasında ürünü sevimli göstererek yetişkine ulaşan köprüdür.
- Çocuk, yetişkin harcamalarının odağıdır.
- Aynı zamanda çocuk görüntüsü, çocuk tüketicilere yakınlık hissettirmektedir.
- Çocuklar daha küçük yaşta sektör için yetişen tüketicilerdir.[120]

Reklamlarla beraber çocukların, kitlesel tüketime "monte edilmesi" postmodern zamanın pazar, çocuk ve etik gibi kavramları parçalayarak bunların flulaşmasına neden olmaktadır.[121] Oyuncak pazarını yönetmenin yolu, kendilerine yönelik hazırlanmış programlarla çocuğu etki altına almaktır.[122] Bir başka anlatımla, izledikleri çizgi filmlerle "priming effect" (önceleme etkisi), bir ürünün satın alınması için öncelendirme etkisi yaratılmaktadır. Direkt olmayan bir yöntemle çocuğun o oyuncağı talep etmesini sağlayan görseller ve sunular bu etkiyi oluşturabilmektedir.

Reklamcılar, pazar kaygısı ile reklamların çocukların deneyimsizliğini kullanarak ürünün kullanımı için gerekli yaşı farklı göstermektedirler ya da ürününün kendi özellikleri hakkında yanıltıcı bilgi vererek boyutu, değeri, performansı hakkında

---

[118] Seda Çakar Mengü & Feride Akım, "Çocukların Ahlaki Gelişimleri Üzerinde Reklamların Etkisi", s.433-448, *2.Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferan*sı, 4-6 Nisan 2005, RTÜK Yayınları, Ankara, S.446.

[119] Nilüfer Pembecioğlu, *İletişim ve Çocuk: İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklam Etkileşimi*, Ebabil Yayıncılık, 2006: 331.

[120] T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *Çocuk Programları ve Bu Programlarda Yayımlanan Reklamların İçerik Analizi Araştırması,* İstanbul, 2008, S.25.

[121] Özge Uğurlu, "Reklamların Etik Ve Post Modern Kodlar Ekseninde Okunması", 277-296, *Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve Etik Sempozyumu*, 07-09 Ekim 2009, Bildiriler, Elazığ, s.288).

[122] Bo Almqvist, *Letters to Santa Claus: An Indication of the Impact of Toy Marketing on Children's Toy Preferences*. NCFL: Göteburg, 1997).

çocukların içinde bulunduğu tüketici grubunu yanıltmaktadırlar.[123] Toplumun tüketim alışkanlıklarının anlaşılması için hedef kitle olan çocuk ve ergenlerin reklamların etkisinde hangi mesajlarla kaldıklarını irdelemek gerekmektedir.[124] Çocukluk ve çocuk tüketim alışkanlığı, çocukların metalaştırılmasıyla beraber hızla değişmektedir.[125] Örneğin çocukların reklamlarla nasıl bir ilişki kurduğu düşünülebilir; çocukların görsel jingle ve sloganlardan onları ezberleme isteği uyandıracak kadar etkilendikleri açıktır.[126] Çocuklar işitsel vurgular ve şarkı, dans, güldürü unsurlarının yoğun olduğu ve kendileriyle özdeşleşebildikleri reklamları daha çok sevmektedirler.[127] Başka bir taraftan da Chomsky'nin dediği gibi çocukları yakalamanın en kolay yolu onlara "sevilecek kahramanlar ve nefret edilecek şeytanlar" yaratmaktır.[128] Reklamcılar da bunun farkında olarak reklamları hazırlarken çocukların yönelim ve beğenilerini dikkate alarak reklamları hazırlamaktadırlar.[129]

Reklamlar, çocuğun oyun dünyasını terk ederek ihtiyaçları olmayan ürünlere yönelmelerine ve hayran oldukları figürler aracılığıyla satın almalarına neden olmaktadır. Reklamlar, çocukları tüketim metası haline getirmektedir.[130] Bu tüketim alışkanlığının kazanılması ve sürekliliğinin sağlanması ise çizgi filmler aracılığıyla

---

[123] İlhan Biçer, "Medyanın Kamuoyu Üzerinden Etkileri ve Etik", *Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve Etik Sempozyumu*, 07-08-09 Ekim 2009, Bildiriler, Elazığ, s.305-320, s.318.

[124] Gamze Yetkin Cılızoğlu, "Etik Olgusunun Yazılı Basın Üzerinden Analizi: Gençlik Dergilerinde Yer Alan İlanlar ve Dergi İçeriği ile Yaratılan Algı", *Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve Etik Sempozyumu*, 07-08-09 Ekim 2009, Bildiriler, Elazığ–2009, s.597-613, S.607.

[125] Ellen Wartella & Michael Robb, "Historical and Recurring Media Concerns", (Ed.) Sandra L.Calvert ve Barbara J. Wilson, *The Handbook of Children, Media and Development*, 7-26, 2008, Sayfa 20. Wiley-Blackwell:UK.

[126] Sevgi Özkan, http://tiaistanbul.org/dosya/2010/iletisim_ve_cocuk_ozel_sayi.pdf Televizyonun 'klonladığı' çocuklar, erişim tarihi: 12.10.2010.

[127] Murat ÖZGEN, "Türkiye'de Yasal Mevzuat ve Mesleki Etik Bağlamında Çocuk Ve Medya İlişkisinin Değerlendirilmesi", s.111-115, *1. Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı*, 13-15 Ekim 2003, RTÜK Yayınları, Ankara, S.113.

[128] Noam Chomsky, *Medya Gerçeği,* (A. Yilmaz, Çev.). İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık, 1993, s.404.

[129] Aytekin Can, "7-13 Yaş Arası Çocuklar Üzerinde Televizyon Reklamlarının Etkileri", *I.Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı*, RTÜK Yayınları, Ankara, 13-15 Ekim 2003, s.215-221, S.220).

[130] Tüketici Nereye Gidiyor?", Krallarla İletişimin İncelikleri, Tüketici Yüzyılında Pazarlama, MediaCat Forum İstanbul, (22-23 Ocak 2004), ODABAŞI Yavuz, "Postmodern Tüketim ve Tüketici", Pazarlamada Yeni Gelişmeler ve Kariyer Fırsatları Paneli, Osman Gazi Üniversitesi İ.İ.B.Fakültesi, Eskişehir, (12 Mayıs2004).

olmaktadır.[131] Tokgöz'ün Eskişehir ve Yozgat'ta yaptığı bir çalışmada çocukların reklamı yapılan ürüne yönelme ve satın alma davranışının yaşla beraber arttığını saptanmıştır.[132] Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü de çocuk programlarının aralarındaki reklam kuşaklarıyla çocuğun istismarının önlenmesinin öneminin altını çizmektedir.[133]

Reklamlarda küçüklerin korunması hususunda, Avrupa Birliği çerçevesinde ortak denetim günden güne artmaktadır.[134] Bu yüzden ulusal ve uluslararası kaynaklarda reklam-çocuk ilişkisine bakmak anlamlıdır.

REKLAM TANIMLARI

1) Türkiye tarafından 7 Eylül 1992 tarihinde imzalanan ve 4/11/93 tarih ve 3915 sayılı kanunla onaylanması uygun bulunan, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesine göre "reklam", bir ürünün veya hizmetin alımı, satımı veya kiralanmasını geliştirmek, bir araç veya düşünceyi yaymak veya reklamcının istediği başka etkileri oluşturmak amacıyla, ücret veya benzeri bir karşılık ile iletim zamanında reklamcıya tahsis edilen kamu duyurularını ifade eder.

2) 89/552/EEC sayılı Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nin 97/36/EC sayılı 30 Haziran 1997 tarihinde yapılan değişikliklerle aldığı son şekle göre reklam "ücret karşılığında veya benzeri bir mülahazayla yayınlanan her türlü durumu veya ticaret, iş, zanaat veya mesleklerle ilgili bir kamu veya özel teşebbüsün tanıtımı sebebiyle taşınmaz malların, hak ve yükümlülüklerinin dahil olduğu, mal veya hizmet teminini geliştirmek amacıyla ücret karşılığında yapılan yayınlar" demektir.

---

[131] Bülent Çaplı, "Televizyon karşısında çocuk: Türkiye örneği", *III. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi* Bildirileri Dünyada ve Türkiye'de Değişen Çocukluk, 16-18 Ekim 2000, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2001, 215-228, S.224.

[132] Oya Tokgöz, *Televizyon Reklamlarının Anne-Çocuk İkilisine Etkileri: Eskişehir ve Yozgat'ta yapılan alan araştırmaları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1982, s.79.

[133] http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/media.pdf, erişim tarihi: 04.09.2010.

[134] http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/library/studies/coregul/final_rep_en.pdf, erişim tarihi: 07.06.2010.

3) Bir reklamın manipüle edici ve aldatıcı olarak kabul edilebilmesi için şu üç unsurun bir arada bulunması gerekmektedir[135]:

- Reklamın yanlış veya yanıltıcı olması ya da eksik bilgi içermesi,
- Reklamın orta seviyedeki ve hitap ettiği tüketiciyi aldatması veya aldatma ihtimali taşıması,
- Reklamdaki aldatıcı ifade veya iddianın önemli, tüketicinin kararını etkileyebilecek olması.

4) Reklam ile ilgili uluslararası alanda düzenlemelerin ilk örneklerinden olan Uluslararası Ticaret Odası (ICC), Uluslararası Reklam Uygulama Esasları, ilk kez 1937 yıllarında yayımlanmış ve 1948, 1955, 1966, 1987 ve 1997 yıllarında gözden geçirilmiştir. Ülkemizde de 1994 yılında benimsenen Uluslararası Reklam Uygulama ve Esaslarına göre reklam, en geniş tanımıyla kullanılan mecraya bakılmaksızın mal ve hizmet ile ilgili her türlü reklamı kapsamaktadır.[136]

REKLAM-ÇOCUK İLİŞKİSİNE DAİR DÜZENLEMELER

1) ULUSLARARASI TİCARET ODASI REKLAM UYGULAMA ESASLARI

Madde 13: Çocuklar ve Gençler

1. Reklamlar çocukların doğal saflıklarını ya da gençlerin tecrübesizliklerini istismar etmemeli; onların sadakat duygularını zedelememelidir.

2. Çocuklara ya da gençlere yönelik olan veya onları etkilemesi olasılığı bulunan reklamlar, onlara zihinsel, ahlaki ya da fiziksel olarak zarar verebilecek hiçbir ifade veya görüntü içermemelidir.

Çocuklara Yönelik Reklamlarda Gözetilecek Temel İlkeler

Aşağıda belirtilen temel ilkeler Esaslar'ın ilgili hükümlerine yorum getirilmesini amaçlamaktadır. Bu ilkeler, ürünün bir ücret karşılığında ya da bedelsiz verilmesine bakılmaksızın,

---

[135] Emrehan İnal, *Reklam Hukuku ve Aldatıcı Reklamlar*, İstanbul, Beta Yayınları, 1998, s.38.
[136] http://hukukcu.com/modules/mysection/item.php?itemid=143, erişim tarihi: 13.09.2010.

i) 14 yaşın altındaki çocuklara yönelik olan,

ii) Çocuklara yönelik mecralarda (yani 14 yaşın altındaki çocuklara seslenen mecralarda) yer alan ürünlerin reklamlarına uygulanır.

Temel İlkeler

İlke 1: Ayırdedilebilme

Çocukların özel olarak korunmaları gerektiği için ve Esaslar'ın 11. maddesini özellikle uygulamak üzere, reklamların, yazılar ya da program malzemesi ile herhangi bir şekilde karıştırılması olasılığı bulunuyorsa, reklamlar açıkça "reklam" olarak belirtilmeli veya aynı derecede etkili bir şekilde ayırt edilmelidir.

İlke 2: Şiddet

Esaslar'ın 13.2 maddesini uygularken, reklamların, yasalara ve/veya genel kabul gören toplumsal davranış kurallarına aykırı düşebilecek davranış ya da durumlarda şiddete göz yuman bir yaklaşım sergilememesi gerektiği unutulmamalıdır.

İlke 3: Toplumsal Değerler

Reklamlar, bir ürüne sahip olmanın ya da bir ürünü kullanmanın, tek başına, çocuğa yaşıtı olan diğer çocuklara göre fiziksel, sosyal veya psikolojik bir avantaj sağlayacağını veya bu ürüne sahip olmamanın aksi yönde bir etki yaratacağını ileri sürerek toplumsal değerleri sarsmamalıdır.

Reklamlar toplumda geçerli değerleri dikkate alarak, otoriteyi, sorumluluk duygusunu, ana-babanın yargılarını ve zevklerini küçük düşürücü olmamalıdır.

İlke 4: Güvenlik

Esaslar'ın 12. ve 13.2'inci maddeleri uygulanırken, reklamlar, çocukları tehlikeli durumlara sokabilecek veya onları tanımadıkları kişilerle ilişki kurmaya ya da bilmedikleri veya tehlikeli yerlere girmeye teşvik edebilecek hiçbir ifade ya da görsel sunum içermemelidir.

İlke 5: İkna

Reklamlar, reklamı yapılan ürünün kendilerine alınmasını sağlamak üzere başkalarını ikna etmeleri için, çocuklara yönelik doğrudan bir çağrıyı içermemelidir.

İlke 6: Gerçeğe Uygun Sunum

Esaslar'ın 4. maddesi uygulanırken, reklamların, çocukları reklamı yapılan ürünün gerçek boyutları, değeri, özellikleri, dayanıklılığı ve performansı hakkında yanıltmaması için özel bir dikkat gösterilmelidir. Eğer ürünün kullanımı ek malzeme gerektiriyorsa (örneğin piller) ya da gösterilen veya tarif edilen sonucu alabilmek için başka malzemelere gerek varsa (örneğin boya), bu durum açıkça belirtilmelidir.

Reklamlar, ürünün kullanımının gerektirdiği beceriyi olması gerekenden az göstermemelidir. Ürünün kullanımının sonuçları gösterilir ya da tanımlanırken, reklam, ürünün hedef aldığı yaş grubundaki ortalama bir çocuğun ulaşabileceği sonucu göstermelidir.

İlke 7: Fiyat

Fiyat, çocukların ürünün gerçek değerini yanlış bir şekilde algılamalarına yol açacak şekilde, örneğin "yalnız" sözcüğü kullanılarak, belirtilmemelidir. Hiçbir reklam, reklamı yapılan ürünün her aile bütçesinin olanaklarıyla sağlanabileceğini ima etmemelidir. (ICC ve Uluslararası Ticaret Odası farklı kuruluşlar)

2) TÜRKİYE RADYO - TELEVİZYON KURUMU REKLAM YÖNETMELİĞİ

Yayımlandığı R. Gazete Tarihi : 17/4/1993 Sayısı : 21555

İKİNCİ BÖLÜM

İlkeler

Yayın İlkeleri

Madde 5- m) Reklâmlar, çocukların ve gençlerin beden ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecek, onları bunalıma, özentiye ve çaresizliğe düşürecek nitelikte olamaz.

Reklâm yayınlarında, çocukların inanç ve sadakat duygularını zedeleyecek sözlere, görüntü ve yöntemlere yer verilemez.

Çocuklar reklamlarda görüntü unsuru olarak bir ailenin üyesi gibi yer aldıklarında, davranışlarının görgü ve terbiye kurallarına uygun olması gerekir.[137]

3) AVRUPA SINIR ÖTESİ TELEVİZYON SÖZLEŞMESİ

Avrupa Sınır Ötesi Sözleşmesi 11. maddesinin 3. bendine göre:

- Çocuklara yönelik ve içinde çocukların kullanıldığı reklamlarda onların yararlarına zarar verecek unsurlar bulunmayacaktır ve çocukların özel duyguları göz önünde tutulacaktır.

Ayrıca 4.bendine göre:

- Tele-alışveriş küçükleri mal ve hizmetleri satın almaya veya kiralamaya teşvik etmeyecektir.

12. maddesi gereği reklamlar, günlük sürenin %15'ini geçemez. Ancak ürünlerin doğrudan alımı, satımı, kiralanması veya hizmet arzı amacıyla yapılan reklam türünde (tele-pazarlama) bu oran spot reklamların %15'ini aşmamak şartı ile %20'ye çıkabilir. Bir saatlik yayın içinde spot reklamlarına ayrılan süre %20'yi geçemez. Aynı sözleşmenin 13. maddesine göre, reklamlar görüntü ve ses olarak program hizmetinin diğer unsurlarından ayrı ve kolaylıkla ayırt edilebilecek biçimde düzenlenir ve bloklar halinde yayınlanır. Bilinçaltı ve algılanan reklamlara izin verilmez.

14.maddesine (5) göre "…Süreleri otuz dakikadan kısa olduğu zaman haberler ve güncel programlar, belgeseller, dini programlar ve çocuk programları reklam veya tele-alışveriş ile kesilmeyecektir. Eğer süreleri otuz dakika veya daha uzun ise, önceki paragrafların hükümleri geçerli olacaktır."

15.maddesi 2.paragraf (a) bendinde:

- Her çeşit alkollü içeceğin reklamı ve tele-alışverişi aşağıdaki kurallara uygun olacaktır; bunlar özellikle küçüklere yönelik olmayacak ve reklamlarda veya tele-

[137] https://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfaNo=3491, erişim tarihi: 23.05.2010.

alışverişte alkollü içeceğin tüketilmesi ile ilgili hiç kimse küçük olarak görünmeyecektir.

4) 3984 SAYILI RADYO VE TELEVİZYONLARIN KURULUŞ VE YAYINLARI HAKKINDA KANUN'DA RADYO VE TELEVİZYON YAYINLARININ ESAS VE USULLERİ HAKKINDA YÖNETMELİK

Çocuklara Yönelik Reklam ve Tele-Alışveriş Yayın İlkeleri

Madde 7- 15 yaş ve altındaki izleyici kitleye yönelik ve bu kitlenin tüketebileceği ürün ve hizmetleri kapsayan reklamlar, çocuklara yönelik reklamlardır. Çocuklara yönelik olan veya onları etkileme olasılığı bulunan reklamlar ile içinde çocukların kullanıldığı reklamlarda, çocukların fiziksel, zihinsel, psikolojik ve toplumsal gelişim özelliklerini olumsuz etkileyebilecek unsurlar bulundurulmamalıdır.

Alt yazı, çerçeve ve doğrudan satış reklamları tekniği çocuklara yönelik programların yayını esnasında kullanılamaz.

Çocuklara yönelik reklam ve tele-alışveriş yayınları aşağıdaki ilkelere uygun olarak yapılmalıdır.

a) Çocukların deneyimsizliğini veya saflığını kullanarak, bir ürün veya hizmeti satın almaları doğrudan teşvik edilmemelidir.

b) Bir ürün veya hizmete sahip olmanın veya kullanmanın, diğer çocuklara göre fiziksel, sosyal veya psikolojik bir üstünlük sağlayacağını veya bu ürüne sahip olmamanın aksi yönde sonuç yaratacağını ileri sürecek mesajlar verilmemelidir.

c) Çocukların sahip olduğu deneyimi göz önünde bulundurarak, bu kapsamdaki yaş gruplarında gerçek dışı beklentilerin yaratılmasına neden olunmamalıdır.

d) Çocukların reklamı yapılan bir malın veya hizmetin satın alınması için, ana-babalarını veya başkalarını ikna etmelerine yönelik doğrudan bir çağrı içermemelidir.

e) Çocukların ana-babalarına, öğretmenlere veya diğer kişilere duyduğu özel güven kötüye kullanılmamalı; otoriteyi ve sorumluluk duygusunu ortadan kaldıracak biçimde yayınlanmamalıdır.

f) Çocuklar, kendileri veya çevreleri için tehlikeli araç, gereç ve nesneleri kullanırken veya oynarken gösterilmemelidir.
g) Çocukları tehlikeli duruma sokabilecek veya tanımadıkları kişilerle ilişki kurmaya ya da bilmedikleri veya tehlikeli yerlere gitmeye teşvik edebilecek hiçbir ifade veya görsel sunum içermemelidir.
h) Reklamı yapılan ürünün gerçek boyutları, değeri, özellikleri, dayanıklılığı ve performansı hakkında çocukların yanıltılmasına sebep olabilecek ifade veya görsel sunumlara yer verilmemelidir. Eğer ürünün kullanımı ek bir malzeme gerektiriyorsa (örneğin pil) ya da gösterilen veya tarif edilen sonucu alabilmek için başka malzemelere gerek varsa (örneğin boya) bu durum açıkça belirtilmelidir.
i) Ürün veya hizmetin kullanımının gerektirdiği beceri, olması gerekenden az gösterilmemelidir. Ürün veya hizmetin kullanım sonuçları gösterilirken, hedef kitlenin yaş grubu dikkate alınarak ortalama bir çocuğun ulaşabileceği sonuç açık ve anlaşılabilir bir sunumla verilmelidir.
j) Ürün veya hizmet fiyatı, çocuklar tarafından gerçek değerinin yanlış bir şekilde algılanmasına yol açacak şekilde verilmemelidir. Hiçbir reklam, reklamı yapılan ürün veya hizmetin her aile bütçesinin olanaklarıyla sağlanabileceğini ima etmemelidir.
k) Özellikle tele-alışveriş yayını yoluyla, ürün ve hizmetlerin satış veya kiralanmaları için çocukların sözleşme yapmalarını ima edecek ifadelere yer verilmemelidir.

Ayrıca 17 Nisan 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'de Yayın İlkeleri ile ilgili 5. Madde'nin ilgili bentlerinde ve 7. Madde ile de Reklam yayınlarında küçükleri korumaya yönelik ayrıntılı açıklamalar yer almaktadır: (3984 Sayılı yasa Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas Ve Usulleri Hakkında Yönetmelik ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Reklam ve Tele-Alışveriş Yayın İlke ve Esasları)
20. maddesine göre reklamlar, program hizmetinin diğer unsurlarından açıkça ve kolaylıkla ayırt edilebilecek ve görsel ve işitsel bakımdan ayrılığı fark edecek biçimde düzenlenecek, bilinçaltı ile algılanan reklamlara izin verilmeyecektir şeklinde ibarelerle çerçevelenmektedir.

Çocuklara yönelik reklamlarda onların fiziksel, zihinsel, ahlaki ve psikolojik gelişimleri korunmaya alınmıştır.[138]

Bölüm 2: Reklamlar
Reklam ve Tele-Alışveriş Yayın İlke ve Esasları
Madde 6
j) Çocukların doğrudan kullanmadıkları veya kullanamayacakları ürün veya hizmetlerin tanıtılmasında, çocukların yer aldığı ifade ve görüntülere yer verilmemelidir.
k) Çocuklara yönelik ve içinde çocukların kullanıldığı reklamlarda, çocukların çıkarlarına zarar verecek unsurlar bulunmamalı ve çocukların özel duyguları göz önünde bulundurulmalıdır.

Madde 11: Genel İlkeler
1. Reklamlar ve tele-alışveriş adil ve dürüst olacaktır.
2. Reklamlar ve tele-alışveriş yanlış yönlendirici olmayacak ve tüketicilerin çıkarlarına zarar vermeyecektir.
3. Çocuklara yönelik olan çocukları kullanan reklamlar ve tele-alışveriş onların çıkarlarına zarar verebilecek şeylerden kaçınacak ve onların özel hassasiyetlerini göz önünde bulunduracaktır.
4. Tele-alışveriş küçükleri mal ve hizmetleri satın almaya veya kiralamaya teşvik etmeyecektir.
5. Reklamcı, programların içeriği üzerinde herhangi bir editör etkisi kullanmayacaktır.
Bu maddeye göre televizyon reklamının,
(a) insan saygınlığına uyulmasına zarar vermemesini;
(b) ırk, cinsiyet ve milliyet gerekçeleriyle ayrım içermemesini;
(c) dini ya da politik inançlara saldırmamasını;
(d) sağlık ya da emniyete zarar verecek davranışları teşvik etmemesini;
(e) çevre korumaya zarar verecek davranışları teşvik etmemesini öngören, değiştirilmiş Direktifin 12. Maddesinde bulunabilir.

[138] Zakir Avşar ve Gürsel Öngören, *Radyo ve Televizyon Hukuku*, RTÜK Yay. Ankara, 2003, s.55)

5) TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası: 4077

Kanun Kabul Tarihi: 23/02/1995

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 08/03/1995

Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 22221

Ticari Reklamlar Ve İlanlar

Madde 16 - (Değişik madde: 06/03/2003 - 4822 S.K./23. md.)

Tüketiciyi aldatıcı, yanıltıcı veya onun tecrübe ve bilgi noksanlıklarını istismar edici, tüketicinin can ve mal güvenliğini tehlikeye düşürücü, şiddet hareketlerini ve suç işlemeyi özendirici, kamu sağlığını bozucu, hastaları, yaşlıları, çocukları ve özürlüleri istismar edici reklam ve ilanlar ve örtülü reklam yapılamaz.[139]

6) TİCARİ REKLAM VE İLANLARA İLİŞKİN İLKELER VE UYGULAMA ESASLARINA DAİR YÖNETMELİK

Resmi Gazete: 14.8.2003 - 25138

Ahlaka Uygunluk

Madde 6- Reklamlar, ahlaka uygunluk açısından aşağıdaki hususlara aykırı olamaz.

d) Toplumun acıma duygularını istismar edecek şekilde, hasta, bebek, çocuk, yaşlı ve özürlülerle ilgili ifadeler ya da görüntüler kullanılamaz.

Çocuklara veya Reşit Olmayan Gençlere Yönelik Reklamlar

Madde 18- Çocuklara veya reşit olmayan gençlere yönelik olan veya onları etkileme olasılığı bulunan reklamlar ile içinde çocukların veya reşit olmayan gençlerin kullanıldığı reklamlar;

a) Saflıklarını, bilgi eksikliklerini ve tecrübesizliklerini istismar edemez.

b) Fiziksel, zihinsel, ahlaki, psikolojik ve toplumsal gelişim özelliklerini olumsuz etkileyecek hiçbir ifade ya da görüntü içeremez.

c) Bir mala veya hizmete sahip olmalarının ya da kullanmalarının veya yararlanmalarının tek başına yaşıtlarına göre fiziksel, sosyal ve psikolojik bir avantaj sağlayacağını veya bu mala veya hizmete sahip olmamanın veya yararlanmamanın aksi yönde bir sonuç yaratacağını ileri sürecek mesajlar içeremez.

[139] http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/862.html, erişim tarihi: 14.05.2010.

d) Taklit edebilecekleri şiddet unsurlarını taşıyamaz.

e) Malın veya hizmetin fiyatı veya gerçek değerinin yanlış bir biçimde algılanmasına yol açacak şekilde verilemez. Reklamı yapılan malın veya hizmetin her aile bütçesine uygun olduğunu ifade edemez. Malın veya hizmetin kendilerine alınmasını ya da kiralanmasını sağlamak üzere ana-babalarını veya başkalarını ikna etmelerine yönelik doğrudan bir çağrıyı içeremez.

f) Malı veya hizmeti kullanmanın veya yararlanmanın gerektirdiği beceriyi, olması gerekenden az gösteremez. Malın veya hizmetin kullanma veya yararlanma sonuçları gösterilir veya tanımlanırken, hedef alınan yaş grubundaki ortalama bir çocuğun veya reşit olmayan bir gencin ulaşabileceği sonucu esas almak zorundadır.

g) Tehlikeli durumlara sokabilecek veya tanımadıkları kişilerle ilişki kurmaya ya da bilmedikleri veya tehlikeli yerlere girmeye teşvik edebilecek hiçbir ifade ya da görsel sunum veya hemen eyleme yönlendirici, emredici ifadeler içeremez.

h) Önlem alınmadığı takdirde kendilerinin yahut çevrelerinin sağlığına zarar verebilecek mal veya hizmetlerin reklamları, gerekli önlemlerin alınmasını sağlayan hatırlatıcı simge ve uyarıları kullanmak zorundadır.

i) Reklamı yapılan malın gerçek boyutları, değeri, özellikleri, dayanıklılığı ve performansı hakkında yanıltılmalarına neden olabilecek ifade veya görsel sunumlar içermemek; malın kullanımının ek malzeme gerektirmesi halinde ya da gösterilen veya tarif edilen sonucu alabilmek için başka malzemelere gerek duyulması halinde ise, bu durumun açıkça belirtilmesine ilişkin hususları içermek zorundadır.

j) Mal veya hizmetlerin satış veya kiralanmaları için sözleşme yapmalarını ima edecek ifadelere yer veremez.

k) Kendileri veya çevreleri için tehlikeli araç, gereç ve nesneleri kullanır veya oynarken gösteremez.

l) Ana-babalarına, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu özel güvenin kötüye kullanılmasına yönelik ifade veya görsel sunumlar içeremez. Ana-baba ve öğretmenlerin otoritesini ve sorumluluk duygusunu veya yargılarını yahut zevklerini zayıflatacak veya ortadan kaldıracak biçimde olamaz.

m) Ana-babanın çocuklarına yönelik sevgi, şefkat, bağlılık gibi hassasiyetlerini istismar edemez.

7) ICC REKLAM VE PAZARLAMA İLETİŞİMİ UYGULAMALARI KODU

Madde 18: Çocuklar ve Gençler

Bu madde iletişim faaliyetlerine ilişkin ulusal yasalar ve düzenlemeler uyarınca tanımlanan çocukları ve gençleri hedef alan pazarlama iletişimi faaliyetlerine yöneliktir.

Çocukları ve gençleri hedef alan veya çocuklara veya gençlere yer veren pazarlama iletişim faaliyetlerinde özel dikkat gösterilmelidir. Bu tür iletişim faaliyetleri, olumlu sosyal davranışları, yaşam tarzlarını ve tutumları zayıflatmamalıdır.

Çocuklara ve gençlere uygun olmayan ürünlerin bu grubu hedef alan reklamları medya kanallarında yayınlanmamalı ve içeriği çocuklara ve gençlere uygun olmayan reklamlar medya kanalları içerisine gösterilmemelidir.

1)Deneyimsizlik ve Saflık

1. Her yaştan çocuklara yönelik hayali unsurların kullanımında, gerçek ve hayali kavramların ayrımı güçleştirilmemelidir.
2. Çocuklara yönelik pazarlama iletişimi faaliyetlerinin amacı açıkça ayırt edilebilinmelidir.

2) Zararın Önlenmesi: tehlikeli davranışlar,

3) Sosyal Değerler: sosyal statü getirici, ailevi ve toplumsal değerleri yıkıcı.

Madde D7: Çocuklara Yönelik Yapılan Reklamlar ve Pazarlama İletişimi

Elektronik kitle iletişim araçları ile çocuklara sunulan ürünlere ait tekliflerde aşağıdaki gereklilikler uygulanmaktadır:

- Ebeveynler ve/veya bakıcılar, çocuklarının etkileşimli faaliyetlerine katılmaları ve/veya bu faaliyetleri denetlemeleri konusunda özendirilmelidirler
- Çocuklar hakkındaki kişisel kimlik bilgileri, ebeveynlerden izin alınarak veya kanunen yetkilendirildiği takdirde üçüncü kişilerle paylaşılabilir. Üçüncü kişiler, web

sitesine operasyonel destek sağlayan kişileri içermez ve bu kişiler bir çocuğun kişisel bilgilerini başka hiçbir amaçla kullanamaz.[140]

8) 6112 SAYILI RTÜK KANUNU

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yayın Hizmetlerinde Ticarî İletişim

Genel esaslar

MADDE 9- Televizyon ve radyo yayın hizmetlerinde reklâm ve tele-alışveriş

(6) Ticarî iletişim, 8 inci maddede belirlenen esas ve ilkeler saklı kalmak kaydıyla;

ç) Çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlâkî gelişimine zarar vermemek, deneyimsizliklerini veya saflıklarını istismar ederek, çocukları bir ürün veya hizmeti satın almaya veya kiralamaya doğrudan yönlendirmemek;

Çocukları reklâmı yapılmakta olan ürün veya hizmetleri satın almak için ebeveynlerini veya başkalarını ikna etmeye doğrudan teşvik etmemek;

Çocukların ebeveynlerine, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu güveni istismar etmemek veya sebepsiz olarak çocukları tehlikeli durumlarda göstermemek zorundadır.

(7) Genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeler içeren yiyecek ve içeceklerin ticarî iletişimine, çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içinde yer verilemez.

Madde 13- Ürün yerleştirme

(4) Haber bültenlerinde, çocuk programlarında ve dinî programlarda ürün yerleştirmeye izin verilmez.

MADDE 10- (8) Çocuk programları, planlanan yayın süresinin otuz dakikadan fazla olması hâlinde, her otuz dakikalık yayın süresi için bir kez olmak üzere reklâm ve tele-alışverişle kesilebilir.

[140] Kemal Kurtuluş &Sema Kurtuluş Konsolide edilmiş ICC Reklam ve Pazarlama İletişimi Uygulamaları Kodu icc.tobb.org.tr/haberduyuru/ICC-A5.doc

Özellikle reklam ve çocukla ilgili maddelerde çocuğun korunması ilkesi Uluslararası düzenlemedekilere daha uygun hale getirilmiştir.

9) 89/552/EEC sayılı "SINIR TANIMAYAN TELEVİZYON DİREKTİFİ"nin 97/36/EC sayılı 30 Haziran 1997 tarihinde yapılan değişikliğe göre (16. madde) televizyon reklamı, çocuklarda ahlaki ve fiziksel zarara sebebiyet verecek şekilde yapılamaz ve bu nedenle çocukların korunması için aşağıdaki kriterlere uygun olarak yapılmalıdır:

- Reklam çocukların deneyimsizliğini ve saflığını kullanarak bir ürünü veya hizmeti satın almalarına doğrudan teşvik edemez.
- Çocukları, reklamı yapılan bir malın veya hizmetin satın alınması için ebeveynlerini ve başkalarını ikna etmeleri için teşvik edemez.
- Reklam, çocukların ebeveynlerine öğretmenlerine ve diğer kişilere duyduğu güveni kötüye kullanamaz.
- Reklam çocukların belli bir sebebi olmadan tehlikeli durumlarda ve alkollü içecekleri tüketirken gösteremez.
- Reklam çocukları deneyimsizliğini ve sağlığını kullanamaz ve çocukları istismar edemez.

Madde 10

1. Televizyon reklamları ve tele-alışveriş, görüntü ve/veya ses aracılığıyla, program hizmetinin diğer unsurlarından ayrı ve kolaylıkla ayırt edilebilecek biçimde düzenlenir.
2. Ayrılmış reklam ve tele-alışveriş spotları istisna olarak kalacaktır.
3. Reklam ve tele-alışverişte bilinçaltı teknikler kullanılamaz.
4. Yanıltıcı reklam ve tele-alışveriş yasaktır.

Madde 15

Alkollü içeceklerle ilgili televizyon reklamları ve tele-alışveriş aşağıdaki kriterlere uygun olmalıdır;

a) Özellikle çocuklara yönelik olamaz veya özellikle çocukları bu içecekleri tüketirken gösteremez;

Madde 16

1. Televizyon reklamı, çocuklarda ahlâki ve fiziksel zararlara sebebiyet verecek şekilde yapılamaz ve bu nedenle çocukların korunması için aşağıdaki kriterlere uygun olarak yapılır:

a) Reklam, çocukların deneyimsizliğini veya saflığını kullanarak bir ürün veya hizmeti satın almalarını doğrudan teşvik edemez;

b) Çocukları, reklamı yapılan bir malın veya hizmetin satın alınması için ebeveynlerini veya başkalarını ikna etmeleri için teşvik edemez;

c) Reklam, çocukların ebeveynlere, öğretmenlere veya diğer kişilere duyduğu özel güveni kötüye kullanamaz.

d) Reklam, çocukları belirli bir sebebi olmadan tehlikeli durumlarda gösteremez.

2. Tele-alışveriş, 1. paragrafta belirtilen şartlara uygun olacaktır ve buna ilaveten, hizmet ve malların kiralanması veya satılmasını sağlamak için çocukları özendirmeyecektir.

Madde 22

1. Üye Devletler, yargı yetkileri dahilindeki yayıncıların televizyon yayınlarında, çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlâki gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyebilecek programlara, özellikle pornografi veya gereksiz şiddet içeren programlara yer vermemelerini sağlamak için uygun önlemleri alırlar.

2. Paragraf 1'de alınabilecek önlemler, yayının yapıldığı bölgede bulunan çocukların bu tür yayınları görmelerine veya duymalarına engel olabilmek için yayın saatlerinin belirlenmesi veya teknik araçların kullanılması halleri istisnası kaydıyla, çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlâki gelişimlerini etkilemesi muhtemel diğer programlara da uygulanabilir.

3. Buna ilaveten, bu tür programların şifresiz yayınlanması haline, Üye Devletler, bu programlardan önce sesli bir uyarının yapılmasını veya yayın süresince görsel bir sembolle tanımlanmasını sağlarlar.

10) AVRUPA PARLAMENTOSU VE AB KONSEYİ GÖRSEL İŞİTSEL MEDYA HİZMETLER YÖNERGESİ

Bölüm IIa Bütün Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine Uygulanabilecek Hükümler altında;

Madde 3e'nin 1.bendinin (e) maddesinde "Alkollü içecekler için yapılan görsel-işitsel ticari iletişimler, özellikle çocukları hedef almamalı ve bu tür içeceklerin aşırı tüketimini teşvik etmemelidir.";

(g) maddesinde "Görsel-işitsel ticari iletişim çocuklarda fiziksel veya ahlaki zarara neden olmamalıdır. Bu nedenle, deneyimsizliklerini veya saflıklarını istismar ederek, çocukları bir ürün veya hizmeti satın alma veya kiralamaya doğrudan yönlendirmemeli; çocukları, reklamı yapılmakta olan ürün veya hizmetleri satın almak için ebeveynlerini veya başkalarını ikna etmeye doğrudan teşvik etmemeli; çocukların ebeveynlerine, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu güveni istismar etmemeli veya sebepsiz olarak çocukları tehlikeli durumlarda göstermemelidir". (6112 sayılı yasa 9 (6) (ç) ile uyumlu)

Yine Madde 3e'nin 2.bendinde "Üye Devletler ve Komisyon, medya hizmeti sağlayıcılarını besinsel veya fizyolojik etkisi olan, özellikle de yağ, yağa dönüşen asitler, tuz/sodyum ve şeker gibi genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeleri içeren yiyecek ve içeceklerin çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içinde yerleştirilen uygun olmayan görsel-işitsel ticari iletişimine ilişkin mesleki ilkeleri oluşturmak üzere teşvik ederler". (6112 sayılı yasa 9(7) ile uyumlu)

BÖLÜM IV Televizyon Reklâmı ve Tele-Alışveriş kısmının altında 11.maddede "Televizyon için yapılan filmler (film serileri, diziler ve belgeseller hariç), sinematografik eserler ve haber programları, planlanan en az 30 dakikalık her zaman dilimi için bir kez reklam ve/veya tele-alışverişle kesilebilir. Çocuk programları, planlanan en az 30 dakikalık her zaman dilimi için, program sürelerinin 30 dakikadan daha fazla olması durumunda, bir kez reklâm ve/veya tele-alışverişlerle kesilebilir. Dini törenlerin yayını içine hiçbir şekilde reklam ve tele-alışveriş yayını yerleştirilemez." (6112 sayılı yasa madde 10 (7) ile uyumlu)

Madde 15

Alkollü içeceklerin televizyon reklâmları ve tele-alışveriş görüntüleri aşağıdaki kıstaslara uygun olacaktır: (a) Özel olarak küçükleri hedef almayacaklar ya da, özellikle, bu içecekleri tüketen küçükleri göstermeyecektir;"

BÖLÜM VII Son Hükümler altındaki "Bu rapor, çocuk programlarına yerleştirilen veya bunlarla birlikte sunulan televizyon reklamı hususunu ve özellikle bu Yönergede yer alan niteliksel ve niceliksel kuralların arzu edilen koruma seviyesini karşılayıp karşılamadığını da değerlendirecektir."

Reklamlara ilişkin hususların anlatıldığı 3. bölümün 11. maddesinde yer alan "Genel Standartlar" başlığında 3. fıkra "Çocuklara yönelik veya içinde çocukların kullanıldığı reklâmlarda, onların yararlarına zarar verecek unsurlar bulunmayacak ve çocukların özel duyguları göz önünde tutulacaktır."

Yine 3. bölümün 14. maddesinde yer alan "Reklamların Yerleştirilmesi" başlığında 5. fıkra "Hiçbir dini tören yayınına reklâm alınmayacaktır. Haber bültenleri güncel programlar belgeseller, çocuk programları ve dini programlar 30 dakikadan daha kısa oldukları takdirde reklamla kesilmeyecektir. Bu tür programların sürelerinin 30 dakika veya daha fazla olması halinde önceki paragraflardaki hükümler uygulanır" şeklindedir.

ÜLKELER DÜZEYİNDE DÜZENLEMELER

Ülkeler düzeyindeki düzenlemeleri kısaca su baslıklar altında kısaca ele alabiliriz:[141]

a) İngiltere

Bu ülkede reklam yönetmeliği ayrı olarak düzenlenmiştir ve oldukça ayrıntılı ve kapsamlı olarak hazırlanmıştır. Neredeyse akla gelen her konu, paydaşların (yayıncı, reklamcı, izleyici) anlayacağı bir şekilde ele alınmıştır.

Çocuklarla ilgili alanı düzenleyen 7'nci bölümün alt baslıkları şu şekildedir:

ALDATICI REKLAM - ÇOCUK

• Çocukların tecrübesizliği,

• Gerçekçi olmayan beklentiler,

[141] Bora Sönmez, "Reklamcılıkla İlgili Avrupa Mevzuatı ve Çocuğun Korunması," *Reklamların İzleyiciler Üzerindeki Etkisi Paneli*, Ankara, 22-23 Ocak 2004.

• Ürün özellikleri,

• Pahalı oyuncaklar,

• Fiyat.

SATIN ALMA BASKISI

• Doğrudan teşvik,

• Adil olmayan baskı,

• Tanıtıcı olarak çocuğun kullanılması,

• Doğrudan satış

ZARAR VE ACI

• Zihinsel zarar,

• Psikolojik zarar,

• Zorbalık,

• Barbarlık,

• Cinsellik,

• Acı,

• Yayın Saati Kısıtlamaları,

Çocukların izlediği yayın kuşağında reklamı yasaklanan ürün ve hizmetler:

Alkollü içecekler ve likörlü çikolatalar,

Prezervatif,

Talih oyunları,

Kibrit,

İlaç, vitamin veya diğer diyet ürünleri,

İngiltere'de herhangi bir kanalda düzenli olarak bir programda yer alan kişi veya diğer karakterlerin yer aldığı reklamlar,

Din inanç,

Hijyenik koruma,

Zayıflama ürünleri, tedavileri, klinikleri,

15 - 18 yaş grubu için yasak film ve videolar.

b) Fransa

Bu ülkede düzenlemeler genel itibariyle ICC Esasları ile AB Yönergesi ve AK Sözleşmesi çerçevesindedir. Ancak bunlardan farklı olarak tele-alışveriş

kuşaklarında çocuk kullanılmasını tamamen yasaklamıştır. Öte yandan bu ülkenin öz-denetim kuruluşu bir kanala sahiptir (BVP Echoes) ve kurul kararları bu kanaldan halka duyurulur.

c) Yunanistan

Bu ülkede çocuk programlarının 5 dakika öncesinde ve sonrasında reklam yayınlanamaz. Ayrıca oyuncak reklamlarına 07:00-20:00 arasında izin verilmemektedir.

d) Belçika

Bu ülkede de Yunanistan'da olduğu gibi çocuk programlarının 5 dakika öncesinde ve sonrasında reklam yayınlanamaz. Ayrıca ateşli silahları gösteren oyuncak reklamları gösterilemez.

e) Finlandiya

Sakız ve şekerleme reklamlarında diş fırçası resmi bulundurmak mecburiyeti vardır. Ayrıca çocuklar sadece eğitim ve sağlık amaçlı reklamlarda oynayabilirler.

f) Avusturya

Çocukların reklamlarda yer alması kesinlikle yasaktır.

2.6. HABERLERİN ÇOCUKLARIN DÜNYASINA ETKİSİ

Çocukla Röportaj Yaparken Dikkat Edilecek İlkeler

- Çocuklar bağımsız bir birey olarak değerlendirilmelidir.
- Röportaj için çocuğun doğal ortamı seçilmelidir.
- Eğer pasifliğini koruyacaksa bir refakatçi bulunabilir. Ayrıca "Türkiye Gazetecileri Hak Ve Sorumluluk Bildirgesi Gazetecinin Doğru Davranış Kuralları"nda da çocuğun kişilik ve davranışlarını etkilenmesi riskine karşın bu tavsiye edilmektedir.[142]

[142] http://www.tgc.org.tr/bildirge.html, erişim tarihi: 03.07.2010.

- Röportajın yayınlanma izninin kendisi ya da ebeveynden istenmesi gereklidir.
- Çocukla yapılan röportajda çocuk ile ilişkinin saygı kuralları içinde yürütülmesi, gereğinden fazla samimi ya da çocuğu endişe düşürecek kadar mesafeli olmaması gereklidir.
- Çocukla iletişimde sade ve ciddi bir dil kullanılması gereklidir.
- Çocuğun anlayabileceği şekilde sorular sorulmalı, önceden hazırlanabilir, yönlendirici sorular tercih edilmemeli ve soru sorulurken çocuğu endişeye sürükleyecek, çocuğun özel hayatını tehdit edecek sorular sorulmamalıdır.[143]

Rıza ilişkisi de ayrıca çocukla yapılan röportajda önemlidir:

- Çocuk röportaja rıza göstermediği takdirde bunun saygı ile karşılanması gerekmektedir.
- Çocuğun yaşının ve olgunluğunun rıza göstermeye yeterliliği ölçülerek 18 yaşından büyük bir velinin rızasını almak gereklidir.
- Ebeveynlerden rıza alınmadığı takdirde; kamu yararı ve çocuğun ifade özgürlüğü hesaba katılabilir ve üst düzey bir görevliye sorulabilir.[144]
- Çocuğun katılımının makul olarak beklenebilecek sonuçları, örneğin çocuğun zorbalığa hedef olma olasılığı anlatılmalıdır.
- Rıza gösterilmesi için mali destek önerisi yapılmamalıdır.
- Okul saatleri içinde okul içinde çekim ya da mülakat yapmak için okul müdüründen izin alınmalıdır. Hukuki açıdan, Yerel Eğitim Müdürlüklerinin okul saatleri içinde çocukların katılacağı temsil, konser gibi etkinliklere izin vermesi gerekir.[145]

Ayrıca çocuklara karşı haber ve habercilik içindeki tutumda önemlidir:

- Yaş, cinsiyet, sakatlık, ırk ya da etnik köken, dini inanç, sosyal ve ekonomik statü farkına bakılmaksızın medya içeriğinde çocuklar arasında ayrımcılığı önlemek ve onurlarının korunması konusunda gerekli duyarlılığı göstermek bütün medya çalışanlarının görevidir.

---

[143] M.Ragıp Duran, *Çocuk ve Medya*. Medya ve Çocuk Rehberi (Ed.) Yasemin Giritli İnceoğlu, Nurdan Akıner, syf.29-38, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, 2008, s.35).
[144] http://www.bbc.co.uk/turkish/ilkeler/ch9.pdf S.89 erişim tarihi: 18.10.2010.
[145] a.g.b. S.91.

- Suça karışan çocuklarla ilgili sonuçlardan çok nedenlere odaklanılmalıdır.
- Çocuklara yaratılabilecek olumsuz kalıp ve önyargılardan çocukların korunması ve bunların oluşumuna yol açılmaması gereklidir.
- Çocuğa yönelik şiddet teşvik edilmemeli, mazur görülmemeli ve meşrulaştırılmamalıdır. Çocuğun şiddet ve/veya taciz mağduru oldu durumlar haber niteliğini aşan uzunlukta verilmemelidir.
- Çocukların mağdur olduğu ya da kötü hikayelerin aktörleri oldukları durumlar dışında çocukların başarı ve mutluluk hikayelerine de yer verilmelidir.
- Bu şekilde ekran önündeki çocukların rol modellerinin artırılması amaçlanmalıdır.[146]
- Gazetecilik anlamında haber değeri çok olan bir çocuk istismarı haberinde haberci, bir etik ikilem içinde kalmaktadır. Bir yanda varlığını devam ettirmesini sağlayan Pazar dinamikleri diğer yanda ise çocuğun salahiyeti bulunmaktadır.[147] Bu tip haberlerde çocuğa dair tüm demografik bilgilerin ifşa edilmesi çocuğun sadece bir haber malzemesi olarak kullanıldığını göstermektedir. Aksine çocuk, haberi yapılırken de basın tarafından korunmalıdır.

Ceza Muhakemesi Kanunu[148] madde 185 (1)'de "Sanık, onsekiz yaşını doldurmamış ise duruşma kapalı yapılır; hüküm de kapalı duruşmada açıklanır" ifadesine yer verilmektedir. "Türkiye Gazetecileri Hak Ve Sorumluluk Bildirgesi Gazetecinin Doğru Davranış Kuralları"nda da bu husus aynı şekilde tekrar edilmiştir. Amaç çocuğun damgalanmasının önlenmesidir. Basında yer alan "suçlu çocuk", "suç işlemiş çocuk" ifadelerinin yerine "kanunlarla ihtilafa düşmüş çocuk" veya "suça karışmış çocuk" ifadelerinin kullanılması çocuk için daha faydalıdır. Zira

[146] Türkiye Gazeteciler Cemiyeti & British Council Türkiye. Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu- Çocuk www.tgc.org.tr/COCUK-TR-ENG.pdf) Çocukların kendi yaşıtlarıyla ilgili olumsuz haberlerden yetişkinlerle ilgili olumsuz haberlerden daha fazla etkilendiği görülmektedir. Ceyda Ilgaz Büyükbaykal, Güven N. Büyükbaykal, "Türkiye'deki Gazete Haberlerinde Çocuk", *2.Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali & Kongresi*, 4-6 Nisan 2005, s.571-586, S.575.

[147] İncilay Cangöz, "Gazete Haberlerinde Çocukların Temsili*", 2.Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali & Kongresi*, 4-6 Nisan 2005, s.587-596, S.595.

[148] Bkz: Kanun Numarası : 5271
Kabul Tarihi : 4/12/2004
Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 17/12/2004 Sayı :25673
Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 44 Sayfa:

karşılaştırılan ifadelerle suçun çocuğa atfedilmesi ya da çocuğun da aynı zamanda suçun mağduru olduğu ve çocukların masumiyeti vurgulanmaktadır. Bu anlamda ilkesel olarak ikinci ifadelerin kullanılması tercih edilmelidir. Haberlerde çocukların sanık olarak gösterilmesi fiziksel ve zihinsel gelişimini sürdüren çocuk ve gençlerin kanun tarafından hedeflenen rehabilitasyonunu sağlamak bir yana çocuğun yeniden suça karışmasına ve psikolojik şiddete maruz kalmasına neden olacaktır. Ayrıca ÇHS'nin Madde 16.maddesindeki "Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz" ifadesiyle de bu tip haberlerden korunma hakkı bulunmaktadır.[149]

Ayrıca Basın Kanunu'nun 21.maddesine uygun olarak suça itilmiş çocuklarla ilgili haber yaparken tecavüz, hırsızlık, uyuşturucu, tiner kullanma, intihar girişimi, yaralama, öldürme gibi münferit olayların aktarımına dikkat edilmelidir.[150] Çocukların geleceği ve ailelerinin toplumdaki konumu açısından bu tip olaylarda ayrıntıya girilmemeli, çocukların isimleri dışında ailenin soyadı da bahsedilmemelidir.

Çocuk, "haber değeri" yüksek olan bir meta olarak medyada sevindirme, üzme, düşündürme aracı olarak kullanılmaktadır. Suçlu (iddia edilmeden, suçu kesinleştirilerek) çocuğun ölümü meşrulaştırılabilmekte ya da tacize uğramış ergen kızın cinselliği ön plana çıkarılabilmektedir.[151] Aksine, çocuğun mağdur, mahcup halleri vurgulanmamalı ve mağduriyeti medya için sömürülecek bir zemin olmamalıdır. Şiddet ve cinsel istismar mağduru çocuklarla ilgili haberlerde mağdurların kimlikleri gizli tutulmalı ve izleme ihtimali olan çocuklar düşünülerek

---

[149] Eylem Ümit Atılgan, "Çocuk sanık ve hükümlüler", Ed. Bülent Çaplı & Hakan Tuncel, *Televizyon Haberciliğinde Etik*, s.291-303 http://ilef.ankara.edu.tr/etik/wp-content/uploads/cocuk-sanik-ve-hukumluler.pdf, S.301.

[150] Salih Melek, "Basın-Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün Medya ve Etik Bağlamında Önerileri", Medya ve Etik Sempozyumu Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, 07-09 Ekim 2009, Bildiriler, S.25-32, Elazığ, s.28.

[151] Nilüfer Zengin'in İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi 4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi'ne katıldığı sunumu, http://bianet.org/bianet/medya/102468-cocuk-bedeninin-medyada-yer-alma-bicimleri, Nilüfer Zengin'in Sunumu, Çocuk Bedeninin Medyada Yer Alma Biçimleri. erişim tarihi: 19.03.2011.

sorumlu habercilik yapılmalı.[152] İntiharlarla ilgili haberlerde gençlerin intihara teşvik edilmemesi için, intiharların güzellenmemesi ve nedenselliğinin basitleştirilmemesi gerekmektedir.[153]

RTÜK'ün "Televizyon Haberleri İzleme Eğilimleri Araştırması"nda "Haberlerde Yer Alan Bir Görüntü Nedeniyle Çocukların Olumsuz Etkilendiğine Şahit Oldunuz mu?" sorusuna % 21.2 oranında "evet", % 34 oranında "arada bir" şeklinde cevaplar verilmiştir. Toplamda % 55.2 oranında olumsuz etki doğrulanmaktadır. Çocukların haber görüntülerinden olumsuz biçimde etkilendiğine ve bunu çığlık atma, korktuğunu ifade etme veya utanma şeklindeki davranışlar ile ortaya koyduğuna şahit olduğunu ifade etmiştir.[154]

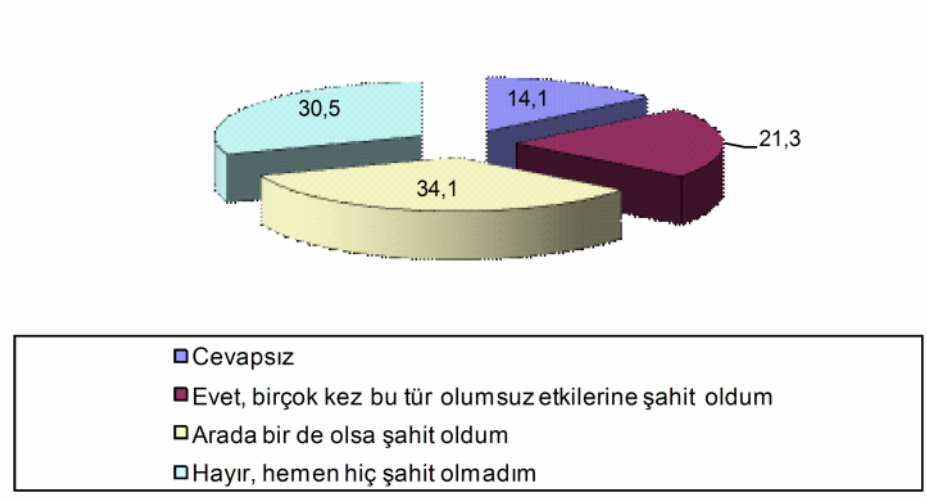
Tablo 2.6. Haberlerde Yer Alan Bir Görüntü Nedeniyle Çocukların Olumsuz Etkilendiğine Şahit Olma Durumu

Çocuk Üzerindeki Olumsuzlukların Gözlenmesi	Sayı	%
Evet, Birçok Kez Bu Tür Etkilerine Şahit Oldum	759	**21.2**
Arada Bir Bu Tür Etkilerine Şahit Oluyorum	1.215	**34.0**
Hayır, Hiç Şahit Olmadım	1.089	**30.5**
Cevapsız	504	14.1
TOPLAM	**3.573**	**100.0**

[152] Göknur ÇAVDAR, "Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve Etik", Medya ve Etik Sempozyumu Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, 07-09 Ekim 2009, s.163-174, Bildiriler, Elazığ, s.169.
[153] Bengi Semerci, *Ergen Ruh sağlığı: Aileler ve Ergenler için*, Alfa Yayınları, İstanbul. 2007, s.185.
[154] Rtük Televizyon Haberleri İzleme Eğilimleri Araştırması, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı Şubat – 2007, s.21

Grafik 2.1. Haberlerde Yer Alan Bir Görüntü Nedeniyle Çocukların Olumsuz Etkilendiğine Şahit Olma Durumu

155

Çocuk Mahkemelerin Yönetimi hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları/Beijing Kuralları'nda yargılamanın her aşamasında küçüğün afişe olmaması yahut damgalanmaması gibi, bu zararlara yol açacak durumların ortadan kaldırılması için gizliliğe azami özen gösterilmesi belirtilmektedir.[156] Medyadaki yayınlarda mağduriyete uğramış çocukların zaman zaman isimlerine yer verilmekte; zaman zaman isimleri ve yüzleri gizlense de aileleri, arkadaşları, yaşadıkları ortamlar ifşa edilerek istismar edilmektedir. Son olarak medyanın gündemine "Münevver Karabulut Cinayeti" olarak geçen olayda sanığın 18 yaşından küçük olması göz önüne alınmayarak hem çocuk adına "masumiyet karinesi" ilkesi çiğnenmiş hem de tüm kimliğiyle basına yansıyarak mağdur edilmiştir.

Çocukların, haberciler için ilgi çekici metalara dönüşmesi ile yayınlarda, özellikle haber yayınlarında çocuk hakkında sorumsuz ve etik ilkelerin uzağında

[155] A.g.e., s.74.
[156] Aşkın Yaşar Topuzoğlu, "Medya ve Çocuk Hakları: Yazılı ve Görsel Medyanın Çocuklarla İlgili Yayınlarda Uyması Gereken Yasal Düzenlemeler", *I. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı*, İstanbul Çocuk Vakfı Yayınları, s.76-85, 2000, s.78.

yayın yapıldığı gözlenmektedir. Habercilerin konuyu istismar etmemeye dikkat etmesi gerekmektedir.[157]

Akkor ve Ertürk, özellikle haberlerin çocuklar üzerindeki etkilerini temel alarak, ebeveynlere şu önerilerde bulunmaktadırlar.[158]

• Çocuklar stres verici haberlerden aileleri aracılığıyla korunmalıdır.

• Haberlerin çocuklar izlerken onlara anlatılması ve açıklanması gerekmektedir.

• Yetişkinlerin haberle ilgili yorumları çocuklarda kaygı uyandırıcı olmamalıdır.

• İzlemesi uygun olmayan haberlerde çocuğun başka odaya alınması ya da başka bir şekilde izlememesi sağlanmalıdır.

• Çocuğu kaygılandıracak haberlerin çocuğa anlatılması gerekmektedir.

• Çocuğa sorular sorarak, izledikleri karşısındaki düşünceleri belirlenmelidir.

2.7. ÇOCUKLARI TELEVİZYONUN OLUMSUZ ETKİLERİNDEN KORUMA YOLLARI

2.7.1. Akıllı İşaretler Vasıtasıyla Çocukların Korunması

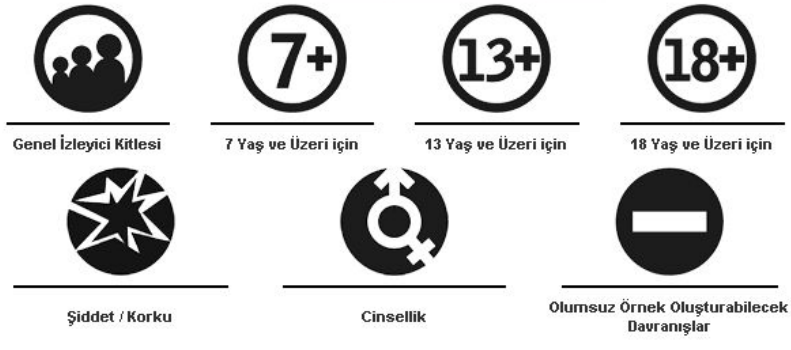
Akıllı İşaretler, ilk olarak Fransa Görsel-İşitsel Üst Kurulu'nda (CSA) başlamış bir uygulama olup diğer Avrupa ülkelerine de yayılmıştır. Türkiye'de Akıllı İşaretler Uygulaması, MATRA (Katılım Öncesi Projeler Programı) bünyesindeki bir fonla NICAM (Hollanda Görsel-İşitsel Medyanın Sınıflandırılması Enstitüsü)'nün kullandığı "Kijkwiser" isimli sınıflandırma sistemi yöntemiyle

[157] Gülbuğ EROL, "Medya ve Etik: İnternet Haberciliğinde Nesnellik, Etik İlkelerin İçeriği, Uygulamadaki Sorunlar ve Televizyon Haberciliği İle Karşılaştırılması", Medya ve Etik Sempozyumu Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, 07-09 Ekim 2009, Bildiriler, Elazığ, s.33-48, s.44.
[158] Yıldız Dilek Ertürk & Ayşen Akkor Gül, Çocuğunuzu Televizyona Teslim Etmeyin, Nobel Yayın Dağıtım,Ankara, 2006, sayfa 193.

kurgulanmıştır. Akıllı işaretler, izleyiciye özellikle korunmaya muhtaç kesimleri (çocuklar ve gençler) korumak amacıyla yayıncının bilgi vermesini sağlayan bir özdenetim mekanizmasıdır.

Akıllı İşaretler'in; Görsel İkon Kullanımı, Saat ayarlaması, Sesli uyarı Kullanımı ve Ebeveyn Kontrolü gibi yöntemleri olmakla beraber Türkiye'de "Görsel İkon Kullanımı" yerleşiktir.

Akıllı İşaretler Sistemi içerik ve yaş grubu bakımından uygulanmaktadır. İçeriğe yönelik semboller "şiddet", "cinsellik" ve "olumsuz örnek olabilecek davranışlar"; yaş gruplarına yönelik semboller "genel izleyici", "7 yaş ve üzeri", "13 yaş ve üzeri" ve "18 yaş ve üzeri" şeklinde toplam 7 sembolden oluşmaktadır. "Olumsuz örnek olabilecek davranışlar"; kötü dil kullanımı, ırk-din ve cinsiyet ayrımı, kumar, alkol ve madde bağımlılığına özendirme, intihar vb. olarak düşünülebilir.

Şekil 2.2. Akıllı İşaretler

Akıllı İşaretler, Televizyon yayıncılığıyla ilgili Üye Devletlerdeki kanun, yönetmelik veya idari kurallarda yer alan belirli hükümlerin koordinasyonu konusundaki 89/552/EEC sayılı Konsey Direktifine değişiklik getiren 30 Haziran 1997 tarih ve 97/36/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi (Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi)'nin ışığında Küçüklerin Korunmasına İlişkin Sınıflandırma Sistemi Hakkında Yönetmelik'in hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Yönergenin Bölüm V Küçüklerin ve kamu düzeninin korunması Madde 22/3'te yer alan hükümle "yayıncıların televizyon yayınlarında, çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyebilecek programlara, özellikle pornografi veya gereksiz şiddet içeren programların şifresiz yayınlanması halinde, Üye Devletler, bu programlardan önce sesli bir uyarının yapılmasını veya tüm yayın süresince görsel bir sembolle tanımlanmasını sağlarlar" denmektedir.[159]

Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı /24 Temmuz 2003/ 25178 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2004 I.Çeyrekte "Küçüklerin korunması için televizyon programlarına sınıflandırma sistemi" yürürlüğe gireceğinden bahsedilmiştir.

Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007-2013) Raporu'nda da "II. 2008 Yılında Çıkarılması Öngörülen İkincil Düzenlemeler" başlığı altında 10.Fasıl'da "Akıllı İşaretler"e yer verilmiştir.

3984 sayılı yasaya bağlı yönetmelik- 17 Nisan 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'te de Koruyucu Simge Sistemi 41. Madde'de yer almıştır. Akıllı İşaretler 23 Nisan 2006'da uygulanmaya başlanmıştır.

"Koruyucu Simge Sistemi
Madde 41 – Korumalı saatlerde yayınlanacak çocuk programları ve çizgi filmler, sinema ve televizyon filmleri ve diziler için, birbirinden farklı zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim özeliklerine sahip olan izleyici/dinleyici kitlesi ve aileler Koruyucu Simge Sistemi kullanılarak, belirli yaş grupları için tanımlanmış simgelerle sesli/yazılı olarak bilgilendirilir. Bu Yönetmelikteki tanıma uygun koruyucu simge sistemi ile ilgili açıklayıcı ve yol gösterici uygulama rehberleri Üst Kurul tarafından yayınlanır. Koruyucu Simge Sistemi ile ilgili uygulamalarda bu rehber hükümleri

[159] http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=63c2d050-4661-4553-bae1-42274bb8780c erişim tarihi: 03.02.2011.

esas alınır ve yayınların bu esaslara uygunluğu değerlendirilerek kamuoyuna duyurulur."[160]

6112 SAYILI RTÜK YASASI

ALTINCI BÖLÜM

Özel Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar

Koruyucu sembol sistemi

MADDE 24- (1) Medya hizmet sağlayıcılar, koruyucu sembol sistemi kullanarak, izleyicileri program hizmetlerinin içeriği hakkında sesli veya yazılı olarak bilgilendirir.

(2) Koruyucu sembol sistemi ile ilgili usûl ve esaslar Üst Kurulca belirlenir.

(3) Bu madde Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu hakkında da uygulanır.[161]

Madde ile koruyucu sembol sistemi düzenlenmektedir. Yayın hizmetlerinin zararlı etkilerinden en çok etkilenen izleyici kesimin çocuk ve genç izleyiciler olduğu bilinmektedir. Bu çerçevede, çocuk ve gençlerin televizyon yayınlarının zararlı etkilerinden korunmaları amacıyla geliştirilecek olan koruyucu sembol sisteminin, programların yayınlanmasında kullanılması sağlanmaktadır.

Yayıncı kuruluşların çocukları ve gençleri televizyonun olası zararlı etkilerinden koruma sorumluluğuna işlerlik kazandıran bir özdenetim mekanizması olan koruyucu sembol sistemi, televizyon programlarının hangi yaş grubuna uygun olduğu ve programda yer alan zararlı içerik konusunda izleyiciye bilgi verecek, belirli yaş gruplarını olumsuz etkileyeceği düşünülen içeriğe sahip yapımların yayın saatleri bu doğrultuda düzenlenecektir.

Yeni yasayla beraber "Akıllı İşaretler" uygulaması yasal zorunluluk halini almıştır. Televizyon ekranı şeklindeki bir gözbebeği şekliyle sistemin logosu olan

---

160 http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=c0962d2a-0248-4fd1-8755-593949538046, erişim tarihi: 03.02.2011.

161 http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=5a3cac1e-b6d9-4b23-bc7a-8dcd671fceba, erişim tarihi: 03.02.2011.

TELE, çocuklarla RTÜK arasındaki iletişim köprüsünü oluşturmaktadır. Yayıncılar tarafından kullanılan "Akıllı İşaretler", RTÜK'ün geliştirdiği sistemle programları önceden izleyip, elektronik ortamda kodlama formunu doldurmaktadırlar. Bu işlem sonucunda sistem tarafından verilen yaş ve içerik sembolleri programın başında 5 saniye süreyle ekranın tümünde (tam ekran) ve her kesintiden sonra da 15 saniye süreyle ekranın sağ üst köşesinde olacak şekilde yayınlanmaktadır. "13+" sembolü taşıyan programlar 21:30'dan sonra, "18+" sembolü taşıyan programlar saat 23:00'den sonra yayınlanmaktadır. Bu tür programların tanıtım duyurularında, şiddet/korku, cinsellik v.b. içeren görüntüler kullanılmamakta ve bu duyurular saat 21:30'dan sonra yapılmaktadır.

Tablo 2.7. Avrupa'da kullanılan koruma sistemleri de aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.[162]

ÜLKELER	Programları Sınıflandıran Organlar ve İlgili Birim	Usul	Uygulanan Yöntemler	Denetleyiciler
Avusturya	Yayıncı kuruluş Televizyon Bölümü	Zorunlu	Saat Ayarlaması Görsel İkon	Komission zur Wanhrung des Rudfungesetzes
Belçika	Yayıncı Kuruluş Yapımcılar, Kanal Direktörleri	Zorunlu	Saat Ayarlaması Görsel İkon Sesli Uyarı	Commissariat voor de Media
Danimarka	Yayıncı Kuruluş Program Bölümü	Zorunlu	Saat Ayarlaması Sesli Uyarı	-
Finlandiya	Yayıncı Kuruluş Kurum İçi Kurul	Zorunlu	Saat Ayarlaması Görsel İkon Sesli Uyarı	Telecommunications Administrive Centre.Consumer Ombudsman
Fransa	Sinema Filmi Yayıncıları Kurum içi Komite	Zorunlu	Saat Ayarlaması Görsel İkon	Conseli Superieur de L'Audiovisuel
Almanya	FSF Sinema Filmi Yayıncıları	Zorunlu	Saat Ayarlaması	Landesmedienanstalien
Yunanistan	Yayıncı Kuruluş Program Bölümü	Zorunlu	Saat Ayarlaması Görsel İkon	-
İrlanda	Yayıncı Kuruluş	İsteğe Bağlı	Saat Ayarlaması Sesli Uyarı	Broadcastings Complaints Commission Independent Radio and Television Commission
İtalya	Yayıncı Kuruluş Kurum içi Komite	İsteğe Bağlı	Saat Ayarlaması Görsel İkon Sesli Uyarı	Autorita per le Garanzione Nelle Comunacazioni
Hollanda	Sinema Filmi Yayıncıları	Zorunlu	Saat Ayarlaması Görsel İkon Sesli Uyarı	Commissariat voor de Media
Portekiz	Sinema Filmi Yayıncıları	Zorunlu	Saat Ayarlaması Görsel İkon Sesli Uyarı	Instituto para a Comunicaçao Social
İspanya	Sinema Filmi Yayıncıları Program Kanal Sağlayıcılar	Zorunlu	Saat Ayarlaması Görsel İkon Sesli Uyarı	-
İsveç	Yayıncı Kuruluş Program Bölümü	İsteğe Bağlı	Saat Ayarlaması Görsel İkon Sesli Uyarı	Granskningsnamnden for a radio and televison
İngiltere	Yayıncı Kuruluş	Zorunlu	Saat Ayarlaması Görsel İkon Sesli Uyarı	Independenet Television Commisson

Amerika'da sembol sisteminde TV-Y: tüm çocuklar (2-6 yaş arası), TV-Y7: 7 yaş ve üzeri çocuklar, TV-G: bütün çocuklara uygun sayılabilir (General). TV-PG: küçük çocuklara uygun olmayan materyal içerir, TV-14: 14 yaş altı çocuklara uygun

[162] Ayşen Akkor Gül, "Sayısal Ortamda Zararlı Televizyon Yayınlardan Çocukların Korunması Üzerine Avrupa Birliği Çalışmaları", *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi,* 49-74, s.54, bahar 2002, sayı 1, Kocaeli.

değildir, TV-MA: 17 yaş altı çocuklara uygun değildir (Mature audience only). PG işareti, Parental Guidance (Ebeveyn eşliğinde) izleme anlamı taşımaktadır. Bunun dışında V: Violence (şiddet), FV: Fantasy Violence (fantezi şiddet), S: Sexually explicit or suggestive content (cinsel bakımdan açık veya cinsellik çağrıştıran içerik), L: Coarse language (uygunsuz dil), D: Sexually suggestive dialogue (cinsel içerikli konuşma) sembolleri bulunmaktadır.

RTÜK'ün yaptığı araştırmada da % 85.6'sı "Uygulamayı olumlu buluyorum"; % 7.2'sinin ise "Yayın kuruluşları tarafından uygulamaya yeterince uyulmadığını düşünüyorum" ifadelerine katıldığı bulgulanmıştır.[163]

2.7.2. Çocuklara Yönelik Televizyonda Korumalı Saatler Uygulaması

Akıllı İşaretler sisteminde bahsi geçen ve yeni 6112 yasa ile zorunluluk halini alan programların yaş ve içerik çocukların esenliğine zarar vermemesi amacıyla sınıflandırılmasına yardımcı bir başka sistem de "Korumalı Saatler" sistemidir. Korumalı saat uygulamasıyla, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek programların, çocukların izleyebileceği saatlerde yayında olmasının engellenmesi amaçlanmaktadır. Bu korumalı saatlerde, yayınlar çocuklar düşünülerek hazırlanmalıdır; aksi halde ihlal oluşturmaktadır. Korumalı Saatler, mülga 3984 sayılı yasaya bağlı 2003 tarihli Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'te; kanunda belirtilen zararlı program içeriklerinden korunması gereken izleyici kitlenin (çocuklar/gençler), yayınları izleme/dinleme saatleri olarak tarif edilmiştir.

Konuya ilişkin hukuki düzenlemelere bakıldığında ilk olarak AB Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi bulunmaktadır. Küçüklerin Korunması başlığı altında küçüklerin ve kamu düzeninin korunmasını hedefleyen 22nci maddenin birinci bendi; küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine ciddi bir şekilde zarar veren pornografik ve ölçüsüz şiddet içeren programların yayınlanması

[163] RTÜK Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması – 2 2009 S.153.

kesinlikle yasaktır. İkinci bendinde ise, küçüklerin gelişimine zararlı olabilecek programların, korumalı saatler veya başka teknik önlemler vasıtasıyla (v-chip, şifreleme vb) çocuklar tarafından izlenmemesini sağlamak hükmünü getirmektedir. Aynı maddenin 3ncü bendi de bu tür programların şifresiz yayınlanması halinde görsel/işitsel sembollerle tanımlanmasını öngörmektedir.[164]

Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi Madde 7, 2. fıkrada

"TV yayınlarının küçüklerin fiziksel, zihinsel ya da ahlaki gelişimine ciddi şekilde zarar vermesi muhtemel, özellikle pornografi ya da nedensiz şiddeti konu alan programları içermemesini temin edeceklerdir. Bu hüküm, yayın saatini seçmek suretiyle ya da başka bir teknik araçla, iletim alanı içinde yer alan küçüklerin normal olarak bu tür yayınları duymamasının ya da görmemesinin temin olunmuş olması hali dışında olmak üzere, küçüklerin fiziksel, ruhi ya da ahlaki gelişimine zarar vermesi muhtemel diğer televizyon programlarına uygulanacaktır.

Küçüklerin fiziksel, ruhi ya da ahlaki gelişimine ciddi şekilde zarar vermesi muhtemel, talep halinde sunulan hizmetler sadece, küçüklerin bu tür talep halinde sunulan hizmeti normal olarak duymamasını ya da görmemesini temin edecek şekilde sunulacaktır" şeklinde bahsedilerek yukarıdaki hükümleri destekler niteliktedir.[165]

Mülga 3984 sayılı yasa, Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik 5(t) maddesinde "…Tür ve içerik gereği, cinselliğin yer aldığı yapımlar, gençlerin ve çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimini korumak amacıyla sesli/yazılı uyarılar yapılarak, saat 23:00 ile 05:00 arasında yayınlanmalı…" denmektedir. Bu tür programların tanıtım duyurularında,

[164] http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=8091200b-2ec4-4089-9042-fd1b84ba1172 erişim tarihi: 13.10.2011.
[165] http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=62243dd9-7625-4356-9eea-e74ea5738e48 erişim tarihi: 13.10.2011.

şiddet/korku, cinsellik v.b. içeren görüntüler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21:30'dan sonra yapılmalıdır.

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un Üçüncü Bölüm "Yayın Hizmeti İlkeleri" altında 8/2 maddesi ile bu uygulama bir yayın ilkesi haline gelmiş ve Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin 7. maddesine uyum sağlanmıştır. Bu maddede;

"MADDE 8 –

(2) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz." denilmektedir.

Sonuç olarak, "Korumalı Saatler" uygulaması, çocukların televizyon yayınlarının zararlı etkilerinden korunmalarını amaçlayan ve "Akıllı İşaretler" sistemiyle beraber 6112 sayılı yasada zorunluluk halini almış bir uygulamadır. Bu amaçla, çocukların izleyebileceği saat dilimlerinde çocukların zararlı içeriğe maruz kalmaması ve bu içerikteki yayınlara çocukların takip etmeyeceği saatlerde yer verilmesi gerekmektedir. "Korumalı Saatler"in bitişini hatırlatan "İyi Uykular Çocuklar" projesi de korumalı saatler dahilinde yapılan yayınların sona ereceğini ve çocukların zihinsel gelişimine sağlıklı uykunun faydasını vurgulamaktadır.

2.7.3. Çocuklara Yönelik Tematik Kanallar

Türkiye'de çocukların yetişkin programları izlemeye meyilli olduğu düşünülmektedir; bunun sebebi de çocuk televizyonun daha az izleniyor olmasıdır. Ebeveynlerin çocuklarına uygun program bulabilmesi ve yayıncıların yaş gruplarına, çocukların beğenilerine, çocukların bilişsel gelişimlerine ve soyut ve somut gelişim

düzeylerine dikkat etmesi gerekmektedir.[166] Ayrıca onların empatik, sorgulayıcı ve kültürel yanlarını geliştirmesi gerekmektedir.

Çocukların okul ve uyku dışında kalan vakitlerinin çoğunu televizyon karşısında geçirdikleri düşünüldüğünde çocuk televizyonlarının çocukların yetişkin dünyasında kaybolmaması için gerekliliği anlaşılabilir.[167] Ancak çocuk kanallarına da çocukların gelişimine olumsuz herhangi unsur barındırmayacak diye bakılmaması faydalıdır; yine ebeveynlerin çocuklarla bu yayınları takip etmeleri gerekmektedir.[168] Çocuk programları, program türleri arasında %11,2 düzeyde izlendiği RTÜK'ün yaptığı araştırmayla gösterilse dahi bu çocukların televizyon izleme yoğunluğunu göstermemektedir;[169] çocukların yetişkinlerle beraber tüm programları takip ettiği görülmektedir.

TRT'nin çocuk kanalının yayına başlamasıyla çocuk ve genç izleyici segmentinin yetişkinlerle aynı algılandığı düşünülmektedir.[170] Ayrıca TRT'deki ilk çocuk programlarından biri de Atalay Yörükoğlu'nun hazırladığı "Ahmet'in Günlüğü"dür. Çocukluk ve ergenlik dönemi kendi içinde büyük farklılıklar içeren dönemlerdir. Çocuklar farklı yaş gruplarında farklı gelişimler gösterdikleri için onların farklı dönemlerdeki zihinsel gelişimine uygun çeşitli programların hazırlanması gerekmektedir. Televizyonun çocukların okula hazırlık ve akademik becerilerine olumlu etkileri olduğu ile ilgili çalışmalarda çocuklar için özel hazırlanmış eğitici televizyon programlarının onlara yeni kelimeler ve kavramlar öğretmede ve okula hazırlamada çok etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.[171]

---

[166] Üstün Dökmen, "Ekran Önündeki Çocuk, Ekran Arkasındaki Büyük", Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 16 (1), *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı*, 2009, s.59.

[167] Hülya Alp, "Çocuk Politikaları ve Medya", Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi: 16, 1, *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı,* 2009, s.60.

[168] Yıldız Dilek Ertürk ve Ayşen Akkor Gül, *Çocuğunuzu televizyona teslim etmeyin*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s.45.

[169] RTÜK Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması, 2006

[170] Bülent Çaplı, "Ekran Önündeki Çocuk", Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi: 16 (1), *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı,* 2009, s.61.

[171] JC Wright, AC Huston, KC Murphy, St Peters M, Piñon M, Scantlin R, Kotler J., "The Relation of Early Television Viewing to School Readiness and Vocabulary of Children from Low-Income Families: The Early Window Project", *Child Development*, Sep-Oct; Sayı:72, No:5, 2001, s. 1347-67.

Öcel çocuk nüfusunun artması ve çocukların tek eğlencesinin televizyon olduğu gerçeğine rağmen çocuklar için hazırlanmış çocuk programlarının sayısının düştüğünü söylemektedir.[172] Başka bir taraftan da bu eksik çocuk programları hazırlayan tematik kanallarla kapatılmaktadır.

2.7.4. Medya Okuryazarlığı

Televizyonun kitlelere en çok ulaşan iletişim aracı olarak eğlendirme amacının dışında bilgilendirme maksadının da ortaya çıkması, alıcı (receptor) olan kitlenin daha farkında, daha algıları öğrenmeye yönelmiş olmasını gerektir. Seçtiği programlarda, müzikte kendisine katkıda bulunacak bir araç bulmasıdır.

2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi gereği çocukların ve gençlerin televizyonun olumsuz etkilerine karşı korunmaları amacıyla, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Milli Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye Kurulu'nun işbirliği sonucunda geliştirilen Medya Okuryazarlığı Projesi kapsamında 2006-2007 öğretim yılında 5 pilot ildeki 5 ilköğretim okulunda başarıyla seçmeli medya okuryazarlığı dersi uygulanmıştır. 2007-2008 öğretim yılından itibaren ise Türkiye genelindeki tüm ilköğretim okullarında uygulanmaya başlanmıştır. Medya okuryazarlığı dersi kapsamında, kitle iletişim araçlarının işlevleri, amaçları, önemi, medya okuryazarlığının anlamı, televizyon yayıncılığı ve program türleri, televizyonun etkileri, televizyon izleme alışkanlıkları, program analizleri, akıllı işaretler, radyonun işlevi ve etkileri, gazete, dergi haberleri, internet kullanımı konuları işlenmektedir. Amaç çocukları medyadan kaçırmak değil; onların bilinçli ve ayırt etme becerisi olan bireyler olabilmeleridir.

[172] Nilüfer Öcel, "TV Çocuk Programlarında Biçim, İçerik, İşlev ve 5-14 Yaşın Program Seçimi Üzerine", *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi,* 2004, s.372-373, İstanbul, S.372.

Center for Media Literacy'ye (Medya Okuryazarlığı Merkezi) göre medya okuryazarlığı, her yaşta yurttaşın, hayat boyu öğrenmesi ve uygulaması gereken yedi aşamalı bir öğrenim sürecidir. Bu aşamalar şunlardır;

1) Televizyonun karşısında geçirilen zamanın farkında olmak
2) Eleştirel izlemenin özel becerilerini öğrenmek
3) Kitle medyasının sosyal, ekonomik ve politik incelemesi yardımıyla küresel ekonomiyi nasıl sürdürdüğünü anlamak,[173]
4) Medyayı doğru okuyarak yaşadığı çevreye ve ülkesine duyarlı, yaşadıklarını akıl süzgecinden geçirebilmek,
5) Televizyon, video, sinema, reklamlar, internet gibi ortamlardaki mesajlara ulaşarak bunları çözümleme, değerlendirme ve iletme yeteneği kazanmak,
6) Yazılı, görsel, işitsel medyaya karşı eleştirel bakış açısı kazanmak,
7) Toplumsal yaşama daha etkin katılma yetisi oluşturmaktır.[174]

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve medyadan sorumlu Devlet Bakanlığı'nın 2003'te düzenlediği İletişim Şurası'nda "Toplumsal ve bireysel eğitim ve kültüre katkı sağlayacak, ruh sağlığını zedelemeyecek bir yaklaşımla ve özellikle çocukların zararlı yayınlardan korunması için AB'ne uyumlu çalışmaların başlatılması ve ilk ve orta öğretim ders programlarına, çocuklar ve gençlerin bilinçlendirilmesini sağlayacak 'medya okuryazarlığı dersi' önerilmiştir" diye bahsedilerek medya okuryazarlığı dersinin önü açılmıştır.[175] Medya okuryazarlığının bir felsefe ve eleştirel düşünce biçimi olarak verilmesi gerekmektedir.[176] Bu sayede, medya okur yazarlığı sadece okulda yanısıtılan klasik metinler ve bunların üzerine objektif düşünme teknik eğitimi olmaktan çıkarak okulda kullanılmayan hatta ilgi alanına

[173] Center for Media Literacy aktaran Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Projesi Üzerine Bir Değerlendirme, Defne Özonur Çöloğlu, Deniz Özalpman Marmara İletişim Dergisi, Temmuz 2009 Sayı 15. s. 195-212.
[174] http://bote.hacettepe.edu.tr/BTO40108/upload/unite_3.pdf s.37-45 erişim tarihi: 03.06.2010.
[175] İletişim Şurası, RTÜK Yayını, 20-21 Şubat 2003, 2003; 613.
[176] Yasemin Giritli-İnceoğlu, "İletişim Çalışmalarında Yeni Bir Alan: Medya Okuryazarlığı", *I.Medya Okuryazarlığı Konferansı*, 23-25 Mayıs 2005, İstanbul, Bildiri Özetleri, 15-16, s.15.

alınmak istenmeyen materyalin de günlük hayatın içinde yerleşmesi ve zihinde başka bir oda olarak yer alması sağlanabilir.[177]

Kitle iletişim araçlarının hayatımızdaki yeri arttıkça çocukların onlara ilgisi bir yana, onlarla beraber yaşama oranı artmaktadır. Çocukların medya araçlarının gösterilenin ötesindekini anlaması, yorumlaması; toplumsal gelişimin önemli basamaklarından olacaktır. Zira, medyanın karşısında sadece onun verdiklerini değil; daha fazlasını da yorumlayabilmelidir.

UNESCO Medya Eğitimi Bildirgesi 22 Ocak 1982 Almanya

• Medya kullanıcıları arasında eleştirelliğin gelişmesini sağlayacak, bilgi beceri ve tutumları geliştirebilmek amacıyla, okul öncesinden üniversite düzlemine ve yetişkin eğitimine kadar, etraflı medya eğitim modellerini başlatmak ve desteklemek. İdeal olarak bu programlar medya üretimlerinin analizini, yaratıcı ifade araçları olarak medyanın kullanılmasını ve medya kanallarının etkili kullanımını ve katılımını içerir.

• Bilgilerini ve medyaya dair kavrayışlarını arttırmak için öğreticilere yönelik eğitim programları düzenlemek; uygun öğretme yöntemleriyle onları donatmak.

• Medya eğitimi yararına psikoloji, sosyoloji ve iletişim bilimleri alanlarında araştırma ve geliştirme etkinliklerini özendirmek.

• UNESCO tarafından da öngörülen ve kararlaştırılan medya eğitiminde Uluslararası işbirliğini özendirmeyi hedefleyen eylemleri desteklemek ve güçlendirmektir.[178]

Eleştirel medya okuryazarlığını aşağıdaki maddeler tanımlamaktadır:

2. Tüm medya mesajları kurgudur, dolayısıyla gerçeği inşa eder.
3. Medya mesajları kendi kuralları olan yaratıcı bir dil kullanılarak oluşturulur.
4. Bireyler aynı medya mesajlarını farklı değerlendirir.
5. Medyanın iliştirilmiş değerleri ve bakış açıları vardır.
6. Medya para ve güç kazanmak için kurulmuştur.[179]

[177] Karen Orr Vered, 2008, "Children and Media Outside the Home: Playing and Learning in After-School Care", Palgrave Macmillan, New York.

[178] Yasemin İnceoğlu, "Medyayı Doğru Okumak", Medya Okuryazarlığı (Ed:) Nurçay Türkoğlu ve Melda Cihan Şimşek, Kalemus Yayınları,İstanbul,2007.

7. Duygusal etki oluşturmak için özel teknikler kullanılmaktadır.
8. Medyanın kimin yararına olduğu ve kimi neden dışladığı soruları önemlidir.
9. Medyaya karşı edilgen değil; aktif olmak medyanın kurbanı olmamanın gereğidir.[180]

Akılcı ve denetimli bir medyanın yaygınlık kazanması için çocukların medya okuryazarı olması ve kendilerine sunulacak medya ürününün kaliteli olmasının sağlamaları gerekmektedir.[181] Çünkü medya; anne-baba, öğretmen ya da çevrenin yerine baş kaynak olmaktadırlar.

Medya okuryazarlığı bir bilinçlendirme ve medya ortamına özdenetim getirme yeniliğidir. Bu projedeki amaç, bireyin medyanın negatif etkilerine karşı dirençli olmasının sağlanması ve medya kuruluşlarının kitleden gelen tepkilerle özdenetim uygulamasıdır. Gerçek dünya ile medya arasındaki kurgulanmış dünyanın etkilerini azaltarak medyaya izleyicinin ışık tutma yeteneğidir. Başka bir anlamda, medyanın izleyiciler, toplum tarafından yönlendirilme becerisidir. Medya iletilerine ulaşabilme ve bu iletileri kendi algısında test edebilecek yeteneklerin öğrenilmesi, geliştirilmesini sağlar. Medyanın sadece hazmedilmeye hazırlanmış mesajlarının aktardığından farklı olan ham hali, kodlanışı ve kodlanma nedenlerini anlamak medyanın satır arası yazılarını okumak demektir. Amerika, Kanada, Avustralya ve İngiltere Medya Okuryazarlığı'nın ilk uygulandığı ülkelerdir.[182]

Medya okuryazarlığı dersi ile ilgili olarak derslerde üreticiliği savunan görüşe göre, dersin işlenmesinde şu evreler geçilmelidir:

- Medyayla öğretim: medyanın analiz etme, değerlendirme ve iletişime geçmesi için araç olarak kullanılması

---

[179] Kellner ve Share, 2005: 374 aktaran Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Projesi Üzerine Bir Değerlendirme, Defne Özonur Çöloğlu, Deniz Özalpman Marmara İletişim Dergisi, Temmuz 2009 Sayı 15. s. 195-212.

[180] Avrupa Medya Okuryazarlığı Merkezi (European Centre for Media Literacy) http://ecml.pc.unicatt.it/english/index.html erişim tarihi: 12.06.2010.

[181] Aysu Duyan Çamurdan, "Görsel Medyanın Çocuk Sağlığına Etkileri", *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi,* 16,2, S.25-30, 2007, S.26.

[182] http://bote.hacettepe.edu.tr/BTO40108/upload/unite_3.pdf s.37-45, erişim tarihi: 03.06.2010.

- Medya hakkında öğretim: medya tarihi, yapıcı-çözümleyici (constructivist-deconstructivist) yaklaşımlar ve medyanın satır aralarının okunması
- Medya üretimi: teknoloji, bilgisayar ve gazete materyalleriyle çeşitli medya ürünü oluşturmaktır.[183]

Medya okuryazarlığının varlığı için çeşitli sebepler öne sürülmektedir:

1. Medyanın tüketiminin çok olması ve medya tüketiminin bir alışkanlık halini alması,
2. Modern medyanın ideolojik işlevinin önemi,
3. Medyanın demokrasiye etkisi,
4. Medyanın bilgi dağıtımındaki önemi,
5. Yetişen yeni neslin teknolojiye yatkınlığıdır.[184]

Avrupa Konseyi Sınırötesi Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Taslak Sözleşmesi'ne göre küçüklerin korunması ve medya okuryazarlığının esas maddeler olduğunu onaylamaktadır.[185]

The Family Online Safety Institute'a göre ancak genel anlamda bir sorumluluk ağının yayılmasıyla medya okuryazarlığı başarılabilir; bu çocukların akıllı tercihler yapmalarını sağlayacaktır. Gençlerin ve çocukların sayısal ve medya okuryazarlığına sahip olmaması onları teknolojinin kötü kullanımlarına karşı zarar görebilir kılmaktadır.[186]

Avrupa Konseyi raporlarında çocukların yanlı bilgilerle şaşkına dönme ihtimalinin yerine dengeli düşünce geliştirebilen bireylerin varlığı önemsenmektedir.

---

[183] Hobbs 1994'ten aktaran Adnan ALTUN, Türkiye'de Medya Okuryazarlığı, İlköğretmen Eğitimci Dergisi, 2008.
[184] Masterman, Len, *Teaching the Media,* Routledge, London, 1985, s. 49.
[185] (S.2 http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/t-tt/T-TT_2009_13FIN_en%20Provisional%20agreemt%20on%20draft%20amendts%20to%20ECTT+preamble.pdf, erişim tarihi:14.06.2010.
[186] Broadband Responsibility: A Blueprint for Safe & Responsible Online Use Family online safety institute 1-14. http://www.fosi.org/images/stories/resources/fosi-brac-book-electronic-version.pdf S.4. erişim tarihi: 03.12.2010.

Medya mesajları karşısında gençlerin metinlerin nasıl oluşturulduğunu anlama eğitimini devletin vermesi gereklidir.[187]

3.Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi (Varşova 2005)'nde de çocukların bilgi toplumda medya okuryazarlığı ve zararlı içeriğe karşı korunması yer almaktadır.

2005 Bakanlar Komitesi Deklarasyonu'nda şu maddeler karara bağlanmıştır:

- Üye devletler, çocukları yeni medya ve iletişim çevresine alışkın, yetkin olmasını sağlamlıdır ve bilgi okuryazarlığı çocukların erken dönemden hayatlarının bir parçası haline gelmesini sağlamalıdır.
- Üye devletler, çocukların yeni bilgi ve iletişim çevresinde çocukların bilgiyi yaratabilecek, üretebilecek ve dağıtabilecek yeterli beceriye sahip olmalarını; ancak bunu yaparken başkalarının temel hak ve özgürlüklerine saygılı, kendi haklarını yaşamaya meyilli ve ifade ve bilgi özgürlüğünün özel yaşam hakkı ile dengeli olmasını sağlamalıdır.
- Üye devletler, çocukların yeni bilgi ve iletişim çevresindeki zararlı içerik (şiddet, özşiddet, porno, ayrımcılık ve ırkçılık) ve zararlı davranışları (küçük düşürülme, zorbalık, taciz veya takip etmek) anlama ve başa çıkma becerilerinin gelişmesini ve özgüven, iyi olma ve başkalarına saygı geliştirmelerini sağlamalıdır.

- tüm yukarıdaki maddelerin yerine gelebilmesi içinse üye devletler,

* Eğitimcilerin zararlı içeriği fark etme ve sorumlu tepki vermelerini sağlayacak pedagojik malzeme ve öğretim araçlarını,
* Çocukların zararlı içeriğe karşı korunması ve maruz kalmalarının azaltılmasını sağlayacak eğitimcilerin farkındalığını artırmak, bilgilendirmek, eğitmek amacıyla stratejilerin,
* Çocukların bilgi ve iletişim servis ve teknolojilerini kullanımıyla ilgili kamu ve özel sektör aktörlerinin asistanlığıyla çocukların değişik gelişim evrelerinde davranış ve motivasyonlarını araştıran programları geliştirmesidir.

[187] K. Oya Paker, "Çocuk Temsilleri ve Medya Okuryazarlığı Eğitimi", s.129-155, (Ed.) Selda İçin Akçalı, Ebabil Yayıncılık, *Çocuk ve Medya,* 2007, S.130, İstanbul.

Üye devletler çok paydaşlı bir sistem uygulamalıdır:

- Özel sektör çocukların medya okuryazarlığına dair yetenek ve iyi hallerine katkıda bulunmaya teşvik edilmelidir. Bu sektördeki aktörler çocuk güvenliğini ve sorumlu kullanımı kontrol ederken, temel haklara (ifade ve bilginin sınırsız alınıp verilmesi özgürlüğü) saygılı olunması gereklidir.
- Hükümet ve özel sektörle beraber sivil toplum bilgi toplumunun insan hakları kısmını artırmaya, çocukların bilgi okuryazarlığına dair becerilerini değerlendirme, gözleme ve artırmaya teşvik edilmelidir.
- Medyanın temel haklar prensibi içerisinde çocukların ve eğitmenlerin yeni bilgi ve iletişim çevresindeki hayati bilgi ve referans kaynağı olarak aktif olması teşvik edilmelidir.

Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi'nin 3 Ekim 1989 tarih ve 89/552/EEC sayılı Üye Devletlerin görsel-işitsel medya hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin belirli yasal, düzenleyici ya da idari hükümlerin eşgüdümüne ilişkin Yönergesi (Görsel-işitsel Medya Hizmetleri Yönergesi)

Yönergenin medya okuryazarlığı ile ilgili 37.maddesinde "Avrupa Parlamentosu ve AB Komisyonunun 20 Aralık 2006 tarihli küçüklerin ve insan onurunun korunması ve Avrupa görsel işitsel ve çevrimiçi bilgi hizmetleri endüstrisinin rekabet edebilirliğine ilişkin cevap hakkı (1) konulu Tavsiye Kararı, halihazırda medya okur-yazarlığının teşvik edilmesi için bir dizi olası önlemleri içermektedir. Örneğin; öğretmen ve öğrencilerin sürekli eğitimi, çok erken yaştan çocuklara dönük, ebeveynlere açık oturumların da dahil olduğu özel İnternet eğitimi verilmesi veya İnternetin sorumlu kullanımı hakkında bilgi sağlamak amacıyla tüm iletişim medyasının dahil olduğu yurttaşları hedefleyen ulusal kampanyaların düzenlenmesi" ilkesine yer verilmiştir.

Avrupa Birliği içinde etkinlik gösteren Youth, Minevra ve Media 2007 programları, medya okuryazarlığını farklı noktalarda desteklemektedirler. Youth programı 15–25 yaş arası gençlerin medya, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmalarını geliştirmeyi hedefleyen projeleri desteklerken, Mınevra programı

okullarda medya okuryazarlığı eğitimi projeleri için gereken maddi ihtiyaçlara kaynak sağlamaktadır. Media 2007 programı ise, gençlerin ilgisini çekmeye yönelik, sinema festivalleri düzenlenmesine ve medya okuryazarlığı eğitimleri verilmesine ön ayak olmaktadır.[188] Medya okuryazarlığı dersini öğretim izlencelerine alan ülkeler arasında; Avustralya, Kanada, Japonya, İsrail, Latin Amerika, ABD, İngiltere, Fransa, Belçika, Yunanistan, İrlanda Lüksemburg, Hollanda, Avusturya, Portekiz, İsveç, Finlandiya yer alırken, Avrupa Birliği'ne yeni katılan Slovenya, Polonya ve Macaristan gibi ülkelerde pilot uygulamalar görülmektedir.

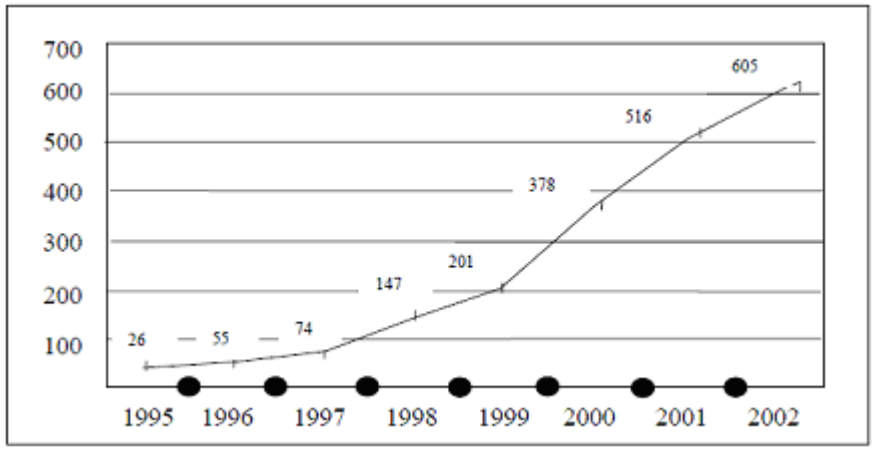
Medya okuryazarlığı dersi verilmesinin amacına ilişkin düşünceler incelendiğinde, % 55.3 ile "Çocukların medyanın zararlı içeriğinden kendilerini koruyabilmeleri amaçlanmaktadır" görüşü ağırlıklı olarak değerlendirilmektedir. "Çocukların kurgu ile gerçeği birbirinden ayırabilmeleri amaçlanmaktadır" ve "Çocukların medyayı eleştirel olarak izlemeleri ve bilinçli izleyici olmaları amaçlanmaktadır" ifadeleri, % 26.9'luk eşit oranlarda kanı oluşturmuştur.[189]

[188] Mutlu Binark ve Mine Gencel Bek, *Eleştirel Medya Okuryazarlığı*, Kalkedon Yayınları, 2007, s.65.
[189] Rtük Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması – 2 2009, S.26.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İNTERNET ve ÇOCUK

3. İNTERNET

Tablo 3.1. İnternet Kullanıcılarının Artışı

Dünyadaki toplam sayı	605.60 milyon
Afrika	6.31 milyon
Asya/Pasifik	187.24 milyon
Avrupa	190.91 milyon
Orta Doğu	5.12 milyon
Kanada ve ABD	182.67 milyon
Latin Amerika	33.35 milyon

Bölgelere göre 2002 yılında dünyada internet kullanıcı sayısı [190]

İnternetin ilk olarak ortaya çıkışı, ABD'de 1960'lı yıllara rastlar. Bu konudaki ilk adım, yüksek öğretim kurumu olan M.I.T (Massachusetts Institute of Technology) önderliğinde savunma bakanlığının isteği üzerine atılmıştır. Bu çalışma, Sovyetler Birliği ile olan soğuk savaş döneminde olası felaket senaryolarının (doğal afet,

[190] T. Volkan Yüzer, "Günlük Yaşamda İnternet ve Medya İlişkileri", *Selçuk İletişim Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi,* 2006, s.86-96, cilt 4, sayı 2, s.88.

nükleer saldırı) ardından dahi işlevselliğini sürdürecek bir iletişim ağı oluşturmak amacı ile ARPA (Advanced Research Projects Agency) adlı kuruluşla ortaklaşa başlatılan askeri bir projedir.[191] 70'li yılların başında Amerikan üniversitelerinde bu projeden yararlanma imkânı verilmesinin ardından e-posta ve SMTP80 uygulamaları yaygınlık kazanmaya başlamış ve daha sonra FTP ve HTTP uygulamaları bunları takip etmiştir.

Üstelik internet kullanırkan gereken herhangi bir teknolojik bilgiyi de gerektirmeyen televizyon, bu yüzden kitle iletişim araçları içinde kitleyi en çok etkileyen olarak gösterilebilmektedir. İnsanlar artık görülmeyen ağlarla, bulundukları yerden bağımsız olarak birbirlerine bağlanabilmektedirler.[192] Kitle iletişim araçları bizi yönlendirmekte; dolayısıyla hayatı nasıl yaşayacağımıza da karar verme hakkını elinde tutan olmaktadır.

1769 yılında James Watt tarafından Buhar Makinesi ile başlatıldığı kabul edilen "Endüstri Devri" (Sanayi Toplumu) yerini Bilgi Toplumu'na bırakmıştır. Yeni toplumda bilgi, sermaye, hammadde, enerji, insangücü bir üretim unsurudur.[193] Bilişim sektöründe son 10 yılda iPhone, BlackBerry, VoIP, webTV gibi araçlarla birden fazla işlevi tek araç üzerinden yerine getirilebilindiği "teknolojik yakınsama" devri yaşanmaktadır. Yeni medya olanağı olarak internet; interaktiflik (interactivity), bir noktada toplanma (convergence) ve her yerde bulunma (ubiquity) özellikleri ile tüm insanları ticari olarak etrafında toplarken çocukların da dikkatini çekmektedir. Çocuklar, yeni medyanın değişik kanallarıyla internet, uyumlu telefonlar vs. sadece izlemiyor aynı zamanda izlenebiliyor hale gelmektedir.[194] Kurulan sosyal iletişim ağları da internetin yaşam biçimlerini etkilemede dolayısıyla tüketici yönlendirme, kanı oluşturmada ne denli etkili olduğunu göstermektedir.

---

[191] Hatice Akıncı, A.Emre Alıç & Cüneyd Er, "Türk Ceza Kanunu ve Bilişim Suçları", *İnternet ve Hukuk*, İBÜ Yayınları, İstanbul, 2004, (Ed.) Yeşim M. Atamer, s.157-275, s. 168.

[192] A. C. Huston & J. C. Wright, "Television and socialization of young children", (Ed.), *Tuning into young viewers: Social science perspectives on television*, T. M. MacBeth 1996, s.37-60, Thousand Oaks, CA: Sage, S.45

[193] Seçkin Gültan, *Bilgi Toplumu Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri*, Ankara: ATAUM Yayınları, 2003, s.15.

[194] Müge ELDEN& Sinem YEY GEL, "Web Sitelerinin Geleceğin Tüketicileri Olarak Çocuklar Üzerindeki Etkisi", 3. *Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi,* 6-8 Kasım 2006, s.279-294, s.282.

Sayılarla Türkiye'de İnternet:

- Türkiye'de 16 yaş üzerinde 28-30 milyon civarında insan internet kullanmaktadır.
- 3.1 milyon kişisel bilgisayar mevcuttur.
- Türklere ait, 215 bini Türkiye içinde, 870 bini Türkiye dışında alan adı vardır.
- Türkiye MSN kullanımında ABD ve Brezilya'dan sonra dünya üçüncüsüdür.
- 15-25 yaş arası gençler günde ortalama 6 saatlerini internette geçirmektedir. Bu zamanın önemli bir kısmı e-posta alışverişi, haber okuma ve sosyal paylaşım sitelerinde harcanmaktadır.

Sayılarla Dünyada İnternet

- İnternet kullanıcılarının sayısı 1.8 milyarı aşmıştır.
- 733 milyon bilgisayar internet alan adı sistemine kayıtlıdır.
- 192 milyon civarında alan adı mevcuttur.
- 130 milyonu aşkın kişisel blog vardır.
- İnternete yüklenmiş videoların sayısı yüz milyonları aşmıştır.
- Facebook kullanıcı sayısı 500 milyona, Twitter 105 milyona, LinkedIn ise 50 milyona ulaşmıştır.
- Günde 250 milyar e-posta gönderilip alınmaktadır, bu yılda 90 trilyon e-posta anlamına gelir.
- Twitter'da en çok takip edilen kişi 5.2 milyon insanla Brittney Spears'dır.
- ABD Başkanı Barack Obama ise 4.5 milyon insan tarafından takip edilmektedir.
- Halen Twitter'da 100 bin, Facebook'ta 500 bin uygulama kullanılmaktadır.
- Twitter'da günde yaklaşık 55 milyon kısa mesaj paylaşılmaktadır.
- Kişisel fotoğrafların paylaşıldığı Flicker'da 4 milyar foto mevcuttur.
- Facebook'a her ay ortalama 2,5 milyar resim yüklenmektedir.
- Her gün 200 milyon Facebook kullanıcısı Facebook'a bağlanmaktadır.
- YouTube üzerinde günde 2 milyar video izlenmektedir.
- ABD çevrimiçi video pazarının %40'tan fazlası YouTube hakimiyetindedir.
- YouTube'a her dakika ortalama 24 saat uzunluğunda video yüklenmektedir.[195]

[195] Aslı Telli Aydemir, Türkiye'nin İnternet Sansürü Sorunu, Medya Derneği İnternet Komitesi, Temmuz 2010, s.1-14, s.6-7.

Diğer kitle iletişim araçları gibi internetin de hukuki düzenlemeye tabi olması zorunludur. Nasıl ki radyo ve televizyon düzenlemelerinde Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, 3984 sayılı yasaya ve şu anda onun yerine 6112 sayılı yasaya referans teşkil etmekte, Avrupa Siber Suçlar Sözleşmesi de internetle ilgili yasaya örnek teşkil etmektedir. "Erişim sağlayıcı", "içerik sağlayıcı", "toplu kullanım sağlayıcı" ve "yer sağlayıcı" gibi aktörlerin de sorumluluğu kanunla açıklanmaktadır. Her ne kadar kanunun sansür olarak kabul edilen bir yanı olsa da, internetin de televizyon, radyo gibi denetlenmesi gerekli bir kitle iletişim aracı olduğu ve hukuki düzenlemeleri tabii olduğu açıklığa kavuşmuş olmaktadır.[196] "Erişim sağlayıcı", "içerik sağlayıcı", "toplu kullanım sağlayıcı" ve "yer sağlayıcı" gibi aktörlerin de sorumluluğu kanunla açıklanmaktadır. Başlangıçta sadece bilgi toplama ve hesaplama aracı olarak görülen bilgisayar bugün devlet işlemlerinden, reklam-ticaret alanlarına ve sosyal ilişkilere kadar her alanda etkili olmaktadır. Haber ve bilgi edinme, görsel öğelerle iletişim de gelişen internet iletişiminin getirilerindendir. İnternetin birçok faydası olduğu gibi internet kültürünün edinilmesindeki eksiklikler kimi zaman internetin bir probleme dönüşmesine neden olabilmektedir. Örneğin yazılı kaynakların daha fazla erişimine fayda sağlayan internet, doğruluğu kanıtlanmamış hatta yanlış bilgilerin varlığıyla kimi zaman bilgi çöplüğüne dönüşmektedir. Kişisel gelişim, riskler ve fırsatlar arasında dengenin sağlanmasıyla oluşacağından çocukları çevrimiçi dünyada bekleyen riskler ve fırsatlar birlikte düşünülmelidir.[197]

Küreselleşen ve küçük bir köye dönüşen dünyada insanlar yoğun buluşma ve karşılaşma imkânlarının içinde yan odadaki insana dahi vakit ayıramama ve sanal irtibat kurma dönemine girmişlerdir. İnternetle iletişimde gerçek duyguların gösterilememesi, özel ve gizli bilgilerin saklanamaması, bilgi kaynağındaki güvenilirlik problemleri internet üzerindeki iletişimin olumsuz yanlarıdır.

[196] Feridun NİZAM, "Türk Medya Mevzuatının Avrupa Birliği Medya Mevzuatı İle Uyumlaştırılması Ve Karşılaşılan Sorunlar", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s.98.
[197] Sonia Livingstone & Leslie Haddon, "Introduction", *Kids Online: Opportunities and risks for children,* (Ed.) Sonia Livingstone & Leslie Haddon, The Policy Press, Britain, 2010, sayfa 5.

Çocuklardan daha fazla olarak ergenlerin internet kullanımında akranlarla paylaşım dolayısıyla da daha fazla vakit geçirmeleri internet bağımlılığına neden olabilmektedir. Bilgisayarın dil gelişimi, karar verme ve bilgi paylaşma becerilerini artırırken yüz yüze iletişime zarar verdiği ve gençleri yalnızlığa ya da kısa süreli sanal arkadaşlıklara sürüklediği iddia edilmektedir.[198]

İnternet, bilgi ve eğitim verme gibi işlevleri ve gördüğü talep nedeniyle teknik olarak gelişirken; hukuki ve yasal gelişme bu hıza yetişememektedir.
Bilgi toplumunda olduğumuz gerçeği ortadayken bilgi toplumunu nelerin oluşturduğuna bakarsak:

• Bilgi çağı bilgiye dayalı toplumun yükselişinden meydana gelmektedir.
• Bilgi çağında işletmeler bilgi teknolojilerine dayalı olarak faaliyet gösterirler.
• Bilgi çağında iş süreçleri verimlilik artışına dönüşmektedir.
• Bilgi çağının başarısı bilgi teknolojilerinin kullanımında etkinlik ile ölçülmektedir.
• Bilgi çağında pek çok ürün ve hizmet, bilgi teknolojileri ile iç içe geçmiş durumdadır.[199]

İletişimin en yeni alanı internet hukukunun konu ettikleri bu iletişimin zararlarından korunma ve aynı zamanda internette ifade özgürlüğüdür. 1990'lardan itibaren yaşanan teknolojik gelişmeler var olan yasaların dışında yeni yasaların internetle ilgili oluşturulması gereğini doğurmuştur.

Taşınabilir bilgisayarlar ve internete erişebilirliğin mekân kıstasından sıyrılmasıyla bilgisayarlar, insanların vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Çocuklar yenilikleri keşfetme kapasiteleri ile öğrenmeyi eğlenceli kılma, dikkatini yoğunlaştırma, bilişsel gelişim, planlama ve problem çözme yeteneği ve yazma ve iletişim becerilerinin gelişmesi gibi donanımları bilgisayar aracılığıyla

[198] T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *İnternet Kullanımı ve Aile,* Ankara, 2008, T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, S.3.
[199] James Senn, Information Tecnology in Business (New Jersey: Prentice Hall publ., 1995) 9. aktaran T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Türkiye'de İnternet Yayıncılığı ve Avrupa Birliği'ne Uyum, Yüksek Lisans tezi, Serkan BiÇER, Ankara, 2006, s.17.

kazanabilmektedirler. Ancak yüzyüze iletişimin sınırlılığı dolayısıyla bilgisayarın aşırı kullanımı tavsiye edilmemektedir.[200]

Kütüphaneler, kitaplar, hastalıklarla ilgili bilgiler, yemek tariflerinin dahi "world wide web" (www) aktarıldığı günümüzde birçok faydanın yanında çocukları bekleyen tehlikelerden ilk sırada gelenler sohbet odalarında yaşanabilecek, çocuğun masumiyetinin ötesindeki olayların çocuklara bırakabileceği travmatik etkilerin farkında olmalıyız.[201] Her türlü iletişim ortamı gibi internet ortamı da çocuklar için tehlike barındırır. Bu yüzden ders dışı amaçlarda, eğlence amaçlı kullanımlarda çocuğun ebeveynin desteği ile kullanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.[202]

Grooming (uşaklaştırma) yani internet üzerinden herhangi bir kişi (örneğin sohbet odalarında) çocuğa saldırgan, kötü vs davranırken onun itiraz etme hakkını elinden almakta; onu itiraz edemez hale getirmektedir.

Çocukların cinsel içerikle karşı karşıya kalması ile ilgili olarak internet bazı riskler barındırmaktadır. Sexting (açılımı sex ve texting) internet ya da cep telefonları yoluyla cinsel açıdan açık fotoğrafların yollanması anlamına gelmektedir. Uluslararası dünyada dikkatleri üstüne çeken bir konudur; zira gençlerin katılımı ve çocuk pornografisinin gönderiminin başlaması endişe vericidir. İnternet iletişimin zararları; daha önce hiç karşılaşmadığı ve nasıl bir etki bırakacağını bilmediği yabancılarla karşılaşması; sanal bir kimlikle karşı karşıya olma ihtimali; yalanlarla karşılaşması; cinsel istismar riski ve sözlü tacizlerdir.[203]

İnternetle ilgili düzenlemelerde internetin "özgürlükler ülkesi" doğasına zarar verilmemesi gerekmektedir. Ancak internet kullanıcı, servis sağlayıcılar ve içerik sağlayıcılar bu konuda duyarlı olmalı ve sorumluluklarına dikkat etmelidirler.

---

[200] Haluk Yavuzer, *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitabevi, 2001, s.219-221.
[201] Aytekin Can ve Sedat Şimşek, "Çağın İletişim Aracı İnternetin Çocuklar Üzerindeki Etkisi ve Ebeveynlerin Tutumu", s.295-303, *2.Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali & Kongresi,* 4-6Nisan 2005, S.295.
[202] Nilüfer Pembecioğlu, *İletişim ve Çocuk: İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklam Etkileşimi*, Ebabil Yayıncılık, Ankara, 2006, S.298.
[203] Ümran Tüzün, Gelişen İletişim Araçlarının Çocuk ve Gençlerin Etkileşimi Üzerine Etkisi, *Düşünen Adam*, 2002, Sayı:15, No: I, s.46-50, s.48.

Yeni eğitim sisteminde çocukların internet üzerinde ödev yapmasını zorunlu kılan eğitim sistemi internet kullanımını çocuklar için gerekliliğini ve internetin eğitim araçlarından biri haline geldiğini kanıtlamaktadır.[204] Hükümetimiz tarafından hazırlanan "Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı" çocukların internet kullanımını, özellikle internetin zararlarına maruz kalmalarını değil, faydalarına sahip olmalarını desteklemektedir. İnternet, her şeyden önce yeni bir eğitim anlayışının doğmasına neden olmuştur. İnternet gibi yeni teknolojilerin kullanılmasıyla birlikte geleneksel okur-yazarlık yetersiz kalmış, "bilgisayar okur-yazarlığı" terimi ortaya çıkmış ve bu bir zorunluluk haline gelmiştir. E-eğitim artık kendi evinden de bilgisayar, TV gibi alternatif aygıtlarla eğitimini sürdürebilme, bilgiye ulaşmanın farklı yollarını kullanma projesidir.

2007 yılında kanunlaşan 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlarla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" (R.G; 23.05.2007, Sayı:26530) internet ortamını düzenlemeyi amaçlamaktadır. Kanunun 8.maddesiyle;

- İntihara yönlendirme,
- Çocukların cinsel istismarı,
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının kolaylaştırılması,
- Sağlık için tehlikeli madde temini, müstehcenlik, fuhuş, kumar oynamak için yer ve imkan sağlama ve
- 1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'da yer alan suçları işleyenler hakkında soruşturma evresinde hakim, kovuşturma evresinde de mahkeme tarafından, gecikme sakınca bulunan hallerde ise Cumhuriyet Savcısı tarafından da erişimin engellenmesine karar verilebileceği hükmü getirilmiştir.

[204] Yasemin Derelioğlu & Duygu Ün, "Çocukların İnternet Ve Cep Telefonu Kullanımına İlişkin Alışkanlıklarının İncelenmesi", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi *4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi*, 22 - 24 Ekim 2007, s.107-116, S.115.

3.1. İNTERNET VE ÇOCUK ALANINDA ARAŞTIRMALAR

3.1.1. İnternet ve Çocuk: Ulusal Araştırma

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2006 yılında yayınlanan Türkiye İstatistik Yıllığı'nda Türk ailelerinin %11.62'sinin kişisel bilgisayara sahip olduğu, bu ailelerin yarısının internete bağlı araçlara sahip olduğu görülecektir. Hanehalkının internet kullanım amaçlarına bakıldığında, hanehalkının internet teknolojilerini %90.16 oranında bilgi arama ve çevirimiçi hizmetlerden yararlanma amacıyla, %78.23 oranında iletişim kurma amacıyla, %30.71 oranında da eğitim amacıyla kullandığı görülmektedir.[205]

Araştırmaya göre erkeklerin kızlara göre daha çok internet kullandıkları, erkeklerin daha çok hareket içerikli oyunlara ilgi gösterdiği, kızların ise sohbet amaçlı kullanımının daha yoğun olduğu görülmüştür. Ergenler bilgiye istedikleri an ulaşabilmeyi internetin en büyük faydası olarak görmektedirler. Çocuklar internete ev, arkadaş evleri, kütüphaneler ve internet kafelerden ulaşmaktadırlar. Oyun oynamak, sohbet odalarına girmek, e-posta hizmetinden yararlanmak için internette gezindikleri görülmüştür.[206]

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi tarafından 25 Nisan- 3 Mayıs 2006 tarihleri arasında 17 ilde 7-14 yaşları arasında ve ilköğretim okullarına devam eden toplam 1719 kız ve erkek öğrenciye yönelik gerçekleştirilen "İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Araştırmasına" katılan öğrencilerin % 52.8'i evlerinde bilgisayar olmadığını belirtirken, katılımcıların % 47'si bilgisayar sahibi olduklarını beyan etmiştir. Bilgisayar sahibi olduklarını beyan edenlerin ise % 51.5'i internet bağlantısına sahip gözükmektedir. Bilgisayar kullanma amaçları incelendiğinde "oyun/eğlence" % 69.8, "derslerime yardımcı olması amacıyla" % 61.1, "internet/chat/e-mail" ise % 31.3 ile ilk üç sırayı almaktadır.[207]

---

[205] Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye İstatistik Yıllığı, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2006, Ankara.

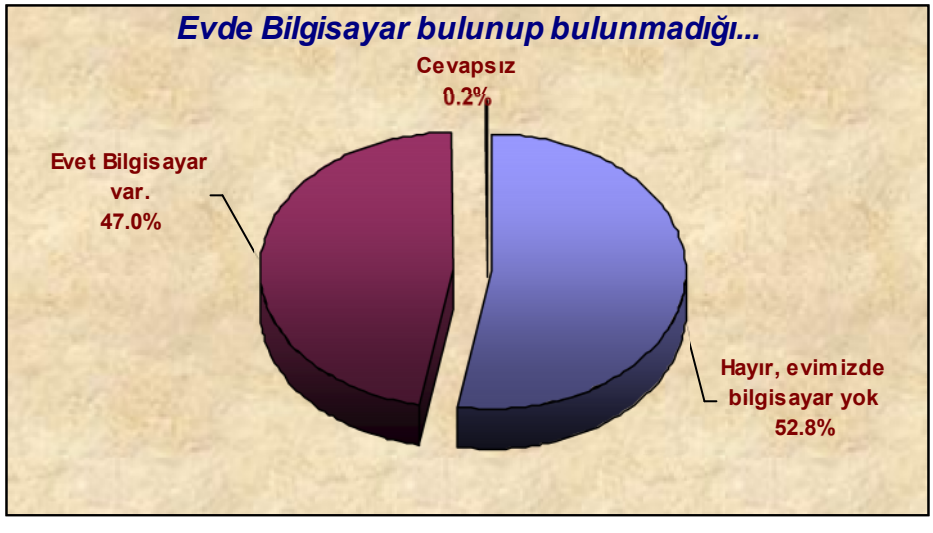
[206] Mehmet Aksüt & Zekeriya Batur, "İnternet Perspektifinde Ergenlerin Sosyalleşme ve İletişim Kurma Süreci", Akademik Bilişim, 2007 Dumlupınar Üniversitesi 31 Ocak-4 Şubat 2007, Kütahya.

[207] İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Araştırması, RTÜK Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı, 2006,

Tablo 3.2. Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olup Olmadığı

Evde Bilgisayar bulunup bulunmadığı...	#	%
Hayır, evimizde bilgisayar yok	907	52.8
Evet Bilgisayar var.	808	47.0
İnternet bağlantısı yok	356	44.1
İnternet bağlantısı var	416	51.5
Bilmiyorum	36	4.5
Cevapsız	4	0.2
TOPLAM	1719	100.0

Grafik 3.1: Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olup Olmadığı

http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/arastirmalar/ilkogretim_cagindaki_cocuklarin_tv_aliskanliklari.pdf, s.11.

Tablo 3.3. Cinsiyete Göre Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olup Olmadığı

Evde Bilgisayar bulunup bulunmadığı...	Cinsiyet			
	Erkek		Kız	
	#	%	#	%
Hayır, evimizde bilgisayar yok	448	51.2	459	54.4
Evet Bilgisayar var.	426	48.7	382	45.3
İnternet bağlantısı yok	202	47.4	154	40.3
İnternet bağlantısı var	205	48.1	211	55.2
Bilmiyorum	19	4.5	17	4.5
Cevapsız	1	0.1	3	0.4
TOPLAM	875	100.0	844	100.0

Tablo 3.4. Yaşa Göre Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olup Olmadığı

Evde Bilgisayar bulunup bulunmadığı...	Yaş			
	7 - 10 Arası		11 - 14 Arası	
	#	%	#	%
Hayır, evimizde bilgisayar yok	422	52.4	485	53.1
Evet Bilgisayar var.	381	47.3	427	46.7
İnternet bağlantısı yok	168	44.1	188	44.0
İnternet bağlantısı var	199	52.2	217	50.8
Bilmiyorum	14	3.7	22	5.2
Cevapsız	2	0.2	2	0.2
TOPLAM	805	100.0	914	100.0

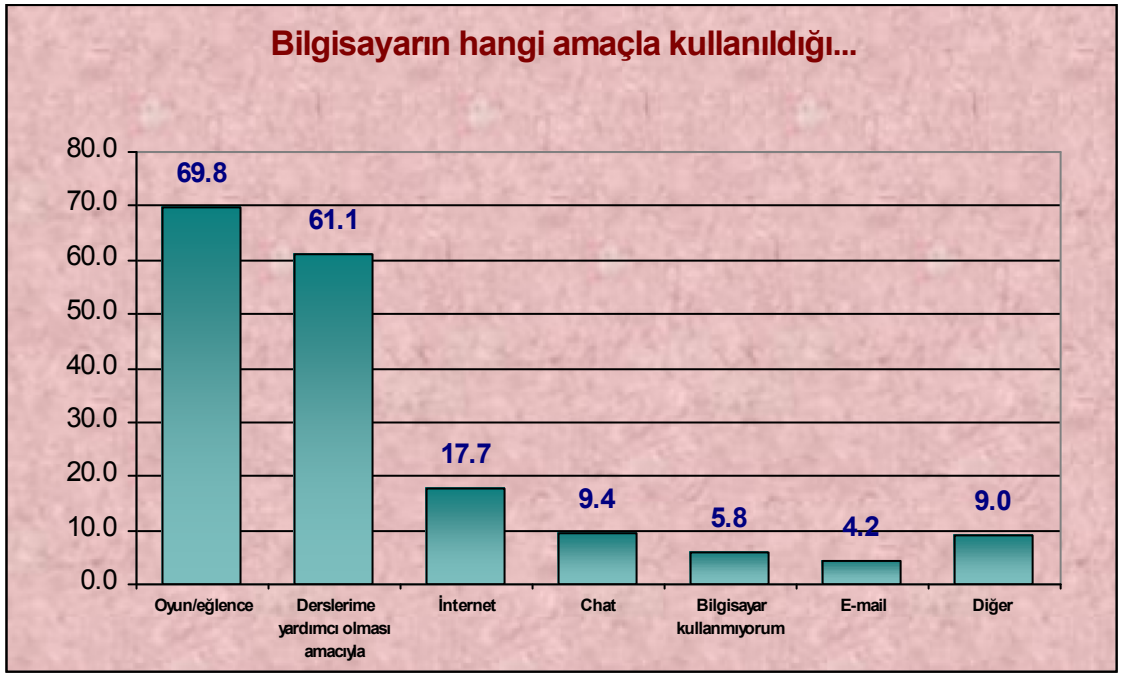
Tablo 3.5. SES'e Göre Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olup Olmadığı

Evde Bilgisayar bulunup bulunmadığı...	S.E.S. Grupları					
	Alt S.E.S.		Orta S.E.S.		Üst S.E.S.	
	#	%		%	#	%
Hayır, evimizde bilgisayar yok	406	76.0	320	53.8	181	30.7
Evet Bilgisayar var.	128	24.0	272	45.7	408	69.2
İnternet bağlantısı yok	80	62.5	138	50.7	138	33.8
İnternet bağlantısı var	38	29.7	116	42.6	262	64.2
Bilmiyorum	10	7.8	18	6.6	8	2.0
Cevapsız	0	0.0	3	0.5	1	0.2
TOPLAM	534	100.0	595	100.0	590	100.0

Tablo 3.6. Bilgisayarın Kullanılma Amacı

Bilgisayarın hangi amaçla kullanıldığı...		
	#	%
Oyun/eğlence	564	69.8
Derslerime yardımcı olması amacıyla	494	61.1
İnternet	143	17.7
Chat	76	9.4
Bilgisayar kullanmıyorum	47	5.8
E-mail	34	4.2
Diğer	73	9.0

Grafik 3.2: Bilgisayarın Kullanılma Amacı

Tablo 3.7: Cinsiyete Göre Bilgisayarın Kullanılma Amacı

Bilgisayarın hangi amaçla kullanıldığı...	Cinsiyet			
	Erkek		Kız	
	#	%	#	%
Oyun/eğlence	20	4.7	26	6.8
Derslerime yardımcı olması amacıyla	253	59.4	240	62.8
İnternet	336	78.9	228	59.7
Chat	73	17.1	70	18.3
Bilgisayar kullanmıyorum	30	7.0	46	12.0
E-mail	15	3.5	19	5.0
Diğer	33	7.7	40	10.5

Tablo 3.8: Yaşa Göre Bilgisayarın Kullanılma Amacı

Bilgisayarın hangi amaçla kullanıldığı...	Yaş			
	7 - 10 Arası		11 - 14 Arası	
	#	%	#	%
Oyun/eğlence	27	7.1	19	4.4
Derslerime yardımcı olması amacıyla	200	52.5	293	68.6
İnternet	283	74.3	281	65.8
Chat	48	12.6	95	22.2
Bilgisayar kullanmıyorum	16	4.2	60	14.1
E-mail	13	3.4	21	4.9
Diğer	42	11.0	31	7.3

Tablo 3.9: SES'e Göre Bilgisayarın Kullanılma Amacı

Bilgisayarın hangi amaçla kullanıldığı...	S.E.S. Grupları					
	Alt S.E.S.		Orta S.E.S.		Üst S.E.S.	
	#	%		%	#	%
Oyun/eğlence	16	12.5	18	6.6	12	2.9
Derslerime yardımcı olması amacıyla	77	60.2	166	61.0	250	61.3
İnternet	93	72.7	188	69.1	283	69.4
Chat	10	7.8	37	13.6	96	23.5
Bilgisayar kullanmıyorum	6	4.7	19	7.0	51	12.5
E-mail	4	3.1	8	2.9	22	5.4
Diğer	5	3.9	25	9.2	43	10.5

RTÜK Radyo Dinleme Eğilimleri Araştırmasına[208] göre çocuklar, özellikle erkek çocuklar, interneti bilgisayar oyunları ve bu oyunlar hakkında bilgi edinmek için kullanmaktadırlar. Bunun dışında ise spor, müzik alanındaki ünlülerle ilgili araştırma yapmak için de internete bağlanmaktadırlar. RTÜK internet sitesini takip

[208] RTÜK Radyo Dinleme Eğilimleri Araştırması, Ocak 2007.

edenlerin oranı yüzde 2; RTÜK çocuk sitesini bilenlerin oranı da yüzde 2 civarındadır.

Çocukların internet kullanma başlangıç yaşı 10 yaş ve ortalama kullanımları 1-1,5 saat olmaktadır. Çocukların kullanım alanı düşünüldüğünde yalnızca %24'ünün kullandığı bilgisayar ailenin ortak alanında bulunuyor; %60'ı okuldan, %51'i de internet kafeden internete bağlanmaktadır. Bu ebeveynlerin çocukların internet alışkanlığını denetlemesini engellemektedir.[209]

Çocukların internet kafeden internete bağlanma oranları arttıkça kimliği belirsiz kişilerden hakaret, tehdit veya ahlaksız teklifle karşılaşmaları anlamlı olarak artmaktadır. Çocukların web sayfalarında gezinirken şiddet ve pornografi içerikleri ile istekleri dışında karşılaşmaları yaşlarıyla beraber artmaktadır. Çocukların güvenlik duvarı, reklam önleyici vb. programlar kullanmaları, interneti bir seferde kullanım sürelerine göre anlamlı olarak değişmektedir. Çocukların, izleme yazılımları kullanarak internet üzerinde yapılan etkinlikler hakkında bilgi sahibi olmaları, interneti bir seferde kullanım sürelerine göre anlamlı olarak değişmektedir. Çocukların bir seferde internet kullanım süreleri arttıkça izleme yazılımları kullanarak internet üzerinde yapılan etkinlikler hakkında bilgi sahibi olma oranlarının da arttığı görülmektedir.[210]

Çocukların; internet kullanım süreleri arttıkça, internetten görüntülü ve sesli iletişim kurma, görüş ve düşüncelerini rahatlıkla dile getiren bir ortam bulma, tanıdıklarla uzun süre ve rahatça iletişim kurma açısından yararlanma düzeylerinin de arttığı; internet kullanım sıklıkları arttıkça internetten tanıdıklarıyla uzun süre ve rahatça iletişim kurma amacıyla yararlanma düzeylerinin de anlamlı olarak arttığı;

---

[209] http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/online-%C3%A7ocuklar-ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1). erişim tarihi: 14.01.2011.

[210] T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü İnternet Kullanımı ve Aile, Ankara, 2008, T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, S.155.

çocukların iletişimde en çok interneti kullandıklarını belirtirken, bunu cep telefonu, televizyon ve sabit telefonunun izlediği görülmüştür.[211]

Çocukların aileleriyle iletişimi az ise, interneti kendi özel hayatları olarak görmektedirler. İnternette çocukların ziyaret ettiği siteleri ebeveynlerin yarıdan fazlası denetlememektedir. Çocuklar, sohbet odaları ve diğer interaktif sitelerini düzenli olarak ziyaret etmektedirler. Pornografik sitelere girme yaşı 11'e düşmüştür ve çocukların %75'i bu materyalle karşılaştığında olumsuz bir durumla karşılaştığını düşünmüyor. Çocukların üçte biri internet etiğinden habersiz ve öğretmenler de bu konuda derin bilgiye sahip değillerdir.[212]

Intel'in, Avrupa, Orta Doğu ve Afrika Bölgesi'nde Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 11 ülkede 5 bin 220 ebeveynin katılımıyla gerçekleştirilen araştırması, farklı ülkelerdeki ailelerin çocuklarının bilgisayar kullanımına yönelik görüşlerinden bahsetmektedir. Türk aileler, bilgisayar kullanımının önemli olduğunu ve çocuklarının iş bulması için gerekli olduğunu düşünmektedir. 11 ülkede ebeveynlerin % 98'i bilgisayar yetkinliğinin önemli bir beceri olduğuna inanırken, % 50'si de bilgisayarın büyüme sürecinde çocuklar için "kesinlikle gerekli" olduğunu belirtiyor. Türkiye, % 86 oran ile araştırmaya katılan 11 ülke arasında bilgisayarın çocuklarının gelecekteki iş hayatlarında çok büyük payı olduğuna inanan ülkeler arasında Güney Afrika ve Rusya'dan sonra üçüncü sıradadır.

Çocukların bilgisayarla tanışma yaşlarının değerlendirmesi içinse Türk ailelerinin %88'i 12 yaşından önce, %21'i ise 5 yaşından önce çocukların bilgisayarla tanışmalarını önermektedir. Türk ailelerinin %90'ı okullarda bilgisayarla eğitimi desteklemektedir; bu araştırma yapılan 11 ülke içinde birinci sırada yer almaktadır. Diğer araştırmaları destekler nitelikte bilgisayar %35 oranıyla eğlence amaçlı kullanılmaktadır. İletişim amaçlı kullanım ise %21 düzeyindedir.

[211] T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü İnternet Kullanımı ve Aile, Ankara, 2008, T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.209.
[212] http://kurul.ubak.gov.tr/netkrl/ik_cocuk erişim tarihi: 22.11.2010.

Eğitim amaçlı kullanımda Türk çocukları %28 oranda, en çok ise İspanyol ve İngiliz çocukları, en az Polonyalı çocuklar yer almaktadır.

Ailelerin çocukların kullandığı çevrimiçi içerikle ilgili tutumu ise artmakta ve yarıya yakını takip etmektedir. Çocuklarının zararlı sitelere girmeyeceğini düşünenlerin oranı %18'de kalmaktadır. Kontrolün dışında Türk ailelerin %68'i çocuklarını yetkin bilgisayar kullanıcısı olarak nitelemektedir.[213]

Bir başka araştırmaya göre "Avrupa Çevrimiçi Çocuklar" Projesi kapsamında 25 Avrupa ülkesinde Mayıs-Haziran 2010 arasında 9-16 yaş arası çocuklarla yapılan yüz yüze görüşmelerde Türkiye'de çocukların %13'ünün cinsel içerikle resimle karşılaştığı ve bu çocukların %46'sının bu resimlerden rahatsız olduğu belirlenmiştir. Çocukların %12'sinin cinsel içerikli mesaj aldığı, %4'ünün ise cinsel içerikli mesaj yolladığı kaydedilmiştir. Bu tip mesaj alanların yarısı rahatsızlık duyduğunu ifade etmişlerdir; Türkiye'deki çocukların %3'ünün siber zorbalığa maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukları sosyal ağ sitelerinde bekleyen tehlikeler de ortadadır. Zira görüşülen çocukların %85 gibi büyük oranı Facebook kullanmakta; %19'u adreslerini, %8'i ise telefon numaralarını profillerinde paylaşmaktadır. Daha da dikkat çekici olan çocukların profillerini herkese açık bırakmaları (%42) ve %59'unun güvenlik ayarlarını nasıl değiştireceğini bilmiyor olmasıdır.

ODTÜ Eğitim Fakültesi öğretim görevlisi Doç.Dr. Kürşat Çağıltay da çocuklar internete evde bağlanmalarını desteklemekte; ancak çocukların kendilerine ait bir odadan bağlanmalarının hala sorun teşkil ettiğini açıklamaktadır. Ebeveynlerin Avrupa'da anti-virüs kullanma oranı %72 iken; Türkiye'de %42'dir. Ayrıca çocukların yüzde 71'i ise istenmeyen mesajları nasıl engelleyebileceğini bilmemektedir.

[213] http://e-psikoloji.com/forum/archive/index.php/t-8629.html, erişim tarihi: 20.04.2010.

"Avrupa Çevrimiçi Çocuklar" Projesi kapsamında Türkiye'de yapılan araştırmada çocukların yüzde 40'ının kendisine ait bilgisayarı olduğunu ve yüzde 39'unun da bilgisayarını aile fertleriyle paylaştığı ortaya çıkmıştır. Araştırmada ebeveynlerin bilgisayar ve internet kullanma yeterliliğinin az olduğu, teknolojik ya da çocukların internette karşılaşacakları riskler anlamında çocuklara yardımcı olamayacakları anlaşılmıştır. Rahatsız içerikle karşılaşıldığında çocuklarının ne yapmaları gerektiği hakkında ebeveynlerin sadece %36'sı konuşabilmektedir. Bu yüzden çocuklar rahatsız edici durumlarla ilgili ebeveynleriyle değil, arkadaşlarıyla sorunları paylaşmaktadır. Arkadaşla paylaşmanın, çocukların %50'sinin kimseyle paylaşmama durumundan daha iyi olacağı ortadadır.[214]

3.1.2. İnternet ve Çocuk: Uluslararası Araştırma

Norton Online Family Report'un araştırmasında; 14 ülkede 7.000'den fazla yetişkin ve yaşları 8 ile 17 arasında değişen 2.800 çocuğun katıldığı araştırmaya göre,

Çocuklar giderek zamanlarının daha büyük bir kısmını bilgisayar başında geçiriyorlar. Genellikle aileler bunun farkındalar ve çocuklarının çevrimiçi ortamda makul aktiviteler içinde yer aldıkları düşüncesindeler. Çocuklarının uygunsuz içerikle karşılaşmaları, çevrimiçi ortamda kişisel bilgilerini vermeleri konusunda endişeleniyorlar ama, çocukların oyun, müzik ya da video indirmelerini hafife alıyorlar. Bunlar aslında, çocukların uygunsuz içerikle karşılaşmalarına neden olacak ve kişisel bilgilerini açıklamalarına neden olacak temel aktivitelerdir.

- Ailelere göre gerekli olan şey, çocukların internet aktivitelerini sıkı bir şekilde takip etmektir. Kanada ve Amerika'da 10 yetişkinin 6'sı çocuklarının internette yaptığı her şeyi kontrol etmek gerektiğini düşünüyor. İtalya ve Çin'de ise, çocukların doğru tercihler yapabilmesi için izin vermek gerektiğini düşünüyorlar.

[214] http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/online-%C3%A7ocuklar-ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1

- Rapordaki en ilginç algılardan biri de, ailelerin çocuklarının internet ortamındaki olumsuz deneyimlerinin boyutları konusunda farkındalıklarının ne kadar az olduğudur. Neredeyse çocukların üçte ikisi internet ortamında olumsuz bir deneyim yaşamış olmalarına rağmen, ailelerin sadece %45'i bunun farkında.

- Çocuklar, ailelerinin internetteki faaliyetlerine daha çok ortak olmalarını, daha çok haberdar olmalarını istiyorlar. Büyük çoğunluğu, işler kötü gitmeye başladığında ailelerinden yardım almak istiyor.

- Teknoloji sorunun olduğu kadar çözümün de bir parçasıdır. Ancak, çözümün büyük bir kısmı iyi ebeveyn olmaktan geçmektedir. Çocuklarımızı internetin zararlarından korumanın tek başına en etkili yollarından biri, çocuklarla sürekli diyalog içinde olmaktır.

- Şaşırtıcı bir şekilde, dünya çapında çocukların yaklaşık yarısı (%48), internet başında çok fazla zaman geçirdiklerini düşünüyorlar.

- Aileler genellikle çocuklarının bilgisayar karşısındaki durumlarından haberdarlar. Geçen yıl, ailelerin yaklaşık %50'si çocuklarının bilgisayar karşısında harcadıkları zamanı göz ardı ederken, şimdi daha duyarlılar.

- Yetişkinlerin %44'ü, ailelerin çocukların internetteki faaliyetlerini tamamıyla kontrol etmeleri gerektiğini düşünüyor. Bu oran, Kanada ve Amerika'da %61'e yükseliyor.

- Ailelerin %40'ı çocuklarının internet ortamında her zaman ne yaptıklarını, nerelere girdiklerini bildiklerini söylüyor. Ancak %52'si bunu her zaman değil bazen bildiklerini söylüyor.

- Çocuklarının internette yaptıkları konusunda en az bilgiye sahip olan aileler İsveçli aileler (%17).

- Cep telefonundan internete giren çocukların oranı %17 iken, bu konuda ailelerin bilgi sahibi olma oranı %10

- İnternete evlerinin dışındaki bir yerden giren çocukların oranı %23 iken, bunu fark eden ailelerin oranı %16

- Çocukların %83'ü oyun oynamak için,

- %73'ü internette sörf yapmak için,

- %71'i okul ödevlerini yapmak için,

- %67'si arkadaşlarıyla konuşmak için interneti kullanıyor.

- Ailelerin %80'i, çocuklarının uygunsuz içerikle karşılaşabilecekleri konusunda endişe ediyorlar ve gereğinden fazla kişisel bilgilerini paylaşabileceklerinden korkuyorlar. Araştırma sonuçları da ailelerin bu tip endişe taşımalarında haklı olduklarını gösteriyor.

- İnternette oynarken çocuklar her zaman eğlence için oyun oynamıyorlar. Dünya çapındaki çocukların ortalama %62'si, eğlenceli olmayan, olumsuz içeriğe sahip deneyimler yaşıyorlar. Bu, ailelerin farkında olduklarından kayda değer ölçüde yüksek bir orandır. Ailelerin sadece %45'i çocuklarının internette olumsuz durumlarla karşılaştıklarını düşünüyor.

- Çocukların %41'i, internette tanımadıkları kişilerin kendilerini sosyal paylaşım sitelerine eklemek istediklerini,

- %33'ü bilgisayarına virüs bulaştığını,

- %25'i, internette şiddet ya da müstehcen görüntülerle karşılaştıklarını,

- %10'u internette tanımadıkları birinin kendisiyle gerçek hayatta tanışmak istediğini söylüyor.

- İnternet ortamında yaşadıkları olumsuz şeyler nedeniyle çocukların;
  - 1/3'ü korku, hayal kırıklığı, kızgınlık ve öfke,
  - 1/5'i utanç ve pişmanlık hissediyor.

- Çocuklar, internet ortamında karşılaştıkları olumsuzluklar nedeniyle kendilerini sorumlu tutuyorlar.

- %22'si, tanımadıkları kişilerden gelen mesajlara cevap verdiklerini,

- %19'u, tanıdıkları birinden cinsel içerikli resimler aldıklarını,

- %12'si, şiddet ve çıplaklık içeren görüntülere şahit olduğunu ve bunlardan tamamen kendisinin sorumlu olduklarını, geri kalan kısım ise, tamamen olmasa da kısmen sorumlu olduklarını düşünüyorlar.

- 13 yaş ve üzeri erkek çocuklar internette çıplak kadın resmi aradıklarında veya karşılaştıklarında bunu ailelerine söylemiyorlar. Ama eğer bu tür görüntülerle istekleri dışında karşılaşmış iseler ya da bilgisayarlarına virüs bulaştırmış iseler bundan rahatsız oluyorlar. Burada, bu tip durumlarda ailelerinin onları dinleyeceğini, yanlışlıkları düzeltmede yardımcı olacaklarını bilmeleri çok önemlidir. Eğer, böyle durumlarda suçlanacaklarını, utandırılacaklarını ya da cezalandırılacaklarını düşünürlerse, karşılaştıkları veya içinde bulundukları durumları anlatmayıp gizleyeceklerdir.

- Çocukların %87'si, somut bir tehditle karşı karşıya olduklarını düşünüyorlarsa ebeveynlerinin desteğini istiyorlar.

- %84'ü, eğer bir şantaj ya da kendilerine zarar verebilecek bir durumla karşı karşıya kalırlarsa bir yetişkine durumu iletiyorlar.

- %71'i, uygun olmayan veya şüphelendikleri şeyleri söylüyorlar.

- Aileler, çevrimiçi ortamların muhtemel zararlarından çocuklarını korumak için farklı şeyler yapıyorlar ve deniyorlar. %90'ından fazlası çocukların internet kullanımı konusunda kurallar koyuyor veya çocuklarını kontrol ediyorlar.

- 10 çocuktan 9'u, aile kurallarına uyduklarını ifade ediyor. Ancak, çocukların yaklaşık olarak yarısı (%48) kendilerinin internet ortamında ailelerinden daha dikkatli olduklarını düşünüyorlar.

- Ailelerin %71'i, çocuklarıyla güvenli internet kullanımı konusunda konuşuyor.

- Ailelerin %54'ünün çocukların internet karşısında ne kadar zaman geçirebilecekleri konusunda kuralları var.

- Ailelerin %47'si çocuklarının internet kullanımını kontrol ediyor.

- Ailelerin %45'inin güvenli internet siteleri konusunda kuralları (standartları) var.

- Ailelerin %34'ü çocuklarının sosyal paylaşım sitelerini kontrol ediyor.

- Çocukların yarıdan fazlası (%51) ailelerinin kendi başlarına herhangi bir gözetim olmadan internetten oyun indirmelerine izin verdiklerini ifade ediyorlar.[215]

[215] http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/files/Norton_Report.pdf, erişim tarihi: 14.01.2011.

Yapılan araştırmada internet kullanımının öncelikle yüzyüze iletişime zarar verdiği, yakın çevre ile iletişimin azalmasına ve depresyona yönelttiği söylenmektedir. Ancak zamanla internetin kullanımının olumsuz etkilerinin azalarak aile ve arkadaşların sosyal bağların devamlılığına katkıda bulunduğu söylenmektedir.[216] Pakistan'da yapılan araştırmada artan internet kullanımının artan yalnızlık ve depresyon, sosyal bağların azalması ile bağlantılı olduğu görülmektedir.[217]

Araştırmalarda cinsiyet sonuçlarına baktığımızda; KKTC'de 12-17 yaşları arasındaki 686 ilköğretim ve ortaöğretim öğrencisi ile gerçekleştirilen bir araştırmada, internetin öncelikle erkek öğrenciler tarafından daha çok kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.[218]

Oyunlar, özellikle daha büyük erkek çocukların en çok yaptığı aktivite arasında bulunmakta, kızlar da ise oyunlara yaş ilerledikçe ilgi azalmaktadır. İlgi duydukları konu konusunda araştırma yapmanın yanında sadece eğlence için gezinmek de aktiviteler arasındadır. İletişim amaçlı (mesajlaşma, arkadaşlarla sohbet, posta yollama) büyük çocuklar tarafından özellikle kızlar tarafından daha fazla kullanılmaktadır. Blog oluşturmak, başkasının bloğunu okumak, telefon sesi indirmek ya da fotoğraf, müzik paylaşmak daha az rastlanan aktiviteler arasındadır.[219] Yapılan araştırmada 9-17 yaşları arası çocuk ve gençlerin %85'i interneti kullanmaktadır ve

- Çocukların çoğu interneti günde 2 saatten fazla kullanmaktadır.
- Çocukların %39'u internetten kişisel bilgilerini verdiğini,
- Çocukların %40'ı internetten tanımadığı insanlarla konuştuğunu, %15'i ise tanımadığı insanlarla buluştuğunu,

[216] Kraut, R., Kiesler, S., Boneva, B., Cummings, J., Helgeson, V., ve Crawford, A., "Internet paradox revisited", *Journal of Social Issues*, 2002, s.49–74, s.58.
[217] Meena Kumari Rajani and Muhammad Saleem Chandio, "Use of Internet and its effects on our Society", *National Conference on Emerging Technologies*, s.158-161, 2004, s.160.
[218] Fatih Bayraktar & Zübeyit Gün (2007), "The Incidence and Correlates of Internet Usage Among Adolescents in North Cyprus", *Cyber Psychology and Behavior*, Sayı:10, No:2, s.191-197. S.193.
[219] Safer Internet for children – May 2007, Qualitative Study In 29 European Countries Summary Report, This survey was requested by Directorate General Information Society and Media and coordinated by Directorate General Communication, European Commission Directorate-General Information Society and Media, Versailles, sayfa 6.

- ❖ Çocukların %31'i cinsel içerikle karşılaştıklarını beyan etmektedirler.[220]

Çocukların internette geçiştirdiği vakte dair araştırmalarda ise Hong Kong'da, Ho ve Lee (2001) yaptıkları bir araştırmada 12-14 yaş arası çocukların günde ortalama 137 dakika; Amerika Birleşik Devletleri'nde Turow ve Nir (2000) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise 12-17 yaş arası çocukların evde ortalama 97 dakika bilgisayar kullandıklarını bulunmuştur.[221] Amerikalıların 2004'te 1 saat 2 dakika ortalamalı bilgisayar kullanım zamanları, 2009'da 1 saat 29 dakikaya yükselmiştir.[222] Norton Online Family Report'un araştırmasına göre çocuklar dünya çapında günde ortalama olarak 1.6 saatten fazla süreyi internet başında geçiriyorlar. Bu, haftada yaklaşık 11.4 saat etmektedir. 2009 rakamlarıyla karşılaştırıldığında, %10'luk bir artışın olduğu görülmektedir (2009-internet başında geçirilen süre haftada yaklaşık 9.17 saat).[223] The EUKidsOnline araştırması 23000 çocuk ve aileleriyle Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Litvanya, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, İspanya, İsveç, Türkiye ve İngiltere'de yapılmıştır. Bu araştırma, EUKidsOnline II projesinin parçası olup, Safer Internet Programme tarafından masrafları karşılanmış ve London School of Economics and Political Science tarafından koordine edilmiştir. Avrupa'daki çocuklar internetle 7 yaşında tanışmaktadır. 9-12 yaş arası çocukların sadece 1/3'ü internette "çocuklar için iyi şeyler" olduğunu söylemektedir. 8 çocuktan birinin internette kötü deneyimi olmuş ve bu yüzden hala internetle ilgili korkular yaşamaktadır. 15-16 yaşındaki çocukların %77'si günlük internet kullanmaktadır. Çocuklar internette okul ödevi yapmakta ya da video izlemekte (%84); bunun dışında oyun oynamak (%74) ve mesajlaşma (%61) en sık sıradaki

---

[220] Elizabeth Levy. "Children And The Internet", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi. 4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi, 22-24 Ekim 2007, s.3-8, S.4.

[221] Samuel M.Y Ho, Tatia M.C Lee (2001), "Computer usage and its relationship with adolescent lifestyle in Hong Kong", *Journal of Adolescent Health*, Sayı:29, No:4, s.258-266. Joseph Turow and Lilach Nir, (2000), "The internet and the family 2000: The view from parents, the view from kids. Report from the Annenberg Public Policy Centre", University of Pennsylvania.

[222] http://www.acma.gov.au/webwr/_assets/main/lib310665/trends_in_media_use_by_children_and_young_people.doc S.4. erişim tarihi: 09.11.2010

[223] http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/files/Norton_Report.pdf

aktivitelerdendir. Çocukların %14'ü siber zorbalıkla karşılaşmış; bunun dışında sosyal ilişkilerinin azalması, okulda başarısızlık ve çevrimiçi olamadığından huzursuz olmak gibi problemleri 11-16 yaş arası çocukların %30'u yaşamaktadır.[224]

Çocukların bilgisayar başında geçirdikleri vakti nasıl harcadıklarına bakılırsa; Amerikalı çocuk ve gençler 2009'da 8-18 yaş arası çocukların aktiviteleri, sosyal ağ sitelerine girmek (22 dakika ortalama), bilgisayar oyunu oynamak (17 dakika) ve Youtube gibi sitelerde video izlemektir (15 dakika). 2007'de genç Avustralyalılar, zamanlarının çoğunu kısa mesaj yollayarak (%23 tüm internet zamanı içinde), çevrimiçi oyun oynayarak (%17) ve sosyal ağlarda harcamaktadırlar. Bu Amerikan ve Avustralyalı gençler arasındaki sosyal ağ siteleri, oyun gibi popüler sitelerde benzerlik göstermektedir. Artan kullanım oranlarında, daha fazla evde internet bağlantısı olması ve daha hızlı internete sahip olmak önemli bir belirleyendir.[225]

ACMA Haziran 2010'da (Australian Communication and Media Authority) yaptığı araştırmada internette harcanan vaktin:

> 13 dakika ev ödevi,

> 34 dakika internet odaklı haberleşme (18 dakika), sosyal siteler (11 dakika), ve e-postalaşmak (5 dakika)

> 30 dakika diğer internet aktiviteleri; diğer oyuncularla haberleşme (15 dakika), klip vs izleme, dinleme (7 dakika) ve diğer internet aktiviteleri (8 dakika) olarak tespit edilmiştir. Sosyal ağ sitelerinin ziyaret edilmesi (%48), video, film ve tv programlarının izlenmesi (%40) yaşla beraber artmaktadır.[226]

Sosyal ağ siteleri ile ilgili "Get Safe Online" erişkinleri de içeren bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmada;

- İnternet kullanıcılarının %34'ü bir sosyal ağa kayıtlıdır; yaşları 18-24 arası olanların %65'i, 25-34 arası olanların ise %49'u kayıtlıdır.

---

224 http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1368&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=nl)

225 s.4.(http://www.acma.gov.au/webwr/_assets/main/lib310665/trends_in_media_use_by_children_and_young_people.doc erişim tarihi: 09.11.2010.

226 a.g.b. sayfa 35

- Sosyal ağ kullanıcılarının %25'i, 18-24 arası olanların %34'ü, 25-34 arası olanların ise %30'u kişisel bilgilerini paylaşmaktadır.
- 18-24 yaş arası kullanıcıların %27'si başkalarına ait fotoğraf ya da bilgileri, %7''si başkasına ait çevrimiçi profili bir başkasına aktarmaktadır.
- Kullanıcıların %15'i herhangi bir güvenlik ayarı kullanmamakta, bu anlamda en güvenli grup 18-25 arası grup olup %89'u kullanmaktadır.
- Kullanıcıların %24'ü tüm siteler için aynı şifreyi kullanmaktadır. %42'si 2-3 şifre kullanmaktadır. %13'ü bir aile üyesi ve ya eşinin adını şifre olarak kullanmaktadır[227] olduğu ortaya çıkmıştır.

Çocukların internet başında en yoğun yaptıkları aktivitelerden sosyal ağ siteleri ile ilgili araştırmalar göstermektedir ki:

- Arkadaşlarının profiline yorum yapmak, fotoğraf ve video paylaşmaktan önce 1.sıradaki aktiviteleridir.
- %71'i profillerinin herkese açık olduğunu belirtmiştir.
- %12'si cep telefonu numaralarını, %8'i ev adreslerini, %49'u doğum tarihlerini, %79'u ise tüm adlarını profillerinde paylaştıklarını söylediler.
- Genç insanlar bu siteleri genellikle daha seyrek görüştükleri insanlarla haberleşmek için kullanıyorlar.
- 8 kişiden biri bu sitelere üye olmalarının en temel sebebinin yeni arkadaşlar edinmek olduğunu ifade etmektedirler.
- ¾'ü sadece çevrimiçi görüştükleri insanları arkadaş olarak eklemektedirler.
- Erkekler (%71) kızlardan (%63) daha yüksek oranda profillerini açık tutmaktadırlar.[228]

[227] Key findings of the Get Safe Online Report 2007 s.30.
[228] National Centre for Technology in Education WATCH_YOUR_SPACE 2008 Survey www.webwise.ie/GenPDF.aspx?id=2728). (İrlanda örneği Ocak 2006) erişim tarihi: 10.08.2010.

Amerikan gençliğine bakılırsa 12-17 yaş arasının %55'i sosyal ağ sitelerini kullanmaktadır:

- ✓ %66'sı profillerinin görülmesini sınırlandırdığını,
- ✓ %48'i günlük, %26'sı günde 1 kere, %22'si günde birçok defa ziyaret ettiğini,
- ✓ 15-17 yaş arası kızlar (%70), o yaşlardaki (%54) erkeklere göre daha fazla çevrimiçi sosyal ağları kullandığını,
- ✓ %91'i az gördükleri arkadaşları ile iletişimde kalmak için kullandığını,
- ✓ %72'si arkadaşlarıyla plan yapmak için, %49'u yeni arkadaşlıklar edinmek için kullandığını ifade etmiştir.[229]

İnternette, özellikle de sosyal ağ siteleri ve sohbet odalarında çocukları bekleyen en ciddi tehlikelerden biri siber zorbalıktır. Bununla ilgili araştırmalar da konunun yurt dışında ne kadar yankı uyandırmış ve çözümler üretmek üzere harekete geçilmiş olduğunu göstermektedir. PEW Internet & American Life Project'in yaptığı 2007'de yaptığı araştırmaya göre Amerikan gençlerinin 1/3'ü çevrimiçi tacizle karşılaşmaktadırlar. Kanada'da gençlerin %70'inin çevrimiçi zorbalığa maruz kaldığı, %41'inin cep telefonundan, %23'ünün ise e-posta aracılığıyla bunu deneyimlediği belirtilmektedir. Aynı zamanda Avrupa Komisyonu'nun raporuna göre Polonyalı gençlerin yarısı, Belçikalı ve İngiliz gençlerin ise %34'ü siber zorbalığın kurbanı olmuşlardır.

İspanya'da ise ergenlerin %30'u siber zorbalıktan rahatsız edilmişlerdir.[230]

Get Safe Online 2007'nin Londra raporuna göre:

- ➢ İnternet kullanıcıların %88'i bir çeşit internet güvenliği kullanmaktadır.
- ➢ İngiltere'de 10.8 milyon kişi sosyal networking sitelerine üyedir.

[229] Pew Internet Project. Amanda Lenhart, Senior Research Specialist & Mary Madden, Senior Research Specialist. Social Networking Websites and Teens: An Overview. January 3, 2007.
[230] FOSI (Family Online Safety Institute) REPORT, Cyberbullying – A Global Concern, Jennifer A. Hanley.

- %25'i kendilerine ait gizli ya da kişisel bilgilerini yabancılara vermektedirler.
- %13'ü başkalarına ait bilgi yada fotoğrafları yabancılarla paylaşmaktadır.[231]

Belçika'daki Gençler arasındaki Cyberbullying (siber zorbalık):

- %94.4 genç internet kullanıyor; %91.8 evde internet erişimleri var.
- Ortalama 2 saat harcıyorlar; haftasonu bu 3 saate çıkıyor.
- 10-18 yaş arası gençlerin %80 cep telefonu sahibi.
- Kızlar için internet kullanımında temel amaç başkalarıyla sohbet etmek; erkekler içinse eğlence.
- Gençlerin cep telefonlarındaki temel amaçları kısa mesaj yollamak, arama yapmak ikinci sırada geliyor.
- Görüşülen gençlerden yarısı her gün ya da sık sık bilgisayar oyunu oynamaktadır.
- Görüşülen gençler internet ile ilgili bilgilerini yüksek bulmakta: %70.1'i kendini gelişmiş kullanıcılar, %15.4'ü uzman olarak adlandırmaktadır. Bunun yanında çocuklar internet risklerini çok fazla bilmemektedir. %48.9'u sadece internetten tanıdığı insanlarla sohbet etmekte, %51.6'sı internet üzerinden kişisel bilgilerini vermekte; hatta %31.5'i şifrelerini yakın bir arkadaşla paylaştığını söylemektedir.
- Ebeveynlerden %12'si çocuklarına internet hakkında fikir verebilmekte, 1/6'sı ise internet risklerinden bahsetmektedir.
- Bunların sonucunda internet ve cep telefonu üzerinden saldırgan bir davranışın mağduru olan %61.9, zanlısı olan %52.5, şahidi olansa %76.3'tür.
- Siberzorbalıkta en sık rastlanan olaylar: internet ve mobil telefon aracılığıyla hareket ve tehditler, internet ve mobil telefon aracılığıyla kandırma, dedikodu yayma.
- %3.3'ü mağdur olarak, %5'i fail olarak, %2.6'sı hem mağdur hem zanlı olarak sürekli siber zorbalığın aktörleri olmaktadır.

[231] Press release #8: Social networkers and wireless networks users provide "rich pickings" for criminals Get Safe Online Week 2007 12th November, 2007.

- İnternette geçirilen zaman ve internet bağımlılığı siber zorbalık riskini artırmaktadır.
- Ebeveynlerin uzmanlık eksikliği ve çocukların internet aktivitelerine dahil olmamaları, çocukların siber zorbalığa uğrama risklerini artırır.[232]

EU Kids Online çalışma grubu tarafından LSE koordinatörlüğünde İlkbahar-yaz 2010 döneminde yüz yüze görüşmelerle Türkiye'nin de dâhil olduğu 25 ülkede yapılan araştırmada Estonya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti ve İsveç'te, çocukların üçte ikisine yakını bir veya daha fazla riskle karşılaşmaktadır. Ülkeler içinde en az risk grubu olarak Türkiye, Portekiz ve İtalya görülmektedir. Danimarka (%26), Estonya (%25), Romanya (%21) ve İsveç'teki (%21) çocuklar İnternetteki herhangi bir durumla ilgili kaygılı olduklarında rahatça ifade ederken, İtalya (%6), Portekiz (%7) ve Almanya'daki (%8) çocukların bunu ifade etmeye en az yatkın çocuklar olduğu gözlenmektedir. Çevrimiçi aktiviteler, Estonya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti ve İsveç'teki çocuklarca daha çeşitliyken, Türkiye ve İrlanda'daki çocuklar daha az çeşitli çevrimiçi aktiviteyle meşgul olmaktadır.[233]

En son olarak; EU Kids Online'ın Safer Internet Forum Lüksemburg'taki 21 Ekim 2010'da yaptığı sunumda bazı sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- ❖ Avrupa'daki çocukların %39'u çevrimiçi kötü deneyimle (çevrimiçi zorbalık, sexting, kişisel datanın kötüye kullanımı) karşılaşmıştır.
- ❖ Estonya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti ve İsveç (2/3) en yoğun bu riske maruz kalan ülkelerdir.[234]

Ailelerin internet kurallarının yanı sıra, çocukların %95'i kendi kurallarını oluşturuyorlar. Aileler süre ve arama limitleri üzerine yoğunlaşırken, çocuklar iyi bir

---

[232] http://www.samenlevingentechnologie.be/ists/en/pdf/projects/20053cyberbullying.pdf, erişim tarihi: 05.08.2010.

[233] http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/avrupa-%C3%A7evrimi%C3%A7i-%C3%A7ocuklar-ara%C5%9Ft%C4%B1rma-projesi-%C3%A7ocuklar-sanal-d%C3%BCnyada-savunmas%C4%B1z erişim tarihi: 14.01.2011. Avrupa Çevrimiçi Çocuklar araştırma projesi kapsamında yapılmıştır.

[234] www.eukidsonline.net, erişim tarihi: erişim tarihi: 15.09.2010.

internet kullanım tarzı ve davranışı konusunda standart belirliyorlar. Çocukların kuralları;

- ✓ İnternetteki diğer kişilere karşı zorbalık yapmam diyenlerin oranı %68,
- ✓ Kendilerine karşı yapılan bir zorbalıkla karşılaştıklarında bunu ailesine söylemek gerektiğini düşünenler %67,
- ✓ İnsanları taciz etmemek, rahatsız etmemek gerektiğini düşünenler %62,
- ✓ Başkalarına ait utandırıcı resim ya da postaları başkalarına göndermemek gerektiğini düşünenler %58,
- ✓ Spam atmamak gerektiğini düşünenler ise %54.
- ✓ Bunların yanı sıra; gençlerin yarıdan fazlası
  - ❖ Günlük hayatta yapmayacakları veya söylemeyecekleri şeyleri çevrimiçi ortamda da yapmayacaklarını,
  - ❖ Gerçek yaşamda tanımadıkları kişilerle çevrimiçi ortamda da görüşmeyeceklerini ifade ediyorlar.
- ✓ Ortalama olarak çocukların %56'sının internet arkadaşı var. Çinli ve Brezilyalı çocuklar, çevrimiçi ortamda edindikleri arkadaşları ile gerçek hayatta görüşme oranı en az olan kişiler.[235]

Ebeveynler çevrimiçi krizlerin çocuklarının başına gelemeyeceğini düşünürler. Oysaki ileri vadeli etkileri çocuk üzerinde internette başına gelen olaydan çok sonra dahi sürmektedir. Bu yüzden EU Kids Online projesi, çocukların ve ebeveynlerin çevrimiçi öğrenmelerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. EU Kids Online projesi EC Safer Internet Programı tarafından desteklenmekte ve London School of Economics and Political Science (LSE) tarafından koordine edilmektedir. 25 ülkenin temsilcileri ve Almanya'yı temsilen The Hans Bredow Institute for Media Research çalışmalara katılmaktadır. EU Kids Online projesine katılan ülkeler ise: Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Litvanya, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, İspanya, İsveç, Türkiye ve İngiltere'dir.[236]

[235] http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/files/Norton_Report.pdf
[236] www.eukidsonline.net.

İnternet kullanıcısı olan çocuklar bu araca çok alışkın olduklarını, neredeyse "kendiliğinden" bir öğrenme ile bu araçları kullandıklarını söylüyorlar. İnterneti genellikle kullandıkları ve bunun yaşla arttığı ortaya çıkıyor. 9-10 yaş grubu haftada birçok sefer bağlanıp en az yarım saatlik vakitler geçirirken; 12-14 yaş grubu her gün internete girmektedir. Her çocuğun bazı kural ve limitleri olmakla birlikte, internetin riskleri mantık çerçevesinde anlatıldığında daha kabullenir görünmektedirler. 9-10 yaş grubu, 12-14 yaş grubuna göre ebeveynler tarafından daha fazla denetim altında tutulmaktadırlar.[237]

Bilgi okuryazarlığı eğitimi; çocuklar, gençler ve aileler için çevrimiçi risklerin ve çözümleme stratejilerinin iletişimini sağlayacaktır. Bu yüzden öğretmenler ve ailelere eğitimler verilmektedir. "Watch Your Space" kampanyasında çocukların sosyal ağ siteleri gibi interaktif sitelerinde güvenli bir ortam sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla "yaratıcı ol", "kendin ol", "ama kontrollü ol" sloganına yer verilmektedir.[238]

3.2. İNTERNETİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

3.2.1. İnternetin Çocuklara Faydaları

İnternetin içerdiği risklerin yanında faydalarından da bahsetmemizde yarar vardır. Bunlar;

- Çevresinde aradığı ortamı bulamayan ya da başka insanların da görüşlerini öğrenmek isteyen insan için;
- Fiziksel görünüşün iletişimde engel ya da avantaj olarak görülmesini engellemek için;

[237] Safer Internet for children – May 2007, Qualitative Study In 29 European Countries Summary Report, This survey was requested by Directorate General Information Society and Media and coordinated by Directorate General Communication, EUROPEAN COMMISSION Directorate-General Information Society and Media, VERSAILLES, sayfa 6.

[238] National Centre for Technology in Education WATCH_YOUR_SPACE 2008 Survey www.webwise.ie/GenPDF.aspx?id=2728.

- Utangaç ve içe dönük insanlar için;[239]
- Fiziksel engel durumu ya da başka bir çevrimdışı iletişime engelin varlığında benzer sorunlar yaşayanlarla iletişime geçmek ve ortak bir çevre oluşturarak çözüm oluşturmak için bir avantajdır.[240]
- Tartışmaya açık olmakla beraber ergenlik döneminin Erikson'un teorisinde geçen "kişilik arayışı" sürecine kendini farklı ve sınırsız ortamda görerek kendini tanımasına yardımcı olmaktadır.[241]

İnternetin faydalarının eğitim sistemine aktarılması anlamına gelen FATİH (fırsatları artırma ve teknolojiyi iyileştirme hareketi) projesi, Bilgi Teknoloji araçlarının okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında etkin kullanılmasını sağlayacak bir projedir. Bu araçların derslerde yerleşik olarak değerlendirilmesi için öğretmenlere hizmet içi eğitim verilecektir. FATİH projesinde aşağıdaki basamaklarla ilerlenecektir:

1) Donanım ve Yazılım Altyapısının Sağlanması,
2) Eğitsel e-İçeriğin Sağlanması ve Yönetilmesi,
3) Öğretim Programlarında Etkin BT (Bilgi Teknolojileri) Kullanımı,
4) Öğretmenlerin Hizmetiçi Eğitimi,
5) Bilinçli, Güvenli, Yönetilebilir ve Ölçülebilir BT Kullanımının sağlanmasıdır.

FATİH projesi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Ulaştırma Bakanlığı'nın desteğiyle yürütülen 3 yılda tamamlanması planlanan bir projedir. Projede daha büyük yaştaki öğrencilerden başlanılarak sırasıyla ortaöğretim, ilköğretim ikinci kademe, ilköğretim birinci kademe öğrencileri ile ilgili çalışmaların her yıl tamamlanması planlanmaktadır.[242] Bu proje, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından

[239] Ümran Tüzün, "Gelişen İletişim Araçlarının Çocuk ve Gençlerin Etkileşimi Üzerine Etkisi", *Düşünen Adam*, 2002, Sayı:15, No:I, s.46-50, s.48.
[240] Sandra Weber & Shanly Dixon. "Growing Up Online: Young People and Digital Technologies", Palgrave Macmillan, New York, 2007, S.252.
[241] Steven J. Kirsh, "Media and Youth: A Developmental Perspective", Wiley-Blackwell Publication: UK, 2010, Sayfa 76.
[242] http://fatihprojesi.meb.gov.tr/site/projehakkinda.php, erişim tarihi: 14.12.2010.

hazırlanan (2006-2010) Bilgi Toplumu Stratejisi'nde Bilişim Teknolojilerinin Eğitim Sisteminin kullanımıyla ilgili olarak "Bilgi ve iletişim teknolojileri eğitim sürecinin temel araçlarından biri olacak ve öğrencilerin, öğretmenlerin bu teknolojileri etkin kullanımı sağlanacaktır" hedefi gerekçesiyle yürürlüğe konmuştur. Eğitimde F@TİH Projesi Protokolü, 22 Kasım 2010 tarihinde imzalanmıştır.

3.2.2. İnternetin Çocuklara Zararları

İnternet etiğine aykırı davranışlar aşağıda sıralandığı gibidir:

- Lisanssız yazılım edinme ve kullanma
- Bilgisayar ortamındaki özel verilere izinsiz erişme
- Başkalarının çalışmalarını kaynak göstermeden kullanma
- Sanal ortamın sağladığı olanakları kullanarak başkalarını rahatsız etme
- Sanal ortamda başkalarının özel verilerine ulaşarak yarar elde etme
- İnternet kafelerde uygunsuz sanal ortamlara girebilme
- Müzik, resim ve film gibi görsel-işitsel materyalleri sahibinin izni olmaksızın kullanma
- İnternet üzerinde yapılan görüşmelerde yanlış bilgi verme
- İnternet üzerinde yapılan görüşmelerde uygunsuz konuşmalar yapma
- Virüs taşıyan e-postalar, reklam amaçlı mesajlar ve istem dışı açılan reklam siteleri (pop-up), zararlı yazılımlar aktarma
- Ağ üzerinden ya da bireysel olarak oynanan şiddet içerikli oyunlar oynama
- İçeriği ahlaka uygun olmayan siteler, yasa dışı örgüt materyalleri ya da yanlış bilgiler içerme.[243]

İnternette çocukların karşılaşabileceği riskler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1) Çevrimiçi Yeni İnsanlarla Tanışma: Çocuklar internette riskli davranışlara girerek çevrimdışı tanımadığı insanlarla irtibata geçebilirler. İnternet ortamının anonimliği sebebiyle karşılarında iyi niyetli olmayan, çocukları hoş

[243] Magid, 2003 Magid, LJ. "Child Safety on the Information Highway", 2003. URL: http://www.safekids.com/) (Kidder, R. M. (1999). Six trends for our moral future. Erişim Adresi:http://www.globalethics.org/newsline/members/issue.tmpl?articleid=03230019014377. erişim tarihi: 13.06.2010

olmayan ilişkilere sokabilecek ya da istismar etmeye niyetli kişiler olabilir. Bu yüzden ailelerin çocuklarının internette kimlerle karşı karşıya olduğunu öğrenmeleri gereklidir.

2) Gizliliğin Yitirilmesi: Çocukların internet ortamında kendilerine ve ailelerine ait ticari ya da herhangi başka bir kaygıyla kötüye kullanılabilecek adres, iş vs. gibi bilgileri paylaşma riskini unutmamak gerek.
3) Çevrimiçi Kavgalar: iletişim kurulan, tanışma ortamı gibi sitelerde tanışılan insanlarla kurulan iletişim gerçek hayattakinden daha cesur tavırlarla, sözlü saldırılara varabilmektedir. Her ne kadar yüz yüze iletişim içermese bile bu tip deneyimler de çocuğu psikolojik olarak rahatsız edecektir.
4) Uygun Olmayan Materyaller: Çocukların ilgisini çekerek girebileceği sitelerde çocuğun yaşına ve olgunluğuna uygun olmayabilecek cinsellik, şiddet ve madde kullanımı ile ilgili bilgilere erişme riski bulunmaktadır.
5) Çevrimiçi Arama, Okuma: Daha önce de bahsedildiği gibi internet her türlü yararlı bilgiye ulaşabilmek için vazgeçilmez bir kaynak olmanın yanında gereksiz ve yanlış bilgilerle çocuğun dezenformasyonuna da neden olabilir. Çocuğun bu bilgileri ayırt edebiliyor ve ailesinin de katkı yapabiliyor olması önemlidir.
6) İnsanları Tehlikeye Atma: İnternette paylaşılması sakıncalı bilgiler çocukların ve ergenlerin riskli davranışlara daha korkusuzca atılmaları nedeniyle tehlike oluşturmaktadır.
7) Silah ve Madde Kullanımı: Bunları teşvik ya da telkin edici siteler çocuğa silah ve madde kullanımını daha çekici göstererek çocuğun zararlı davranışlarına neden olabilir.
8) Aşırmacılık ve Telif Hakları: Lisanssız yazılım kullanma ve bilgiyi izinsiz kullanma internet aleminin en büyük sıkıntılarından biridir. Sahibinin zarara uğramasına neden olan bu aktiviteler çocuklara anlatılmalıdır.[244]
9) Her An Cinsellikle Karşılaşılabilmektedir. Cinselliğin ifade edilmesi, gerçek sosyal ortamlardakinden daha rahat olan bu ortamlarda gencin cinsellikle tanışması daha hızlı olmaktadır.

[244] Serkan Şendağ ve H.Ferhan Odabaşı, "İnternet ve Çocuk: Etik Bunun Neresinde?", *6.Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı,* Gazimağusa, KKTC, 19-21 Nisan 2006, Cilt 3, s. 1508-1515, s. 1510-11.

10) Yalan Söylemenin Alışkanlık Haline Getirilmesine Neden Olabilmektedir. Özelikle ergenlikle çağında kişilik çatışmasının da etkisiyle gençler, özgüven eksikliği yaşarlar. Bir taraftan da beğenilme kaygısı çocukluk döneminin geride kaldığını gösteren bir başka uyaranıdır. Bu yüzden dış görünüş, sosyo-ekonomik durum, uğraşları, hobiler gibi konularda internet anonimliğinden faydalanarak kendilerini olduklarından başka biri gibi göstermek isterler. Bunun bir alışkanlık haline gelme riski vardır.
11) Psikolojik ve Sosyal Sorunlara Neden Olabilmektedir. İnternet bağımlılığı, zamanla aile ve sosyal çevre ile iletişimde isteksizlik, daha az vakit ayırma ve dolayısıyla yakın çevre ile ilişkilerde sorunlara neden olabilmektedir.
12) Türkçe'nin Yozlaşmasına Neden Olabilmektedir. İnternetin diğer teknolojik gelişmeler gibi kaynağının yurtdışı olması ve gençlerin bu teknolojiyi adapte ederken Türkçe dilinin kaygılarından daha çok, konuda uzmanlaşmış olmayı tercih etmeleri, dilin kötü kullanımına sebep olmaktadır. Daha hızlı iletişim kurmak için yapılan kısaltmalar, alfabemizde bulunmayan "w, q" gibi harfleri dilimizdeki kelimelere eklemleme çabaları dil kurallarının bu en yoğun yazılı dil kullanımının olduğu alanda yanlış dil kullanımına sürüklemektedir.[245]

3.3. ULUSAL İNTERNET MEVZUATI

Bilişim suçu, bilgisayar suçları, siber suç, dijital suçlar, sanal suç, internet suçları, siber terörizm gibi adlarla anılmakta ve sanal ortamda kişi ve ya kurumları maddi ve manevi zarara uğratma anlamına gelmektedir.[246] Türkiye'de internetle ilgili düzenlemeler 2007 yılı itibariyle hız kazanmış ve ilgili kurum ve kuruluşların kuruluşu ve yasal düzenlemeler artmıştır. Kamu kuruluşları nezdinde Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu altındaki Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı,

[245] T.C.İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi http://www.arem.gov.tr/yayin/internet_ve.pdf internet ve…. s.32

[246] Derya Öztürk, *Bilgisayar oyunlarının çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi, İzmir, 2007, s.27.

Emniyet Genel Müdürlüğü ve Ulaştırma Bakanlığı'nın altında yer alan İnternet Kurulu sorumluluğu paylaşmaktadır.

İnternetin basılı eserlerle aynı yasal uygulamanın altında olması kimi yazarlarca eleştirilmektedir. Çünkü basın suçunun oluşabilmesi için gerekli olan "basılmış eser ve yayın unsurları gerçekleştirilmiş olması" kavramı, ayrıca Basın Kanunu'nun 3.maddesi 2.fıkrasında aranan "neşir fiili"; "basılmış eserin herkesin görebileceği veya girebileceği yerlerde gösterilmesi veya asılması veya dağıtılması veya dinletilmesi veya satılması veya satışa arzı hususunun da gerçekleşmemesi" gerekliliği nedeniyle internet yayınının basın kanuna göre değerlendirilemeyeceği düşünülmektedir.[247] Ancak internet de diğer basın unsurları gibi herhangi bir eserin basımının yapıldığı, alan adıyla ulaşılabilen bir alandır.

İnternet teknolojileri çok hızlı gelişim gösterdiği için yasa koyucular hukuki uzun tartışmalara ihtiyaç duyarken internetteki yenilik sadece dakikalar kadar kısa sürede tüm dünyaya erişmektedir.[248]

İnternet ile ilgili yasal düzenlemelerin temel gerekçeler, çocukların istismar edilme alanı olmamasını ve internetin çocuk güvenliğine hizmet edebilmesini sağlamaktır. Yeni bilgi iletişim teknolojileri, gelişen ve daha fazla kullanıcı ile tüm dünyayı kapsarken kullanım yaşının düşmesiyle konumuz için ayrı bir hassasiyet gerektirdiğini göstermektedir. İnternet ve cep telefonu kullanımının gün geçtikçe daha küçük yaşlara düşmesi, konu ile ilgili farkındalığın artmasını gerektirmektedir. Bu teknolojiyle ilgili vurgulanması gereken bir başka nokta, yeni medyanın geleneksel medya gibi denetlenebilirliğinin ve gerekli zamanlarda kısıtlanabilirliğinin anlamlı derecede zor oluşudur. Çocuğun zihinsel ve ahlaki gelişimi anlamında yeni medyanın geleneksel medyadan daha riskli unsurlar içerebileceği aşikârdır.

---

[247] Serkan Biçer, *Türkiye'de internet yayıncılığı ve Avrupa Birliği'ne Uyum*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yüksek lisans tezi, 2006, sayfa 137.
[248] Aslı Telli Aydemir, Türkiye'nin İnternet Sansürü Sorunu, *Medya Derneği İnternet Komitesi*, Temmuz 2010, 1-14, s.6.

Başta sadece bilgiye kolay ulaşılması için ortaya çıkmış olan bilgisayar ve internetin her alanda kullanımının yaygınlaşması ve sektörün genişlemesi ile yeni bir suç türü olarak bilişim suçu ortaya çıkmıştır. İnternet, farklı bilgisayarların ağlar aracılığıyla bağlantı kurmasını sağlayan sistemdir. Bilişim suçları çok çeşitlenebilmekte; dolandırıcılık gibi suçların yanında konumuz olan çocuklar ve gençlerin müstehcenlik ve şiddet içeriğiyle zarar görmesi söz konusudur.[249]

Ülkemizde bilişim hukuku ile ilgili gelişmeler kronolojik olarak bahsedilmiştir:

- **1991** yılında 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'na bazı bilgisayar suçlarını öngören "bilişim alanında suçlar" ilave olunmuştur. 6.6.1991 tarih ve 3756 sayılı Kanunla, Türk Ceza Kanununa "Bilişim Alanında Suçlar" başlığı altında 11.Bab olarak 525/a, 525/b, 525/c ve 525/d maddeleri eklenmiştir.

- 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda **1995** yılında 4110 ve 4630 sayılı yasalarla yapılan değişikliklere ve eklenen hükümlere göre, bilgisayar programları da "eser" kapsamına alınarak, bilgisayar programlarına karşı gerçekleştirilen bir takım eylemler cezai yaptırıma bağlanmıştır.

- Bu suçlarla mücadele etmek üzere Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde **1999** yılında "Bilişim Suçları Çalışma Grubu" oluşturulmuştur. Daha sonra, Emniyet Genel Müdürlüğü, Bilgi İşlem Daire Başkanlığına bağlı olarak İnternet ve Bilişim Suçları Şube Müdürlüğü kurulmuştur.

- Türkiye ile Birleşmiş Milletler işbirliği çerçevesinde **2000** yılı içerisinde Ankara'da kurulan "Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi" bünyesinde "Bilişim Suçları Araştırma Merkezi" kurulmuştur.

- Türkiye'nin 14.09.1990 tarihinde imzaladığı, 27.01.1995 gün ve 22184 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Çocuk Haklarına Dair

[249] Ahmet Çiftci, Bilgisayar ve İnternet Kullanımından Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk, Akademik Bilişim-04 Ulusal Sempozyumu, 11-13 Şubat 2004, KTÜ-Trabzon), http://ab.org.tr/ab04/tammetin/109.doc, erişim tarihi: 26.07.2010.

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve 18.05.2001 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanıp ülkemizde yürürlüğe giren ve 17.06.1999 tarih ve 182 sayılı ILO sözleşmesi ve temel haklara ilişkin bir sözleşme olan "Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi" yükümlülük oluşturmaktadır.

- BM Genel Kurulu tarafından 23 Mayıs 2000 tarihinde imza, onay ve katılıma açılan Türkiye tarafından 9 Eylül 2000 tarihinde imzalanıp daha sonra onaylanan BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol hükümleri uyarınca, internet üzerinden çocuk pornografisi yayını ve ticareti suçuyla mücadele yükümlülüğü oluşmuştur.

- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol gereğince, 2004 tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısında bir düzenlemeye gidilmiştir.[250]

TCK YEDİNCİ BÖLÜM
Genel Ahlaka Karşı Suçlar
Madde 226- (1) a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten,

b) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten,

c) Bu ürünleri, içeriğine vakıf olunabilecek şekilde satışa veya kiraya arz eden,

d) Bu ürünleri, bunların satışına mahsus alışveriş yerleri dışında, satışa arz eden, satan veya kiraya veren,

e) Bu ürünleri, sair mal veya hizmet satışları yanında veya dolayısıyla bedelsiz olarak veren veya dağıtan,

[250] Bkz: Türk Ceza Kanunu (1) (Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26/9/2004, Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 12/10/2004 Sayı: 25611, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 43 Sayfa:

f) Bu ürünlerin reklamını yapan,

Kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılır.

(2) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(3) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(4) Şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan veya bulunduran kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(5) Üç ve dördüncü fıkralardaki ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(6) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(7) Bu madde hükümleri, bilimsel eserlerle; üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmaz.[251]

İnternetle ilgili hukuki düzenlemelerde kişinin mahremiyetinin sabote edilmemesi gereklidir. Ancak, şüphesiz ki çocuk pornografisinin kişinin mahremiyetiyle ilişkilendirilebilecek tarafı yoktur. Çocuk pornografisi oluşturma, dağıtma, ticaretini yapma ve izlemenin ticaret özgürlüğü ya da ifade özgürlüğüyle bir bağlantısı kurulamaz.

---

251 http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.5237&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=türk ceza kanunu erişim tarihi: 14.05.2010.

Avrupa Konseyi Siber Suçlar ile ilgili Sözleşme'yi Türkiye, Ahmet Davutoğlu aracılığıyla 10 Kasım 2010 tarihinde imzalamış; ancak Bakanlar Kurulu tarafından henüz onaylanmamıştır. Yine de bu Konvansiyon'a karşı bir iyi niyet göstergesi oluşturmaktadır.

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun 23 Mayıs **2007** tarih ve 26530 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

İNTERNET TOPLU KULLANIM SAĞLAYICILARI HAKKINDA YÖNETMELİK

İşyerlerinde uyulması gereken kurallar MADDE 9 – (1)

a) 12 yaşından küçükler ancak, yanlarında veli veya vasileriyle işyerlerine girebilirler.

b) 15 yaşından küçükler yanlarında veli veya vasileri olmadan saat 20.00'den sonra işyerlerine alınmazlar.

ç) İşyerlerinde 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanununa aykırı hareket edilemez.

g) İşyerlerindeki bilgisayarlarda uyuşturucu veya uyarıcı madde alışkanlığı, intihara yönlendirme, cinsel istismar, müstehcenlik, fuhuş, şiddet, kumar ve benzeri kötü alışkanlıkları teşvik eden ve 18 yaşından küçüklerin psikolojik ve fizyolojik gelişimine olumsuz etkisi olabilecek oyunlar oynatılamaz.

Bu yönetmeliğin, Avrupa Birliği'ndeki dayanağı Avrupa Konseyinin **1999/276** ve **2005/854** sayılı kararları ile üye ülkeler, internetin güvenli kullanılmasının sağlanması için filtreleme ve bloke etme programları gibi koruyucu programlar geliştirmeye ve aynı amaçla eğitim ve tanıtım faaliyetlerini yaygınlaştırmaya davet edilmektedir. Özellikle çocukların internetteki zararlı içerikten korunması amacıyla,

internette erişim için yoğun olarak kullanılan bu yerlerin çalışma esas ve usullerinin düzenlenmesine büyük ihtiyaç bulunmaktaydı.

5651 sayılı Kanun, mevzuata ve uygulamaya bazı yenilikler getirmiştir:

Erişimin engellenmesi kararı ve yerine getirilmesi

MADDE 8 – (1) İnternet ortamında yapılan ve içeriği aşağıdaki suçları oluşturduğu hususunda yeterli şüphe sebebi bulunan yayınlarla ilgili olarak erişimin engellenmesine karar verilir:

a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

1) İntihara yönlendirme (madde 84),

2) Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra),

3) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190),

4) Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194),

5) Müstehcenlik (madde 226),

6) Fuhuş (madde 227),

7) Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228),

suçları.

b) 25/7/1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'da yer alan suçlar.

(2) Erişimin engellenmesi kararı, soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından verilir. Soruşturma evresinde, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından da erişimin engellenmesine karar verilebilir. Bu durumda Cumhuriyet savcısı kararını yirmidört saat içinde hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmidört saat içinde verir. Bu süre içinde kararın onaylanmaması halinde tedbir, Cumhuriyet savcısı tarafından derhal kaldırılır. Koruma tedbiri olarak verilen erişimin engellenmesine ilişkin karara 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz edilebilir.

(3) Hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen erişimin engellenmesi kararının birer örneği, gereği yapılmak üzere Başkanlığa gönderilir.

(4) İçeriği birinci fıkrada belirtilen suçları oluşturan yayınların içerik veya yer sağlayıcısının yurt dışında bulunması halinde veya içerik veya yer sağlayıcısı yurt

içinde bulunsa bile, içeriği birinci fıkranın (a) bendinin (2) ve (5) numaralı alt bentlerinde yazılı suçları oluşturan yayınlara ilişkin olarak erişimin engellenmesi kararı re'sen Başkanlık tarafından verilir. Bu karar, erişim sağlayıcısına bildirilerek gereğinin yerine getirilmesi istenir.

(5) Erişimin engellenmesi kararının gereği, derhal ve en geç kararın bildirilmesi anından itibaren yirmidört saat içinde yerine getirilir.

(6) Başkanlık tarafından verilen erişimin engellenmesi kararının konusunu oluşturan yayını yapanların kimliklerinin belirlenmesi halinde, Başkanlık tarafından, Cumhuriyet başsavcılığına suç duyurusunda bulunulur.

(7) Soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi halinde, erişimin engellenmesi kararı kendiliğinden hükümsüz kalır. Bu durumda Cumhuriyet savcısı, kovuşturmaya yer olmadığı kararının bir örneğini Başkanlığa gönderir.

(8) Kovuşturma evresinde beraat kararı verilmesi halinde, erişimin engellenmesi kararı kendiliğinden hükümsüz kalır. Bu durumda mahkemece beraat kararının bir örneği Başkanlığa gönderilir.

(9) Konusu birinci fıkrada sayılan suçları oluşturan içeriğin yayından çıkarılması halinde; erişimin engellenmesi kararı, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından kaldırılır.

(10) Koruma tedbiri olarak verilen erişimin engellenmesi kararının gereğini yerine getirmeyen yer veya erişim sağlayıcılarının sorumluları, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(11) İdarî tedbir olarak verilen erişimin engellenmesi kararının yerine getirilmemesi halinde, Başkanlık tarafından erişim sağlayıcısına, onbin Yeni Türk Lirasından yüzbin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir. İdarî para cezasının verildiği andan itibaren yirmidört saat içinde kararın yerine getirilmemesi halinde ise Başkanlığın talebi üzerine Kurum tarafından yetkilendirmenin iptaline karar verilebilir.

(12) Bu Kanunda tanımlanan kabahatler dolayısıyla Başkanlık veya Kurum tarafından verilen idarî para cezalarına ilişkin kararlara karşı, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdarî Yargılama Usulü Kanunu hükümlerine göre kanun yoluna başvurulabilir.

İNTERNET ORTAMINDA YAPILAN YAYINLARIN DÜZENLENMESİNE DAİR USUL VE ESASLAR HAKKINDA YÖNETMELİK'e göre İdari tedbir olarak erişimin engellenmesi kararı:[252]

İlkeler

MADDE 4 – (1) Yayınlar

b) Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden içeriklere yer vermemelidir.

MADDE 14 – (1) İçeriği 12 nci maddede belirtilen suçları oluşturan yayınlarda, içerik sağlayıcının veya yer sağlayıcının yurt dışında bulunması halinde veya içerik sağlayıcı veya yer sağlayıcı yurt içinde bulunsa bile, içeriği Türk Ceza Kanunu'nun 103 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan çocukların cinsel istismarı veya aynı Kanun'un 226 ncı maddesinde yer alan müstehcenlik suçlarını oluşturan yayınlara ilişkin olarak erişimin engellenmesine Başkanlıkça re'sen karar verilir. Türk Ceza Kanunu'nun 103 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan çocukların cinsel istismarı veya aynı Kanun'un 226 ncı maddesinde yer alan müstehcenlik suçlarını oluşturan yayınlara ilişkin olarak içerik veya yer sağlayıcının yurt içinde bulunması durumunda bu karar, yirmidört saat içinde hâkimin onayına sunulur ve hâkim kararını en geç yirmidört saat içinde verir. Bu süre içinde kararın onaylanmaması halinde tedbir, Başkanlık tarafından derhal kaldırılır ve erişim sağlayıcılara bildirilerek gereğinin yerine getirilmesi istenir.

(2) Başkanlık tarafından verilen erişimin engellenmesi kararının konusunu oluşturan yayını yapanların kimliklerinin belirlenmesi halinde, Cumhuriyet başsavcılığına suç duyurusunda bulunulur. Başkanlık, suç duyurusuna esas teşkil edecek verilerin elde edilebilmesi için kamu kurum ve kuruluşlarından bilgi ve belge talep edebilir.

3.3.1. İnternetten Sorumlu Kurumlar

1) TELEKOMÜNİKASYON İLETİŞİM BAŞKANLIĞI (TİB)

[252] 01.11.2007 tarihli Resmi Gazete) (rega: 30.11.2007, sayı: 26176.

5651 sayılı Kanun'un 8.maddesinin 2.bendinde içeriğinde "çocukların cinsel istismarı" bulunan sitelerin erişiminin engellenmesi kararı alınmaktadır. Yasanın internet özgürlüğünü engellediği ile ilgili eleştirilere 12/04/2007 tarihli Adalet Komisyonu Raporunda "İnternet ortamında yapılan ve konusu suç oluşturan içeriğe sahip yayınlarla mücadelenin etkinliğini sağlama bakımından başlangıçta katalog içerisinde yer alan suçların sayısı mümkün olduğunca sınırlı tutulmuştur" şeklinde açıklama getirilmiştir. Bu raporda Anayasa ve uluslararası sözleşmeler uyarınca düşünce özgürlüğü kısıtlaması yapılmaması amacıyla kısıtlamalar internet ortamında çocuk ve gençlerin olumsuz etkilenmesi ve istismarını önleme amacı güdülerek belirlenmiştir.[253]

Sonuç olarak, 5651 sayılı Kanun'un erişim engellenmesine ilişkin özel nitelikli bir Kanun olduğu, Kanunda erişimi engellenebilecek suçların katalog şeklinde sayıldığı da dikkate alınarak, özel kanunlarda belirtilen durumlar dışında herhangi bir İnternet sitesine erişimin engellenmesi kararı verilememesi gerektiğinin hukuk devletinin bir gereği olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca ilgili kurumların görüşleri de bu doğrultudadır.

5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un (RG., Neşir ve İlânı: 23/5/2007 - Sayı: 26530) 4. maddesi içerik sağlayıcıların sorumluluğunu düzenlemektedir. Birinci fıkraya göre, İçerik sağlayıcı, İnternet ortamında kullanıma sunduğu her türlü içerikten sorumlu tutulmaktadır. Bununla birlikte, içerik sağlayıcı, bağlantı sağladığı başkasına ait içerikten sorumlu tutulamaz. Ancak, içerik sağlayıcı sunuş biçiminden, bağlantı sağladığı içeriği benimsediği ve kullanıcının söz konusu içeriğe ulaşmasını amaçladığı açıkça belli olması durumunda genel hükümlere göre sorumludur (Mad.4/2).

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'da belirtilen

---

[253] http://www.tib.gov.tr/node/39 erişim tarihi: 12.03.2011.

suçlar kapsamında verilen erişimin engellenmesi kararları, kararı veren hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı tarafından gereği yapılmak üzere Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Telekomünikasyon İletişim Başkanlığına gönderilmekte ve bu kararlar Telekomünikasyon İletişim Başkanlığınca yargının buyurduğu şekliyle uygulanmaktadır.

Bu suçlar işlendiği takdirde mahkemeler ve TİB (Telekomünikasyon ve İletişim Başkanlığı) siteleri kapatıp, iletişime ara verebilmektedir. Erişimin engellenmesi 24 saat içerisinde uygulanabilmektedir. (Mad.8/4).

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı Bilgi İhbar Merkezi 23.11.2007 tarihinde faaliyete başlamış ve 28.11.2007 tarihinde aktif hale gelmiştir. "0312 582 82 82" nolu telefona ilk kez 29.11.2007 tarihinde ihbar kaydedilmiş ve http://www.ihbarweb.org.tr sitesindeki formla elektronik posta ile şikayet yöntemi de oluşturulmuştur.

http://www.ihbarweb.org.tr ihbar sitesi, Avrupa Birliği'nin internet ihbar merkezleri birliği olan INHOPE'a üyelik için adım atmıştır. 23/03/2008 tarihinde başta aileler ve çocuklar olmak üzere halkı bilinçlendirmek amacıyla www.guvenliweb.org.tr isimli TİB Başkanlığı tarafından hazırlanan İnternet sitesi, Ulaştırma Bakanı Sayın Binali YILDIRIM'ın himayelerinde gerçekleştirilen törenle yayına başladı.[254]

TİB İnternet Daire Başkanlığı görevleri:
t)İçeriği (n) bendinde belirtilen suçları oluşturan yayınların içerik veya yer sağlayıcısının yurt dışında bulunması halinde veya içerik veya yer sağlayıcısı yurt içinde bulunsa bile, içeriği çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra) ve müstehcenlik (madde 226) suçlarını oluşturan yayınlara ilişkin olarak resen erişimin engellenmesi kararı vermek ve bu kararı, erişim sağlayıcısına bildirerek gereğinin derhal ve en geç kararın bildirilmesi anından itibaren yirmidört saat içinde yerine

[254] http://www.tib.gov.tr/kat/tarihce, erişim tarihi: 12.03.2011.

getirilmesini istemek, maddesi çocuklarla ilgili işlenen siber suçlarda acil çözüm alındığını göstermektedir.[255]

2) EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Emniyet Genel Müdürlüğü altında çalışan Bilişim Suçları ile ilgili birim

Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde 1999 yılında "Bilişim Suçları Çalışma Grubu" kurulmuştur; ardından kurulan Bilişim Suçları Araştırma Büro Amirliği, internet kullanımı dolayısıyla bilişim alanında işlenen suçların artışı nedeniyle İnternet ve Bilişim Suçları Şube Müdürlüğü'ne dönüşerek kapasite artırımı olmuştur. Bu Şube Müdürlüğü'nün görevleri, bilişim suçları ile ilgili gelişmeleri takip etmek, bilgisayar sistemlerine izinsiz giriş ve zarar yöntemlerine karşı alınacak tedbirleri araştırmak, bilişim suçları konusunda yetiştirilecek personelin eğitim standartlarını tespit etmek ve bilişim suçları konusunda çalışma yapan yerli ve yabancı kuruluşlarla irtibata geçmektir.

Bilişim Suçları ve Sistemleri Şube Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı bünyesinde 2003 yılında kurulmuştur. 2007 Nisan ayı itibari ile bahse konu suçların yoğun olarak işlenildiği İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü bünyesinde Bilişim Suçları ve Sistemleri Şube Müdürlüğü, diğer 80 ilde Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlükleri bünyesinde Bilişim Suçları Büro Amirlikleri kurulmuştur. Ayrıca 08/09/2010 tarihi itibariyle Bilişim Suçları ve Sistemleri Şube Müdürlüğü ikiye bölünerek *Bilişim Suçlarıyla Mücadele Şube Müdürlüğü* kurulmuş ve işi sadece bilişim suçu olan bir birim haline gelmiştir.[256] İçişleri bakanlığının 25/04/2007 tarihli onayı ile uygun görülmüştür.

Bağlı bulunan büro amirlikleri ise:

1- İdari Büro Amirliği

2- İstatistik ve Stratejik Analiz Büro Amirliği

3- Bilgi İşlem Büro Amirliği

4- Bilişim Suçları Büro Amirliği

[255] http://www.tib.gov.tr/kat/internet, erişim tarihi: 12.03.2011.

[256] http://www.kom.gov.tr/Tr/KonuDetay.asp?BKey=13&KKey=67, erişim tarihi: 13.09.2010.

5- Teknik Takip ve izleme Büro Amirliği

6- Adli İşlemler Büro Amirliği

7- Dijital Veri İnceleme Büro Amirliği

8- Araştırma Geliştirme Büro Amirliği

9- Operasyon Ekipler Büro Amirliği

10- Nöbetçi Amirliği[257]

Görevleri:

1) Türkiye'nin bilişim suçları profilini ortaya koymak,

2) Bilişim suçları faaliyetlerini takip etmek, istihbarat toplamak, değerlendirmek ve operasyon yapmak,

3) Haksız kazancı engellemek,

4) Organize suç gruplarının oluşumunu engellemek,

5) Bilişim sistemlerini ve teknolojiyi endişe duymadan kullanabilecek bir toplum oluşturmak,

6) Ülkeler arasında işbirliğini arttırmak,

7) Kurum içerisinde ve mücadeleci birimler arasında koordinasyon sağlamak,

8) Yurtdışından ülkemize yönelik bilişim suçları tehdidini değerlendirmek, uluslararası işbirliği ile sınır aşan operasyonları organize etmek,

9) Bilişim suçları ile mücadele edecek uzman ve profesyonel personel yetiştirmek,

10) Adli Bilişim hizmetlerini uzman personel ve malzeme desteği ile geliştirmektir.

3) ULAŞTIRMA BAKANLIĞI

T.C. ULAŞTIRMA BAKANLIĞI İNTERNET KURULU

4/5/2007 tarih ve 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 10'uncu maddesinin 5'inci bendi ile 17/04/1987 tarihli ve 3348 sayılı Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un Ek 1'inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır. İnternet Kurulu, İnternetin sağlıklı gelişebilmesi için gerekli olan çok sesli, katılımcı, şeffaf bir oluşum amacı ile 5651 Sayılı Kanunun 10. Madde 5. fıkrasında belirtilen kuruluş veya sivil toplum

[257] http://bilisimsuclari.iem.gov.tr/burolar.html erişim tarihi: 15.09.2010.

örgütlerinin temsilcilerinden oluşur. Kurul, Ulaştırma Bakanı oluru ile görevine başlar.

ÜYELER

İnternet Kurulu, Başkan ve aşağıda belirtilen kuruluşlardan katılan üyelerden oluşur. İnternet Kurulu'nda kurumumuzdan temsilci bulunmaktadır.

Kamu Kurum ve Kuruluşları	
Devlet Bakanlığı (Kadın ve Aileden Sorumlu)	[1 üye]
Adalet Bakanlığı	[1 üye]
İçişleri Bakanlığı	[1 üye]
Ulaştırma Bakanlığı	[4 üye]
Milli Eğitim Bakanlığı	[1 üye]
Devlet Planlama Teşkilatı	[1 üye]
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu	[2 üye]
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	[1 üye]
Türksat A.Ş.	[1 üye]
Üniversiteler (Akademisyen)	[4 üye]
TÜBİTAK	[1 üye]
İnternet Altyapı Sağlayıcılar	
Türk Telekomünikasyon A.Ş.	[1 üye]
TTNET A.Ş.	[1 üye]
GSM Şirketleri	[3 üye]
Sivil Toplum Kuruluşları	
İnternet Servis Sağlayıcıları Temsilcisi	[1 üye]
Türkiye Bilişim Derneği – TBD	[1 üye]
Türkiye Bilişim Vakfı – TBV	[1 üye]
Tüm Telekomünikasyon İş Adamları Derneği - TÜTED	[1 üye]
Mobil İletişim Sistemleri ve Araçları İşadamları Derneği – MOBİSAD	[1 üye]
Telekomünikasyon ve Enerji Hiz. Tüketici Hakları ve Sektörel Arş. Derneği(TEDER)	[1 üye]
Bilgi Teknolojileri Derneği	[1 üye]
İnternet ve Hukuk Platformu	[1 üye]
Bilgi Güvenliği Derneği	[1 üye]
IBC Danışmanlık LTD Şirketi	[1 üye]
Yazılım Sanayicileri Derneği (YASAD)	[1 üye]
Mobil Servis Sağlayıcı İş Adamları Derneği (MOBİLSAD)	[1 üye]
İnternet Medyası Temsilcisi	[1 üye]
Bilişim Sanayicileri Derneği	[1 üye]

KURULUN ÇALIŞMA İLKELERİ

Kurul, Bilgi Toplumu ve Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin sağlıklı gelişmesi; aynı zamanda internetten en yüksek değerde toplumsal faydanın sağlanması amacında çalışmaktadır. Kurulun görev alanları aşağıda belirtilmiştir.

A. Teknolojik Gelişmeleri İzleme

B. Değerlendirme

C. Verimliliğin Sağlanması

D. Koordinasyon

E. Güvenli İnternet

F. Ulusal İçerik Zenginliği

G. Ar-Ge Teşviki

H. Düzenleme

I. Projelendirme

J. Diğer Konular[258]

Kurul, internetle ilgili teknolojik gelişmelerden haberdar olarak ve internet kullanıcılarının şikayetlerini de hesaba katarak Türkiye'de internet gelişimini yönlendirmektedir. İnternetin kamu alanında vatandaşın kullanımına açılması yönünde gelişmeler için ilgili kuruluş ve sivil toplum yetkililerinin arasındaki koordinasyonu ile ilgilenmektedir. Ulusal arama motoru gibi ar-ge desteklerini planlamak ve Uluslararası antlaşmalar ve Avrupa Birliği müktesebatına uyumu amaçlamaktadır. Tez konumuzla ilgili olarak da güvenli internet kullanımının yaygınlaştırılması ve çocuk ve gençleri zararlı internet yayınından korumak amaçlı çalışmalar Kurul'un amaçları arasındadır.

İNTERNETLE İLGİLİ İHBAR

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı Bilgi İhbar Merkezi

- İntihara Yönlendirme
- Çocukların Cinsel İstismarı
- Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasını Kolaylaştırma
- Sağlık İçin tehlikeli madde temini

[258] http://kurul.ubak.gov.tr/netkrl/ik_anasayfa erişim tarihi: 22.11.2010.

- Müstehcenlik
- Fuhuş
- Kumar ve Bahis
- 5816 Sayılı yasaya aykırılık (Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun) başlıklar altındaki suçlar ile ilgili ihbarlarınızı, ilgili alanlara tıklayıp gelen formu doldurarak veya yan kısımda belirtilen mail adresi, telefon ve SMS numaralarından herhangi biri vasıtasıyla yapabilmektedir.
    - www.ihbarweb.org.tr
    - 0312 582 82 82
    - guvenliweb.org.tr
    - tib.gov.tr
    - e-posta: ihbar@ihbarweb.org.tr

Siber zorbalık, zorbalığın mobil telefonlar ve internet üzerinden yapılan hali olarak tarif edilmektedir. Son çalışmalar özellikle yazılı mesaj ve e-posta zorbalığı üzerine yoğunlaşmaktadır. 11-16 yaşları arasındaki 625 çocukla yapılan araştırmada mobil telefon/video klip zorbalığının telefon mesajından daha az rastlanır zorbalık çeşidi olsa dahi daha fazla olumsuz etki yarattığı görülmüştür. Siber zorbalık kurbanlığının ise internet kullanımı ile doğru orantılı olduğu görülmüştür. Her ne kadar mesajı bloklamak ve ya birine bildirmek en iyi başa çıkma yolları olarak gösterilse de çoğu siber kurban kimseye ifade etmemektedir.[259] Bu ve diğer siber problemlere ilişkin, kültürlerin belli normları olduğu gibi internetin de neredeyse evrensel denebilecek bir kültürü vardır. Çocuklara internet kültürünün belirli davranış normlarının öğretilmesi çocukların internetteki iletişimlerini sağlıklı yürütmelerini ve gerçek yaşamdaki iletişimle sanal iletişim arasında bağlantı kurmalarını sağlayacaktır.[260]

İnternette Görülen Şiddet Türleri:

[259] Peter K. Smith, Jess Mahdavi, Manuel Carvalho, Sonja Fisher, Shanette Russell, and Neil Tippett, "Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, Sayı:49, No:4, 2008, s.376–385, Goldsmiths, University of London, UK, s.382.
[260] Erhan Eroğlu, "Çocuk-Internet İletişimi: Çocuğun Dünyaya Bakışında Yeni Bir Pencere", I.Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı, 13-15 Ekim 2003, s.337-343. RTÜK Yayınları, Ankara, s.340.

1. Irkçılık, Etnik Ayrım ve Nefret Suçları

Etnik ayrım, yabancı düşmanlığı ve her türlü ayrımcılık Türk Ceza Kanunu'na ve Birleşmiş Milletler (BM)'in "Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi", yine Birleşmiş Milletler (BM)'in "Ulusal ya da Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirgesi" ve "Avrupa İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi" ve "Ek 12 Nolu Protokol'ü" gibi uluslararası belgelere göre yasaklanmış olsa da internet üzerinde ayrımcılık endişe verici düzeydedir. Kimi kimliklerin yüceltilerek diğerlerine karşı aşağılayıcı ve saldırganlığı teşvik edici yayınlar ve gruplar görülmektedir.

2. Gruplaşma ve "Taraf" Oluşumu

İdeolojik ve sosyal konulardan hatta futbol takımlarının üzerinden oluşan toplumsal yarılmaların şiddete teşvik edici eyleme dönüşmesi ve bunun internetteki tartışma sitelerinde en hızlı şekilde yürütülmesi kaygı vericidir.

3. Fiziksel Şiddet

İnternette bulunan görüntü paylaşım sitelerinde çocuklara ve ergenlere de yönelik olarak akranlara, hayvanlara karşı şiddeti yansıtan ve şiddetin nasıl uygulanacağı hakkında bilgi veren sitelere kadar çeşitli siteler şiddeti normalleştirmektedir.

4. Gençlik İntiharları

Özellikle ergenlik döneminin tehlikeye rahat atılma, normların sorgulanması ve ani duygu değişimleri dolayısıyla ve intiharı özendiren site ve forumların varlığı gençlik intiharlarını tetiklemektedir.[261]

[261] T.C.İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi
http://www.arem.gov.tr/yayin/internet_ve.pdf internet ve….) S.61

3.4. ULUSLARARASI İNTERNET MEVZUATI

- Telekomünikasyon ve bilişim hizmetleri ve araçları için ortak bir iç pazar oluşturulmasını öngören 1987 tarihli Yeşil Kitap,
- Sektörün eşitlikçi bir şekilde düzenlenmesini ve liberalleşmesini öngören 1998 Avrupa Birliği Düzenleyici Çerçevesi,
- 13 Aralık 1999 tarihli elektronik imza için topluluk çerçevesini oluşturan Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi,
- 23-24 Mart 2000 Lizbon Zirvesi ile başlatılan "e-Avrupa Hareketi",
- 15-16 Haziran 2001 Göteborg Zirvesinde kabul edilen "e- Avrupa+ Hareket Plânı",[262]
- 29 Haziran 2001 tarihinde Strazburg'ta kabul edilen "Avrupa Siber Suçlar Konvansiyonu"[263]

Bilişim düzeyindeki sorunlara cevap vermek için çıkarılan en önemli metin Avrupa Konseyinin çıkardığı "Avrupa Siber Suçlar Konvansiyonu"dur.

Safer Internet Avrupa Komisyonunun i-2010 hedefi için koyduğu ve daha iyi, güvenli bir İnternet projesi olan Safer Internet'in ana hedefi, yeni çevrimiçi teknolojileri ve özellikle interneti geliştirmek, internetin doğru amaçlarla kullanılmasını özendirmek, özellikle çocukların illegal içeriklerden korunmasını sağlamak, son kullanıcı için uygun çözümlerin getirilmesi gerektiği olarak belirtilmiştir. Bu program 4 yıl için hazırlanmıştır (2005-2008) ve bu programın gerçekleştirilebilmesi için 45 Milyon Avro bütçe ayrılmıştır.[264]

Avrupa Birliği müktesebatının temel amacı *Bilişim Toplumuna* ulaşmaktır. Komisyon, aşağıdaki uygulamaların yapılmasını gerekli görmüştür.

---

[262] Feridun Nizam, *Türk Medya Mevzuatının Avrupa Birliği Medya Mevzuatı İle Uyumlaştırılması ve Karşılaşılan Sorunlar,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, 2007.

[263] Turgay H. Tursun, *Avrupa Birliği Elektronik İletişim Mevzuatı Ve Yayıncılık Sektörü*, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Yayınları, 2004, Ankara, s.10.

[264] Feridun Nizam, *Türk Medya Mevzuatının Avrupa Birliği Medya Mevzuatı İle Uyumlaştırılması ve Karşılaşılan Sorunlar,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2007, S.143.

- Tüm Avrupa çapında ortak bir eylem plânının yapılması ve internetin zararlı içeriğine karşı savaşılması,
- Tüm üye ve aday ülkelerle ortak harekete geçilerek işbirliğine gidilmesi,
- Bu çalışmanın başarıya ulaşabilmesi için etkili bir operasyon plânının gerçekleştirilmesi,
- Yeni teknolojilere hızlı bir şekilde adapte olabilmek için etkili yönergeler hazırlanması,
- Ülkelerin bu konudaki bilgi ve tecrübelerinin paylaşılması,
- Özellikle aday ülkeler için bu konularda tavsiye verilmesi, yardım yapılması ve uzman tedarik edilmesi,
- Ayrıca diğer ülkelerle bu konularda bağlantı kurulduğundan emin olunulması gerektiği,
- Safer internet Forum'a ve diğer alâkalı etkinliklere katılmak ve bu konularda bilgi alışverişlerinde, geri bildirimlerde bulunmaktır.[265]

Bilişimle ilgili problemlerin bir coğrafi sınıra sıkıştırılamayacağının farkında olan Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi, yapılacak düzenlemelerin uluslararası bazda kalıcılık kazanmasının önemini vurgular. Bunun içinde hükümetlerin, basının, internet servis sağlayıcıların ve sivil toplum kuruluşlarının katılımını önemser.

Son olarak Avrupa Birliği Safer Internet Programme kapsamında çocuklar için hazırlanmış en iyi internet sitesi yarışması (Best Children's Online Content European Award 2011) düzenlemiştir. 14 üye ülkeden genç ve yetişkin kategorisinden ülke birincilerinin katıldığı yarışma, 17 Haziran 2011'de sonuçlanmıştır. 2010-2011 için pilot çalışma olarak düzenlenen yarışmanın amacı, var olan çocuklar için uygun materyali ortaya çıkarmak ve yeni çocuklara uygun ve kaliteli internet sitelerinin oluşturulmasını desteklemektir.[266]

Konuya ilişkin Avrupa Konseyine ait yayınlar aşağıdaki gibidir:

---

[265] Decision No 854/2005/Ec Of The European Parliament And Of The Council Of 11 May 2005, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:149:0001:0013:EN:PDF, p. 5., erişim tarihi 23.06.2011.

[266] http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/events/competition/index_en.htm, erişim tarihi 23.06.2011

Rec(2006) 12- empowering children in new information and communications environment[267] (çocukları yeni bilgi ve iletişim ortamında güçlendirmek)

Bu tavsiye kararında Bakanlar Komitesi'nin 2003'te yayınladığı internet üzerinden iletişim özgürlüğü hakkındaki Deklarasyonundaki bu tipten bir özgürlük saygınlık veya temel hakları ve diğerlerinin özellikle çocukların özgürlüğüne zarar vermemelidir uyarısı hatırlatılmaktadır.

Çocukların internet üzerinde uğrayabileceği zararlar sadece yasadışı olanlar değil; aynı zamanda çocukların fiziksel, duygusal ve psikolojik iyiliğini tehdit eden çevrimiçi porno, şiddetin ve öz zararın gösterilmesi ve yüceltilmesi, küçük düşürülme, ayrımcı veya ırkçı ifadeler, taciz etme, zorbalık, takip etmek ve diğerleri bulunabilir.

Ancak bu gibi internet aktarımlarına en iyi tepki bilgi okuryazarlığının gelişmesiyle oluşabilir. Çünkü bilgi okuryazarlığı, çocukların içeriği eleştirel analizini; vatandaşlığı ve yaratıcılığı geliştirecek iletişim şekillerini ve çocuklar ve eğitmenleri için bilgi ve iletişim teknoloji ve servislerini daha pozitif ve sorumlu kullanmalarını sağlayacak alıştırmalarını içerir.

Kitlesel Medya Politikaları üzerine **2005'te yapılan 7. Avrupa Bakanlar Konferansında (Karar No.3 ve Eylem Planı)[268]** medya okuryazarlığının tüm eğitim düzeylerinde ve yaşam boyu öğrenme boyutunda devamının gerekliliği ifade edilmiştir. Medya okuryazarlığı medyanın aktif ve eleştirel kullanımını ve üye devletler tarafından çocukların zararlı içeriğe karşı korunumunu içermektedir.

Bakanlar Komitesi'nin 20 Şubat 2008'te 1018. buluşmasındaki "Çocukların internette saygınlık, güvenlik ve özelinin korunmasına dair deklarasyonu[269]":

---

[267] https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1041181, erişim tarihi:09.06.2010.

[268] http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/MCM(2005)005_tr.pdf, erişim tarihi: 14.06.2010.

[269] https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=Decl(20.02.2008)&Language=lanEnglish&Ver=0001&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864, erişim tarihi: 07.06.2010.

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10.maddesindeki kamu otoritelerinin müdahalesi ve sınırlardan bağımsız ifade özgürlüğü ve bilgi ve düşünceleri alma özgürlüğü temel hakkını;
- 1989 Bileşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki çocukların onurunun korunması, özel koruma ve bakımı ve her türlü ayrımcılığa karşı koruma ve onur ve itibarının korunması için yasadışı ataklara ve özel hayatlarının korunmasına ilişkin maddeyi;
- Çocukların iyiliği ve çıkarlarının tüm üye devletler tarafından korunmasının kabulünü;
- İnternetin çocukların eğlence, iletişim, bilgi ve eğitim için önemli bir araç olduğunun kabulünü,
- Ancak çocuklar tarafından oluşturulan içeriğin bugün ve ilerde yetişkin olarak çocukların güvenliğine, onuruna ve özel hayatına zarar verdiğini;

Çocukların internet üzerinden çeşitli suçlara karışabileceği hatırlatılmaktadır.

Çocuklar seks amaçlı istismar edilebileceği gibi, bunun dışından zorbalık, ayrımcılık ve taciz gibi hareketlere maruz kalabileceklerdir. Ayrıca bu konuda özellikle çocuk pornosuna odaklanmış Sanal Suçlar konulu 2001 Sözleşmesi, Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismarına karşı korunması konulu 2007 Sözleşmesi bulunmaktadır.

Rec 2006 (12)de de geçtiği üzere çocuklar internet üzerindeki risklere karşı bilgilendirilmeli, bilgi okuryazarlığı geliştirilmelidir. Bilgi okuryazarlığı bilgiye ulaşılan araçların öğretilmesi, içeriğin eleştirel analizini geliştirmek ve iletişim teknikleriyle vatandaşlık ve yaratıcılığı geliştirmesini içerir.

İletişim alanındaki yeni teknolojiler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 8.maddesi ile ilgili olarak özel hayata saygılı olmalıdır. Kişisel bilgilerin ticari faaliyetler amacıyla kullanılmaması gerektiğini bilmelidir. **Birleşmiş Milletler'in Bilgi Toplumunda Dünya Zirvesi (Cenova 2003- Tunus 2005)** gündeminde çocuklar ve gençlerin bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla kötü kullanım ve sömürüsünün politikalar yoluyla engellenmesi kararlaştırılmıştır. Çocukların hukuk

alanı dışında bugün ve gelecekte onları kırılgan ve maruz kılabilecek, onurları, güvenlikleri ve özel hayatlarıyla çelişen çocukların oluşturduğu herhangi bir internet içeriğinin kalıcı ve sürekli erişilebilir kaydı olmamalıdır. Bakanlar Komitesi üye devletleri ve diğer paydaşları bu tür içeriği en kısa sürede silmeye veya yok etmeye davet etmektedir.

Rec2009 (5) Tavsiye Kararı'nda konu çocukları zararlı içeriğe karşı korumak ve yeni bilgi ve iletişim çevresine katılımlarını artırmaktır.[270] Bu öneride Rec2008 (6) internet filtrelerinde ifade özgürlüğü konulu önerme, 2008/1 (20.02.2008) çocukların bütünlüğü, güvenliği ve özel hayatının internette korunmasına dair Deklarasyon, **Rec2007 (11) yeni bilgi ve iletişim çevresine ifade ve bilgi özgürlüğünün desteklenmesi önermesi ve Rec(2001)8 ise siber içerikle ilgili kendi özdenetim konulu önermesi**ne yer verilmektedir.

Yukarıdaki önermelerin ışığında öncelikle çocuklara yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinde aktif hareket etmeyi ve diğerlerinin de haklarına saygı göstermeyi sağlayacak bilgi, beceri ve insan hakları değerleri sağlamanın gerekliliği vurgulanmaktadır. Ayrıca Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu üye devletlerin çocukların aktif katılımını sağlamak amacıyla özel sektör ve sivil toplumla beraber hareket etmesini tavsiye etmektedir. Bunun için internette güvenlik duvarı kullanımı, trustmark (güven işareti) kullanımı ile güvenli sitelerin farkına varılması, riskli içeriği anlamaya yarayacak becerileri ebeveynler ve eğitimcilere kazandırmak ve bu tavsiye kararını tüm paydaşlara kazandırmanın gerekli olduğu savunulmaktadır.

Çocukları çevrimiçi dünyada korumanın çevrimdışı dünyadakinden daha zor olduğu ve bunu yaparken ifade ve bilgi özgürlüğüne zarar verilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu tavsiye kararında ailenin ve medya eğitiminin önemi kadar, internet ve bilgi ve iletişim teknolojileri hakkında başka metotlar ve uygulamaların da yeri kabul edilmektedir.

[270] https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1470045&Site=CM, erişim tarihi: 08.06.2010.

Örneğin, yaşa uygun portallar oluşturulması, zararsız içerikli sitelere uzantılar verilmesi, tüm paydaşlar (anne-babalar, eğitimciler, içerik geliştiriciler, onların kuruluşları) tarafından farkındalık oluşmasını sağlamak ve güvenli sitelerle ilgili okul müfredatında geçirmek gibi önlemler geliştirilebilir. Çocuk dostu siteye örnek Avrupa Konseyi tarafından 16 dilde oluşturulan Vahşi Web Ormanı (Wild Web Woods) adlı oyundur.

Çocukları internetteki zararlı içerikten korumadaki bir başka önemli etap ise güvenli ya da zararlı etiketin nasıl verileceği hakkındadır. Bir siteye böyle bir yaklaşımda bulunurken insan haklarına saygılı olunmalı, editoryal bağımsızlık gözetilmeli, aileler ve eğitimciler bu konuda bilgilendirilmelidir. Sadece siteleri güvenli ya da güvensiz diye adlandırmanın faydalı olmadığı bunun etkin ve yararlı olabilmesi için ebeveynlerin, eğitimcilerin, çocukların internet kullanımıyla ilişkili olması gerekmektedir. Bu anlamda çocuklar, gençler, ebeveynler ve eğitimcilere yönelik medya (bilgi) okuryazarlığının üye devletler tarafından özel sektör, ebeveyn birlikleri, öğretmenler, eğiticiler, medya ve sivil toplum işbirliğiyle hazırlanması gerekmektedir.

Protecting Children Against Harmful Content (Çocukları zararlı içeriğe karşı korumak) (June 2009) Çocuk ve gençlerin sanal istismarı[271]
İstismar sadece fiziksel veya sözlü ihtimallerle ile sınırlandırılmamalıdır. Aslına bakılırsa istismarın yeni medya ve teknolojik gelişmeler ışığında "çevrimiçi" de olabileceği riski göz ardı edilmemelidir.

En temelinden başlarsak; televizyon ekranında çocuğun fiziksel, zihinsel ve psikolojik gelişimine engel teşkil edebilecek yayınlarla çocuğun istismarına neden olabileceği öngörülmelidir. Ayrıca internet ve mobil telefonlarla çocuklar istenmeyen, zararlı içeriğe maruz kalabilmektedirler. Bunlara örnek verirsek; pornografik, ırkçı, saldırgan ifadelere rastlamak mümkündür. Ayrıca, çocuk ve

---

271 http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/H-Inf(2009)13_en.pdf, erişim tarihi: 13.06.2010.

ergenlerin gündelik hayatta tanımadıkları bireylerle görüşmeleri ve kişisel bilgilerini paylaşmaları çevrimiçi çocuk istismarı riskini artırmaktadır. Pedofillerin internet gibi geniş ve sınırsız alanda çocukları istismar nesnesine dönüştürme riski bulunmaktadır. Ayrıca anoraksıya ve bulimia gibi toplumsal güzellik kıstaslarının sonucu olan patolojilerin internet üzerinde münazara ortamına dönüşmüş forumlarla yeniden üretebileceğini hatırlatmakta yarar vardır. Tüm bunlara yasal önlemler alınırken bilgi ve iletişim özgürlüğü dolayısıyla insan esasının çiğnenmemesi gerektiği akılda tutulmalıdır.

Ayrıca tartışmalara açık olan ve sonuçları belli bir yönde tespit edilip karar verilemeyen bir konu da intihardır. İntihara eğilimli bireylerin intihar konulu bir internet sitesinde buluşup intihar önleyici, telkin edici bir multilog (diyalog) ortamı mı kurduğu yoksa intihar eğilimli gençlerin bu tip ortamlarda intihar kararını keskinleştirdikleri tartışması sürmektedir.

Ancak çocuk ve ergenlerin her türlü yeni bilgiye açık ve yönlendirmeye yatkın oldukları düşünülürse iletişim teknolojilerinin tamamının gençler ve çocuklar için nerede durduğu ve önemi tespit edilebilir. Watson'ın teorisini örnek verirsek; davranışçı ekolden Watson, kendisine bir düzine çocuk verildiği takdirde bu çocuklardan avukat, doktor, hırsız, katil yapabileceğini yani insan doğasından çok insanın nasıl büyütüldüğünün (nature vs. nurture dilemma) önemli olduğunu söylemektedir.

Ya da Freud'un teorisinde bahsettiği gibi çocukluk dönemi fiksasyonlarının ergenlik ve dahası yetişkinlik dönemi için ne kadar önemli olduğunu görürüz. Ancak televizyon, internet, mobil telefonlar ve genel olarak bilgi-iletişim teknolojilerinde kısıtlama değil "yararlı olanı alma, zararlı olanı ayırt edebilme" yeteneğinin çocuk ve gençlerde geliştirilmesi asıl görevi oluşturmaktadır. Bu anlamda ebeveyn kontrolü ve medya-bilgi iletişim okuryazarlığı çocukların bu teknolojilerle ilişkisini düzenlemekte ana model olacaktır.

Yeni bilgi-iletişim teknolojilerinin, televizyon ve radyo gibi geleneksel iletişim teknolojilerinden farkı ilkinin etkileşimli olmasıdır. Bunlarda çocuk ve ergen pasif bir izleyici, dinleyici olmaktan çıkıp iletişimin bir parçası olmaktadır. Bu yüzden zarara maruz kalan değil; zarara maruz bırakan olma ihtimali de artmaktadır. İnternetteki forumlarda sadece okuyucu olarak değil; aynı zamanda forumları fikirleriyle etkileyen bireye dönüşmektedir.

Bu anlamda çocuğun, ergenin medya-bilgi iletişim teknolojileri okuru olması, o forumu yönlendirmesini ve daha yararlı içeriğe sahip bir medya-bilgi iletişim teknolojileri ortamına dönüştürmesini sağlayacaktır. Bilgisayar ve internet oyunları da çocuğun katılımcı olarak varlığını gösterdiği alanlardır. Çalışmalar göstermiştir ki çocuklar, bu oyunlardan pasif televizyon izlemekten daha fazla etkilenmektedir.

Bu konuda getirilecek yasal düzenlemelere kültürler arası önlemler getirilmeli; çünkü internet ve diğer medya araçlarına dünyanın herhangi bir ortamı dünyanın herhangi bir köşesinden ulaşılabilecektir.

Tavsiye Kararı 1882 (2009)[272]

Çocuklar için uygun internet ve çevrimiçi medya servislerinin tanıtımı:

1. 2005'te Varşova'da düzenlenen 3.Zirve'de alınan kararlara göre Avrupa Konseyi bilgi toplumunda çocukların üzerinde çalışmalı; özellikle de medya okur yazarlığı yetenekleri ve zararlı içeriğe karşı korunmaları hakkında.
2. İnternetin uçsuz bucaksız gelişmesi sadece ifade ve bilgi özgürlüğünü değiştirmemekte aynı zamanda da küçükleri korumak için demokratik toplumda gerekli olan kısıtlamaları da beraberinde getirmektedir.
3. İnternetin her türlü kültürel varlığı hızlı ve etkili şekilde aktarması genç nesiller tarafından kültürümüzün korunmasına yardımcı olarak düşünülmelidir.
4. Ergenler ve çocuklar artık coğrafi sınırlar ötesinde sosyal ve kültürel genişlemeye ulaşıyorlar. Yeni iletişim teknolojilerinin resmi ve resmi olmayan eğitim, yaratıcılık, sosyal etkileşim ve sivil katılımı artırma yönündeki fırsatları

[272] http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta09/EREC1882.htm, erişim tarihi: 24.08.2010

çocukların ve gençlerin yararına kullanılmamalıdır. Bu çevrimiçi etkileşim çocukları gerçek hayat etkileşimlerinde koparmamalıdır.

5. İnternet üzerindeki bazı içeriklerin çocuklar ve ergenler üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Kadın ve kızları objeleştiren, cinsiyet kalıplarına hapseden yaklaşımlar siber zorbalığa, taciz, tecavüz, hatta okul içi katliamlara sebep olabilir.

6. Çocukların ebeveyn kontrolü dışında çeşitli zararlı materyale erişimi sırasında çocuk pornosunun varlığı hakkında devletleri internet servisçileri ve telekomünikasyon endüstrileri tarafından harekete geçilmelidir.

7. Artan sayıda küçük özel hayatını ve mahrem detaylarını kamusal alanda paylaşmakta olduğundan devletler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden hareketle özel hayatı korumalılar.

8. İnternet ve çevrimiçi medya üzerinden reklam ve iş alanı kızıştıkça, küçükleri hedef alan sanayi faaliyetler saldırganlaşmaktadır. Dünya etrafındaki etik anlayış dramatik olarak değişse de Avrupa çapında ve ötesi standartlar oluşturulmalıdır.

9. Klasik medya düzenlemeleri, çocuklar ve ergenlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini etkiletecek içeriği engelleyebilmektedir. İnternet içinse Parlamenterler Meclisi, ebeveynlerin çocukları için neyin zararlı olduğunu tarif etmelerini vurgulamaktadır. Okul yöneticileri ve kütüphaneciler de zararlı içerik ve servislere erişimi kısıtlamalılardır.

10. Ebeveynler evdeki internetle ilgili güçlüklerle ilgili sosyal kurumlardan yardım almalılardır. Devlet de farkındalığı artırma, cinsiyet kalıplara karşı yönlendirme ve standart oluşturmalıdır. Bu minimum standartlar şiddetli içeriğe, porno, alkol ve tütün reklamı ve kumara karşı erişim kısıtlamaları oluşturmalıdır.

11. Küçükler için güvenli ve sınırlı bilgisayar ağları olan –intranet, korumalı alanlar, kilitli bölgeler- sadece belli kullanıcılara özel internet kullanım alanları oluşturulmalıdır.

12. Parlamenterler Meclisi yasadışı içerik ve servis oluşturanların yasa yoluyla ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Hızla artan internet kullanımı ve görsel işitsel data aktarımının yanında geleneksel medyanın (gazete, radyo, televizyon) kitlesi azalmakta; bu aynı zamanda geleneksel medya politikalarının küçüklerin korunması ile ilgili etkililiğini de azalmaktadır.

13. 2001 Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi'nde (Ets No.185) bahsi geçen internette ve diğer bilgisayar ağlarında yasadışı içerik ve harekete karşı Uluslararası yasal işbirliği altyapısı oluşturma çağrısı bazı ülkeler tarafından imzalanmamış ve bazıları ise tasdik etmemiştir.

14. Parlamenterler Meclisi Avrupa Birliği "Safer Internet Programme 2009-2013" ve internet ve çevrimiçi medya endüstrisinde çocuk güvenliği ile ilgili gönüllü girişimleri desteklemektedir. Internet hotlines (INHOPE) potansiyel olarak zararlı ve yasadışı olan içerik ve davranışı haber verme de önemli araçlardır.

15. Tüm yukarıdakilerin üzerine Parlamenterler Meclisi, üye ve gözlemci ülkeleri:

i. Küçüklerin korunması ile ilgili teknolojik ihtimalleri geliştirmeye;

ii. İnternet endüstrisi ve çocuk koruma organizasyonlarıyla çocukların internet ve çevrimiçi medya ortamındaki risk ve fırsatlarıyla ilgili kamu farkındalığı kampanyaları başlatmalarını;

iii. Çocuklar ve ergenlere uygun servislerin yaratımı ve pazarlamasını ve ebeveynler için çocuklarını koruyucu ücretsiz filtreleri desteklemelerini;

iv. Internet endüstrisi ve çocuk koruma, eşit şanslar ve diğer sivil toplum organizasyonlarıyla teşvik ve kamu kalite standartları ve internet reytingleri ve küçükler için çevrimiçi medya servisleri ve yetişkin içeriği tarafından içeriğe erişimin "yaş doğrulatma" sisteminin garanti edilmesi,

v. Kamu veya özel eğitim kurumları, müzeleri orkestralar ve diğer kültürel kurumların ve ayrıca diğer kamusal hizmet yayıncılarının çocuklar ve ergenler için internet ve çevrimiçi içeriğini desteklenmesi; ki bu şekilde Avrupa kültürel mirasının internet ve çevrimiçi medyada küçükler için daha yarışabilen ve çekici olmasının sağlanması,

vi. Gecikmesiz olarak Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Ek Protokolü ve ETS No.189 bilgisayar sistemleri aracılığında ırkçı ve yabancı düşmanı doğaya sahip eylemlerin suç kabul edilmesi ve bunun yanında Avrupa Konseyi cinsel sömürü ve cinsel istismara karşı korunmasına dair Sözleşmesi (CETS No.201). tasdik edilmelidir.

16. Parlamenterler Meclisi, Bakanlar Kurulu'na Varşova Zirve 2005'te alınan kararlar uyarınca davranmayı tavsiye ediyor.

i. Bu tavsiye kararının uygulanması, aynı zamanda daha güvenli internet ve çevrimiçi medya kullanımı ile ilgili Bakanlar Kurulu tavsiye kararlarını ve özellikle küçüklerle ilgili olanlara yardım edilmesini;

ii. İnterneti çocuklar için daha güvenli yapacak politikaları European Dialogue on the Internet Governance (EuroDIG) ve Birleşmiş Milletler Internet Governance Forum seviyesinde teşvik edilmesi ve EuroDIG'e özellikle sekretarya desteği olmak üzere genel desteğin sağlanması;

iii. European Union Safer Internet Programme'la işbirliği yapılması ve özel sektör ve gönüllü katkılarla ek fon aranması,

iv. Yetkili idari komitesine internet ve çevrimiçi medyayı aşırı kullanan çocuk ve ergenler için potansiyel psikolojik riskleri, özellikle sanal hayatlar öneren sosyal çevrimiçi ağlar, örneğin Second Life, fena cinsiyet kalıpları içeren siteler ve bunların yanında World of Warcraft gibi şiddetli çevrimiçi oyunlar ve ağları öğretmek ve Avrupa Konseyi ve üye devletler tarafından uygun eylemi teklif etmek;

v. Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi ve ek protokolü imzalamayan devletlere çağrıda bulunulması ve dünya çapı siberboşluk haritası kapsamak ve coğrafi yasal boşluk korunmak için Avrupa dışındaki devletler tarafından da Sanal Suçlar Sözleşmesi erişimi amaçlayan Uluslararası bir kampanya başlatılması,

vi. İnternet sağlayıcılarının daha fazla hukuki sorumluluğunu garantileyen bir çalışmanın başlatılması; ki bu daha Sanal Suçlar Sözleşmesi'ne ek protokol taslağı hazırlanmasını gerektirecek,

vii. Çevrimdışı olduğunda genellikle ulusal kanunlarla sınırlandırılan ve küçüklere zararlı olan çevrimiçi kumar ve diğer ticari çevrimiçi aktivitelerin düzenleme ile ilgili kanuni standartların çizimi ile ilgili uygulanabilirlik çalışmasının yapılması,

17. Parlamenterler Meclisi üye devletlere; İnternet ve çevrimiçi medyanın düzenleme geliştirecek ve uygulanması amacıyla; internet ve medya endüstrisi, sivil toplum organizasyonları ve hükümet arasında işbirliği yapacak ulusal kurum oluşturma çağrısında bulunmaktadır.

18. Parlamenterler Meclisi Eğitim hakkındaki Avrupa Bakanları devam eden konferansı internet ve çevrimiçi medya servislerinin fırsat ve risklerini ortaya çıkarmak için bu servislerin odağında bir medya okuryazarlığının çocuklar, ergenler, ebeveynler ve öğretmenlere öğretilmesine dair politika kılavuzlarını tarif etmeye davet etmektedir.

19. Parlamenterler Meclisi çevrimiçi medya endüstrisine özel hayatın korunması, eşit şanslar, ve küçükleri hedef alan ticari aktiviteler ve onlara potansiyel zararlı içerikle ilgili davranış kodlarını geliştirme ve uygulamasına dikkat çekmektedir. Internet hotlines ve potansiyel kanun dışı ve zararlı içerik ve davranışa karşı diğer şikayet mekanizmaları, internet servis ve içerik sağlayıcılar tarafından devam ettirilmeli. Küçükler için yüksek etik standartlar ve yüksek güvenlikle uygunluk içinde olan ticari servisler gittikçe genişleyen internet ve çevrimiçi medya pazarında artan talep olacaktır.

AVRUPA KONSEYİ İNTERNET ÜZERİNDE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ ÜZERİNE DEKLARASYON[273]

İnternet üzerindeki iletişim özgürlüğünün insan haysiyetine, insan haklarına ve başkalarının özellikle de reşit olmamış küçüklerin temel özgürlüklerine zarar vermemesi gerektiğini vurgulayarak;

Prensip 3) Öncelikli devlet kontrolünün yokluğu

Kamu otoriteleri, sınırlar dikkate alınmaksızın genel bloklama veya filtreleme önlemleri yoluyla kamunun internet üzerindeki bilgiye veya diğer iletişimlere erişimine engel olmamalıdırlar. Bu durum, okullar ve kütüphaneler gibi özellikle küçüklerin erişimine açık yerlerde küçüklerin korunması için filtrelerin kurulumunu engellemez.[274]

Çocuk Hakları Sözleşmesi

[273] https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=37031. (Strazburg, 28.05.2003 erişim tarihi: 07.06.2010.

[274] Beyza Banu Özdilek http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/internet_deklarasyon.htm, erişim tarihi: 20.11.2010.

Madde 17 (e) ayrıca çocukların uygunsuz ve potansiyel olarak zarar verici materyallerden korunmasını sağlamada Taraf Devletlerin sahip olduğu rolden bahsetmektedir. İnternet tabanlı medya da dahil olmak üzere modern teknolojilerin çeşitlerinde ve erişilebilirliklerinde yaşanan hızlı artışlar bilhassa kaygı nedenidir. Küçük çocuklar, uygunsuz veya rahatsız edici materyallere maruz kalmışlarsa özellikle risk altındadır. Taraf Devletler medya yapımlarını ve sunumunu küçük çocukları koruyacak ve aynı zamanda bu anlamda (Madde 18) çocuk yetiştirme sorumluluklarını yerine getirmelerinde ebeveynlere/bakım sorumlularına destek olacak şekilde düzenlemeye çağrılmaktadır.[275]

Çocukların korunması ile ilgili üç seviye vardır: Devletin medya üreticilerine uygulayacakları normları kanunlaştırması; ikinci seviyede medya üreticilerinin bu hazırlanan normları uygulaması ve kendi normlarını oluşturması; son olarak ailenin çocuğun medya tüketiminde diğer paydaşların katılımına destek olmasıdır. Çocukların korunması için bu üç sacayağının beraber hareket etmesi gereklidir.[276]

Amerika'da Children's Internet Protection Act (CIPA), çocuklara karşı okul ve kütüphane bilgisayarlarında karşılaşabilecek olumsuz içeriğe ulaşımla ilgilenen bir yasadır. E-rate programla iletişim teknolojileri okul ve kütüphaneler için daha ulaşılabilir hale getirilmektedir.

CIPA aşağıdakilerin uygulanmasını gerekli kılar:

- Teknoloji koruma ölçümleriyle Internet güvenliği sağlanmalıdır. Bu ölçümler;
    - Müstehcenlik
    - Çocuk pornografisi
    - Küçüklere zararlı fotoğraflar içeren resimlere erişimi engellemelidir.

---

[275] http://www.unicef.org/turkey/pr_2010/pdf/_CRC_General_Comment_No.7.pdf BİRLEŞMİŞ MİLLETLER Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) Genel Yorum No. 7 'Erken Çocuklukta Çocuk Haklarının Uygulanması', Çocuk Hakları Komitesi, Kırk Birinci Oturum, Cenevre, 9-27 Ocak 2006, Erken Çocukluk Döneminde Çocuk Haklarının Uygulanmasına dair 7 No'lu Genel Yorum (2005))

[276] Levente Nyakas, "Protection Of Minors In The Digital Era - A Challenge Of European Audiovisual Policy", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi *4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi*, 22 - 24 Ekim 2007, s.9-16, s.9-10,)

- CIPA'ya bağlı okul ve kütüphanelerin internet güvenlik politikalarıyla çocukların çevrimiçi aktivitelerini gözlemesi gerekmektedir.
- CIPA'ya bağlı okul ve kütüphane internet güvenlik politikalarını:
    - Küçüklerin uygunsuz içeriğe erişimi,
    - Elektronik posta, sohbet odaları ve direk elektronik iletişimlerin kullanımındaki güvenlik ve gizlilik,
    - Küçükler tarafından gerçekleştirebilecek çevrimiçi izinsiz aktiviteler,
    - Küçüklere ait kişisel bilgilerin izinsiz ifşa edilmesi, kullanılması,
    - Küçüklerin kendilerine zararlı materyale ulaşmalarını engelleyecek internet güvenlik ölçümlerine sahip olması gereklidir.[277]

3.5. İNTERNETTE ÇOCUKLARIN OBJE OLARAK GÜÇSÜZLÜĞÜ

3.5.1. Çocuk Pornografisi

Pornografi, Türk Dil Kurumu'na göre, "amacı cinsel dürtülere yönelik olan, ahlâki değerlere aykırı düşen yayın, resim vb." olarak tanımlanmaktadır. Gençlerin bu materyale internette ve televizyonda karşı karşıya kalması çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimini olumsuz etkilemektedir.

Amerikan Psikoloji Derneği'ne göre pedofili'nin kriterleri şu şekilde tanımlanmıştır:[278]

• En az altı aylık bir süre zarfında, ergenlik çağına henüz girmemiş çocuk veya çocuklara (genellikle 13 yaş ve altı) karşı, cinsel fantezi duyma, cinsel eylemde veya zorlamada bulunma,

• Kişinin, psikolojik sorunları nedeniyle bu tür bir eylemde bulunması,

• Eylemi gerçekleştiren kişinin, en az 16 yaşında olması ve çocuktan en az 5 yaş büyük olması.

[277] http://www.fcc.gov/cgb/consumerfacts/cipa.html erişim tarihi: 14.09.2010
[278] (APAS, 2003)

Avrupa Konseyi'nin 2001 Ekim'inde Budapeşte'deki toplantıda çocuk pornografisi:

- Çok az bile olsa açık-saçık çocuk cinselliği içeren,
- Bu materyallerle ilgilenen kişileri kapsayan,
- Gerçek bazı görüntülerini tanımlayan pornografik materyallerin görsel olarak teşhirini içeren materyal olarak tarif edilmektedir.[279]

Çocuğun cinsel istismarı, "yetişkinlerin cinsel doyum için çocukla ilişki kurması, para için fuhuş ve pornografiye yöneltilmesi"[280] ve "çocuğun erişkin tarafından cinsel uyarım, cinsel doyum için kullanılmasıdır. Irza geçme, ırza geçmeye kalkışma, sarkıntılık, teşhircilik, laf atma ve ensest eylemlerini içerir"[281] şeklinde tanımlanmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesine (UN 1989) ek olarak, üye devletler arasında 25.05.2000'de imzalanan Protokolde çocuk pornografisi, çocuğun gerçekte veya taklit sureti ile bariz cinsel faaliyetlerde bulunur şekilde herhangi bir yolla teşhir edilmesi veya çocuğun cinsel uzuvlarının ağırlıklı olarak cinsel amaç güden bir şekilde gösterilmesidir.'' şeklinde tanımlanmıştır.

Çocuğun cinsel istismarının ticareti, çocuğun cinsel amaçlar uğruna ya da herhangi bir yarar karşılığında çocuğun sömürülmesidir. Çocuğun cinsel sömürüsü birbiriyle ilintili olarak üç farklı şekilde gerçekleşmektedir.[282] Çocuk Pornografisine Karşı Finansal Koalisyon'un verilerine göre, çocuk pornografisi 20 milyar dolarlık bir sektör haline geldi. İnternette 100 bini aşkın çocuk pornografisi sitesi bulunuyor. Çevrimiçi pornografi görsellerinin yüzde 19'u üç yaşın altındaki çocuklara ait.[283] Çocuk istismarı, çocuğun zihinsel ve fiziksel yetkinliğinin olmaması ve cinsel

[279] Oğuz Polat, *Çocuk İstismarı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, sayfa 24.
[280] Emine Akyüz, *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması,* Meb Yayınları, Ankara 2000.
[281] Serpil Uğur Baysal, çocuk istismarı nedir, www.bebeğimveben.com, 2003. Erişim tarihi: 27.07.2010.
[282] Oğuz Polat, *Çocuk Pornografisi*, Nokta Kitap, İstanbul. 2007,S.22.
[283] http://www.bilka.org.tr/page.asp?id=78, erişim tarihi: 12.09.2010.

davranışla karar verecek bir özerkliği olmaması nedeniyle suç olarak kabul edilmektedir.[284]

Çocuk pornografisi ile ilgili bir başka kavram da pedofilidir. Pedofili, bir psikolojik rahatsızlık olarak erişkin bir kişinin küçük çocukları cinsel açıdan çekici bulması ve onlara karşı cinsel eğilim duymasıdır.[285] Pedofili, tercihen tekrarlayan bir şekilde veya cinsel tahrik elde etmek için özel metodlar içeren puberte (ergenlik) öncesi çocuklarla cinsel aktiviteler veya fanteziler içinde bulunmaktır. Çocuk pornografisinin en endişe verici yanı pedofilik olmayan kişilerin de çocuğun cinsel istismarını "normalleştirmesi" ve ilgi duyarak bu yöne yönelme riskleridir.

Internet Watch Foundation'ın raporuna göre (IWF) çocuk istismarı içeren resimlerin yüzde 50'si ABD kaynaklı; bunun dışında Rusya, Japonya, İspanya, Tayland ve Güney Kore sıralaması var.[286] Dünyada internetten çocuk pornosu araştırması yapan şehirler içinde İzmir birinci, İstanbul ikinci, Ankara dördüncü sırada yer alıyor.[287] Çocuk pornosunun kaynağı araştırmalar sonucunda rahatlıkla bulunabilmektedir. Örneğin, Antalya'da yakalanan bilgisayarında çocuk pornografisi içeren dosyalar bulundurmakla suçlanan avukatın IP adresine Almanya üzerinden ulaşılmıştır.[288]

İnternet Ortamındaki Pornografiye Dair Veriler:

- Dünya üzerinde pornografik web site sayısı: 4.2 milyon, tüm web sitelerinin %12'si
- Pornografi içeren sitelere en alt giriş yaşı:11
- Yasadışı çocuk pornografisi site sayısı: 100000
- Pornografi içeren sitelerin %30'unda çocukların sevdiği karakterler kullanılmaktadır.[289]

---

[284] http://www.turkhukuksitesi.com/makale_154.htm, erişim tarihi: 10.10.2010.
[285] Yusuf Uzunay, ve Mustafa Koçak. "İnternet Üzerinde Çocuk Pornografisi Ve Mücadelede Yaşanan Sıkıntılar ", 2005, *Turkish Journal of Police Studies*, Sayı: 7, No:1, s.97-116.
[286] 26.07.2006 http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/380184.asp erişim tarihi: 12.10.2010.
[287] http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5328864.asp?m=1&gid=112&srid=3428&oid=1, erişim tarihi: 22.10.2010.
[288] http://www.icc.org.tr/tr/yayinlar/may06.pdf, erişim tarihi: 23.09.2010.
[289] (aktaran Oğuz Polat Çocuk İstismarı, 2007, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.156)

Türkiye'de Telekomünikasyon İletişim Başkanlığına 23.11.2007 - 19.01.2009 tarihleri arasındaki gelen ihbarlar aşağıdadır:

* İhbar/Şikayet sayısı: 42.207
* Gerekli İhbar Sayısı: 19.625
* Gereksiz İhbar Sayısı: 9.197
* Mükerrer ihbar: 13.385

Yukarıda bahsi geçen ihbarlar neticesinde "çocukların cinsel istismarı" (madde 103, birinci fıkra) maddesi uyarınca erişimi engellenen site sayısı; Yargı Kararıyla 5, Re'sen 312, toplam 317'dir.[290]

İnterpol'un 1999 hesaplarına göre internette ulaşılabilen çocuk pornografisinin %70 ile %80'inin kaynağı Japonya'dır. Bu yüzden Japon hükümeti Mayıs 1999'da çocuk seks ticaretini ve çocuk pornografisini önlemeye yönelik bir kanun çıkarmıştır. Bu kanuna göre 17 yaş ve altındaki çocuklarla seks yapmak için para ödeyenler ile pornografi üretimi yapanlar, sahipleri, ithal ve ihraç edenler cezalandırılmaktadır.[291]

Çocukları şiddete ve uygunsuz cinsel ilişkiye maruz bırakan görüntüler, internet ve internetteki sohbet odaları aracılığıyla dünyada yayılmaktadır. Bu kötü amaçlı internet kullanıcıları P2P (peer to peer) yazılımlarla bu tip dosyalar yaymaktadırlar. Çocukları Mağdurluktan Koruma Ulusal Derneği'nin yaptığı bir ankete göre her hafta internete yaklaşık 20.000 çocuk pornografisi görüntüsünün gönderildiğini vurgulayarak, internette yayınlanan bu resimlerin yarısı kadarının 9-12 yaş arası çocukların görüntülerini içerdiğini ve geri kalanlarınsa daha da küçük çocuklar olduğunu sözlerine eklemiştir. Çocuk pornografisi ile ilgili Ankara Barosu'nun düzenlediği, Ankara Cumhuriyet Savcılığı Basın Savcısı Nadi Türkaslan, İstanbul Barosu'ndan Av. Gökhan Ahi ve Uluslararası Bilişim Hukukçuları Derneği'ni temsilen Dr. Sylvia Kıerkegaard'ın konuşma yaptığı Uluslararası Hukuk Kurultayı Konferanslarının toplantısında internetin çocuk pornografisinin yayılması

---

[290] http://www.tib.gov.tr/node/39, erişim tarihi: 12.03.2011.

[291] Japan Tightens the Ban on Under-Age Sex, New York Times, May 19, 1999. www.preda.org.

için müsait bir vasıta olduğu dolayısıyla iletişim özgürlüğüne zarar vermeden müdahale edilmesinin gerekli olduğu, ancak ne yazık ki google arama motorunun bu konuda büyük kolaylık sağladığından bahsedilmiştir.[292]

Uluslararası Çocuk Merkezi'nin (ICC) Temmuz 2006'ya ait dökümantasyonunda Emniyet'in çocuk pornosuyla ilgili 30 zanlıya ulaştığı bilgisi verilmektedir. Farklı ülkelerden gelen ihbarlar da Türkiye'de değerlendirilebilmektedir. Zanlı profilleri yapılan eylemin aksine genellikle üniversite mezunu, bekar ve çevresi tarafından sevilen bir profile sahip olduğu iddia edilmektedir.[293]

Çocuk pornografisi, resimlerin oluşturulması, kaydedilmesi, kopyalanması ve dağıtılmasıdır. İnternette cinsel taciz mağduru olan bir çocukta;

- Depresyon
- Travma sonrası stres bozukluğu
- Davranış bozuklukları ve komorbid rahatsızlıklar
- İntihar riski bulunmaktadır.[294]

3.5.1.1. Uluslararası Sözleşmelerde Çocuk İstismarı ve Çocuk Pornografisine İlişkin Düzenlemeler

1) KÖTÜ ŞARTLARDAKİ ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİN YASAKLANMASI VE ORTADAN KALDIRILMASINA İLİŞKİN ACİL ÖNLEMLER SÖZLEŞMESİ

18.05.2001 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanıp ülkemiz bakımından da yürürlüğe giren ve 17.06.1999 tarih ve 182 sayılı ILO sözleşmesinden, temel haklara ilişkin bir sözleşme olan **"Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi"** uyarınca da çocukların cinsel istismarının etkin cezalandırmaya tabi tutulması gerekmektedir.

---

[292] http://www.ankarabarosu.org.tr/Siteler/1944-2010/Dergiler/BilisimveHukukDergisi/2008-1.pdf, erişim tarihi: 15.10.2010.

[293] Çocuk Hakları Programı (Temmuz 2006), Dokümantasyon Servisi, Ulusal Haber Derlemesi, http://www.icc.org.tr/tr/yayinlar/july06.pdf erişim tarihi: 15.04.2010.

[294] David P.H Jones & Paul Ramchandani, "Child Sexual Abuse:Informing Practice from Research", Radcliffe Pub, Londra, 1999, s. 69.

2) ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

Madde:34

CİNSEL SÖMÜRÜ, SUİSTİMAL VE İNSAN KAÇAKÇILIĞI:

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;

b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;

c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

- Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına Ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime) 18 Mart 2003 tarihinde 25052 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Madde 3 (c) Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınmasını "insan ticareti" olarak kabul edilecektir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde temel olarak 34.madde konuya ilişkin düzenleme yapsa da Çocuk Hakları Sözleşmesinin 19. Maddesi bu konuyla ilgili düzenleme getirmiştir:

"Üye taraflar çocukları ailelerden, çocuk bakıcılarından veya çocuğun bakımını üstlenen herhangi bir şahıstan, fiziksel ve akli şiddetten, yaralanmadan ve kötüye kullanmadan, ihmalci ve kayıtsız davranıştan, kötü davranma veya sömürüden, cinsel tacizin bütün çeşitlerinden korumak için gerekli kanuni, yönetimsel, sosyal ve ekonomik bütün önlemleri alacaklardır."

3) GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ YÖNERGESİ

Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi'nin 3 Ekim 1989 tarih ve 89/552/EEC sayılı Üye Devletlerin görsel-işitsel medya hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin belirli yasal, düzenleyici ya da idari hükümlerin eşgüdümüne ilişkin Yönergesi (Görsel-işitsel Medya Hizmetleri Yönergesi)

(46) Üye Devletlerin yargı yetkisindeki medya hizmet sağlayıcıları, çocukların cinsel istismarı ve çocuk pornosuyla mücadele hakkındaki (1) 22 Aralık 2003 tarih ve 2004/68/JHA sayılı Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı hükümlerine göre, her halükarda çocuk pornografisinin dağıtımına ilişkin yasağa tabi olmalıdır.

4) ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞMEYE EK ÇOCUK SATIŞI, ÇOCUK FAHİŞELİĞİ VE ÇOCUK PORNOGRAFİSİ İLE İLGİLİ İHTİYARİ PROTOKOL

BM Genel Kurulu tarafından 25 Mayıs 2000 tarihinde 54/263 sayılı kararla imza, onay ve katılıma açılmıştır. Türkiye tarafından da 9 Eylül 2000 tarihinde imzalanıp daha sonra onaylanarak yürürlüğe giren BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili Seçmeli (ihtiyari) Protokolde de, Sözleşmenin yukarıda anılan maddelerinin daha iyi uygulanmasını sağlamak üzere bir hüküm öngörülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti onaylamıştır; RG 14.5.2002, Sayı 24755). Bu protokole göre, "Çocuk pornografisinin internette ve diğer gelişen teknolojiler üzerinde erişilebilirliği artmıştır. O nedenle, Seçmeli Protokolle ülkeler, çocuk pornografisini, üretim, dağıtım, yayma, ithal ya da ihracını, sunumunu, satışını veya zilyetliğini yasaklamayı ve cezalandırmayı garanti etmişlerdir (madde 3)".

*** Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun**

Kanun No: 4755

Kabul Tarihi: 09/05/2002

Resmi Gazete Tarihi: 14/05/2002

Resmi Gazete Sayısı: 24755

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol

Resmi Gazete Tarihi: 28/06/2002

Resmi Gazete Sayısı: 24799

Kabul Tarihi ve Yeri: 8 Eylül 2000, New York

Geçerli Dili: Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça, İspanyolca

Onay Şekli: Onay Kanunu-Bakanlar Kurulu Kararı

İhtirazi Kaydı: Yok

Bu protokolde Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1, 11, 21, 32, 33, 34, 35 ve 36. maddelerinin daha iyi uygulanması ve çocuk satışı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisinden çocukları korumak konu edilmiştir. Protokole göre çocuk satışı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisi, giderek artan ticari nitelik kazanmakta ve kız çocukları erkek çocuklarına oranla radikal şekilde bu mağdur grubun içinde temsil edilmektedir. Bu protokol öncesinde Çocuk Pornografisiyle Mücadele Uluslararası Konferansında (Viyana, 1999) çocuk pornografisinin üretiminin, dağıtımının, ihracatının, naklinin, ithalatının, kasıtlı zilyetliğinin ve reklamının tüm dünyada suç olarak kabul edilmesi için çağrıda bulunulmuştur. Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinmede İşbirliği Hakkında Lahey Sözleşmesi, Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine ilişkin Lahey Sözleşmesi, Çocukların Korunması için Tedbirler ve Ebeveyn Sorumluluğu ile ilgili İşbirliği, Tanıma, Tenfiz, Uygulanabilir Kanun ve Mahkeme Yetkisine ilişkin Lahey Sözleşmesi, Uluslararası Çalışma Örgütünün 182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına ilişkin Acil Eylem Sözleşmesi de bu Protokolün gündemindedir. Ayrıca,

- Çocukların Satışını, Çocuk Fahişeliğini ve Çocuk Pornografisini Önlemek için Eylem Programının hükümlerinin ve
- **Çocukların Ticari Amaçlı Cinsel İstismarına Karşı 1996 Stockholm "Birinci Çocukların Cinsel ve Ticari Amaçlı Sömürülmesi Dünya Kongresi" (First World Congress Against the Commercial Sexual Exploitation of Children)** Bildirisi ve Eylem Gündeminin de bu Protokol de öneme sahiptir. Ülkelerin çocuk pornografisi (materyal bulundurma dahil) ve

diğer yasadışı cinsel eylemleri içeren pornografi, çocuk ticareti ve çocuk fahişeliği konularında aracılık edenlere, satış veya alım yapanlara yönelik suç fiili oluşturmak için ulusal kanunlarını güçlendirmesi, geliştirmesi ve kanun maddelerini uygulaması gerektiği vurgulanmıştır.

- **17 Haziran 1999'da, Uluslararası Çalışma Örgütü "Çocuk İşçiliğinin Kötü Yönleri Sözleşmesi ve Çocuk İşçiliğini Hızlı Bir Şekilde Azaltmayı Amaçlayan 182 Nolu Sözleşme** (Worst Forms of Child Labour Convention - Convention 182 concerning the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour)" benimsenmiştir. Sözleşmede, çocuk satışı ve ticareti gibi her çeşit kölelik veya benzeri muamele, çocuklara pornografik amaçlı teklifler sunma gibi ifadeler yer almıştır.

Çocuk satışının, fahişeliği ve pornografisinin ortadan kaldırılmasında az gelişmişlik, yoksulluk, ekonomik eşitsizlikler, adil olmayan sosyo-ekonomik yapı, gereği gibi işlemeyen aile yapısı, eğitim eksikliği, kır-kent arası göç, cinsiyet ayrımcılığı, yetişkinlerin sorumsuz cinsel davranışları, zararlı geleneksel uygulamalar, silahlı çatışmalar gibi zararlı etkenlerin azaltılması ve gündeme alınmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Madde 2: (c) Çocuk pornografisi, çocuğun gerçekte veya taklit suretiyle bariz cinsel faaliyetlerde bulunur şekilde herhangi bir yolla teşhir edilmesi veya çocuğun cinsel uzuvlarının, ağırlıklı olarak cinsel amaç güden bir şekilde gösterilmesi anlamına gelir.

Madde 8: 1) Taraf Devletler, çocuk mağdurların haklarını ve çıkarlarını işbu Protokol ile yasaklanmış olan uygulamalardan korumak için uygun önlemleri ceza adaleti sürecinin her aşamasında ve özellikle de (e) çocuk mağdurların mahremiyetini ve kimliklerini uygun şekilde koruyarak ve kimliklerinin tespit edilmesine yol açabilecek bilgilerin uygunsuz bir biçimde yayılmasını önlemek için ulusal yasalara uygun önlemleri alarak benimseyeceklerdir.

MADDE 10: 1) Taraf Devletler çocuk satışı, çocuk fahişeliği, çocuk pornografisi ve çocuk seks turizmini içeren faaliyetlerden sorumlu olanların önlenmesine, meydana çıkarılmasına, soruşturma, kovuşturma ve cezalandırılmasına yönelik uluslararası işbirliğini çok taraflı, bölgesel ve iki

taraflı düzenlemelerle güçlendirmek için gerekli olan bütün adımları atacaklardır. Taraf Devletler kendi makamları, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütler arasındaki uluslararası işbirliği ve eşgüdümü de geliştireceklerdir.

*** Dünya Çocukların Ticari Amaçlarla Cinsel İstismarına Karşı Üçüncü Kongresi Rio De Janeiro, Brezilya 25 – 28 Kasım 2008**

Bu kongrede 1996 Stockholm Bildirisi ve Eylem Gündemi ile 2001 Yokohama Küresel Taahhüdü dikkate alınarak; çocukların cinsel istismarı insanlık onuru, fiziksel ve zihinsel bütünlüğü haklarını ihlal etmektedir. Çocuk ve gençlerin cinsel istismarı, yeni ve gelişen teknolojilerin gelişimi ile artmakta ve seyahat ve turizmde bu tip suçların artışı endişe vermektedir. Yoksulluk, sosyal ve cinsiyet eşitsizliği, dışlanma, uyuşturucu ve alkol kullanımı, çocuklarla sekse yönelik devam eden talep, çevresel bozulma, HIV/AIDS, yurdundan edilme, işgal, silahlı çatışma ve çocukların korunmasından sorumlu temel aile birimi üzerinde baskı yaratan diğer acil durumların sonucu çocukların cinsel istismar mağduru olma ihtimalini artıran koşullar ortaya çıkmaktadır.

'Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol' (25 Kasım 2008 tarihi itibariyle 129 devlet tarafından onaylandı) gibi kilit uluslararası belgelerin yürürlüğe girmesi ve 182 sayılı 'Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem ILO Sözleşmesi' (1999) ve 'Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol' (Palermo Protokolü) ve İnsan Ticaretine Karşı, Çocukların Cinsel İstismar ve Cinsel Kötü Muameleye Karşı Korunması ve Siber Suçlara Karşı Eylemlere İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmeleri dahil yeni bölgesel belgelerin kabulünü hatırlatmaktadır.

Bu yüzden çocukların cinsel istismarı maksadı dahil olmak üzere çocuk ticaretinin önlenmesi gerekmektedir. Çocuk pornografisi ile ilgili öneriler de ise;

- Sanal görüntüler ve çocukların cinsel bakımdan istismar içerecek şekilde sunulması dahil, çocuk pornografisinin üretimi, dağıtımı, alınması ve elde bulundurulmasını, aynı zamanda bu gibi materyalin herhangi bir fiziksel temas olmaksızın tüketilmesi, ulaşılması ve izlenmesini suç haline getirme, yasal sorumluluğu bu gibi materyalin üretimi ve/veya dağıtımını yapma veya bu fiillere katılma açısından şirket ve ortaklıklar gibi tüzel kişilikleri de kapsayacak şekilde genişletme;
- Çocuk pornografisini, çocukların internette çevrimiçi ve çevrimdışı istismara konu edilmesi için internet ve yeni teknolojilerin kullanımını ve çocuk pornografisi ve diğer materyalin üretimi ve dağıtımını önleme ve durdurmaya yönelik özgün ve hedefli faaliyetler gerçekleştirme. Mağdur belirleme ve mağdurların uzman personel tarafından desteklenmesi ve bakımı yüksek öncelikli hale getirilmelidir;
- Çocuklara, ebeveyne, öğretmenlere, gençlik örgütlerine, çocuklarla birlikte ve çocuklar için çalışan diğerlerine, internet, cep telefonları ve diğer teknolojilerin cinsel açıdan istismarcı kullanımı riskine yönelik anlayışı artırma amacıyla odaklanan eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirme,
- İnternet servis sağlayıcıları, mobil telefon şirketleri, arama motorları ve diğer ilgili aktörlerin çocuk pornografisi web sayfalarını ve çocuk cinsel istismarı görüntüleri bildirmesi ve kapatmasını zorunlu kılacak gerekli yasal düzenlemeleri yapma ve sonuçları izlemeyi sağlayacak göstergeler geliştirme ve çabaları artırma;
- Çocuk ve ergenlerin cinsel istismarını soruşturmak ve mağdurların izini hızla bulmak için güçlü teknolojiler araştırılması ve geliştirilmesini artırmak için kamu/özel sektör ortaklığını teşvik etme;
- Çocuklar dahil olmak üzere, halka çocuk ve ergenlerin cinsel istismarını çevrimiçi olarak bildirme imkanı veren telefon ve çevrimiçi internet sayfalarını teşvik etme ve destekleme ve mümkün olan hallerde bu tür telefon numaraları ve URL'leri (Uniform Resource Locator, Birörnek

Kaynak Konumlayıcı, Tekdüzen Kaynak Bulucu) uyumlulaştırmaya çaba gösterme[295] yer almaktadır.

5) AVRUPA SİBER SUÇ SÖZLEŞMESİ

Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi'nin 9. Maddesinde, "Çocuk Pornografisi ile Bağlantılı Suçlar" başlığı altında;

Cinsel anlamda müstehcen bir eylemi;

- Reşit olmayan bir kişinin katılımını,
- Reşit görünmeyen bir kişinin katılımını,
- Reşit olmayan bir kişinin katılımını gösteren gerçeğe benzer görüntüleri, çocuk pornografisi olarak ifade etmektedir.

Her bir taraf devlet, bir hak olmaksızın kasıtlı olarak;

• Bilgisayar sistemi vasıtasıyla dağıtmak amacıyla çocuk pornografisi üretmek,

• Bilgisayar sistemi vasıtasıyla çocuk pornografisini temin edilebilir hale getirmek veya göstermek,

• Bilgisayar sistemi vasıtasıyla çocuk pornografisini aktarmak veya dağıtımını yapmak,

• Kendisi veya başkası için bilgisayar sistemi vasıtasıyla çocuk pornografisi temin etmek,

• Bir bilgisayar sisteminde veya bilgisayar veri depolama ortamında çocuk pornografisine sahip olmak,

• Fiillerinden sorumlu tutulması için gerekli kanuni düzenlemeyi yapmalı ve ihtiyaç duyulan önlemleri almalıdır." gibi hususlar çocuk pornografisi suçu olarak vurgulanmıştır.

3.5.1.2. Çeşitli Ülkelerde Çocuk Pornografisini Cezalandırmaya Yönelik Olarak Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler ve Çalışmalar

1)Amerika Birleşik Devletlerinde:

---

[295] S.31 http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pdf/Dunya.Cocuklarin.Ticari.Amaclarla.Cinsel.Istismarina.Karsi.3.Kongresi_Brezilya-Katilim-Raporu.pdf, erişim tarihi: 06.08.2010.

Amerikan Kongresi 1996 yılında çocuk pornografisindeki artış nedeniyle sömürüyü engellemek için Çocuk Pornografisinin Önlenmesi Yasası (Child Pornografy Prevention Act – CPPA) çıkarmıştır.[296] Bu yasa ile Federal Temel Yasa'nın 18. Bölümünün 2252. maddesine göre çocukların görüntülendiği pornografik yayın ve materyallerin elde bulundurulması veya internette yayınlanması yasaklanmıştır. Bilgisayarlar yoluyla oluşturulan çocuk görüntülerini de suç sayacak şekilde genişletilmiştir. 2252 nci maddenin (a) ve (4)(B) fıkralarında, bilgisayarlar veya e-mail yoluyla çocuk görüntülerinin bulunduğu cinsel materyallerin ticaret aracı olarak kullanılması yasaklanmaktadır. Kimi zaman yasal düzenlemenin boşluğundan yararlanarak çeşitli grafikler aracılığıyla çocuk görüntüsü oluşturulması gerçek çocuğa ait olmayan görüntüler kullanılmasının da engellenmesi sağlanmaktadır.

Daha sonra bu çıkarılan kanunun, Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülmüş ve Amerikan Yüksek Mahkemesi de, bu düzenlemenin Anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir. Serbest toplumsal fikir dolaşımının sansürle engellenemeyecek kadar büyük yararları vardır denmektedir. Amerikan Federal Yüksek Mahkemesinin verdiği bu kararda, bizzat çocukların kullanılmadığı ancak sanal bir şekilde çocukların yer aldığı pornografik yayınlar sanat özgürlüğü kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak ABD, Siber Suç Sözleşmesini imzalamış ve kabul etmiştir. Bu yüzden gerçek bir çocuğun cinsel görüntüler eşliğinde kullanılması yasaktır. Ancak, sanal görüntü ya da gerçek görüntü ayrımı yapmak zorlaşmakta ve ceza yaptırımından kaçılabilmektedir.[297]

Amerika Birleşik Devletlerinde, bilişim suçlarıyla ve internet üzerinden gerçekleşen çocuk pornografisi ile mücadele konusunda şu kurumlar faaliyet göstermektedir:

1– FBI National Infrastructure Protection Center

2– FBI Computer Crime Squad

3– Information Technology Association of America

4– Trap and Trace Center Authority

5– Carnegie Mellon's Emergency Response Team

[296] 30.9.1996 tarihli

[297] http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/HCeken.html#fnB14 erişim tarihi: 23.10.2010.

6– Commision of Critical Infrastructure Protection

7– CIA Information Warfare Center.

2) Avrupa Ülkelerinde:

a. İngiltere :

Çocuk pornografisi ile ilgili fotoğraf ve materyallere sahip olmak, 1964 tarihli "Müstehcen Yayınlar Kanunu" ve 1984 sayılı "Telekomünikasyon Kanunu"nda yapılan değişikliklerle suç haline getirilmiştir.[298] Avrupa Birliği'ne bağlı diğer ülkelerde olduğu gibi İngiltere'de de Cybercops olarak adlandırılan polisler, çocuk pornosuyla mücadele etmektedirler. Bunun dışında 1978 tarihli "Çocukların Korunması Kanunu"ndaki fotoğraf tanımı 1994 tarihli "Ceza Adaleti ve Kamu Düzeni Kanunu" ile internetteki çocuklara dair fotoğraflar ve montajlı halleri de suçun içine dahil edilmiştir.[299]

b. Fransa :

Fransa'da pornografi genel itibariyle suç teşkil etmese dahi 1994 tarihli yeni Fransız Ceza Kanununa göre, (m.227-24) pornografik ve şiddet içerikli yayınların, interneti de kapsayacak şekilde hangi araçla olursa olsun küçükler tarafından erişilebilir kılınması suçtur. Küçüğün pornografik nitelikteki resimlerinin kaydedilmesi ve internet de dahil, hangi araçla olursa olsun yayınlanması ve iletilmesi suç sayılmıştır (m.227-23).

Bilişim suçlarıyla mücadeleyi Fransa aşağıdaki kurumlarla yürütmektedir:

1 – Haberleşme Güvenliği Sistemleri Merkez Birimi (DCSSI)

2–Haberleşme Teknolojisi Kullanılarak Yapılan Dolandırıcılıkların Soruşturulması Birimi (SEFTI)

3 – Bilgisayar Ortamında İşlenen Suçların Bastırılması Birimi (BCRCI)

4 – Jandarma Genel Komutanlığı Suç Araştırmaları Enstitüsü (IRCGN)

5 – Fransız İstihbarat Örgütü (DST)

---

[298] Murat Volkan Dülger, *Bilişim Suçları*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004, s.97.

[299] Esra Uzunkaya, Fatih Selami Mahmutoğlu, Şeyda Dursun, *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku,* İstanbul Barosu Yayınevi, İstanbul, s.48, 2010.

6 – İletişim ve Enformasyon ve Teknolojilerinin Kullanımı Suretiyle İşlenen Suçlarla Mücadele Bürosu.

İnternet üzerinden çocuk pornografisi yayını ve ticaretine karşı ilgili Uluslararası işbirliğiyle çalışmalarını yürütmektedir.

c. Almanya:

Alman Teleservisler Kanununa göre (m.5/3), internet erişim sağlayıcıları, müdahale etme bakımından teknik olanaksızlıklar sebebiyle erişim sağlayıcıların cezai sorumlulukları yoktur. Fakat, 14.12.2001 tarihinde yapılan bir değişiklikle, erişim sağlayanların kural olarak kısa süreyle yapılan depolama işleminden sorumlu tutulamayacağı açıklanmış; bilgilere müdahale etmesi, teknik şartlara uymaması ve kısa süreli olarak depoladığı bilgilerin ilk kaynak noktasında ağa girişinin kapatıldığını veya silindiğini öğrenmesi veya bilgilere ilişkin hukuka aykırılığın bir mahkeme veya idari bir makam tarafından bildirilmesine rağmen yayından kaldırmayarak muhafazaya devam etmesi durumlarında ise servis sağlayıcılar gibi sorumlu tutulacağı öngörülmüştür. Alman Yüksek Mahkemesinin 27.06.2001 tarihli sanığın bir çocuğun cinsel istismarı dolayısıyla 4 yıl hapis cezasına mahkum olduğu kararı tartışılmıştır. Sonuç olarak çocuklar, cinsel istismara maruz kalırsa gerçek görüntünün suç kabul edileceği, durumun gerçekleştiği izlenimi verilmesinin suç sayılmayacağına ulaşılmaktadır.[300]

d. İtalya :

İtalya'da, Kişiye Karşı İşlenen Suçlar kısmında "Bireysel Kişiliğe Karşı Suçlar" başlıklı bölüme, çocuğun kişi hürriyetini korumak, onun fiziki ve psikolojik gelişmesine karşı kişiliğine zarar veren fiilleri cezalandırmak üzere, çocuk pornografisi ve çocuk ticareti, çocuğun fuhşa sevki gibi konularda 3.8.1998 tarih ve 269 sayılı kanunla İtalyan Ceza Kanunu'na birtakım hükümler eklenmiştir.

İtalya'da bilgisayar suçları ile mücadele için 30 Mart 1998 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü Posta ve İletişim Güvenliği Daire Başkanlığı kurulmuştur. Mühendisler, bilişim teknisyenleri ve örgütlü suç, terörizm ve çocuk pornografisi gibi konularda uzmanlaşmış dedektifler görev yapmaktadır.

[300] Seung Hee-Hang & Pınar Bacaksız, "Çocuk Pornografisi", (Ed.) Kayıhan İçel, *Özel Yaşam, Medya ve Ceza Hukuku*, s.343-346, s.344.

e. Polonya:

Polonya'da da, çocuk pornografisi yasaktır ve 1997 tarihli Polonya Ceza Kanunu'na göre (m.200/2), çocukların cinsel yönden sömürülmesine engel olmak amacıyla, küçük çocukların katılımıyla gerçekleştirilen resim, film, video bantları gibi pornografiler cezalandırılmaktadır. Pornografik eserlerin kamuya sunuluşu da yasaklanmaktadır(m.202) Ağır pornografi olarak da ifade edilen, 15 yaşın altındaki çocuğun katılımıyla, şiddet ya da hayvanların kullanılmasıyla yapılan cinsel sahneleri içeren pornografinin yapımı ve yayılması da genel olarak suçtur.(m.202/3)

f. Hollanda :

Çocuk görüntülerinin manipüle ederek, cinsel sahnelere dönüştürülmesiyle oluşturulan porno görüntülerinin dağıtım ve ticaretinin de ceza kapsamına alınması ve çocuk pornosu üretimi ve dağıtımı ile uğraşanlara verilecek cezaların üst sınırının 4 yıldan 6 yıla çıkarılması planlanmaktadır. Görüntü mağduru çocukların yaş sınırı da 16'dan 18'e çıkarılmaktadır.

1993 tarihli 'Computer Crime Act' yasası bulunmaktadır. Emniyet'e ait bilgisayar suçları birimleri Adalet Bakanlığına bağlı kriminal laboratuarları, "Information Technology and Crime Department of the National Criminal Intelligence Division ve Detective's Training Collage" ile birlikte çalışmaktadırlar. Avrupa Birliği'ndeki diğer ülkeler gibi Cybercops olarak anılan polisler, çocuk pornosuyla uluslararası işbirliğiyle mücadele etmektedirler.

g. İspanya :

İspanya'da Enformasyon Teknolojilerindeki Suçları Araştırma Birimi olarak emniyet görevlileri, çocuk pornografisi alanında işlenen suçları ve ortaya çıkan şikayetleri takip etmektedirler. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde Enformasyon Teknolojilerindeki Suçları Araştırma Birimi çocuk pornografisi alanında işlenen suçları ortaya çıkaran birimdir.[301]

[301] Esra Yaycı, *Bilişim Suçları*, Gazi Üniversitesi Sos.Bil.Ens. Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2007, Ankara, s.57.

h. Danimarka:

Danimarka Ceza Kanunu'nun 235.maddesinde;

1. Çocuklara ilişkin pornografik film, fotoğraf ve benzeri şeylerin satışını, dağıtımını, materyalin bu amaçla üretimini veya çoğaltılmasını,
2. Çocuklarla cinsel ilişkiyi gösteren fotoğraf, film ve benzeri materyali bulundurmayı yada çocuklarla hayvanlar arasındaki cinsel ilişkiyi gösterir benzer materyalin bulundurulmasını suç olarak düzenlemektedir.

i. İsveç:

İsveç Ceza Kanunu'nun 16.babın 10a ile 12. paragrafları çocuk pornografisi eylemlerini suç olarak düzenlemektedir.[302]

3) Diğer Ülkeler:

a. Japonya :

Çocuk pornografisi, siber suçlar alanına alınmış ve çocuk pornografisi materyallerinin üretimi, alım ve satımı suç sayılmıştır. Bu kanun ile, çocuklara yönelik her türlü pornografik materyalin satış, dağıtım, üretim, bulundurma ve ticaretini yapanlara üç yıl hapis ve 24.400 dolar para cezası uygulanmaktadır.

Siber suçlarla ilgili olarak 1999 yılında özel bir birim kuran Japonya, öncelikli hedef olarak çocuk pornografisi içeren siteleri seçmiş; 1999 yılından itibaren Tokyo Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı siber suçlarla ilgili birim, çocuk pornografisi ile mücadele alanında da hizmet vermektedir.

b. Malezya :

Malezya'da bilişim suçlarıyla Dijital Signature Act, Multimedia Convergence Act, Computer Crime Act, Telemedicine Development Act. Kanunları aracılığıyla ilgilenilmektedir. Çocuk pornografisi ile ilgili suçların mücadele merkezi, Haberleşme, Multimedya ve Enerji Bakanlığı'dır.

c. Rusya :

[302] Yener Ünver, *Çocuklar ve Suç- Ceza*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005, s.73-74.

G-8 ülkelerinin 1997 yılında Washington'da yaptıkları Adalet ve İçişleri Bakanları toplantısında kabul edilen bildiriyle "Ulusal Temas Noktaları" ve İçişleri Bakanlığı bünyesinde güvenlik ve yargı organları ile ve uluslararası muadillerle ve ülke içindeki servis sağlayıcılarla işbirliği yapmaktadır.

Rusya Federasyonu Ceza Kanunu'nun 242.maddesi çocuk, yetişkin her türlü pornografik ürünün üretiminin ve dağıtımının yapılması eylemleri, bunların bilişim alanındaki uzantıları suç sayılmıştır.

d. İsrail:

İsrail Emniyet Müdürlüğü, bilişim suçlarıyla 1996 yılından itibaren Bilgisayar Suçları Bölümü ile mücadele etmektedir.[303]

e. İrlanda:

İrlanda'da Child Trafficking And Pornography Act yasası bulunmaktadır (1998). 5.maddede;

- Çocuk pornografisini bilinçli olarak üreten, dağıtan, çıktı alan ya da baskısını yapan,
- Çocuk pornografisini bilinçli olarak ithal eden, ihraç eden, satışını yapan ya da gösteren,
- Çocuk pornografisini bilinçli olarak ithal eden, ihraç eden, satışını yapan ya da göstereni reklam yapan ya da yayını yapan,
- Çocuk pornografisiyle ilgili bilinçli olarak yukarıda bahsi geçen olayları destekleyen ya da sebep olan ya da kolaylaştıran,
- Çocuk pornografisine bilinçli olarak dağıtım, yayın, ihraç, satış ya da gösterme amaçlı sahip olanlar;

  1500 £ ya da 12 ay ceza veya her ikisi birden ile ya da belirlenen 14 yılı aşmayan bir ceza ile cezalandırılır.[304]

[303] Cengiz Analay, Recep Gülşen, "Bilişim Suçları İçinde Çocuk Pornografisi ve Mücadele Yöntemleri" Türkhukuk Sitesinde Yayınlanan Makalesi www.turkhukuksitesi.com), 2004, s. 10. erişim tarihi: 09.08.2010.

[304] http://www.irishstatutebook.ie/1998/en/act/pub/0022/sec0005.html#sec5, erişim tarihi: 10.11.2010.

6.maddede;

Her kim bilinçli olarak çocuk pornografisi elinde bulundurursa;

- 1500£ ya da 12 ay ceza veya her ikisi birden ile ya da 5000£ aşmayan ceza ve/veya 5 yılı aşmayan ceza ile cezalandırılır. Ancak;
    - 1923- 1992 arası Censorship of Films Act, 1929- 1967 arası Censorship of Publication Acts, 1989-1992 arası Video Recordings Acts uygulamalarının araştırmasında,
    - Buradaki suçların araştırma, önleme ve kovuşturma amacıyla bulunduruyorsa bu madde geçerli değildir.[305]

3.5.1.3. Ulusal Hukukta Çocuk Pornografisine Dair Düzenlemeler

ESKİ TCK[306]

TCK'nun 426.maddesine de aykırılık teşkil etmektedir.

Madde 426 - (değişik: 6/3/1986 - 3266/10 md.) halkın ar ve haya duygularını inciten veya cinsi arzuları tahrik ve istismar eder nitelikte genel ahlaka aykırı;

1 - Her nevi kitap, gazete, risale, mecmua, varaka, makale, ilan, resim, tasvir, plak, afiş, pankart, televizyon ve teyp bantları, fotoğraf, sinema veya projeksiyon filmlerini veya diğer anlatım araç ve gereçleri ile eşyayı teşhir eden veya ettirenler, bilerek dağıtanlar, satanlar veya dağıttıran veya sattıranlar, veyahut ticaret veya dağıtım veya teşhir kastıyla tersim, tasvir, hak, imal veya tab veya teksir veya imla eden veya ettirenler yahut ithal veya ihraç veya Türkiye dahilinde bir mahalden diğer mahalle nakleden veya ettirenler ve bunlar üzerinde her ne suretle olursa olsun muamelede bulunanlar veya bunların ticaretini kolaylaştırmak maksadıyla bu fiilleri icra edenler veya bu kabil anlatım araç ve gereçlerini vasıtalı veya vasıtasız şekilde tedarik edenler veya tedarik ettirenler, tedarik edilebileceğini bildirenler veya tedarik edeceğini ilan edenler veya ilan ettirenler,

2 - Eser ve mevzuları tiyatro veya sinema veya radyo yahut televizyonlarda veyahut umumi mahallerde temsil eden veya ettirenler,

---

[305] http://www.irishstatutebook.ie/1998/en/act/pub/0022/sec0006.html#sec6, erişim tarihi: 10.11.2010.

[306] Kanun Numarası: 765, Kabul Tarihi: 1/3/1926, yayımlandığı R.Gazete: tarih : 13/3/1926 sayı : 320, Yayımlandığı Düstur : Tertip: 3 Cilt : 7 Sayfa : 519.

3 - Hitabeleri umuma açık yerlerde veya umumi mahallerde irad edenler, iki milyon liradan on milyon liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.
(değişik: 11/5/1988 - 3445/2. md.) Bu fiillerin 5680 sayılı basın kanununun 3 üncü maddesinde belirtilen mevkuteler vasıtasıyla işlenmesi halinde sahiplerine, mevkute bir aydan az süreli ise bir önceki ay ortalama fiili satış miktarının, aylık veya bir aydan fazla süreli ise bir önceki fiili satış miktarının toplam satış bedeli tutarının yüzde doksanı kadar ağır para cezası verilir. Ancak bu ceza otuzmilyon liradan az olamaz. Bu mevkutelerin sorumlu müdürlerine, sahiplerine verilecek cezanın yarısı uygulanır.
Madde 427 - (değişik: 6/3/1986-3266/11 md.) Neşir veya tevzi edilmek üzere, halkın ar veya haya duygularını inciten veya cinsi arzuları tahrik ve istismar eder nitelikte genel ahlaka aykırı kitap, makale, varaka ve ilan yazanlar ile bu kabil makale, yazı ve resimleri ihtiva eden gazete ve mecmua gibi mevkutelerin sahipleri ve mevkute tanımına girmeyen basılmış eserler yayınlatanları hakkında.426 ncı maddedeki cezalara hükmolunur. Bu mevkutelerin sorumlu müdürleri hakkında ise bu cezanın yarısı uygulanır.

426'ncı madde ile bu maddede yazılı evrak ve eşya müsadere ve imha olunur.

Yeni TCK[307]

TÜRK CEZA KANUNU

(Kanun No. 5237 Tarihi: 26.9.2004 R.G. 12 Ekim 2004 – 25611)

Zincirleme suç

Madde 43. - (1) Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır.
(2) Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır.
(3) Kasten öldürme, kasten yaralama, işkence, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı ve yağma suçlarında bu madde hükümleri uygulanmaz.

[307] Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26/9/2004, Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 12/10/2004 Sayı :25611, Yayımlandığı Düstur: Tertip : 5 Cilt : 43 Sayfa:

YEDİNCİ BÖLÜM

Genel Ahlaka Karşı Suçlar

Madde 226- (1) a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten,

b) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten,

c) Bu ürünleri, içeriğine vakıf olunabilecek şekilde satışa veya kiraya arz eden,

d) Bu ürünleri, bunların satışına mahsus alışveriş yerleri dışında, satışa arz eden, satan veya kiraya veren,

e) Bu ürünleri, sair mal veya hizmet satışları yanında veya dolayısıyla bedelsiz olarak veren veya dağıtan,

f) Bu ürünlerin reklamını yapan,

Kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılır.

(2) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(3) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(4) Şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan veya bulunduran kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(5) Üç ve dördüncü fıkralardaki ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini,

dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(6) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(7) Bu madde hükümleri, bilimsel eserlerle; üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmaz.[308]

MADDE 227. - (1) Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır.

(2) Bir kimseyi fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve üçbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Fuhşa sürüklenen kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçimin sağlanması, fuhşa teşvik sayılır.

(3) Fuhuş amacıyla ülkeye insan sokan veya insanların ülke dışına çıkmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre cezaya hükmolunur.

(4) Cebir veya tehdit kullanarak, hile ile ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılır.

(5) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(6) Bu suçların, suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(7) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(8) Fuhşa sürüklenen kişi, tedavi veya terapiye tabi tutulur.

[308]http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.5237&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=türk ceza kanunu.

Çocuk pornografisinin hukuki olarak suç kabul edilmesindeki en önemli unsur, çocuğun zihinsel ve fiziksel olarak yeterince gelişmemiş ve cinsel bir aktiviteye katılımında kendi iradesi karar verme olgunluğuna erişmemiş olmasıdır.[309]

Yeni TCK'na göre müstehcen ve pornografik yayınların internet üzerinden yayınlanması durumunda, yukarıda da değinildiği üzere; tipe uygunluk, hukuka aykırılık ve kusurluluk unsurlarının bir arada olması nedeniyle faillerin tespit edilmesi halinde cezalandırılabilmektedir. Ayrıca, 5237 sayılı TCK'nun "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" ve "Genel Ahlâka Karşı İşlenen Suçlar"' başlıkları müstehcen yayınlar ve çocuk pornografisini önleyici yaptırımlar getirmiştir.

5237 sayılı Kanun'un; çocukların cinsel istismarını düzenleyen 103. maddesinde, reşit olmayanla cinsel ilişkiyi düzenleyen 104. maddesinde, cinsel tacizi düzenleyen 105. maddesinde, hayasızca hareketleri düzenleyen 225.maddesinde, müstehcenliği düzenleyen 226. maddesinde, fuhuşu düzenleyen 227. maddesinde İnternet açık bir dille ifade edilmemiş olsa da, bu hükümlere göre, bahsi edilen suçları, İnternet üzerinden işlenmesi halinde de bu hükümler çerçevesinde cezalandırılmaktadır.

Çocukların cinsel istismarı
Madde 103. - (1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden;
a) Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,
b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar,
Anlaşılır.

[309] Derya Öztürk, "Bilgisayar Oyunlarının Çocukların Bilişsel Ve Duyuşsal Gelişimleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi", T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2007, S.124.

(2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.
(3) Cinsel istismarın üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle gerçekleştirilmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.
(4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehdit kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.
(5) Cinsel istismar için başvurulan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması halinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.
(6) Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması halinde, onbeş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.
(7) Suçun mağdurun bitkisel hayata girmesine veya ölümüne neden olması durumunda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Reşit olmayanla cinsel ilişki
Madde 104. - (1) Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikayet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
(2) Fail mağdurdan beş yaştan daha büyük ise, şikayet koşulu aranmaksızın, cezası iki kat artırılır.
Cinsel taciz
Madde 105. - (1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikayeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adlî para cezasına hükmolunur.
(2) Bu fiiller, hiyerarşi veya hizmet ilişkisinden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında

artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur işi terk etmek mecburiyetinde kalmış ise, verilecek ceza bir yıldan az olamaz.

Çocuk pornografisi ile ilgili bir ihbar geldiğinde Bilişim Suçlarıyla Mücadele Şube Müdürlüğü ekipleri site sahibinin kaydının bulunmasıyla site sahibini bulmaktadır.[310]

3.5.1.4. Avrupa Birliği'nde Çocuk Pornografisine İlişkin Kararlar

- Avrupa Parlamentosu'nun 19 Eylül 1996 tarihli şiddet mağduru çocuklar üzerine İlke Kararı,
- Ağustos 1996'da Stockholm'de çocukların ticari cinsel sömürüsüne karşı düzenlenen Dünya Kongresi'nde delegeler tarafından kabul edilen ve Nisan 1998'de Strazburg'da düzenlenen Dünya kongresinin devamı Avrupa konferansta sonuçlar ve tavsiye kararları,
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, özellikle de Madde 10(2) "Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir."
- Kasım 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 34. maddesini,

Taraf Devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere

[310] Ferdi Kavak, Çocuk Haklarının Korunmasında Polisin Görev ve Yetkilerinin Uygulama Açısından Değerlendirilmesi, T.C.Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Polislik Çalışmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ağustos 2005, s.82.

kandırılması veya zorlanmasını;
b) Çocukların,fuhuş, yada diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;
c) Çocukların, pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini;
önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar"[311]

- Konsey İlke Kararı ve Üye Ülke Hükümet Temsilcileri, internetteki yasadışı ve zararlı içerik üzerine 17 Şubat 1997 Konsey toplantısı,
- 24 Şubat 1997'de çocukların cinsel sömürü trafiğiyle savaşma ortak hareketi (97/154/JHA Council),
- Europol Convention'a göre 3 Aralık 1998 tarihli Konsey Kararı'nın "insan trafiği" konusundaki tanımı,
- 24 Eylül 1998 tarihli "Avrupa görsel-işitsel ve bilgi servislerinin endüstrisinin insan onuru ve küçüklerin korunması artırılarak geliştirilmesi" konulu Konsey Tavsiye Kararı,[312]
- 28 Nisan 1997'de alınan organize suçlarla mücadele hareket planı, 11 ve 12 Aralık 1998'de Avrupa Birliği Konseyi'nin Viyana'da aldığı "çocukların Avrupa ve uluslararası düzeyde internetteki çocuk pornosuna karşı korunması" konulu Tavsiye Kararı aşağıdaki gibi sonuçlara ulaştırmaktadır.

[311] http://www.cyber-rights.org/reports/c36206.pdf, erişim tarihi: 15.08.2010.

[312] (Council Recommendation 98/560/EC of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity [Official Journal L 270 of 7.10.1998]. değişen dünyada çözümlerin de değişmesi ve gelişmesi için, ülkelerin ulusal düzeyde kullanıcı, sektör ve sivil toplumu çözüme dahil etmesi gerekmektedir. Sektörün yeni koruma yöntemleri keşfetmesi ve uluslararası işbirliği teşvik edilmelidir. Eğitimciler, öğretmenler ve ebeveynlerin çocukların çevrimiçi korunması hakkında farkındalıklarının artması gerekmektedir. Sektörün çevrimiçi servislerde uygulanabilecek kullanım kuralları (codes of conduct) oluşturması gerekmektedir. Bu tavsiye kararının arkaasında 1996 Green Paper on the protection of minors and human dignity in audiovisual and information services ve Television without Frontiers Directive adopted in 1989 and amended in 1997 vardır. Recommendation 2006/952/EC of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 on the protection of minors and human dignity and on the right of reply in relation to the competitiveness of the European audiovisual and on-line information services industry [[Official Journal L 378 of 27.12.2006] değişik sektörler arasındaki işbirliğini yine destekler ve 1998 Tavsiye Kararını tamamlar.

Çocukların cinsel istismarı temel insan haklarına ve insan onuruna aykırı olup uluslararası örgütlenmiş suç örgütlerinin işi olabilir. Çocukların bu tür bir suçtan korunması ve internetten böyle bir suçun yayılmasına mani olunması gereklidir. Bunun için, bu türden bir materyalle karşılaşıldığında kanun uygulayıcıların haberdar edilmesi gereklidir. Devlet otoritesi, internet kullanıcılarını böyle bir materyalle karşı karşıya kaldıklarında gerekli makamları haberdar etmesi konusunda teşvik etmelidir. Kanun uygulayıcı mekanizmalar, internette çocuk pornografisini önleyici ve onla savaşıcı önlemler almalıdırlar. Çocuk pornografisine dair bir materyalin bulunması yada şüphesi halinde kanun uygulayıcılarının gerekli uzmanlık ve kaynakla donanması gerekmektedir. Çocuk pornografisi materyaline ulaşıldığı takdirde kanun uygulayıcılarının hızla hareket ettiklerinden emin olunmalıdır. İnternette çocuk pornografisinin önlenmesi amacıyla araştırma ve suçluların bulunması için işbirliği hızlandırılmalıdır. Etkili bir mekanizma olabilmesi için 24 saat aktif ve bilgi sahibi personel ve uzmanlaşmış birimlerle çalışılması sağlanmalıdır. Europol, kendi uygulama alanına girdiğinde çocuk pornografisi şüphelilerinden haberdar edilmelidir. Suça dair taktiklerin geliştirilmesi, bilgilerin değişimi için düzenli buluşmalar düzenlenmelidir. Üye devletler, özel sektör ve diğer gönüllü işbirliğini değerlendirmeli ve internette çocuk pornografisini yok edici deneyimleri paylaşmalıdır. Bunun için;

Kendileri üzerinden dağıtılan ya da haberdar oldukları, bilgilendirildikleri çocuk pornografisi materyalini önleyici mekanizmaları tavsiye etmeliler,

Haberdar olunan ya da farkında olunan, kendileri üstünden dağıtılan materyalin dolaşımının dışında kalmalılardır;

Kurallar uyarınca cezai araştırma için gerekli veriyi diğer üye devletlere sağlamalılardır;

Oluşma, dağıtım ve sahip olmayla savaşmak için kendi kontrol sistemlerini oluşturmalılardır.

Teknolojik gelişmeler gerektirdiğince kanunu çocuk pornografisiyle savaşmak için adapte etmelilerdir.

Çocuk pornografisinin dağıtımını önlemek için gerekli filtrelerin oluşturulması için sektörü teşvik etmelilerdir. Konuya ilişkin Avrupa Birliği'ne ait çeşitli materyaller bulunmaktadır.[313]

Çocuk istismarına dair yapılan araştırmalarda yasal internet siteleri kullanılarak; çocuğun cinsel istismarının ve çocuk pornografisinin yürütüldüğü ortaya çıkmıştır.[314] Gelişmiş Avrupa ülkelerindeki pedofili hastalarının az gelişmiş Uzak Doğu ülkelerini kaynak olarak değerlendirdikleri iddia edilmektedir. Pedofili hastalarının, organize olarak internet sitelerinde çocuk pornosu paylaşımı yaptıkları ve bu ağla çocuk istismarının dökümanlarının yayıldığı düşünülmektedir.[315]

Amerika'da Trend Micro adlı şirket ABD Ulusal Kayıp ve Sömürülen Çocuklar Merkezi (NCMEC) ile işbirliği ile internette çocuk istismarını önlemek amacıyla gönüllü proje geliştirmiştir. Durum korkutucu seviyelere ulaşmış ve Aralık 2009 itibariyle, çocuk istismarı kurbanı çocukların yüzde 40'ı ergenlik öncesi yaştayken, yüzde 5'inin bebeklerden oluştuğu görülmüştür. Çocuk istismarı içeren URL'ler (Resmi İnternet Adresi) NCMEC CyberTipline sitesine bildirilmektedir. Buradaki görevliler siteyi kontrol etmekte ve sitedeki içerik sınıflandırılarak ESS'lere (Elektronik Servis Sağlayıcılar) gönderilmektedir.

Bununla beraber, çocukların daha güvenli internet kullanabilmesi için ailelerin de çocuklarla beraber eğitilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. URL projesine 67 şirket ve 6 uluslararası emniyet teşkilatı katılmaktadır. NCMEC'ye bağlı

---

[313] Council Decision of 29 May 2000 to combat child pornography on the Internet (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000D0375:EN:HTML). Council Recommendation 98/560/EC of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity [Official Journal L 270 of 7.10.1998. erişim tarihi: 10.08.2010.

[314] http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/03/110316_padophile.shtml, erişim tarihi: 19.03.2011.

[315] (http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/d%C3%BCnyan%C4%B1n-en-b%C3%BCy%C3%BCk-s%C3%BCbyanc%C4%B1-%C3%A7etesi-%C3%A7%C3%B6kertildi, erişim tarihi: 14.01.2011.

CyberTipline sitesi ABD Adalet Bakanlığı'nın Çocuk İçin Adalet ve Çocuk Suçlarının Önlenmesi Ofisi ile işbirliği içinde çalışmaktadır.[316]

Çeşitli gazetelerde konuya ilişkin yayınlarda yetişkinlerin, internetteki sohbet ortamında çocuk taklidi yaptığında, yetişkin kişilerin sohbete katılmaya ve cinsel içerikli konuşmalar yapmaya çekinmedikleri gözlenmiştir.[317]

Ankara Ticaret Odası'nın (ATO)'nun yaptığı "Online Çocuklar Araştırması"na göre, çocuklara internette "popüler çizgi kahramanları" kullanarak pedofili hastaları tarafından cinsel istismar tuzağı kurulmaktadır. Ayrıca oyun sitesi görünümünde de olabilen siteler, çocukları çocuk pornografisi ve kumar gibi tehlikelere sürükleme riski taşımaktadırlar.[318]

Sosyal ağ sitelerinde örneğin Facebook'ta profili bulunan çocukların üçte biri 13 yaşın altındadır. İnternet kullanıcısı kız çocuklarının %63'ü yabancılarla iletişime geçmektedir.

Son günlerin endişe verici ve infial uyandırıcı olayı 2010 yılı Ramazan Bayramı'nda Kayseri'de kaybolan çocukların pedofili kurbanı olması ve failin profilinde küçük çocuk resimlerinin bulunması çocukların internet kullanımında ne kadar özen göstermesi gerektiğini göstermektedir.

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na gelen şikayetlere göre çoklu kişilerle ve interaktif olarak katılınan çocuk oyun sitesi görünümündeki sitelerde cinsel istismar tehdidi bulunmaktadır. Çocuklara bahsi geçen sitelerde cinsel bilgiler verildiği, çocukların cinsel ilişki daveti aldıkları iddia edilmektedir. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü de bu sitelerde çocukları cinsel istismara

---

316 http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/trend-micro-%C3%A7ocuk-istismar%C4%B1na-sava%C5%9F-a%C3%A7t%C4%B1, erişim tarihi: 14.01.2011.

317 http://www.turkiyegazetesi.com/HaberDetay.aspx?haberid=486534 8 nisan 2011

318 http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/online-%C3%A7ocuklar-ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1

sürükleyecek ve kumar gibi alışkanlıklara sevk edebilecek içerikten ötürü önlem alınmasını önermiştir.[319]

3.6. DÜNYADA İNTERNET ÜZERİNE UYGULAMALAR

3.6.1. Polonya'da Safer Internet Programı

Polonya'daki "daha güvenli internet programı"nda amaç; genç internet kullanıcılarını iki farklı dünyayı –sanal ve gerçek- birleştirirken yeni medyada ortaya çıkabilecek tehditlere karşı yardımcı olmaktır. Bir başka amaç ise internetteki yasadışı ve zararlı içerikle savaşmaktır.

Bu raporda ortaya çıkarılabilen sonuç çeşitli organların (Milli Eğitim Bakanlığı, Bilim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, UNESCO, Rekabet ve Müşteri Koruma Ofisi, Çocuk Ombudsmanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü ve sivil toplum) işbirliğiyle oluşturulabilir. Bunun yanında bu tip projelerin Uluslararası işbirliği ve bilgi alışverişiyle sürdürülmesinin zorunluluğu ele alınmaktadır. Bu sayede aynı amaç üzerine çalışan çeşitli ülke temsilcilerinin birbirlerinin deneyimlerinden faydalanma ve bilgiyi zenginleştirme şansı olacaktır. Bunun bir sonucu olarak da "Safer Internet Day" (Güvenli İnternet Günü) kutlamaları gösterilebilir.

Burada not edilmesi gereken Polonya'da uygulanan bu programın Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin ortak planı olan "Safer Internet Action Plan"ın Polonya ayağı olduğu ve diğer üye ülkelere de yayılması gereken bir plan olduğudur.

Polonya'da uygulanan Safer Internet Programme'ın projesinin adı Safe IT'tir. Bu projenin temel amaçları:

- Polonya'daki yeni medyaya dair tehditleri anlamak ve tespit etmek;

[319] Cum, 01/14/2011 - 08:04 makaleler http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/internetteki-b%C3%BCy%C3%BCk-tehlike, erişim tarihi: 14.01.2011.

- Çocukları ve ebeveynleri güvenli internet üzerine eğitmek;
- Profesyonellerin internet güvenliğindeki yeterliliklerini geliştirmek;
- Web'deki güvenliği geliştirici aktiviteler başlatmak;
- Polonya'daki NIFC Hotline'ı teşvik etmektir.

İnternet güvenliğinin çeşitli ulusal ve uluslararası organizasyonlarda küçüklerin korunması meselesinin odağında olmasının nedeni çocukların internetten daha fazla etkilenebiliyor; risklerinden daha habersiz olabiliyor olmasıdır.

Bu proje kapsamında yapılan eğitimlerde sadece çocuklara değil yetişkinlere yönelik de eğitimler verilmiştir. Eğitim, yerel ortaklar, eğitimciler, adalet sistemi çalışanları İnternet servis ve içerik sağlayıcılar ve Sivil toplum kuruluşları ve polis temsilcilerini kapsamaktadır. Kampanyanın ilk ayağında yetişkinlerin dikkati çocukların internet üzerinden yabancılarla iletişimin tehditler; ikinci ayağında ise çocukların internet üzerinde sörf yaparken karşılaşabilecekleri yasadışı içerik hakkında olmuştur.

Avrupa Birliği Komisyonu Şubat içinde bir günü; Safer Internet Day (güvenli internet günü) olarak ilan etmektedir.

Polonya'da program dahilinde yapılan bir araştırmada çocukların internetteki riskli davranışları ve internette karşılaşılan insanlarla gerçek dünya arasındaki karşılaştırmaya yer verilmiştir: Genç internet kullanıcılarının %68'inin internette tanışılan kişilerce görüşmelere davet edildiği; %44'ünün kabul ettiği ve ebeveynlerin %30'unun internette çocuklarına karşı herhangi bir tehdit görmediği sonuçları ortaya çıkmıştır. Bir başka araştırmada ise çocukların internet üzerinden pornografik ve erotik imajlara ve şiddet içeriğine şans eseri rastladığı sonuçları ortaya çıkmaktadır.[320]

[320] http://www.childcentre.info/projects/internet/saferinternet/poland/dbaFile14112.pdf, erişim tarihi: 12.11.2010.

3.6.2. Çek Cumhuriyeti Safer Internet Programı

Çek Cumhuriyeti "Safer Internet" kuruluşu tarafından Haziran-Ekim 2006 tarihleri arasında iki hedef gruba (12-17 yaş arası internet kullanıcıları ve 18 yaşından büyük yetişkinler) uygulanmıştır. Bu çalışmada çocukların internette tanıştıkları (%49) insanlardan kendilerine dair çok az bilgiyi saklı tuttukları ve %84 e-posta adresi, %73 resim, %60 telefon numarasını karşı tarafla paylaştıkları gözlenmiştir. Çocuklardan internette hiç tanımadıkları bir kişiden iletişim daveti alanların %80'i bu olayı stresli bulmamakta ve korkamamaktadır. Çoğunluğu bu tür sohbetlerin sonucundaki randevulara tek başına gitmekte, az bir kısmı arkadaşlarıyla katılmaktadır. Ebeveynler bir alternatif olarak görülmemekte ki ancak %2'si bu seçeneği tercih ettiğini ifade etmektedir.

Ebeveynler genellikle bu randevulardan bilgilendirilmemekte; çocukların %77'si bunun onların kendi işi olduğunu düşünmektedir. Görüşmeye gidenlerden %46'sı daha genç biriyle; %42'si de daha yaşlı biriyle karşılaştığını ifade etmektedir. Çocukların %63'ü internette yeni arkadaşlıklar/kontaklar kurmanın tehlikesinin farkındayken; %25'i farkına varmamaktadır.

Ebeveynleri internetten biriyle görüşmeyle ilgili bilgilendirme konusunda ebeveynlerin algıları ile çocukların deneyimleri çelişmektedir. Çocukların 2/3'ü anne babalarını buluşmaları ve görüşmeleri hakkında bilgilendirmemekte; ancak ebeveynlerin çoğu ise bu buluşmalardan haberdar olduğuna inanmaktadır. Üstelik "internetten biriyle görüşmenin zararlı olduğuna" dair ebeveynler 4. etkili kaynak olarak algılanmaktadır.

3.6.3. Avustralya Sabit ve Hareketli İnternet İçeriği Ortak Denetimi

Avustralya'da 1984'te sinema filmleri ve ev odaklı formatlar için yetişkinlerin istediğini izleyebileceği ancak çocukların zararlı içerikten korunmasını sağlamak amaçlı ulusal bir sınıflandırma çalışması yapılmıştır. 1995'te Ulusal

Sınıflandırma Kodu (National Classification Code) olarak alt yapısı resmileştirilmiştir. Aslında Broadcasting Services Act 1992 (Yayıncılık Hizmetleri Kanunu) ile Avustralya eğlence medyasında ortak regülasyonun başladığı iddia edilebilir. Bu kapsamda yayıncılar içeriği yönetmekle ve belirli şemalarla hareket etmekle görevlendiriliyor. ACMA ise çeşitli çözülemeyen alanlara dahil olarak soruna çözümler getirmektedir. Bu gelişmelerle beraber Avustralya düzenleyiciyi yakınsatmış ve düzenleyici kuruluşları, endüstriyi ve halkı yeni ortaya çıkan konuları birlikte çözmeye davet etmiştir.

Avustralya Yasası'nın 3.kısmında çocuklara uygun olmayan materyale çocukları maruz kalmaktan koruma ilkesine yer verilmektedir. Ayrıca ACMA çevrimdışı olarak yasak olanın çevrimiçi olarak da yasak olması gerektiğine inandığından Office of Film and Literature of Classification (OFLC) tarafından belirlenen R, X ve RC ibarelerini internet içeriği için de kullanmaktadır. RC veya X olarak nitelendirilen içerik ise:

- Suç, şiddet veya uyuşturucu kullanımında detaylı yöntem içeren materyal;
- Çocuk pornosu;
- Aşırı derecede şiddet veya cinsel şiddet içeren materyal;
- Aktif cinsel aktivitenin gerçek tasvirleridir.

Bunun dışında yasaklanmayan fakat küçükler için uygun olmayan materyal ise;

- Sert şiddet veya cinsel şiddet içeren materyal;
- Kastedilen veya canlandırılan cinsel aktivite içeren materyal;
- Yetişkin perspektifi gerektiren konularla ve tasvirler içeren konularla üzerine materyaldir.

Kodlardaki genel güvenlik ölçüleri ISPs (Internet Service Providers) ve ICHs (Internet Content Hosts) tarafından 18 yaşın altındaki kişilerin ebeveyn veya yetişkin izni olmadan girişini engellemektedir. Bu sağlayıcıların çocuklar için uygun olmayan materyali etiketlemelerini sağlamakta; aynı zamanda kullanıcılara güvenlik bilgileri aktarmaktadır.

Birleşik Krallık'ın Internet Watch Foundation kuruluşunun yöntemine dayandırılarak ISPs ACMA tarafından çocuk pornosu ve pedofil malzeme içeren haber gruplarını kabul etmeme konusunda anlaştılar.

Internet hotlines çocuk pornosu gibi yasadışı malzemenin bulunmasında, uluslararası ağda çalıştıkları ve çocuk istismarına varan materyalin üretimini engellediği için hayati bir rol oynamaktadır. Böyle ciddi bir sorun içeren materyalin çözümünde, ACMA kanun uygulayıcılara ve/veya INHOPE üye hotlinea yönlendirmektedir. Bu hotline'nın çalışmaları sonucunda çocuk pornosu içeren hesaplar şikayetlerin yarısını oluşturmakta ve çoğunluğu Birleşik Devletler veya Doğu Avrupa hesapları oluşturmaktadır.

Çözüm için Avustralya otoritesi, ortak düzenleyici bir evreye geçilmesini önermektedir. Bu şema için hükümet, internet sektörü ve halk işbirliğiyle "halk eğitimi" ortaya çıkmaktadır. İşin endüstriyel sorumluluğunda şirketlerin kullanıcılarına yöntem ve araçlarla yol göstermeleri başlangıç oluşturabilir. 1999'da ABA (Australian Broadcasting Authority- Avustrulya Yayıncılık Otoritesi) ve Bilgi Ekonomisi Ulusal Ofisi "Australian Families Guide to Internet" (Avusturyalı Aileler İçin İnternet Rehberi) hazırlayarak aileleri internetin faydaları ve aynı zamanda potansiyel risklerle nasıl baş edecekleri hakkında bilgilendirmiştir. Örneğin çocukları hedef alan www.cybersmartkids.com.au sitesiyle çocukları eğlenceli aktiviteler ve zevkli siteler hakkında bilgilendirirken aynı zamanda interneti nasıl güvenli kullanacakları hakkında tavsiyeler verilmiştir.

Ayrıca ABA ve Childnet International tarafından Avustralya Childnet's Net Detectives programıyla çocuklara çevrimiçi sohbet ortamında çocuklara güvenlik ilkeleri ve yetenekleri aktarılmaktadır. 2004-2005 döneminde ABA ve NetAlert süren araştırmasında Avustralya'da internet ve mobil telefon kullanımı araştırılmıştır. Çocukların interneti daha erken yaşta kullanmaya başladığı ve çocukların daha yoğun internet kullandığı sonuçları ortaya çıkmıştır. Araştırmada ebeveynlerin internet riskleri ve onlarla nasıl baş edileceği hakkında daha fazla farkındalığa sahip olmaları önerilmiştir.

Avustralya, 2000 yılında aday üye olduğu INHOPE'a; 2004 yılında tam üyelik almıştır. INHOPE, Avrupa Komisyonu "Safer Internet Action Plan" aracılığıyla dolaylı desteklense de, United States National Centre for Missing and Explotied Children (Birleşik Devletler Kayıp ve Sömürülmüş Çocuklar Ulusal Merkezi), ACMA ve Kore'deki Internet 911 de INHOPE'un üyesidir. Konuyla ilgili birçok farklı soruna eğilmesi dışında, INHOPE bilgilerin paylaşıldığı bir forum niteliği taşımaktadır.

Avustralya'da The Criminal Code Act 1995, çocuk istismarı ve buna ilişkin pedofil aktivitesi içeren materyalin erişimini ve dağıtımını yapan telekomünikasyonların kullanımına yasaklar içermektedir.

ACMA'nın çocukların mobil telefon kullanımı ile ilgili yaptığı araştırma 8-12 yaş arası çocukların ¼'ünün cep telefonu olduğu ya da düzenli kullandıklarını göstermiştir. Çok az ebeveynin yeni araçların kullanımı ile ilgili gelişmiş bilgisi olduğu ve çocukların maruz kalacağı zararlı içerik ve iletişimle ilgili endişeli olduğu ortaya çıkmıştır. Daha çarpıcı sonuç ise internet kullanıcısı çocukların ebeveynlerinin %7'si internetin riskleri ile ilgili hiçbir endişeleri olmadığını söylerken; mobil telefon kullanımı konusunda endişeli olmayan ebeveynlerin oranı 1/4'e sıçramaktadır. Zaman zaman medyaya yansıyan başlıklara rağmen ebeveynlerin ancak %7'si çocuklarının bir yabancıyla mobil telefonla iletişim kurabileceğinden; %4'ü de uygun olmayan içeriğe maruz kalabileceğinden endişe etmektedir. Sonuçlar ortaya çıkarmaktadır ki; endüstri, hükümet ve ilişkili birimler için halkın internet riskleri farkındalığını artırmak; ve ebeveyn ve çocukları mobil telefonların sağladığı servislerle ilgili eğitmek için geniş bir fırsat vardır. Etkili korumalarla çocuğun kendine "kişisel ağ geçidi" oluşturması gerekmektedir. Zira ebeveynler için televizyon ve internet gibi geleneksel koruma yöntemlerinin mobil telefonlarda faydalı olamayacağı açıktır.

Geçici korumalar çocukların sohbet odalarında maruz olabileceği riskleri gösteren ölçüleri içermektedir. Internet Industry Association's Codes of Practice

sayesinde cinsel ve şiddet içerik sınırlandırılmıştır.[321] Bu birlik internetle ilgili iş çevresinin oluşturduğu, yasal dayanağını devletten almayıp sivil toplumun oluşturduğu bir koddur. Bu da Avustralya'da ortak denetim mekanizmasının işlemesi ile ilgili ipucu vermektedir. Service Provider Determination'da sohbet odaları sağlayıcıları oluşturdukları servisin risklerini değerlendirmek zorunda kalacaklar ve çocuklara ilişkin (pedofil vs.) gibi riskleri azaltacak güvenlik ölçüleri belirlemeleri gerekmektedir. Ayrıca Avustralya'nın düzenleyici kurulu olan ACMA'nın da çocuklar için http://www.cybersmart.gov.au/ adlı bir sitesi bulunmaktadır.

Çocukların daha interaktif bir ortamda katılıyor olmaları onların daha fazla olumsuz olay ve örneğe maruz kalmalarına neden olmaktadır. Geleneksel medya teknolojilerinde çocuğun televizyon, radyo gibi uyaranlardan gelen olumsuz örneklere karşı korunması daha kolay olabilmektedir. Ancak interaktif ortamlar olan internet gibi ortamlarda çocuklar ve ergenler daha fazla şiddete maruz kalabilmektedir. Bakıldığı zaman görsel şiddet olarak çocukların ve ergenlerin olumsuz içerikli sitelerde şiddet ve/veya pornografik unsur içeren sitelerle karşılaşabileceği düşünülmelidir. Herhangi bir interaktif sitede ise biraz önce bahsettiğimiz geleneksel medyadaki şiddetten daha ağır şiddete maruz kalabilirler.

Çeşitli bilgilerin paylaşıldığı forum gibi ortamlarda çocuk/ergenin sözlü şiddete ve kişisel hakların saldırıya uğrama ihtimali ne yazık ki daha çok yükselmektedir. Chat ortamı ise ergenler için en tehlikeli iletişim ortamlarından birini oluşturmaktadır. Çocuk ve ergenlerin görsel, sözlü şiddete maruz kalma ihtimalinin yanında kendilerini yanlış tanıtan, yanlış bilgiler aktaran kötü niyetli yetişkinler tarafından istismar edilme ihtimalleri vardır.

Eylül 2003'te, ABA (Avustralya Yayıncılık Otoritesi) ve Childnet International, Avustralya'da pilot bir çalışmayla çocuklara "İnternet Dedektifleri"

---

[321] http://www.iia.net.au/index.php?Itemid=33&id=3&option=com_content&task=section, erişim tarihi: 09.10.2010.

(Cybercops) aracılığıyla çevrimiçi çocuklara interneti güvenliği ve ilkelerini anlattı ve ilk elden çocukların sorularını cevapladı.

Avustralya: Küçüklerin yayıncılıkta ve internet servislerinde korunması

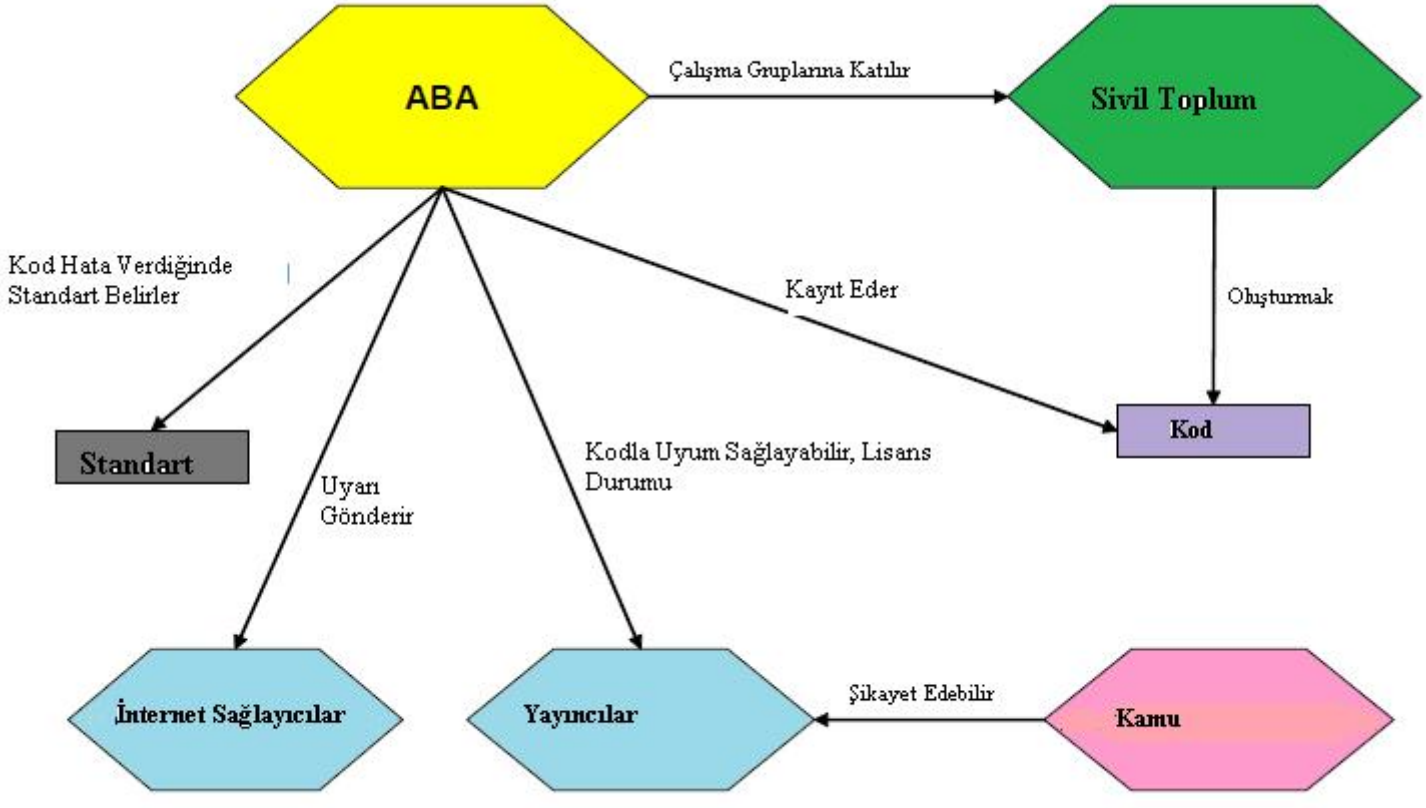
- 1992'de kurulan Avustralya Yayıncılık Otoritesi (ABA), Avustralya İletişim Otoritesi ile birleşerek 2005'ten sonra Avustralya İletişim ve Medya Otoritesi'ne (ACMA) dönüşmüştür.
- Internet Industry Association (IIA), sivil kuruluşlar olarak düzenleyici kurula yardımcı olmaktadır. 1999'da Yayıncılık Servisleri Kanun Değişikliği (Çevrimiçi Servisler), konuya ilişkin kanuni düzenlemedir.
- Broadcasting Services Act 1992, konuyla ilgili kanundur.
- Devletin düzenleyici rolünü güçlendiren ise "sektör kuralları"dır.
- ABA internetle ilgili uyarıda bulunmaktadır.
- İnternet içerik sağlayıcıların 18 yaş altındakiler için uygun olmayan içeriğin sınıflandırılması IAA tarafından Internet İçeriği Hareket Kuralları (Internet Association Association's Codes of Practice) tarafından desteklenmektedir.
- İnternet düzenlenmesi üzerine düzeni dört element içermektedir: ACMA tarafından yönetilen Internet içerik şikayet şeması; Sınıflandırma (Yayınlar, Filmler ve Bilgisayar Oyunları) Yasası 1995 kapsamında filmler ve bilgisayar oyunları için sisteme dayalı İnternet içeriği için bir sınıflandırma şeması; internet içeriği sağlayanlara karşı devlet otoritesi; Internet Servis Sağlayıcıları (ISS) ve Internet İçerik Sahipleri (ICHs) uygunsuz materyal için zorunluluklar içeren İnternet Sanayi uygulama kodları.

Bir endüstri grubu olan IAA tarafından pratik bir kod geliştirmiştir; kodlar aşağıdakileri içermelidir:

- ✓ Uygulama kod, kod kapsadığı konular için uygun topluluk önlemleri sağlar; ve,
- ✓ Kod bu yayın hizmetleri sağlayıcıları çoğunluğu tarafından onaylanır sanayi bölümünde; ve
- ✓ Halktan kod hakkında yorum yapmak yeterli bir fırsat verilmiştir.

* Müeyyideler

ACMA yasaklanmış bir içerik bulduğunda, eğer Avustralya merkezliyse Internet İçerik Sahiplerine (ICHs) uyarı yapmaktadır. Eğer içerik sahibi Avustralya dışındansa; onaylanmış İnternet içerik filtrelerini haber vererek bu yasak içerikten korumasını sağlarlar.

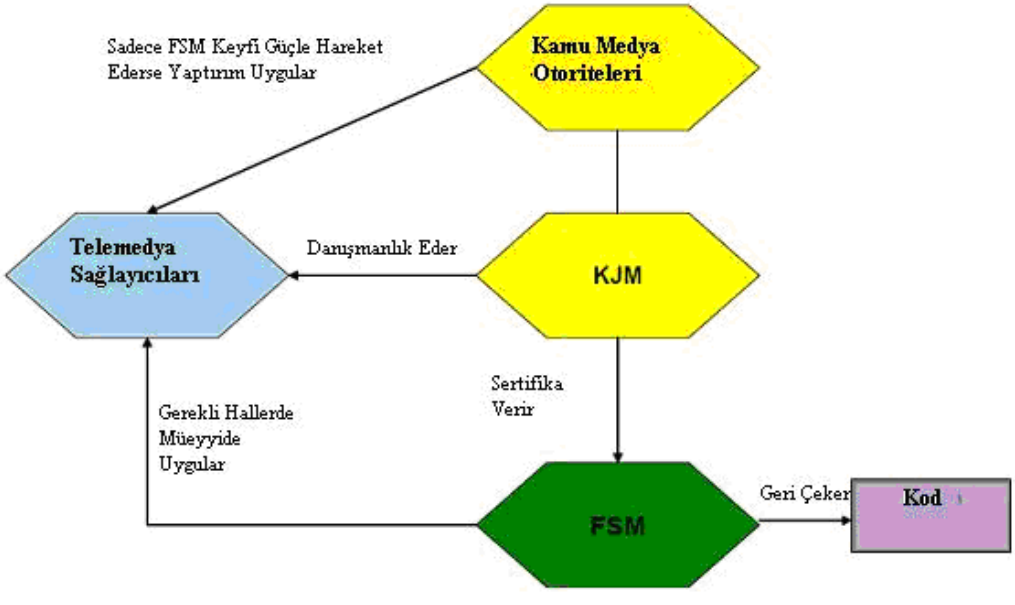

Şekil 3.3. Avustralya'da küçüklerin internette korunması

3.6.4. Almanya'da Çocukların İnternet Servislerinden Korunması

- ❖ Devlet Medya Otoriteleri: Elektronik Medyada Küçüklerin Korunması ile ilgili Komisyon (KJM) ve jugendschutz.net

- ❖ Sivil Toplum Organizasyonları: Organisations for Voluntary Self Regulation, FSM (Association for the self –monitoring of multimedia service providers
- ❖ Sivil toplum kuruluşlarının rolü: küçükleri korumak için devlet kurallarının uygulanması
- ❖ Devlet yasası: JMStV, "Einrichtungen freiwilliger Selbstkontrolle" belgelendirmesi; başvuru sahibi tüm yeterlilikleri yerine getirirse bu belge verilmektedir.
- ❖ Müeyyideler: FSM- değişimleri istemek, ceza sözleşmesi, üyelikten ayırmak, devlet medya otoriteleri ve KJM tarafından "backstop" (durdurma) gücü

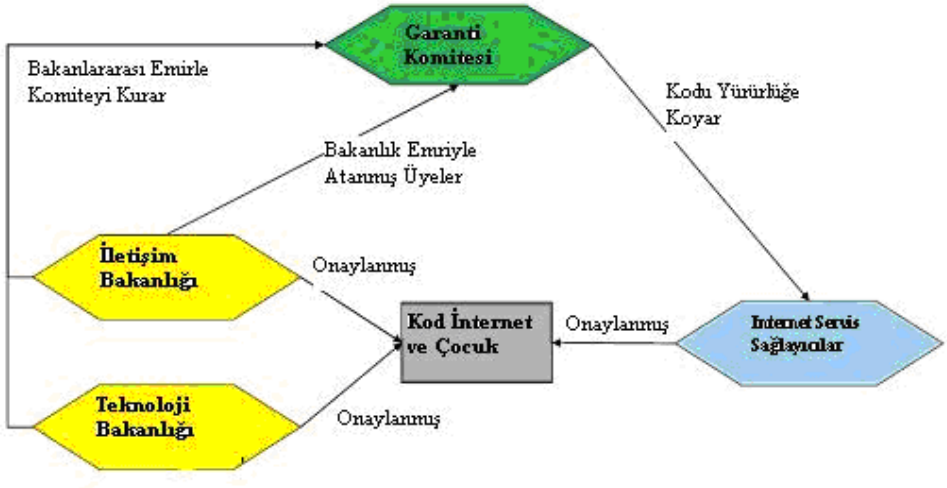
Şekil 3.4. Almanya'da küçüklerin internette korunması

- Almanya'da devlet, sivil toplumla internet düzenlemesi görevini paylaşmaktadır. Devlet medya otoriteleri, servis sağlayıcıların süpervizyonunu KJM ile beraber yapmaktadır. Devlet medya otoritesi, hükümetlerden bağımsız görünse de yasalarla bağlıdır.

- FSM'nin uyguladığı kurallar devletin yasasına (JMStV) uygun olarak kurgulanmıştır. Arama motorlarıyla ilgili olarak bir uygulama kodu (Verhaltenssubkodex für Suchmaschinenanbieter) da bulunmaktadır.
- JMStV altında "Einrichtungen freiwilliger Selbstkontrolle" sertifikası;
    - Kontrol komiteleri üyelerinin bağımsızlığı ve yetkisi sağlanırsa,
    - Yeterli finansman, sağlayıcılar tarafından garanti edilirse,
    - Komitelerinin kararları için kurallar küçüklerin uygulamada etkin koruyacak şekilde sağlanırsa,
    - Usul kuralları araştırma, müeyyideler ve kararların revizyonu üzerine konuşulursa,
    - Bir karar verilmeden önce sağlayıcılar için, nedenleri duyulur sağlanır. Karar yazılı olarak verilir ilgilenen kişilere açıklanır.
    - Şikayetlerle meşgul olacak bir kurum oluşturulur.

Sertifika 4 yıl için verilerek; yenilenmektedir.

3.6.5. İtalya'da İnternet Servislerinden Küçüklerin Korunması

Şekil 3.5. İtalya'da küçüklerin internette korunması

- İtalya'da internetle ilgili devlet otoritesi bulunmamakta; sivil toplum kuruluşu olarak da Comitato di Garanzia per l'attuazione del Codice di autoregolamentazione Internet e Minori (Guarantee Committee) vardır.

- Bu sivil toplum kuruluşunun görevi kod oluşturmak (Codice di autoregolamentazione Internet e Minori) ve kodun uygulanmasıdır.
- Yasal uygulama: Yazılan kod, İletişim Bakanlığı ve Teknoloji ve Yaratıcılık Bakanlığı tarafından imzalanır. Garanti Komitesi, iki Bakanlığın ortaklığından oluşur ve 10 Mart 2004'te oluşturulmuştur.
- Sonuçta etkili olabilmek için bu iki bakanlıktan temsilci bulunmaktadır.
- Garanti Komitesi'nin müeyyideleri olumsuz yorumdan "Internet and children" amblemini yayınlama hakkının kaldırılmasına kadar çeşitlenmektedir.

"Internet e Minori" sivil toplum kodu, 19 Kasım 2003'te imzalanmıştır. Comitato di Garanzia per l'attuazione del Codice di autoregolamentazione Internet e Minori adlı sivil toplum kuruluşu kodun uygulanmasından sorumludur. Bu kodun amacı çocukların ahlaki ve ruhsal bütünlüğünü bozacak içeriğe erişmelerini engellemektir. Ayrıca çocukların özel hayatlarını ve kişisel bilgilerini saklamayı ve eşit ve güvenli erişimlerini amaçlamaktadır. Çocukların savunmasızlığını sömürülmeden ve istenmeyen ticari bilgiden korumayı planlar. Son olarak, kodun çocukların cinsel turizmine ve çocuk fuhuşu ve pornografisine karşı savaşa özel bağlılığı vardır.

Dünyada Örnekler:

ABD: Temmuz 1996'ta Başbakan'a bağlı bir komisyon oluşturularak internetle ilgili suçlarda 7 kanun yürürlüğe girmiştir. 21 Ekim 1998'de "Çocuk Çevrimiçi Koruma Kanunu" (Child Online Protection Act) imzalanmıştır. Bu yasayla küçüklere zararlı materyal içeren herhangi bir iletişim suç teşkil etmektedir. Internette yaş kontrolü yapanlar dışındakiler bu yasayı ihlal ettiğinde $50,000 ve altı ay tutuklanma cezası alacaklardır.[322] Bu yasa çocukları pornografik ve müstehcen internet yayınlarından korumak için çıkarılmıştır. Yasaya göre sitenin giriş sayfasına site yöneticeleri, çocukların dikkatini çekecek resimler koymamalı ve çocukları kredi kartı kullanımını zorlaştırıcı kullanım şekli oluşturmak zorundadır. Ancak 22

[322] http://faculty-web.at.northwestern.edu/commstud/freespeech/cont/cases/copa.html, erişim tarihi: 13.08.2010.

Haziran 2000'de alınan kararla (Reno&ACLU davası) Anayasa ile korunan düşünce ve fikir özgürlüğüne aykırı olduğu kararı verilmiştir.[323]

Japonya: "Yetişkin Eğlenceleri İşletmelerini Düzenleme" yasası bulunmaktadır.

Norveç, İsveç, Finlandiya: Özellikle cinsel içerikli materyallerin kullanılmasına karşı yeni kanunlar çıkarılmıştır.

Filipinler: 1992 yılında çıkartılan "Çocuk İstismarı, Tacizi ve Ayrımcılığına Karşı Çocukları Koruma Yasası" ile çocukların cinsel içerikli materyallerden korunması sağlanmaktadır.

Malezya: Siber suçlarla mücadele, "Haberleşme, Multi-medya ve Enerji Bakanlığı"nın sorumluluk alanına girmektedir. Teknolojik suçlara ilişkin 4 kanun bulunmaktadır, bilgisayar suçları arasında "çocuklara yönelik istismar ve müstehcenlik" de yer almaktadır.[324]

3.7. İNTERNET KULLANIMI İÇİN ÇÖZÜMLER

Bilinçli İnternet Kullanımı

2006-2010 dönemini kapsayan "Bilgi Toplumu Stratejisi" hazırlık süreci, 11 Temmuz 2006 tarihinde Yüksek Planlama Kurulu Kararı'yla onaylanan ve 28 Temmuz 2006 tarihinde 26242 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren "Bilgi Toplumu Stratejisi ve Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı 2006-2010", toplumla, gençlerle, çocuklarla ve sosyal hayatla ilgili bir çok konuyu detaylarıyla ele almaktadır. Bilgi Toplumu Stratejisi ve Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı 2006-2010 belgesinde[325]

- Okullarda bilgi teknolojileri (BT) altyapısı kurulması,

[323] http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/HCeken.html
[324] H. Ferhan Odabaşı, Işıl Kabakçı, Ahmet N. Çoklar, "İnternet, Çocuk ve Aile", Nobel yayın dağıtım, Ankara, 2007, s.105-6.
[325] Bilgitoplumu.gov.tr

- Kamu internet erişim merkezlerinin (KIEM) kurulması,
- Bilgisayar ve İnternet kampanyası,
- Okullarda temel bilgi işlem teknolojileri (BİT) eğitiminin verilmesi,
- Askerlik hizmetinde temel seviye BİT kurslarının verilmesi,
- Kamu çalışanlarına temel seviye BİT kurslarının verilmesi,
- İnternet güvenliğinin sağlanması,
- Örgün eğitimde bilgi iletişim teknolojileriyle desteklenmesi,
- Türkiye kültür içeriğinin (PORTAL) oluşturulmasıdır.

Toplumsal çözümler:

- ❖ Çocukların doğru etkilemesi sağlanacak düzenlemeler yapılmalıdır.
- ❖ Aile ve çocuklara yönelik internet paketleri hazırlanmalıdır.
- ❖ İnternet ve tehlikeleri konusunda çocuk ve gençler eğitilmelidir.
- ❖ İnternet etiği oluşturulmalıdır.
- ❖ Çocuklar için hazırlanmış sitelere çocukların girmesi sağlanabilir. Microsoft'un "Çocuklar İçin Arama Sayfası (MSN Kids Search)" ve Yahoo'nun "Yahooligans Çocuk İnternet Sayfası Arama Rehberi (Yahooligans The Web Guide For Kids)".
- ❖ Çocuklar için hazırlanmış internet filtreleri kullanılabilir: net nanny, cyber sitter, cyber patrol, child safe gibi.
- ❖ Çocuklara internet dışı bir uğraş kazandırılmalıdır.[326]

3.8. BİLGİSAYAR OYUNLARI

Bilgisayar oyunları zaman içinde soyut şiddetten gerçekliği artan ve neredeyse "gerçekmiş" gibi şiddete uzanan bir yolda ve her yaş grubundan özellikle de çocukların kullanımı açısından mercek altına alınmak istenmiştir.

[326] T.C.İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi http://www.arem.gov.tr/yayin/internet_ve.pdf internet ve….) erişim tarihi: 21.10.2010.

3.8.1. Avrupa'da Bilgisayar Oyunları Sınıflandırması

PEGI (Pan European Game Information) :

Yaş kategorileri, eğlence içeriğinin yaşa göre sınıflandırılmasıdır. Bu sınıflandırmalar, oyunu müşterinin (özellikle ebeveynler) alıp almamada karar vermesini sağlar. Bilgisayar ve video oyunları Avrupa'da birçok kişinin eğlencesi olmuştur. İngiltere'de nüfusun %37'si kendini 'aktif oyuncular' olarak tarif etmektedir. (16-49 yaş arası). PEGI sınıflandırması, oyunun zorluk derecesini değil; hangi yaşa uygun olduğunu tarif etmektedir. PEGI, Avrupa Komisyonu tarafından desteklenmektedir. PEGI, 2003'den beri faaliyet göstermekte ve Avusturya, Danimarka, Macaristan, Letonya, Norveç, Slovenya, Belçika, Estonya, İzlanda, Litvanya, Polonya, İspanya, Bulgaristan, Finlandiya, İrlanda, Portekiz, İsveç, Kıbrıs, Fransa, İsrail, Malta, Romanya, İsviçre, Çek Cumhuriyeti, Lüksemburg, Yunanistan, İtalya, Hollanda, Slovak Cumhuriyeti ve Birleşik Krallık olarak 30 ülkede kullanılmaktadır. ISFE (Interactive Software Federation of Europe) tarafından geliştirilmiş sistemi, Sony, Microsoft ve Nintendo tarafından desteklenmektedir.

-

Bu kategori tüm yaş grupları için uygundur. Çizgi filmlerdekine benzer (fantezide kalan) şiddet kabul edilmekte; ama gerçek hayatı andıran ya da çocuğu korkutacak resim veya ses, kötü dil ya da cinsellik içeriği bulunmamalıdır.

-

Üç yaş kategorisine uygun ama ona göre biraz daha fazla korkutucu ses ve ya görüntü içerme ihtimali olan oyunlardır.

-

Grafik olarak fantezi karaktere şiddet ya da grafik olmayan şiddetin insana benzer karaktere uygulandığı ya da cinselliğin grafik anlamda bulunduğu oyunlardır.

➢

Bu kategoride şiddet ya da cinsel aktivite gerçek hayattakine benzer görünür. Daha fazla kötü dil, tütün ya da uyuşturucu kullanımı ve suç görüntüleri bulunabilir.

➢

Yetişkin sınıflandırmasında şiddet derecesi çok artmakta ve çeşitlenmektedir. Bu tip sınıflandırma için ambalajdaki açıklamalar: şiddet, kötü dil, korku, uyuşturucu, cinsellik, ayrımcılık, kumar ve çevrimiçi oyun oynama.

Bu işaretler de:

❖

Kötü dil

❖

Ayrımcılık

❖

Uyuşturucu

❖

Korku

❖

Kumar

❖

Cinsellik

❖

Şiddet

❖

Çevrimiçi oyun

Oyunun her türlü yaş grubu için uygun olduğunu göstermektedir. Bu simgenin kullanılabilmesi için aşağıdakilerden hiçbiri bulunmamalıdır:

- Şiddet
- Cinsel aktivite ya da cinsel dokunma
- Kötü dil
- Kumar
- Uyuşturucu kullanımı ya da tanıtımı
- Alkol ya da tütün tanıtımı
- Korkunç sahneler

PEGI İnteraktif Yazılım Ürününün Yaş Sınıflandırması Etiketlemesi, Tanıtım ve Reklamına dair Avrupa İnteraktif Yazılım Sanayi Uygulama Kurallarında (PEGI Code Of Conduct For The European Interactive Software Industry Regarding Age Rating Labelling, Promotion And Advertising Of Interactive Software Product) tüm eğlence ürünlerinin (çevrimiçi satılan ve ya dağıtılan ya da çevrimdışı satılan) kapsandığını anlatmaktadır. PEGI, dilediği zaman ürünün yaş sınıflandırmasını değiştirebilir.

PEGI 2010 Reklam Uyum Raporuna göre; PEGI kodlamaları ve ürün reklamları arasında uyum %83.2'dir.

[327]Tablo 3.10. Ülkeler ve Yaşlara Göre Reklam Örnekleri Görünümü

	PEGI 3	PEGI 7	PEGI 12	PEGI 16	PEGI 18	Toplam
Fransa	126	41	67	15	50	299
UK	40	26	34	17	11	128
İspanya	57	21	36	9	19	142
İtalya	47	16	14	9	11	97
Danimarka	24	11	20	4	20	79
Polonya	10	2	19	12	14	57
Belçika	57	23	8	6	14	108
Hollanda	45	21	17	4	22	109
Toplam	**406**	**161**	**215**	**76**	**161**	**1019**
%	**39,8%**	**15,8%**	**21,1%**	**7,5%**	**15,8%**	100%

3.8.2. Amerika'da Bilgisayar Oyunları Sınıflandırması

Entertainment Software Rating Board (ESRB)

Entertainment Software Rating Board (ESRB) 1994 yılında Entertainment Software Association (ESA) tarafından ABD'de kurulmuş, kar amacı gütmeyen, öz-denetim organıdır. ESRB, bilgisayar ve video oyunlarının içerik sınıflandırmalarını, sektöre reklam kurallarının uygulanmasını ve etkileşimli eğlence ortamının sorumluluk sahibi çevrimiçi uygulamalarını sağlar. Amacı, ebeveynlere çocukları için yaşına uygun içerikte oyun seçmelerini ve sektörün reklamcılık kurallarını en uygun şekilde takip etmesini sağlamaktır.

ESRB Sınıflandırma Sembolleri[328]

Early Childhood
EC (Early Childhood) 3 yaş ve üzeri çocuklar için uygundur; ailelerin uygun bulmayacağı herhangi bir materyal içermez.

[327] [327] http://www.pegi.info/en/index/id/23/, erişim tarihi: 12.12.2010.
[328] http://www.esrb.org/ratings/ratings_guide.jsp

Everyone
E (Everyone) 6 yaş ve üzeri için uygundur.Bu kategoride biraz fantezi şiddet ya da hafif uygunsuz dil kullanımı olabilir.

Everyone 10 and older
E10+ (Everyone 10 and older) 10 yaş ve daha büyükler için uygundur. Bu kategori daha fazla şiddet ya da kötü dil kullanımı içerebilir.

Teen
T (Teen) 13 yaş ve üzeri için uygundur. Şiddet, müstehcen temalar, garip mizah, az kan, kumar simulasyonu, ağır kaba bir dilin kullanımını içerebilir.

Mature
M (Mature) 17 yaş ve üzeri için uygundur. Yoğun şiddet, kan ve kan pıhtısı, cinsel içerik ve kaba dil kullanımı bulunabilir.

Adults only
AO (Adults Only) 18 yaş ve üzeri için uygundur. Yoğun şiddete ve çıplaklık, cinselliğe dair uzun sahneler içerebilir.

Rating pending
RP (Rating Pending), ESRB'ya iletilmiş ve sonuç sınıflandırma için bekleyen oyunlardır. Bu sembol, oyunun satışı çıkmadan önceki reklamında gösterilir.

Çocukların ve gençlerin elindeki imkânların ve var olan yaşamlarının ötesine geçen hayalleri ve arzularının ifadeleri bilgisayar oyunlarında bulunabilir. Oyunların diğer sanal olmayan oyunlar gibi üstünlük duygusunun tatmin edilmesine yardımcı olan yanları vardır. Ancak oyunlarda şiddet görselliği ve fazla zaman ayırma gibi yan etkiler bulunmaktadır.

Bilgisayar oyunlarının faydaları:

- Oyun oynamak dışında hayatın her alanında kullanımı günbegün artan bilgisayarın kullanımda yetkinlik kazandırmak,

- Oyun sırasında bilinçli beyin aktivitesinden çok eğlenirken yeni bir dil öğrenmek vs.,
- Oyunların içeriğiyle yeni ve değişik konularda bilgi sahibi olmaktır.

Bilgisayar oyunlarının zararları:

- Bilinçaltı itilmiş şiddet duyguların ortaya çıkarılması, hareketlendirilmesi,
- Saldırganlık düzeyini artırması,
- Irkçı ve ayrımcı düşünceleri provoke etmesidir.

Oyunlar oyuncular arası ilişkiye göre ikiye ayrılmakta:

- Grup halinde oynanan: bu oyunlarda belirli bir ortam (internet kafe) içinde buluşan oyuncuların aynı ortamdaki başka bir gruba karşı oyunu kazanmaya çalışmasıdır.

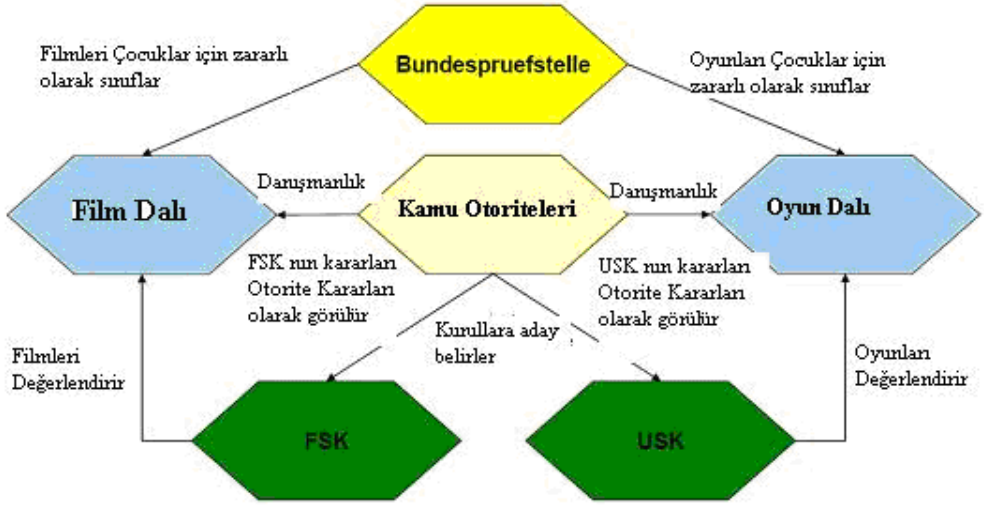
- İnternet üzerinden rollü oyunlar: bu oyun tipinde oyun mekan sınırlaması olmadan rakiplerle karşılaştırmakta ve mekan sınırlaması olmaksızın 24 saat devam edebilmektedir. Bu oyunlarda diğer oyuncularla rekabet belli bir zaman diliminde sınırlı kalmayarak oyun sürekli seviye atlama üzerine devam etmektedir. Bu yüzden bağımlılık riski artmaktadır. Bir başka endişe verici durum ise seviyelerin önemi oyunla sınırlı kalmamakta hatta Van'da yaşanan olayda olduğu gibi oyundaki üstün seviyesi yüzünden bir çocuk başka bir çocuğun katili olabilmektedir.[329]

- Almanya'da Küçüklerin Filmlerde ve Video Oyunlarında Korunması
    - Devlet düzenleyicisi: Bundesprüfstelle für jugendgefährende Medien (BPjM, Federal Department for Media Harmful to Young Persons) ve Oberste Landesjugendbehörden (State Authorities Responsible for the Protection of Minors)
    - Sivil toplum kuruluşları: "Organisationen freiwilliger Selbatkontrolle" (Organisations for Voluntary Self-Regulation), Freiwillige Selbstkontrolle Filmwirtschaft (FSK, Film Classification Board), Freiwillige Selbstkontrolle Unterhaltungsoftware (USK,

[329] T.C.İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi
http://www.arem.gov.tr/yayin/internet_ve.pdf internet ve….

Association for the Voluntary Self-Monitoring of Entertainment Software).

- USK: video oyunlarının sınıflandırılmasını yapar.
- Yasal bağlam: Jugendschutzgesetz (JuSchG) adında bir yasal bağlayıcılık vardır; ayrıca Organisationen freiwilliger Selbatkontrolle kararları da önemsenir.
  - Müeyyide: USK'nın oyunlarla ilgili kararlarına uyum gösterilmesi küçüklerin korunması açısından gereklidir ve sözleşme cezası da sivil toplum kuruluşu tarafından verilebilir.

Şekil 3.6. Almanya'da Küçüklerin Video oyunlarında korunması

Almanya'da video oyunlarının düzenlenmesinde ilk başta BPjM, JuSchG yasasına göre küçüklerin korunması için çocuklara zararlı materyali ayırt etmektedir. Bu zararlı materyal çocukların erişimi olacak herhangi bir yerde gösterilmemelidir. Çocuklara zararlı olmayan ancak çocukların gelişimini kötü etkileyebilecek içerik ise Oberste Landesjugendbehörden (State Authorities Responsible for the Protection of Minors) tarafından değer biçilir. Ama bu sınıflandırma (tüm çocuklar ve ergenlere uygun, 6 yaş üzeri, 12 yaş, 16 yaş, çocuklar ve ergenler için uygun değil) oyunlar için USK tarafından yapılmaktadır. JuSchG hükümlerinin ihlali halinde ceza

hukukunda (adli suçlar) ya da idari hukuka (para cezası) göre dava açılabilmektedir.[330]

Konuya ilişkin Avrupa Konseyi kararı da bulunmaktadır. "Video ve bilgisayar oyunlarının tüketicileri korumak amaçlı yaşa göre sınıflandırılması" adlı kararında video oyunlarının ve bilgisayar oyunlarının, boş zaman aktivitesi olarak kullanımının artan yoğunluğundan bahsedilmektedir. Bu ürünler değişik yaş gruplarına göre değişmektedir. Bazı ürünlerin içeriğinin küçüklere zararlı olma ihtimalinden ötürü tüketicilerin ürünlerle ilgili kesin bilgilere ulaşması gerektiğini vurgular. Birçok Avrupa Birliği üyesi ülkede bu kararın çıktığı yıllarda böyle bir sınıflandırma sistemi kullanılsa da diğer ülkelere de bunun yayılması ve sektörün özdenetiminin de teşviki istenmektedir. Bu sınıflandırmanın yapılması bir taraftan Avrupa Birliği'nin Safer Internet Action Planlarıyla (1999-2004) ilgili olup, sınıflandırma yapılırken kültürel farklılıklar ve yerel hassasiyetlerin göz önünde bulundurulması gerektiğinin farkındadır.[331] Bu karar çıktıktan sonra (2002), 2003'te PEGI oluşmuştur.

VİDEO OYUNLARI

Video oyunları, sektör için büyük gelişmelere neden olabilecek ve yeni medya teknolojilerine eklemlenebilen eğlence unsurlarıdır. Avrupa Birliği Konseyi, yayınladığı Karardan sonra (Council Resolution 2002), üye ülkelere video oyunlarının sınıflandırması, satışı vs ile ilgili bir anket yollamıştır. Almanya ve Litvanya'nın oyunlara özel yasal düzenlemesi varken, Malta ise genel düzenlemeden faydalanmaktadır. Kıbrıs, Lüksemburg, Romanya ve Slovenya'nın hiçbir düzenlemesi bulunmamaktadır. 15 ülkenin genel olarak video oyunlarının satışı ile ilgili bir düzenlemesi bulunmaktadır. Almanya, İrlanda, İtalya ve İngiltere bazı şiddet içerikli video oyunlarını yasaklamıştır.

---

[330] Hans-Bredow-Institut for Media Research at the University of Hamburg, *Final Report Study on Co-Regulation Measures in the Media Sector*, Study for the European Commission, Directorate Information Society and Media Unit A1Audiovisual and Media Policies.

[331] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2002:065:0002:0002:EN:PDF). Council Resolution of 1 March 2002 on the protection of consumers, in particular young people, through the labelling of certain video games and computer games according to age group (2002/C 65/02) erişim tarihi: 14.06.2010.

AB Komisyonu;

- Oyunlarda ifade özgürlüğünün ve küçüklerin korunmasının dengeli olmasını tercih ediyor.
- Üye devletlerin, sistemlerine PEGI sınıflandırma sistemini dahil etmelerini,
- Sanayi sektörünün, PEGI sınıflandırmasının daha da kaliteli olması için çalışmasını,
- Yeni gelişen oyunların yeni insanlarla tanışmaya vesile olmak gibi yeni riskler de getirdiği endişesiyle çözüm bulunmasını,
- Çocuklar üzerinde oyunların negatif etkilerinin bulunmasına,
- Tüm Avrupa'yı kapsayan bir sınıflandırmanın yerleşmesini,
- Çocukların daha güvenli oyun oynamasını sağlayacak medya okur yazarlığının geliştirilmesini istemektedir.[332]

Tablo 3. 11. Avrupa Komisyonu Oyunlar Araştırması Sonuçları

Member State **Üye ülke**	**Age Rating System** **Yaş sınıflandırma sistemi**	**Video oyunlarının satışını özel ve kriminal ceza kanunları**
Avusturya	**PEGI (partly)**	**Özel kanun**
Belçika	**PEGI**	**Özel kanun**
Bulgaristan	**PEGI**	**Yok**
Çek Cumhuriyeti	**PEGI**	**Yok**
Kıbrıs	**Yok**	**Yok**
Danimarka	**PEGI**	**Yok**
Estonya	**PEGI**	**Özel kanun**
Finlandiya	**PEGI**	**Özel kanun**
Fransa	**PEGI**	**Özel kanun**

[332] http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/minors/video/index_en.htm erişim tarihi: 08.06.2010.

Almanya	**Özel kanun**	**Özel kanun**
Yunanistan	**PEGI**	**Özel kanun**
Macaristan	**PEGI**	**Yok**
İrlanda	**PEGI**	**Bilgi Sağlanamamıştır**
İtalya	**PEGI**	**Özel kanun**
Letonya	**PEGI**	**Özel kanun**
Litvanya	**Özel kanun**	**Özel kanun**
Lüksemburg	**Yok**	**Yok**
Malta	**Genel Mevzuat**	**Genel Hukuki Mevzuat**
Hollanda	**PEGI**	**Özel kanun**
Polonya	**PEGI**	**Yok**
Portekiz	**PEGI**	**Bilgi Sağlanamamıştır**
Romanya	**Yok**	**Yok**
Slovakya	**PEGI**	**Özel kanun**
Slovenya	**Yok**	**Bilgi Sağlanamamıştır**
İspanya	**PEGI**	**Bilgi Sağlanamamıştır**
İsveç	**PEGI**	**Özel kanun**
İngiltere	**PEGI**	**Özel kanun**

[333]

Bilgisayar oyunları rahatlatmakta, sakinleştirmekte ve kontrol edici etki yapmaktadır.[334]

Bilgisayar oyunlarının bağlayıcı olmasının nedenleri ise:

---

[333] http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/618&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en Brussels, 22 April 2008, Press Release. erişim tarihi: 09.06.2010.

[334] Nevzat Tarhan, psikolojik savaş gri propoganda, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s.105.

- Oyunlar eğlencenin bir şeklidir; zevk ve keyif verir.
- Oyunlar oyunun bir şeklidir. Bu durum yoğun ve hırsla bir biçimde oyuna dahil olmamızı sağlar.
- Oyunun kuralları vardır; yapı sağlar.
- Oyunun amaçları vardır; motive olmaya yardım eder.
- Oyunlar etkileşimlidir. Bu durum bir şeyler yapmamızı gerektirir.
- Oyunlar uyarlanabilirdir; akıcılık kazanır.
- Oyunlarda sonuçlar ve geribildirimler vardır; dolayısıyla öğreticidir.
- Oyunlarda kazanma durumu vardır; ego tatmini oluşturur.
- Oyunlarda çekişme, yarış, meydan okuma ve rekabet vardır; adrenalin sağlar.
- Oyunlarda problem çözme yaratıcılığı arttırır.
- Oyunlarda karşılıklı etkileşimle sosyallik kazanılır.
- Oyunlarda bir hikaye ve sunum vardır; duygularımızı hareketlendirir.[335]

Şiddet içerikli olsun veya olmasın, bilgisayar oyunu oynamanın bilişsel performansı arttırdığını ortaya koymaktadır.[336]

Anderson ve Bushman (2001) araştırmalarında şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının çocuk ve gençlerde saldırganlık davranışını arttırdığı, yapıcı sosyal davranışları ise azalttığı sonucuna ulaşmışlardır.[337]

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı bilgisayar ve oyunlar hakkında ebeveynlere bilgi sunulması ve çocukların yaşlarına uygun, güvenli oyunlar oynamaları için yaş ve içerik olarak oyunlarının sınıflandırılması yapılmalıdır diye belirtmiştir. Amerika'daki ESRB (Entertainment Software Rating Board), Avrupa'da ise PEGI (Pan European Games Information) gibi bir organizasyonun

---

[335] http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Game-Based%20Learning-Ch5.pdf, erişim tarihi: 06.12.2010.

[336] Barlett, C. P., Vowels, C. L., Shanteau, J., Crow, J., Miller, T., (2008). "The Effect of Violent and Non-Violent Computer Games on Cognitive Performance", *Computers in Human Behavior,* Sayı:21, No:1, s.96-102.

[337] Anderson, Craig A., Bushman, Brad J., (2001). "Effects of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial behavior: A meta-analytic review of the scientific literature", *Psychological Science*, Sayı:12, No:5, s.353-359 s.355.

Türkiye'de BİYESAM (Bilişim ve Yazılım Eser Sahipleri Meslek Birliği) ile oluşturulabileceğini belirtmişlerdir.[338]

Bilgisayarlar özgüvene katkı yapabilmektedir; zira kimi becerilerin gelişmesi, amaca yönelik stratejiler geliştirmeye katkıda bulunabilirler. Örneğin bilgisayar oyunları:

- Hayatın sembolizasyonunu yapmaya yardımcıdır.
- Sözel ve kelime dağarcığı yeteneğinin gelişmesine yardımcı olur.
- Çok boyutlu hayal edebilmesini sağlar.[339]

Bilgisayar oyunları da çocuk/ergenlerin şiddetle tanıştıkları, şiddeti meşrulaştıran bir ortam olmaktadır. Ayrıca bu oyunlardaki şiddetin yalnızca oyunlarla sınırlı kalmadığı geçen medyanın gündeminde olan Van'da yaşanan bir olayla ortaya çıkmaktadır.

Gündelik hayatın stresinden koparak sanal alemde eğlenmek ve güzel vakit geçirmek için her yaştan insan için önemli aktivite haline gelen bilgisayar oyunları, gelişen teknolojiyle gerçek hayatı aratmayan görüntülerle daha çekici hale gelmektedir. Yaratıcılık, çok yönlü düşünme gibi getirilerin dışında başta bağımlılık olmak üzere çeşitli riskleri barındırmaktadır. Yoğun olarak bilgisayar oyunlarıyla geçirilen saatler sosyal hayatın zayıflaması, uyku düzenin bozulması ve diğer aktiviterlerden kopmaya neden olabilmektedir. Bunun dışında çevrimiçi oynanan oyunlarda kazanma hırsı ve gerçek hayatın normlarından uzak olma yanılgısıyla siber kavgalar yaşanabilmektedir.[340]

Uluslararası araştırma şirketi GfK Türkiye'nin ODTÜ Animasyon Teknolojileri ve Oyun Geliştirme Merkezi (METUTECHATOM) için Ankara genelini temsil eden 1347 kişiyle yapılan araştırmada, her üç kişiden birinin bilgisayar oyunu oynadığı ve yaş azaldıkça oyun oynayanların oranının arttığı ortaya çıkmıştır.

---

[338] http://www.tib.gov.tr/content/tib-internet-daire-ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-ile-yap%C4%B1lan-online-oyunlar-konulu-r%C3%B6portaj, erişim tarihi: 12.03.2011.

[339] Bremer J, Rauch P, "Children and computers risk and benefits", *American Academy Child Adolescent Psychiatry,* Sayı:37, s.559-560, 1998, s. 560.

[340] http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/oyunlar, erişim tarihi: 14.01.2011.

Genç ve yetişkinlerde kadınların %15.9'u; erkeklerin %41.3'ü oyun oynamaktadır. Haftalık oyun oynama saati ise kadınlarda 4.7, erkeklerde 6,5 saat; genel ortalama da ise 6 saattir.[341]

3.9. İNTERNETİN OLUMSUZ YÖNLERİNDEN ÇOCUKLARI KORUMA YÖNTEMLERİ

3.9.1. Bilgi Okuryazarlığı

Çocukların internet ve diğer bilgi teknolojilerini yoğun kullandığı günümüzde, bu ağın çocuklar üstünde olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. İnternetin her şeyi kapsayan doğası ve yapılan hukuki düzenlemeler çocuğun korunurluluğunu garanti etmemektedir.[342] Bu yüzden çocukların çevrimiçi dünyada güvenli ve etkin hareket edebilmeleri, bilgi okuryazarlığıyla sağlanacaktır. Bilgi okuryazarlığı, bilgi gereksiniminin farkına vararak ona uygun hareket edebilmek ve bilgi arayışı içinde güvenliliğini kaybetmemek anlamında kullanılabilmektedir.[343]

Uluslararası hukuki düzenlemelere baktığımızda karşımıza ilk olarak **Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 1999 yılı 1191 sayılı "Bilgi Toplumu ve Sayısal Dünya"** başlıklı Kararı göze çarpmaktadır. Bu kararda Avrupa eğitim ağlarının insanları sayısal dünya hakkında bilgilendirilmesine, sektör ve diğer paydaşlarla işbirliği içinde bilgisayar kapasitelerinin artırılmasına, teknolojik gelişmelerin elektronik ticarete uygun hızlandırılmasına, internet kullanımında uygunsuz materyal

---

[341] (http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/t%C3%BCrkiyede-her-%C3%BC%C3%A7-yeti%C5%9Fkinden-biri-haftada-6-saat-oyun-oynuyor, erişim tarihi: 14.01.2011.

[342] Ersoy, A. F. ve Ersoy, A. (2008), "İnternet ve Çocuk Hakları Eğitimi", VIII. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferans Bildiriler, s. 25-30, 6-9 Mayıs 2008, Eskişehir, s.25.

[343] Akkoyunlu, B. (2008), "Bilgi okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenme", *International Educational Technology Conference* (IECT) 2008, 6 – 8 Mayıs. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi. Sayfa 12, 11-15.

akışının kontrol edilmesine, internet uygulama kuralları ve etiğinin yerleştirilmesine karar verilmiştir.[344]

Bakanlar Komitesi'nin 20 Şubat 2008'te 1018. buluşmasındaki "Çocukların internette saygınlık, güvenlik ve özelinin korunmasına dair deklarasyonu'nda çocukların kendilerinin ve başkaları tarafından oluşturabileceği internet üzerindeki riskler hakkında bilgilendirilmeleri ve bilgi okuryazarlığının bilgiye ulaşma yöntemleri, içeriğe eleştirel bakış açıları yönünden geliştirilmesi uygun görülmüştür.[345]

İnternet okuryazarlığı altında internetin ne olduğu, internete bağlanma, internet etiği, e-posta, blog, forum gibi toplu kullanım alanları, internette bilgi, müzik vs gibi belgelere erişme yöntemleri, internet malzemesi üretme yöntemleri, teknolojiyi takip etme ve güvenli kalma bilgileri verilmektedir.

Rec(2006)12 "Çocukları yeni medya ve iletişim ortamlarında güçlendirmek" adlı Tavsiye Kararında, onların içeriği (örneğin, şiddet ve kendine zarar verme, pornografi, ayrımcılık ve ırkçılık) daha iyi anlaması ve içerik ile başa çıkmasını sağlamak için bilgi okuryazarlığı ve çocuklar için eğitim stratejilerinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca bilgi okuryazarlığıyla onları risk içeren davranışlara (uşaklaştırma ,zorbalık, taciz ya da takip etme) karşı özgüven geliştirmesi, başkalarına ve kendine saygıya yeni medya ortamında edinmeleri amaçlanmaktadır. Bu Tavsiye Kararı'na göre bilgi okuryazarlığı, okul eğitiminin bir parçası haline gelmelidir. Çocuklar, yeni medya ürünü oluştururken özel hayatın gizliliğine ve ifade özgürlüğüne saygılı olmalıdır. Eğitimcilerin de çocuklara yardımcı olabilmek için eğitilmesi gerekmektedir. Üye Devletler de sektörler arası işbirliği önerilmektedir. Bunun için özel sektörün çocukların bilgi okuryazarı olmasında hükümetlere destek olması gerektiği anlatılmaktadır. Sivil toplum ve

[344] http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta99/ERES1191.htm erişim tarihi: 25.08.2010

[345] https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=Decl(20.02.2008)&Language=lanEnglish&Ver=0001&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864, erişim tarihi: 07.06.2010.

medya da çocuğun iyiliğini gözlemlemeye devam ederek diğer sektörlerle işbirliği içinde olmalıdır.[346]

Rec(2008)6 "internet filtrelerinde ifade ve bilgi özgürlüğüne karşı saygının geliştirilmesi" konulu Tavsiye Kararı'nda, internetin birçok yararının yanında çocuklar için zarar riski taşıyan içerik bulundurma ihtimalinin arttığını düşünülmektedir. İnternet filtrelerinin, bilgi okuryazarlığıyla beraber faydalı bir stratejiye dönüşeceği düşünülmektedir.[347]

Rec(2009)5 "çocukları zararlı içeriğe karşı korumak ve yeni bilgi ve iletişim çevresine katılımlarını artırmak" konulu Tavsiye Kararı'nda güvenli internet siteleri ve çevrimiçi sistemin sınıflandırılmasının bilgi okuryazarlığı olmaksızın faydalı olmayacağı düşünülmektedir. Bu Tavsiye Kararı da çeşitli paydaşların ve özellikle ebeveynlerin konuya ilişkin sorumluluk almasının önemine işaret etmektedir.[348]

Ailelerin de çocuklarıyla internet hakkında iletişime girmesi ve internette beraber vakit geçirmesi gerekmektedir.

Recommendation 1882 (2009) sayılı ve "Çocuklar için uygun internet ve çevrimiçi medya servislerinin tanıtımı" adlı Tavsiye Kararı, çocukların hayatında bilgi okuryazarlığının günden güne öneminin arttığını ve kamu ve medyada faydalı çevrimiçi materyalle ilgili destek verici çabalar verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.[349]

Bilgi okuryazarlığı, eğitimde artan bilgi teknolojileri kullanımı ve iş hayatında bilgisayar kullanımının gerekliliği nedeniyle herkes için zorunluluk halini

---

346 https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2006)12&Language=lanEnglish&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864 erişim tarihi:23.08.2010.

347 https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1266285, erişim tarihi: 25.08.2010.

348 https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1470045&Site=CM erişim tarihi: 08.06.2010.

349 http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta09/EREC1882.htm, erişim tarihi: 24.08.2010

almıştır.[350] Bilgi okuryazarlığı, sayısal ortamdaki işleri etkili bir şekilde yerini getirmektir. Bu tip bilgi okuryazarlığı, medya ürününü okumayı, anlamayı; bu veriyi oluşturabilmeyi ve değerlendirebilme yeteneğini oluşturmakta ve çocuk ve gençler için vazgeçilmez bir hal almıştır.[351]

[350] http://www.jisc.ac.uk/supportingyourinstitution/studentjourney/digilit.aspx, erişim tarihi: 25.07.2010.
[351] http://www.coe.int/t/dghl/StandardSetting/InternetLiteracy/InternetLiteracyHandbook_2_TR.asp erişim tarihi: 25.07.2010.

SONUÇ

Çocuk kavramı toplumlarda yerleşmeye başladığından bu yana çocuklar hem ailelerinin korunumuna ve bakımına muhtaç hem de ailelerinin sosyal, kültürel, soy anlamında devamını sağlaması beklenen metalardır. Çocuk-medya ilişkisine getirilen bir başka bakış açısı ise çocuk-medya ilişkisini merkeze alarak çocukların sağlıklı ya da olumsuz gelişiminde sadece medyayı sorumlu tutmamanın gerekliliğidir. Çünkü, medya çocuğun gelişimi ile ilgili rol oynayan faktörlerden sadece birisidir. Çocuğun gelişimindeki etkileri diğer faktörlerin etkilerini azaltma ya da artırma şeklinde olabilecektir.

Çocuk kavramını hukuki olarak incelediğimiz zaman çocuğun haklarının cenin olarak anne karnında olduğu zamana kadar geriye götürülebileceği açıktır. Medeni Kanun'da yaştan bağımsız olarak birinin çocuğu olma haliyle var olan çocuk kavramı biyolojik gelişim ve yardıma ihtiyaç duyma haliyle de tasvir edilmektedir. Ulusal Kanun'da 4963 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle yapılan değişiklikle çocukluk yaşı 18'e çıkarılmıştır. Bu yüzden 18 yaşına kadar herkes devletin koruması altındadır. Devlet, çocukları sadece korumayı değil; aynı zamanda çocuğun sağlıklı zihinsel ve fiziksel gelişimini temin etmekle sorumludur.

Postman, medya araçlarıyla beraber çocukluğun yitirildiği, erişkinlerin bilgi dolu dünyasıyla çocuk masumiyetinin yitirildiğini iddia etmektedir. Kitle iletişim araçları şüphesiz çocuk ve gençlerin zihinsel yapısının oluşmasında anlamlı derecede etkili olmaktadır. Kurgularla oluşan medya dünyası, çocuğun geniş hayal dünyasını kendine göre biçimlendirmektedir.

UNICEF'in raporlarında da medyanın çocuklara karşı şiddet, sömürü, ihmal, istismar gibi haberleri kamuoyunun dikkatine açması; çocukların kimliklerine özen göstermesi; çocuklara da medyada görüşlerini açıklama fırsatı verilmesine yer verilmektedir. Ülkemizde oluşturulan TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi, çocuklarla ilgili hak ihlallerinin haber verilmesi ve bunun hakkında çözüm bulmak üzere çalışmalarını sürdürmektedir.

Çocuklarla ilgili imajın değişmesi, çocukların çocuk hakları hakkında daha çok konuşması ve söz almasıyla sağlanacaktır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi, aynı gün 61 ülkenin imzaladığı bir belge olarak dünyada en çok kabul edilmiş belgelerden birisidir. Bu da diğer çocuklar hakkında hazırlanış bildirgelerden daha etkin ve çocuklar için hazırlanmış İnsan Hakları Bildirgesi olma özelliğini kazanmasını sağlamıştır. Türkiye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi'ni 14 Eylül 1990'da imzalamış; 9 Aralık 1994'te onaylamıştır. Türkiye, Bildirge'yi yerel halklara dair maddeler olan 17., 29. ve 30.maddeye çekince koyarak onaylamıştır. Bu tezde de etkinliğini koruyan "…On sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır" ilkesi Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temelidir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17., 29., 31., 32., 34. ve 36. maddeleri iletişim alanında çocukların korunmasına ilişkin maddeler olarak ele alınmıştır. 17.Maddede çocukların gelişimine katkıda bulunacak kitle iletişim araçları tarafından yayılması, uluslararası işbirliğinin teşviki, çocuk kitaplarının üretilmesinin teşviki, ve çocukların esenliğine zarar verecek materyale karşı korunması açıklanmıştır. 29.Maddede çocuğun yeteneklerinin ve kişiliğinin geliştirilmesine ilişkin maddede çocuğun gelişiminin yoğun bir kullanım içinde oldukları kitle iletişim araçlarının onların yararına düzenlenmesinden geçtiğini vurgulamakta yarar vardır. 31.Maddede bahsi geçen çocuğun boş vakit değerlendirmesi ve uygun eğlence tahsisinde kitle iletişim araçlarının -yapılan araştırmalarda anlaşıldığı üzere- boş vakitleri değerlendirmede kentleşme ve teknolojik gelişmeler ışığında en temel araç olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla çocukların boş vakitlerini faydalı ve gelişimlerini destekler nitelikte geçirebilmeleri, iletişim araçlarının onlara uygun şekilde

düzenlenmesini gerektirmektedir. 32.Maddede de bu husus çocuğun gelişimine zarar verici unsurlardan korunma hakkı olarak vurgulanmaktadır. 34.Maddede ise daha özel bir iletişim alanına dair açıklamalar yapılmakta ve çocuk pornografisi ve istismarına karşı çocukların korunması açıklanarak internette yaşanan bu kriminal vakaya işaret edilmektedir.

Ulusal Kanun'un genel olarak kitle iletişim araçları ve çocuk ilişkisinde ilk olarak 1927 tarihli Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, çocuklara zararlı olan içerikte basın ve yayın organlarının çocuğun salahiyeti gereğince "Küçüklere zararlıdır" ibaresiyle arz edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. 1987 tarihli Sinema, Video ve Müzik Eserlerinin Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik'ten sonra da 2004 yılında 5187 Sayılı Basın Kanunu'nda ise 18 yaşından küçük suç faili ve mağdurların kimliğini açıklayacak ve tanınmalarına yol açacak yayın yapanların cezalandırılacağı belirtilmektedir. 1979 yılında kanunlaşmış Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev Ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da yargılaması devam eden 18 yaşından küçüklerin yargı süreçleri ile ilgili yayın yapılması yasaklanmıştır. 2004 tarihli Türk Ceza Kanunu'nda müstehcenlikle ilgili maddede çocuklara bu tür materyalin gösterilmesi yasağa tabi tutulmuştur. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin giriş maddesi adapte edilerek 18 yaşını doldurmamış kişiler çocuk olarak kabul edilmiştir.

Medya araçlarındaki fantezi aslında çocuklar ve onların istekleri, arzuları hakkında bize fikir de verebilmektedir. Çünkü tıpkı çocuğun çizdiği resimlerden çeşitli psikolojik analizlere ulaşabileceğimiz gibi medya kurgularıyla kurduğu ilişkiden de evrene ve kendi evrenine nasıl baktığını anlamamız mümkün olabilecektir.

Medya kültürü; çocukların, ailelerinin ve okullarının yaşamlarını dolayısıyla çocukluğun yapısını değiştirmektedir. Çocukların medya dünyasında çeşitli medya düzeyleri iç içe geçmekte; bir başka deyişle aynı anda hem eğlendiren hem öğreten; eğlendirirken reklamını yapan ürünlerle karşılaşmaktadırlar.

Çocuklara dair medya düzenlemelerinin yapılmasında her kültürün kendine özel farklılıkları ve farkındalıklarının hesaba katılması gerekmektedir. Bununla beraber çocuklar, tüm yerel farklılıklara rağmen kendi sınır tanımayan Uluslararası bir medya alanı oluşturmuşlardır; ya da onlar için oluşturulmuştur.

Medya araçları özellikle ergenler arasında konformist eğilim oluşmasına neden olmaktadır. Örneğin benzer sanatçıların beğenilmesi, benzer internet sitelerinin ziyaret edilmesi ve üye olunması, gençleri bir anlamda bir çeşit "akran baskısına" maruz bırakmaktadır. Çocuklar ailelerine benzemek ve onları örnek almak yerine arkadaş gruplarını örnek almakta dolayısıyla popüler kültürün bir üyesi olma yolunda ilerlemektedir. Karakter oluşumunun en keskin virajlardan geçtiği ergenlik döneminde ergenler, kitle kültürünün ve araçlarının etkisini artan çeşitlilikte araçlarla daha yoğun hissetmektedir.

Kitle iletişim araçları anlaşılmaya çalışıldığında yazılı basın, radyo, televizyon ve internet teknolojik gelişmeyle hız kazanan ve dünyaya çepeçevre saran kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçları teknolojik olarak üstün oluşlarına göre dünyada yayılma oranları o kadar yoğun ve sağladığı olanaklar o kadar fazla olmaktadır. Ancak, internet televizyondan daha gelişmiş bir kitle iletişim aracı olmasına rağmen, kitleleri sosyo-ekonomik değişkenler sebebiyle erişilebilirliği daha fazla olan televizyon daha çok etkilemektedir. Kitle iletişim araçları; tüketim toplumu algısında, cinsellik, aile, şiddet, kültür, dil, kimlik gibi düşüncelerde etkili olmaktadır. Bir taraftan da eğlenme, bilgi edinme ve toplumsal ilişkiler sebebiyle ihtiyaç duyulmaktadır. Kitle iletişim araçları kimi zaman çocukların ebeveynlerin dünyasına vakitsiz dahil olmasıyla suçlanmakta, kimi zaman da hegemonik güçlerin odağında bir yaşama adım atmalarına neden olduğu düşünülmektedir. Hızla gelişen teknolojik gelişmeler de devletlerin hukuki anlamda bu araçlara yetişmesini zorlaştırmaktadır.

Araştırmalara bakıldığında özellikle ülkemizde çocukların derslerden kalan vakitlerinin büyük çoğunluğunu televizyon başında geçirdiği görülmektedir. RTÜK'ün çocuklar için çeşitli uygulamalar geliştirdiği görülmektedir. Akıllı

İşaretler Sembol Sistemi, Medya Okuryazarlığı Dersi, İyi Uykular Çocuklar Projesi, Çocuk Web Sitesi, Medya Okuryazarlığı Web Sitesi çocuklar düşünülerek uygulanan uygulamalardır. RTÜK'ün mevzuat çalışmalarında Avrupa Konseyi yayıncılık mevzuatı ve Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'ne uyumlaştırma esas alınmış ve 6112 sayılı yasa yürürlüğe konmuştur. Televizyonun düzenlenmesi, yeni kitle iletişim araçlarının kullanımının artmasına rağmen önemlidir. Zira her türlü sosyo-ekonomik gruba en yoğun olarak ulaşmakta en başarılı araç televizyondur.

Televizyonun etkilerini iki kutuptan birine, yani çok olumlu ya da çok olumsuz şeklinde yerleştirmek mümkün olamamaktadır. Çeşitli teoriler ağır izleyicilerin olumsuz dünya algısına sahip olmada televizyonun yönlendirmesinden endişe etmektedir. Çocukların, 2 yaşından önce televizyon izlememesi Amerikan Pediatri Akademisi tarafından önerilse de; iyi ihtimalle 2 yaşından itibaren televizyon izleyicisi haline gelmektedirler. Örneğin, RTÜK'e ait "İyi Uykular Çocuklar" projesi, belli bir saatten sonra yayınlanan yayınların daha çok yetişkinlere yönelik yayın yapması ve çocukların bunu takip etmesini engellemek ve çocukların fiziksel ve zihinsel gelişiminde uyku saatinin önemi dolayısıyla bunu kontrol etmek amacıyla uygulamaya konmuştur.

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi konusunda Bandura'nın sosyal öğrenme teorisinin açıklamaları, çocukların televizyondaki yayınlardan görerek ve görsel-işitsel duyuya hitap ederek etkilenmeleri şeklindedir. Üstelik televizyonda olaylar gerçeğe uygun ve ortam bağlantılı yani şematik olarak gelişmektedir. Yani televizyondakileri çocuğun zihnine şema olarak kaydedeceği ve bunu gerçek hayat deneyimlerine uygulayacağı düşünülmektedir.

RTÜK'e en yoğun olarak ulaşan şikayetlerin "çocukların zihinsel, fiziksel ve ahlaki gelişimini olumsuz etkileme" şeklinde olduğu düşünülürse toplumun konuya ilişkin hassasiyeti tespit edilebilmektedir. Çocukların yayınlardan olumsuz etkilenmemesi için Radyo ve Televizyon Üst Kurulu yalnızca yayınları yayınından sonra denetlememekte aynı zamanda hazırlanacak yayınlara dair 3 Temmuz 2007

tarihinde Televizyon Yayıncıları Derneği'yle (TVYD) "Yayıncılık Etik İlkeleri"'ni imzalamıştır.

Eski 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun, 20 Nisan 1994'de yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun çocuklara ilişkin en belirgin maddesi Yayın İlkeleri'ni belirleyen 4.maddesinin "z" bendinde yer alan "Yayınlar, gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlâki gelişimini zedelememelidir" maddesi, çocukların zararlı içerikten korunması ve programların çocukların yüksek yararı uyarınca hazırlanmasını hatırlatmaktadır. Aksi şekilde hazırlanmış programlar çocukların televizyon başında olmadığı saatlerde yayınlanmalıdır. "t" bendinde bahsi geçen cinsellik, "u" bendinde açıklanan "kadınlara, güçsüzlere ve küçüklere ayrımcılığın teşvik edilmemesi" bendleri de çocuğun korunması ilkesine hizmet etmektedir. Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi de konuya ilişkin değerlendirmesinde çocukların zihinsel, fiziksel ve ahlaki gelişiminin etkilenmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, yaşanan teknolojik gelişmeler, iptal edilen yasa maddeleri ve 89/552/EEC sayılı Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'ne uyum dolayısıyla yeni bir yasaya ihtiyaç duymuştur. 03/03/2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, çocuklara ilişkin daha genişletilmiş ve çocukların yüksek yararına daha fazla odaklanmış yasa maddelerini içermektedir. Üçüncü Bölüm "Yayın Hizmeti İlkeleri" 8.maddede 1 (ğ)'de çocuklara karşı şiddet ve istismarın televizyon yayınlarında özendirilemeyeceği açıklanmıştır. Bu madde de çocuklara kötü muamelenin kitle iletişim araçlarında destek bulması, normalleştirilmesi ya da masumlaştırılmasının engellenmesi amaçlanmaktadır. Ekran karşısındaki çocuğun, başka bir çocuğun maruz kaldığı şiddetten etkileneceği göz önünde bulundurulmuştur. 8.maddenin ikinci bendi, önceki yasamızın "çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimine zararlı yayınların yapılamayacağı" ilkesi genişletilerek koruyucu sembol kullanılarak ekrana yansıtılması yeniliği getirilmiştir. Ayrıca aynı maddenin 3.bendinde de "isteğe bağlı hizmetler"de de çocukların korunması gerektiği vurgulanmıştır. Beşinci bölümdeki "Yayın Hizmet İçeriği" kısmında çizgi filmlerin en az yüzde yirmisinin, çocuk programlarının ise en

az yüzde kırkının Türkçe dilinde üretilmiş yerli yapım olması zorunluluğu getirilmektedir. Bu şekilde Avrupa Birliği müktesebatında üye ülkelerle geliştirilmeye çalışılan Avrupa kültür mirası vurgusu 6112 sayılı RTÜK Kanunu'nda yer bulmakta ve ülkemizde üretilmiş yayınlarla çocukların kültürel öğelerimize kitle iletişim araçlarıyla adapte olmaları ve kültürel mirasımızı edinmeleri amaçlanmaktadır. Ayrıca Altıncı Bölüm "Koruyucu Sembol Sistemi" 24.maddede yeni yasanın çocuklara ilişkin getirdiği bir yenilik bulunmaktadır. Koruyucu Sembol Sistemi kullanımı, Türkiye Radyo- Televizyon Kurumu'nu da içererek tüm kanallar için gönüllülük esasından yasal zorunluluk halini almıştır.

Avrupa Birliği'nin çocuklarla ilgili televizyon mevzuatı düzenlemelerine baktığımızda "Küçüklerin Korunması ve İnsan Onuru" konulu Yeşil Kitap – Green Paper (COM (**96**) 483 final) ilk karşımıza çıkan belge olmaktadır. 89/552/EEC sayılı Konsey Direktifine değişiklik getiren 30 Haziran 1997 tarih ve 97/36/EC sayılı Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi ve Avrupa Konseyi Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nde küçüklerin korunması ilkesine geniş yer verilmiştir. Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nin 27.maddesinde çocukların gelişimini olumsuz etkileyecek programları yasaklamakta ve şifreleme sistemlerini önermektedir. 12.maddede de isteğe bağlı yayın hizmetlerinde çocuklara zararlı olacak programlar yasaklanmaktadır.

Televizyondaki şiddetin çocuklar ve çocukların saldırgan davranışlarda bulunması üzerinde etkisi yoğun olarak araştırılmış ve genel bakış açısı televizyonun çocukları şiddete yönelttiği yolunda olmuştur. Ancak televizyonun tek başına belirleyen olamayacağı; sosyo-demografik faktörlerin de etkili olduğu düşünülmektedir. Çocuğun kişilik özellikleri, ailenin şiddete bakış açısı ve yaşadığı toplumdaki şiddetin kabul görme ya da kınama şekilleri televizyondaki şiddeti artırma ya da uzak durma refleksi olarak ortaya çıkabilecektir. Bu açıklananlar, şüphesiz televizyondaki şiddetin önlenmesi için bir öz denetim ya da devlet denetimininin gerekliliğini yok etmemektedir. Çünkü görsel ve işitsel şiddet, şiddete karşı duyarsızlaşmaya, duygusuzlaşmaya neden olabilmektedir. Bunun yanında boş

zamanlarını televizyon başında geçiren çocukların, televizyondaki şiddetle çeşitli fobiler edinebileceği ortaya çıkmaktadır.

Çocukları televizyondaki şiddet ya da diğer unsurlardan korumak ve çocukların televizyondan faydalanabilmesi için ebeveynlerin rolü çok önemlidir. Bunun için ebeveynlik modelleri olan, güvenilir-denetimci (authoritative), otoriter (authoritarian), müsamahakâr (permissive) ve ihmalkâr (uninvolved) ebeveyn tarzlarını incelemek gereklidir. Çocukları kendi hallerinde kurallar konmadan ve sevgi, saygı ile paylaşmadan televizyon ve diğer medya araçlarının önünde bırakmak çocuklara zarar görmeye açık tutmaktır. Güvenilir-denetimci (authoritative) ebeveynlerin çocukları, kuralları bilerek ve ailelerinin desteğini aldıklarının farkında olarak medya araçlarını kullanacaklardır.

Reklamlar ve çocuk ilişkisine bakıldığında çocukların reklamların bir taraftan hedef kitlesi olarak diğer taraftan da reklam metası olarak çift yönlü parçası oldukları gözlenebilir. Çocuklar, aileleriyle reklamı yapılan ürün arasında köprü oluşturabilen, ürünün satışını kolaylaştıranlar olarak reklamcıların etkilemeyi tercih ettikleri tüketicilerdir. Aynı zamanda bir reklam çocuklarla birlikte verildiğinde duyguları daha yoğun hedef alabildiği için tüketiciyi daha çok etkilemekte ve satın alma davranışını hızlandırabilmektedir. Reklamla ilgili düzenlemelerde Uluslararası Ticaret Odası, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Ticari Reklam ve İlanlara İlişkin İlkeler ve Uygulama Esaslarına Dair Yönetmelik, 6112 Sayılı RTÜK Kanunu, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Görsel İşitsel Medya Hizmetler Yönergesi dikkate alınmıştır. Genel itibariyle çocukların deneyimsizlikleri ve saflıkları kullanılarak çocukların herhangi bir ürünü almaya ya da ailelerini almaya ikna etmemeleri hatırlatılmaktadır. Bunun yanında dünya çapında artan obezite sorunu sebebiyle aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen yiyecek ve içeceklerin çocuk programlarında reklamları yasaklanmaktadır. Çeşitli ülkelerdeki reklam ve çocuk düzenlemelerine bakıldığında çocukların bazı ürünlerden korunarak, o ürünlerin

reklamlarında kullanılmamasına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinde çocuk programlarının reklamlarıyla ilgili önlemler alınmıştır.

Çocuk ve haber ilişkisi de tez içinde incelediğimiz bir başka önemli alanı oluşturmaktadır. Çünkü haberler, çocuklara yönelik programlar olmasa da çocukların aileleriyle beraber takip ettikleri ve çocuklarda stres oluşmasına sebep verebilecek içeriği olan yayınlardır. Ayrıca çocuklar, sadece haberlerin izleyicisi değil; aynı zamanda tıpkı reklamlarda olduğu gibi objesi de olmaktadırlar. Çocuklarla röportaj yapılırken yetişkinlere gösterilmesi gereken hassasiyetin daha yoğunu çocuklara karşı gösterilmelidir. Çünkü çocuklar haber bülteninin malzemesi olduklarından bu onların geleceğini daha uzun vadeli etkileyecektir. Bu anlamda, suça karışmış çocuklar da haber bültenlerine yansıdıklarında kimlik, aile bilgileri deşifre olmalarına ve toplumda damgalanmaya maruz kalmalarına neden olabilmektedir. Çocukların sadece çeşitli olumsuz olayların faili ya da mağduru olarak yansıtılması, yalnızca bu çocukları olumsuz etkilemeyecek; aynı zamanda ekran başındaki çocukların da akranları nedeniyle karamsarlık hissetmelerine neden olacaktır. Çocuklarla ilgili haber yapılırken medya-çocuk ilişkisinin her noktasında olduğu gibi çocuk hakları ilkesi temelinden hareket edilmelidir. Medya çalışanlarının bu konuda duyarlı olması sağlanmalı ve çocukları yalnızca mağdur ve acınacak nesneler olarak göstermek yerine çocuklarla ilgili başarılı ve mutlu örnekler de ekrana taşınmalıdır.

Bu yüzden televizyon ve çocuk ilişkisinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için RTÜK'ün 2006 yılında Avrupa Birliği müktesebatına uygun olarak yürürlüğe koyduğu Akıllı İşaretler sistemi ortaya çıkmıştır. Akıllı İşaretler, diğer koruyucu sistemlerin yanında ön plana çıkmış; koruyucu sembol sistemidir. İçeriğe yönelik semboller "şiddet", "cinsellik" ve "olumsuz örnek olabilecek davranışlar"; yaş gruplarına yönelik semboller "genel izleyici", "7 yaş ve üzeri", "13 yaş ve üzeri" ve "18 yaş ve üzeri" şeklinde toplam 7 sembolden oluşan Akıllı İşaretler'in, 6112 sayılı yeni Yasa'yla beraber kullanımı zorunluluk teşkil etmektedir. Çocukların televizyonun olumsuz etkilerinden korunabilmeleri için ayrıca "Korumalı Saatler"

Uygulaması getirilmiş ve çocuklara zarar verebilecek yayınlar, çocukların izleyemeyeceği saatlerde gösterilebilecektir.

Çocukların medya araçlarıyla artan ilişkisi ve artan televizyon izleme durumu dolayısıyla çocuklara yönelik tematik kanallar da artış göstermiştir. Çocuklara yönelik tematik kanalların artması, ailelerin çocukları ekran başında tek başına bırakabilecekleri anlamına gelmemelidir. Çocuk kanallarının da diğer kanallar gibi çocuklara açıklanması ve onlarla paylaşarak izlenmesi gereklidir. Tabii ki çocuklara yönelik tematik kanalların artması ve çeşitlilik göstermesi, çocuklara yönelik ulusal yayınların üretilmesini de teşvik edecektir. Televizyonun çocuklar için aileleri kadar önemli bir bilgi kaynağı olduğu düşünülürse çocukların ulusal bilgilere ve 6112 sayılı yasaya da yansıdığı üzere çizgi filmlerin en az yüzde yirmisi, çocuk programlarının da en az yüzde kırkının ulusal yapım olma zorunluluğunun önemi anlaşılabilecektir.

İletişim araçlarının doğru kullanımında özellikle çocuklar ama her yaş grubu için en etkili yöntem medya okuryazarlığıdır. 2006-2007 yılında pilot eğitimine, 2007-2008 öğretim yılında da tüm ilköğretim okullarında uygulanmaya başlayan medya okuryazarlığı dersinde her türlü medya aracı tanıtılmakta ve faydalı kullanımı açıklanmaktadır. Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nde de bahsi geçen şekilde medya okuryazarlığı medya hakkında gerçeklerin fark edilmesi, medyanın bir kurgu olduğunun hatırlatılması ve medya ürünleri üretebilme yetisini kazandırmayı hedeflemektedir. Medya ve bilgi okuryazarlığının yaygınlaşması, düzenleyicilik görevini Kamu adına yürüten RTÜK'ün, sorumluluğu izleyicilerle beraber paylaşmasını sağlayacaktır. Medya okuryazarlığı kavramı dünyada medya düzenleme otoritelerinin rolünü azaltmaya, en azından onlarla işbirliği içinde çalışarak toplumun da sorumluluk paylaşmasına yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu şekilde, izlenilen program seçiminde ya da takip edilen internet sitesi kullanımında daha etkin tercihler yapabilen ve risk anında daha yetkin tutum takınabilen bireyler yetişecektir. Gelişen teknoloji ve iletişim çağıyla beraber Düzenleyici Kurul ve farkındalığı artmış toplum işbirliği, yapılan düzenlemelerin daha kalıcı ve sektörü de daha kaliteli ürünler ortaya koymaya zorlayacaktır. Medya okuryazarlığı da

izleyiciyi, tüketiciyi her uyaranı süzmeden kabul etmek yerine doğru ve faydalı bilgiye ulaşmayı öğreterek medya araçlarının etkili kullanım değerini artıracaktır.

Televizyondan daha hızlı dünyaya yayılan ve daha çok kullanıcıya daha kısa sürede ulaşan iletişim aracı internettir. İnternet aktardığı ve kabul ettiği bilgiler ve hayatın her alanına yayılışı sebebiyle televizyondan daha dikkat çekici bir hal almıştır. İnternet, televizyon gibi sadece tek taraflı bir transfer yapmamakta aynı zamanda interaktifleştirerek kişinin de bilgi üretebilir hale gelmesini sağlamaktadır. İnternet ve bilgisayar başında çocuk ya da ergen sadece üretilen medya ürünlerini takip etmekle kalmaz; bir yandan da bu sistemin genişlemesine, türemesine katkıda bulunacak medya malzemesini de üretir. İnternetin kullanım alanının ilerlemesi ve kullanımına dair her geçen yeni formatların ortaya çıkışı, internet ve hukuk alanında interneti takip edilemez kılmaktadır. Çocuklar ve gençler internet gibi dünyayı küçük bir köye dönüştüren sistemden uzak duramamakta ve kullanıcısı haline gelmektedir. İnternet, çocuk ve gençler için televizyondan daha fazla riski barındıran ve daha denetlenebilirliği zor olan bir araçtır. Bu yüzden televizyon ve radyo geleneksel kitle iletişim araçları olurken; internet yeni medya aracı olarak hızla gelişmekte ve hukuki olarak takip edilebilirliği zorlaşmaktadır. Çocuk ve gençleri internette bekleyen tehlikelerin başında internetin interaktif doğasının bir sonucu olarak sosyal ağlar ve paylaşım siteleri ve bu sitelerde karşılaşabilecekleri kötü niyetli insanlar gelmektedir. Bu, cinsel ve duygusal istismar amacı taşıyan yetişkinlerle karşılaşma, uygun olmayan materyalle karşılaşma, akran zorbalığına maruz kalma gibi temel problemlerle yüz yüze gelme riskini barındırmaktadır.

Yapılan araştırmalarda kız çocuklarının internette daha çok sohbet ortamlarında, erkeklerinse bilgisayar oyunlarıyla vakit geçirdiği gözlenmektedir. İnternette çocukların karşılaşabileceği risklere karşı özellikle Türk ailelerinin görece iyimser olduğu gözlenmiştir. Çocukların bilgisayar ve internet kullanımında becerilerine güvendikleri ve çocukların herhangi bir olumsuz olayla karşılaşmadıkları düşüncesi gerçekleri yansıtmamaktadır. Dünyada yapılan araştırmalarda da çocukların bilgisayar ve internetle geçirdiği vakit her geçen gün artmaktadır. Uygun olmayan materyal, siber zorbalık ve yabancı kişilerden alınan

uygunsuz teklifler gibi karşılaştıkları riskler de kullanım oranıyla beraber doğru orantılı artmaktadır. Türkiye'deki çocukların bu tip olumsuz net deneyimleriyle karşılaşma hali daha az olmakla beraber konu hakkında önlem alınması gereklidir. Örneğin siber zorbalık, özellikle akran grupları içinde birbirini tanıyan gençlerin birbirine maruz bıraktığı bir eylemdir. İnternet, gerçek hayatın daha anonim devam eden hali olarak çevrimdışı hayatta süregelen akran zorbalığını başka bir platforma taşımaktadır. Bunun için çocukların ve gençlerin kendi kişisel datalarını kimseyle paylaşmaması, herhangi bir şifresini kimseyle paylaşmaması ve özellikle sosyal ağlarda güvenlik ayarlarını yaparak çevrimiçi ortamlara katılması gerekmektedir. Çeşitli öneriler ve önlemler getirilirken gençlere "net etiği"nin hatırlatılması gereklidir; çünkü çocukları internette sadece herhangi bir saldırıya maruz kalmaktan değil; aynı zamanda bir siber zorbalığın faili olmaktan da korumalıyız. Bunun yasal denetimlerden daha çok çevrimiçi hayatın, çevrimdışı hayattan farklı olmadığı ve o boyutta tıpkı çevrimdışı hayatta olduğu gibi bir ahlaki boyut olduğu açıklanmalı ve öğretilmelidir.

Bunun yanında internetin sayısız faydasının olduğu açıktır. İnternet, iletişim zorluğu çeken insanların daha kolay iletişim kurabilmesine, bugün gündelik hayatımızdaki birçok şeyin kolay ve erişilebilir hale dönüşmesine faydalıdır. Bu yüzden ülkemizde FATİH (fırsatları artırma ve teknolojiyi iyileştirme hareketi) projesi hayata geçirilmiştir. 22 Kasım 2010 tarihinde imzalanan projeye göre okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında Bilgi Teknolojileri araçlarının kullanımının artırılması ve etkinlik kazandırılması amaçlanmaktadır.

İnternetin özgür haberleşme ve haber verme doğasını zedelemeden internetin düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. 2007 yılında ülkemizde uygulamaya geçen 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlarla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" interneti düzenlemeyi amaçlamakta ve 8.maddesinde hakimin kovuşturma evresinde de mahkeme tarafından, gecikme sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısı tarafından da erişimin engellenmesine karar verebileceğine ilişkin konumuza ilişkin

bir madde bulunmaktadır. Yasa'nın 8.maddesinde "çocukların cinsel istismarını" içeren siteler bu şekilde kapatılabilmektedir.

Ülkemizde internetin düzenlenmesinden çeşitli kurumlar sorumludur: Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB), ülkemizin ulusal ve uluslararası anlamda internet konusuyla ilgili ilişkilerine köprü konumundadır. Örneğin, Avrupa Birliği ve çevresinde ülkeler kapsamında INHOPE üyeliği TİB aracılığıyla ülkemizde yürütülecektir. 5651 sayılı yasanın uygulayıcısı olan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB), kanunda bahsi geçen sitenin durdurulması işlemini yürüten, tez konumuza ilişkin olarak "çocuğun cinsel istismarı" konusuna ve diğer suçlara ilişkin ihbarların yapıldığı kuruluştur. Emniyet Genel Müdürlüğü ise Bilişim Suçlarıyla Mücadele Şube Müdürlüğü altında birçok Büro Amirlikleriyle siber suçlarla mücadele yürütmektedir. İnternette işlenen çeşitli suçlara karşı kolluk görevini yürüten EGM, suçların önlenmesi, faillerin yakalanması ve operasyon yapılmasından görevlidir. T.C. Ulaştırma Bakanlığı İnternet Kurulu ise birçok devlet kurumu, İnternet Altyapı Sağlayıcılar ve Sivil Toplum Kuruluşları'ndan temsilcilerin üye olarak oluşturduğu bir Kurul'dur. Kurul, toplumun çeşitli kesimlerinden görüş alınarak ülkemizde güvenli ve etkin bir internet politikasını geliştirilebilmesini amaçlamaktadır. Konumuza ilişkin çocuk ve gençlerin güvenli internet kullanımı konusunda çalışmalar Kurul'un çalışmalarındandır.

Avrupa Konseyi'nin internet konusu üzerine düzenlemelere bakıldığında en etkin ve en son düzenleme olarak 29 Haziran 2001 tarihinde Strazburg'ta kabul edilen Avrupa Siber Suç Sözleşmesi bulunmaktadır. Avrupa Birliği müktesebatının temel amacı *Bilişim Toplumuna* ulaşmaktır. Bu konuyla ilgili Safer Internet Programları, Safer Internet Action Plan (1999-2004), Safer Internet Plus Programme (2005-08) ve Safer Internet Programe (2009-13), Avrupa Birliği tarafından çocukları internette güvenli olmaları amacıyla desteklenmektedir.

Çocukların internette korunmasına ilişkin Avrupa müktesebatında ilk olarak "Rec(2006) 12- çocukları yeni bilgi ve iletişim ortamında güçlendirmek (empowering children in new information and communications environment)" adlı

Tavsiye Kararı göze çarpmaktadır. Bu tavsiye kararında çocukları tehdit eden zararlı içeriğin yüceltilmemesi ve çocuğun çevrimiçi zararlardan korunması ve bunun bilgi okuryazarlığı ile mümkün olacağından bahsedilmektedir. 2005'te yapılan 7. Avrupa Bakanlar Konferansında (Karar No.3 ve Eylem Planı), Bakanlar Komitesi'nin 20 Şubat 2008'te 1018. buluşmasında, Birleşmiş Milletler'in Bilgi Toplumunda Dünya Zirve (Cenova 2003- Tunus 2005) ve çocukları zararlı içeriğe karşı korumak ve yeni bilgi ve iletişim çevresine katılımlarını artırmak konulu Rec2009 (5) Tavsiye Kararı'nında çocukların çevrimiçi dünyada çeşitli risklerle baş başa olduğu ve çocukların iyiliğinin tüm ülkelerin ortak amacı olması gerektiği vurgulanmıştır. Çocukların internet kullanımı ve çocuklara ait çevrimiçi materyalin çocukların yararı yönünde hareket edilerek karar verilmesi gerektiği söylenmiştir. Ayrıca güvenli internet kullanımı ve güvenlik duvarları kullanımının artırılması önerilmektedir. Tavsiye Kararı 1882 (2009)'da ise internette her türlü mahremin izinsiz yansıtılmasına karşı "özel hayatın korunması" ilkesine yer vermektedir. Çocuklar için özel kısıtlı alanlarda internet kullanımını ve "Safer Internet Programme 2009-2013" kapsamında INHOPE üyeliği özenle önerilmiştir.

Çocuk pornografisi ise Amerikan Psikoloji Derneği'ne göre pedofili'nin kriterleri açıklandığında henüz 13 yaşına erişmemiş çocuklara karşı, cinsel fantezi duyma, cinsel eylemde veya zorlamada bulunma, eylemi gerçekleştirenin 16 yaşından büyük ve çocuktan en az 5 yaş büyük olması gerekmektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol'de ise çocuğun gerçekte veya taklit sureti ile bariz cinsel faaliyetlerde bulunur şekilde herhangi bir yolla teşhir edilmesi veya çocuğun cinsel uzuvlarının ağırlıklı olarak cinsel amaç güden bir şekilde gösterilmesidir" olarak tanımlanmıştır. Çocuğun cinsel istismarı ne yazık ki dünya çapında artan bir problem olmakta ve cinsel istismar mağduru çocukların yaş sınırı çok aşağıdan başlamaktadır. Çocuk pornografisiyle ilgili Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 34.maddesi çocuğun herhangi pornografik amaçla sömürülmesinin önlenmesini vurgulamaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol ülkemizde de 2002 tarihinde onaylanmıştır. Avrupa Siber Suç Sözleşmesi'nin 9.maddesi "Çocuk

Pornografisi ile Bağlantılı Suçlar" başlığı altında reşit olmayan, reşit görünmeyen ya da reşit olmayan birinin gerçeğe yakın cinsel anlamda müstehcen bir eyleme katılımı çocuk pornografisi anlamına gelmektedir. Bu fiili yaymak, dağıtmak için üretmek, temin etmek, bilgisayar sisteminde sahip olmak suç kabul edilmiştir. Her ülkede çocuk pornografisine karşı yasalar oluşturulmuştur. ABD'de de yasa düzenlenmiş ancak gerçek olmayan ancak gerçek eylemi ima eden görüntüler ifade özgürlüğü kapsamında suç olmaktan itiraz nedeniyle çıkarılmıştır. Diğer incelenen ülkelerde ise konuya ilişkin yasalar ve özel birimler oluşturulmuştur. Ulusal Hukuk'ta ise 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 43.maddesi, çocukların cinsel istismarını düzenleyen 103. maddesinde, reşit olmayanla cinsel ilişkiyi düzenleyen 104. maddesinde, cinsel tacizi düzenleyen 105. maddesinde, hayasızca hareketleri düzenleyen 225.maddesinde, müstehcenliği düzenleyen 226. maddesinde, fuhuşu düzenleyen 227. maddesinde bahsi edilen suçların, internet üzerinden işlenmesi halinde de bu hükümler çerçevesinde cezalandırılmaktadır.

Dünyadaki internetle ilgili uygulamalara bakıldığında Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nde Safer Internet uygulamaları tüm Avrupa'da da geçerlidir. Safer Internet Day ile ülke çapında yaygınlık kazandırılmak amaçlanan güvenli internet kullanımı teşvik edilmekte ve anlatılmaktadır. Avrupa Birliği Komisyonu Şubat ayı içinde bir günü; Safer Internet Day (güvenli internet günü) olarak kutlanmaktadır. Ülkemizde de Güvenli İnternet Günü, 2010 yılından itibaren kutlanmaktadır. Bu yıl da Güvenli İnternet Günü, 9 Şubat 2011 tarihinde kutlanmıştır.

Avustralya'da ise sistem birçok ilerlemeye sahne olmaktadır. Yakınsama sonucu yayıncılıkla ilgili ve iletişimle ilgili iki kuruluş birleşmekte ve ortak düzenlemeye gidilmektedir. Avustralya'da devlet otoritesi, sivil toplum ve özel sektörle istişare sonucunda yasaları ve düzenlemeleri belirlemektedir. Ayrıca Avrupa Birliği ülkesi olmasa dahi INHOPE'a dünyada birçok ülke gibi üyedir. Almanya'da internetin düzenlenmesinde yetkinin paylaşımı yapmaktadır. Devlet organının kuralları koymasından sonra sivil toplum uygulayıcı olmakta ve oluşturulan kurullar düzenli olarak değiştirilmektedir. İtalya'da benzer sivil toplum

ve devlet ortaklığında hazırlanan bir kodun uygulanmasıyla internette küçüklerin korunması düzenlenmektedir.

Dünyada çözüm uygulamalarının yanında ülkemizde de "Bilgi Toplumu Stratejisi ve Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı 2006-2010" ile ülkemizde bilgi teknolojilerini kullanabilme ve güvenli erişime odaklanılmıştır. Bunların yanında internet etiğinin çocuklara öğretilmesi, ebeveynlerin ve çocukların internetteki risk ve olanaklar konusunda bilgilendirilmesi ve çocuklar için internet sitelerinin hazırlanması güvenli internet kullanımını yaygınlaştıracaktır.

Medya araçlarına bakıldığında dikkat çeken ve her yaş grubu tarafından yoğunlukla kullanılan bir başka araç ise bilgisayar oyunlarıdır. Bilgisayar oyunları, isteğe bağlı bir servis olduğu için oyunlar önceden denetlenerek ambalajlarına ebeveynlere yardımcı olması amacıyla Akıllı İşaretler gibi sınıflandırmalar yerleştirilmektedir. Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen PEGI (Pan European Game Information), 30 ülkede tüketicilere bilgisayar oyunlarını yaş (3, 7, 12, 16, 18) ve içerik (kötü dil, ayrımcılık, uyuşturucu, korku, kumar, cinsellik, şiddet, çevrimiçi oyun) açısından sınıflandırmaktadır. Entertainment Software Rating Board (ESRB), Amerika'da faaliyet gösteren PEGI gibi oyunları sınıflandırmasını yapan bir sivil toplum kuruluşudur. Early Childhood, Everyone, Everyone 10 and older, Teen, Mature, Adults Only gibi içerik isimleriyle kullanıcıları yaş ve içerik konusunda bilgilendirmekte ve ebeveynlerin çocukları için uygun içerikli bilgisayar oyunlarını seçmelerine yardımcı olmaktadır. Bilgisayar oyunları, gerçek hayatın simulasyonu yapması, analiz ve kontrol yeteneğini geliştirmesi ve sistematik düşünceye katkıda bulunmasıyla faydalı bulunmaktadır. Ancak şiddet içeriği, bilgisayar oyunlarının zararlı tanımlanmasında en belirleyici faktör olmaktadır. Bu yüzden çocuklar için bilgisayar oyunlarının özenle seçilmesi gerekmektedir. Avrupa Konseyi de bilgisayar oyunlarının sınıflandırılmasının önemini 2002 tarihli İlke Kararı'nda bahsetmiştir.

Son olarak, internetin olumsuz etkilerinden çocukları korumak ve çocukların artan etkinliği ve ürettiği imkanlar sayesinde internetten en yüksek düzeyde

faydalanmasını sağlamak amacıyla bilgi okuryazarlığının önemi tartışılmazdır. Bilgi okuryazarlığı ile öncelikle çocukların ve tüm yaş gruplarının medya okuryazarlığında olduğu gibi öncelikle bulunduğu medya ortamını anlaması, irdeleyebilmesi ve kendi başına güvenle hareket edebilmesi amaçlanmaktadır. Bu sayede, çevrimdışı risklerin daha anonim olarak devam ettiği ve daha farklılarının ortaya çıktığı çevrimiçi ortamda zararlara maruz kalmadan varlıklarını sürdürebilecektir. Bunun yanında, bir o kadar önemli olan ise, çevrimiçi etkinliğin keşfedilebilmesi ve çevrimiçi dünyanın faydalarının kazanılmasıdır. Bilgi ve medya okuryazarlığı, kitle iletişim araçlarının karşısında güvenli ve etkin çocuklar yetiştirilmesi için gerekli ve zorunludur.

Medya ve bilgi teknolojileri politikalarının etkin olabilmesi için, çok paydaşlı bir çözüm yönteminin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu amaçla; devlet, özel sektör, sivil toplum ve aile ortaklığıyla yürütülen politikaların çocukların korunmasında daha etkili olacağı düşünülmektedir. Bilgi ve medya okuryazarlığının tüm topluma yayılması ve halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Yapılan hukuki düzenlemelerin, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi ile uyumlandırılması günden güne hukuki içerikte de çocukların korunmasına daha fazla katkıda bulunmaktadır. Bununla beraber sivil toplum kuruluşlarının da çocukların korunmasında paydaş olarak yer almasının önemli olduğuna inanılmaktadır. Çocuklar ve internet kullanımına ilişkin, Sivil Toplum tarafından Uygulama Kodunun geliştirilmesi, hukuki düzenlemeleri destekler nitelikte olacaktır. Yine, bilgisayar oyunlarının olumsuz etkilerini önlemek amacıyla, sınıflandırmaların da Sivil Toplum tarafından yerine getirilmesi önerilmektedir. Medya okuryazarlığı ve bilgi okuryazarlığını toplumun tamamını ilgilendirdiği ve çocukların iyiliği için tüm toplumun farkındalığının artması gerekmektedir. Bu sebeple, medyanın da konuya ilişkin spot yayınlar, çok izlenen programlar aracılığıyla toplumun tüm kesimlerine, bunların faydalarını anlatması anlamlı olacaktır. Çocuklar gibi ailelerin ve eğitimcilerin de medya ve bilgi okuryazarı olması için eğitim ve seminerler düzenlenmesinin faydasına inanılmaktadır. Böylece kendine güvenen ve iletişim araçlarından zarar görmeyen, doğru faydalanan bireyler yetişebilecektir.

KAYNAKÇA

Akbulut, Nesrin Tan ve Kartopu, Esin (2005), "Yalıtılmış Çocuk", *2.Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali ve Kongresi*, 4-6 Nisan 2005, RTÜK Yayınları, Ankara.

Akıncı, Hatice, Alıç, Ali ve Emre Er, Cüneyd (2004), "Türk Ceza Kanunu ve Bilişim Suçları", (Ed.) Yeşim M. Atamer, *İnternet ve Hukuk*, İBÜ Yayınları, İstanbul.

Aksüt, Mehmet ve Zekeriya Batur (2007), "İnternet Perspektifinde Ergenlerin Sosyalleşme ve İletişim Kurma Süreci" *Akademik Bilişim*, 31 Ocak-4 Şubat 2007, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Akyüz, Emine (2000), *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, Ankara.

Alemdar, Korkmaz ve Erdoğan, İrfan (2005), *Popüler Kültür ve İletişim,* Erk Yayıncılık, Ankara.

Allison, Alexander, The Museum of Broadcast Communications, Children and Television. http://www.museum.tv/archives/etv/C/htmlC/childrenand/childrenand.htm, erişim tarihi: 20.06.2010.

Almqvist, Bo (1997), *Letters to Santa Claus: An Indication of the Impact of Toy Marketing on Children's Toy Preferences*, NCFL: Göteburg.

Alp, Hülya (2009), "Çocuk Politikaları ve Medya", *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı*, 27 Mart 2009, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, Ankara.

Alver, Füsun (2004), "Neil Postman'in Çocukluğun Yok Oluş Sürecinde iletişim Teknolojisi Eleştirisinin Eleştirisi", *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, Sayı:2, No:2, s.129-141.

Analay, Cengiz ve Gülşen, Recep (2004), "*Bilişim Suçları İçinde Çocuk Pornografisi ve Mücadele Yöntemleri"* Türkhukuk Sitesinde Yayınlanan Makalesi, (www.turkhukuksitesi.com), erişim tarihi: 09.08.2010.

Anderson, Craig A. ve Bushman, Brad J. (2001), "Effects of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal,

and prosocial behavior: A meta-analytic review of the scientific literature", *Psychological Science*, Sayı:12, No:5, s.353-359.

APAS, 2003

Anderson, R. Daniel, C.Huston, Aletha, L.Schmitt, Kelly, L.Linebarger, Deborah ve C.Wright, John (2001), "Early Childhood Television Viewing and Adolescent Behavior: The Recontact Study", *Monographs of the Society for Research in Child Development,* Sayı:66, No:1, s.25-35.

Ankara Barosu Bilişim ve Hukuk Dergisi, http://www.ankarabarosu.org.tr/Siteler/1944-2010/Dergiler/BilisimveHukukDergisi/2008-1.pdf erişim tarihi: 15.10.2010.

Aral, Neriman ve Aktaş, Yaşare (1997), "Çocukların Televizyon ve Diğer Etkinliklere Harcadıkları Sürenin İncelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* Sayı:13, Ankara.

Atay, Mesude ve Öncü, Elif Çelebi (2007), "Elektronik Bakıcı; Televizyon", Ed: Selda İçin Akçalı, *Çocuk ve Medya*, Ebabil Yayıncılık, İstanbul.

Atılgan, Eylem Ümit (2009), "Çocuk sanık ve hükümlüler", Ed: Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel, *Televizyon Haberciliğinde Etik*, Ankara İLEF Yayınları, Ankara.

Australian Internet Industry Association Codes of Practice, http://www.iia.net.au/index.php?Itemid=33&id=3&option=com_content&task=section erişim tarihi: 09.10.2010.

Avrupa Medya Okuryazarlığı Merkezi (European Centre for Media Literacy) http://ecml.pc.unicatt.it/english/index.html erişim tarihi: 12.06.2010.

Avşar, Zakir ve Öngören, Gürsel (2003), *Radyo ve Televizyon Hukuku*, RTÜK Yayınları, Ankara.

Aydemir, Aslı Telli (2010), "Türkiye'nin İnternet Sansürü Sorunu", *Medya Derneği İnternet Komitesi*, Temmuz, s.1-14.

Aziz, Aysel (1982). *Radyo ve Televizyon ile Eğitim*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi EFAM Yayınları, No:2, Ankara.

_____ (2006), *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı*, Turhan Kitabevi, Ankara.

Barlett, C. P., Vowels, C. L., Shanteau, J., Crow, J. ve Miller, T., (2008), "The Effect of Violent and Non-Violent Computer Games on Cognitive Performance", *Computers in Human Behavior*, Sayı:21, No:1.

Bar-on ME. (2000), *The effects of television on child health: implications and recommendations*, Arch Dis Child, Sayı:83, s.289-92.

Barr, Rachel (2008), "Attention and Learning From Media during Infancy and Early Childhood", (Ed.) Sandra L Calvert ve Barbara J.Wilson, *The Handbook of Children, Media and Development,* Wiley-Blackwell, UK.

Bayraktar, Fatih ve Gün, Zübeyit (2007), "The Incidence and Correlates of Internet Usage Among Adolescents in North Cyprus", *Cyber Psychology and Behavior*, Sayı:10, No:2, s.191-197.

Baysal, Serpil Uğur (2003), *Çocuk İstismarı Nedir*, www.bebeğimveben.com. Erişim tarihi: 27.07.2010.

BBC Çocuk İlkeleri, http://www.bbc.co.uk/turkish/ilkeler/ch9.pdf erişim tarihi: 18.10.2010.

BBC Dünyanın en büyük sübyancı çetesi çökertildi, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/03/110316_padophile.shtml erişim tarihi: 19.03.2011.

Biçer, İlhan (2009), "Medyanın Kamuoyu Üzerinden Etkileri ve Etik", *Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve Etik Sempozyumu,* 07-08-09 Ekim 2009, Bildiriler, Elazığ.

Biçer, Serkan (2006), *Türkiye'de İnternet Yayıncılığı ve Avrupa Birliği'ne Uyum,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yüksek lisans tezi.

Bilişim Suçları ve Sistemleri Şube Müdürlüğü Tarihçesi, http://www.kom.gov.tr/Tr/KonuDetay.asp?BKey=13&KKey=67 erişim tarihi: 13.09.2010.

Bilişim Suçları ve Sistemleri Şube Müdürlüğü Büroları, http://bilisimsuclari.iem.gov.tr/burolar.html erişim tarihi: 15.09.2010.

Bilişim Suçları İçinde Çocuk Pornografisi ve Mücadele Yöntemleri, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_154.htm. erişim tarihi: 10.10.2010.

Binark ve Bek (2007), *Eleştirel Medya Okuryazarlığı*, Kalkedon Yayınları, İstanbul.

Bora, Sönmez (2004), "Reklamcılıkla İlgili Avrupa Mevzuatı ve Çocuğun Korunması", *Reklamların İzleyiciler Üzerindeki Etkisi Paneli*, Ankara.

Bourdieu, Pierre (1996), *Televizyon Üzerine*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Bremer J, Rauch P. (1998), "Children and computers risk and benefits", *American Academy Child Adolescent Psychiatry,* Sayı:37, s.559-560.

British Council, Media and Diversity Guidelines: Children, http://www.britishcouncil.org/tr/turkey-society-media-guidelines-children.pdf erişim tarihi: 19.10.2010.

Broadband Responsibility: A Blueprint for Safe & Responsible Online Use Family online safety institute 1-14. http://www.fosi.org/images/stories/resources/fosi-brac-book-electronic-version.pdf erişim tarihi: 03.12.2010

Büyükbaykal, Ceyda Ilgaz ve Büyükbaykal, Güven N. (2005), "Türkiye'deki Gazete Haberlerinde Çocuk", *2.Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali & Kongresi*, 4-6 Nisan 2005, RTÜK Yayınları, Ankara.

Can, Aytekin (2003), "7-13 Yaş Arası Çocuklar Üzerinde Televizyon Reklamlarının Etkileri", *I.Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı,* 13-15 Ekim 2003, RTÜK Yayınları, Ankara.

Can, Aytekin ve Şimşek, Sedat Çağın (2005), "Çağın İletişim Aracı İnternetin Çocuklar Üzerindeki Etkisi ve Ebeveynlerin Tutumu", *2.Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali ve Kongresi,* 4-6 Nisan 2005*,* RTÜK Yayınları, Ankara.

Cangöz, İncilay (2005), "Gazete Haberlerinde Çocukların Temsili", *2.Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali ve Kongresi,* 4-6 Nisan 2005, RTÜK Yayınları, Ankara.

Center for Media Literacy (Temmuz 2009) aktaran Defne Özonur Çöloğlu, Deniz Özalpman Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Projesi Üzerine Bir Değerlendirme, Marmara İletişim Dergisi. Temmuz 2009 Sayı 15.

Ceylan, Ayhan (2003) *4756 Sayılı Kanunla Gelen Yeni Radyo ve Televizyon Düzeni: Değişiklikler ve Değerlendirmeler*, C. III, Beta Yayınları, İstanbul.

Child Online Protection Act, http://faculty-web.at.northwestern.edu/commstud/freespeech/cont/cases/copa.html erişim tarihi: 13.08.2010.

Chomsky, Noam (1993), *Medya Gerçeği*, (Çev. A. Yilmaz), Tüm Zamanlar Yayıncılık, İstanbul.

Cılızoğlu, Gamze Yetkin (2009), "Etik Olgusunun Yazılı Basın Üzerinden Analizi: Gençlik Dergilerinde Yer Alan İlanlar ve Dergi İçeriği ile Yaratılan Algı", *Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve Etik Sempozyumu,* 07-08-09 Ekim 2009, Bildiriler, Elazığ.

CNN Health, Television Effects on kids, http://articles.cnn.com/1999-08-20/health/9908_20_kids.tv.effects_1_televisions-effects-tv-violence-annenberg-public-policy-center?_s=PM:HEALTH erişim tarihi: 02.05.2010

Council Decision of 29 May 2000 to combat child pornography on the Internet (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000D0375:EN:HTML).
Council Recommendation 98/560/EC of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity [Official Journal L 270 of 7.10.1998, erişim tarihi: 10.08.2010.

Council Resolution of 1 March 2002 on the protection of consumers, in particular young people, through the labelling of certain video games and computer games according to age group (2002/C 65/02), http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2002:065:0002:0002:EN:PDF, erişim tarihi: 14.06.2010.

Council of Europe, Recommendation 1286 (1996) on a European strategy for children, http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta96/erec1286.htm, erişim tarihi: 14.06.2010.

Council of Europe, Kitle İletişim Politikası konusunda 7inci Avrupa Bakanlar Konferansı, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/MCM(2005)005_tr.pdf erişim tarihi: 14.06.2010.

Council of Europe, Protecting children from harmful content, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/H-Inf(2009)13_en.pdf erişim tarihi: 13.06.2010.

Çamurdan, Aysu Duyan (2007), Görsel Medyanın Çocuk Sağlığına Etkileri, *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi.* Sayı:16, No:2, s.25-30.

Çaplı, Bülent (2001), "Televizyon karşısında çocuk: Türkiye örneği", 3. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi,* Ekim 2000, "Dünyada ve Türkiye'de değişen Çocukluk." Çocuk Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇOKAUM), Ankara.

Çaplı, Bülent (2009), "Yayıncılık Etiği Açısından Çocuk İzleyici", *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı,* 27 Mart 2009, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi.

Çavdar, Göknur, (2009), "Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve Etik", *Medya ve Etik Sempozyumu Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi,* 07-09 Ekim 2009, Bildiriler, Elazığ.

Çelik, Cemil (Şubat 2005), Çocuk Kavramı ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi, e-Akademi, *Hukuk Ekonomi ve Siyasal Bilimler Dergisi.*

Çiftci, Ahmet (1999), *Uluslararası Hukuk Açısından Radyo ve Televizyon Hukuku*, G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara.

Çiftci, Ahmet, Bilgisayar ve İnternet Kullanımından Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk, web sitesi, Bilgisayar ve İnternet Kullanımından Doğan Hukukî ve Cezaî Sorumluluk" Akademik Bilişim-04 Ulusal Sempozyumu, 11-13 Şubat 2004, KTÜ-Trabzon. http://ab.org.tr/ab04/tammetin/109.doc, erişim tarihi: 26.07.2010.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Fahişeliği ve Pornografisine İlişkin İhtiyari Protokolü İlk Ülke Raporu http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pagefiles/cocuk-haklari-konusunda-daha-fazlasi-icin-tiklayiniz/CocukSatisiVePornografisi_UlkeRaporu.pdf erişim tarihi: 12.11.2010.

Çocuk Hakları Programı (Temmuz 2006), Dokümantasyon Servisi, Ulusal Haber Derlemesi, http://www.icc.org.tr/tr/yayinlar/july06.pdf erişim tarihi: 15.04.2010.

Cyberbullying amon youngsters, http://www.samenlevingentechnologie.be/ists/en/pdf/projects/20053cyberbullying.pdf erişim tarihi: 05.08.2010.

Dağ, İ, Öktem, F., Yazıcı, K., Güvenç, G., Rezaki, M., Özcan-Demir, N., Özer, Ö., Özer, Ö.A., Tunçel, M. Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri, RTÜK Yayın No: 12, Nisan 2006.

Decision No 854/2005/Ec Of The European Parliament And Of The Council Of 11 May 2005, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:149:0001:0013:EN:PDF. erişim tarihi 23.06.2011.

Declaration of the Committee of Ministers on protecting the dignity, security and privacy of children on the Internet, https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=Decl(20.02.2008)&Language=lanEnglish&Ver=0001&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864 erişim tarihi: 07.06.2010.

Declaration on freedom of communication on the Internet, https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=37031 erişim tarihi: 07.06.2010.

Derelioğlu, Yasemin ve Ün, Duygu, (2007), "Çocukların İnternet ve Cep Telefonu Kullanımına İlişkin Alışkanlıklarının İncelenmesi", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi. 4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi*, 22 - 24 Ekim 2007, RTÜK Yayınları, Ankara.

Digital Game-Based Learning, http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Game-Based%20Learning-Ch5.pdf erişim tarihi: 06.12.2010.

Dökmen, Üstün (2009), "Ekran Önündeki Çocuk, Ekran Arkasındaki Büyük", *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı,* 27 Mart 2009, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi.

Duran, M.Ragıp (2008), "Çocuk ve Medya", (Ed.) Yasemin Giritli İnceoğlu, *Medya ve Çocuk Rehberi,* Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.

Dülger, Murat Volkan (2004), *Bilişim Suçları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Dünya Çocuk Hakları Günü Raporu, http://www.bilka.org.tr/page.asp?id=78 erişim tarihi: 12.09.2010.

Elden, Müge ve Yeygel, Sinem (2006), "Web Sitelerinin Geleceğin Tüketicileri Olarak Çocuklar Üzerindeki Etkisi", *3. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi,* 6-8 Kasım 2006, RTÜK Yayınları, Ankara.

Elkind, David (1989), dan akt.Öcel, 2002, 2002:274, İletişim ve Çocuk: İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklam Etkileşimi, İstanbul Üniversitesi Yayınları:İstanbul.

Elkind, David (1999), *Çocuk ve Toplum Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler,* (Çev: Demet Öngen), Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara.

Erdoğan, İrfan ve Korkmaz, Alemdar (2005), *Popüler Kültür ve İletişim*, Erk Yayınları, Ankara.

Eroğlu, Erhan (2003), "Çocuk-Internet İletişimi: Çocuğun Dünyaya Bakışında Yeni Bir Pencere", *I.Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı,* 13-15 Ekim 2003, RTÜK Yayınları, Ankara.

Erol, Gülbuğ (2009), "Medya ve Etik: İnternet Haberciliğinde Nesnellik, Etik İlkelerin İçeriği, Uygulamadaki Sorunlar ve Televizyon Haberciliği İle Karşılaştırılması", *Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve Etik Sempozyumu*, 07-09 Ekim 2009, "Bildiriler", Elazığ.

Ertürk, Yıldız Dilek (2005), "Psikososyal ve Çevresel Felaketlerin Aktarıldığı Televizyon Haberlerinin 7-12 Yaş Çocuklar Üzerindeki Stres Etkileri", *2.Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali ve Kongresi,* 4-6 Nisan 2005, RTÜK Yayınları, Ankara.

Ertürk, Yıldız Dilek ve Gül, Ayşen Akkor (2006), *Çocuğunuzu Televizyona Teslim Etmeyin*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Ertürk, Yıldız Dilek (2003), "Çocuk Hakları Açısından Kitle İletişim Araçları", *I.Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı,*13-15 Ekim 2003, RTÜK Yayınları, Ankara.

European Commission, improvement of industry codes for Video Games, http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/618&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en Brussels, 22 April 2008, Press Release. erişim tarihi: 09.06.2010.

European Commission, Principles and guidelines for the Community's audiovisual policy in the digital age, http://europa.eu/legislation_summaries/audiovisual_and_media/l24223_en.htm erişim tarihi:08.06.2010.

European Commission, Protection of minors, http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/tvwf/protection/index_en.htm erişim tarihi: 08.06.2010.

European Commission, Protection of minors- Video Games, http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/minors/video/index_en.htm erişim tarihi: 08.06.2010.

European Council Recommendation of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998H0560:EN:HTML 12.06.2010.

European Community, Initiative of the Republic of Austria with a view to adopting a Council Decision to combat child pornography on the Internet, (1999/C 362/06), http://www.cyber-rights.org/reports/c36206.pdf erişim tarihi: 15.08.2010.

European Parliament resolution on the Commission communication 'Study on Parental Control of Television Broadcasting' , http://www.europarl.europa.eu/omk/omnsapir.so/pv2?PRG=DOCPV&APP=PV2&LANGUE=EN&SDOCTA=7&TXTLST=1&POS=1&Type_Doc=RESOL&TPV=PR

OV&DATE=051000&PrgPrev=TYPEF@A5%7CPRG@QUERY%7CAPP@PV2%7CFILE@BIBLIO00%7CNUMERO@258%7CYEAR@00%7CPLAGE@1&TYPEF=A5&NUMB=1&DATEF=001005 erişim tarihi: 10.06.2010.

Evik, Ali Hakan (1998), *Çocuk Suçlarının Yargılanması ve Yaptırımların Uygulanması Rejimi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Fatih Projesi, http://fatihprojesi.meb.gov.tr/site/projehakkinda.php erişim tarihi: 14.12.2010.

Giritli,Yasemin İnceoğlu (2005), "İletişim Çalışmalarında Yeni Bir Alan: Medya Okuryazarlığı", *I.Medya Okuryazarlığı Konferansı,* 23-25 Mayıs 2005, İstanbul.

Gökkaya, Şevket (1995), "Çocuk Hakları Sözleşmesine Konan Çekinceler", *İstanbul Dergisi*, Cilt 69, No: Ekim-Aralık, s.612-615.

Götz, Maya, Lemish Dafna, Aidman ve Amy Moon Heysung (2005), *Media and the Make-Believe Worlds of Children: When Harry Potter Meets Pokémon in Disneyland,* Lawrence Erlbaum Associates Inc., New Jersey.

Green Paper on The Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services – SUMMARY) (http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/minors/gp_re_en.htm). Erişim tarihi: 11.08.2010.

Giroux, Henry A. (1995), Animating Youth: the Disnification of Children's Culture, *Socialist Review*, Sayı:24, No:3, s.23-55.

Gül, Ayşen Akkor (2002), "Sayısal Ortamda Zararlı Televizyon Yayınlardan Çocukların Korunması Üzerine Avrupa Birliği Çalışmaları", *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, Sayı: 1, s.49-74.

Gültan, Seçkin (2003), *Bilgi Toplumu Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri*, ATAUM Yayınları, Ankara.

Güneş, Sadık (2001), *Medya ve Kültür: Sessiz Yığınların Kültürel İntiharı*, Vadi Yayınları, Ankara.

Güvenli Web'de Oyunlar, http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/oyunlar erişim tarihi: 14.01.2011.

Güvenli Web Online Çocuk Araştırması, http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/online-%C3%A7ocuklar-ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1 erişim tarihi: 14.01.2011.

Güvenli Web İnternetteki büyük tehlike, http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/internetteki-b%C3%BCy%C3%BCk-tehlike erişim tarihi: 14.01.2011.

Güvenli Web, Sübyancı çete çökertildi, http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/d%C3%BCnyan%C4%B1n-en-b%C3%BCy%C3%BCk-s%C3%BCbyanc%C4%B1-%C3%A7etesi-%C3%A7%C3%B6kertildi erişim tarihi: 14.01.2011.

Güvenli Web, çocukların sanal dünyada savunması, http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/avrupa-%C3%A7evrimi%C3%A7i-%C3%A7ocuklar-ara%C5%9Ft%C4%B1rma-projesi-%C3%A7ocuklar-sanal-d%C3%BCnyada-savunmas%C4%B1z erişim tarihi: 14.01.2011.

Hanley, Jennifer A. *FOSI (Family Online Safety Institute) Report*, Cyberbullying – A Global Concern.

Hans-Bredow-Institut for Media Research at the University of Hamburg, *Final Report Study on Co-Regulation Measures in the Media Sector,* Study for the European Commission, Directorate Information Society and Media Unit A1Audiovisual and Media Policies, http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/library/studies/coregul/final_rep_en.pdf erişim tarihi: 07.06.2010.

Hatemi, Hüseyin ve Serozan, Rona (1993), *Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul.

Hee-Hang, Seung ve Pınar BACAKSIZ, "Çocuk Pornografisi", (Ed.) Kayıhan İçel, *Özel Yaşam, Medya ve Ceza Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Ho, Samuel M.Y ve Lee, Tatia M.C (2001), "Computer usage and its relationship with adolescent lifestyle in Hong Kong", *Journal of Adolescent Health,* Sayı:29, No:4, s.258-266.

Hobbs (1994)'ten aktaran Adnan ALTUN, *Türkiye'de Medya Okuryazarlığı*, İlköğretmen Eğitimci Dergisi, Ankara 2008.

How Tv Affect Your Child, http://kidshealth.org/parent/positive/family/tv_affects_child.html American Academy of Pediatrics (AAP). 1999. Media Education. Pediatrics erişim tarihi: 20.05.2010.

http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/HCeken.html erişim tarihi: 23.10.2010.

Huston, A. C., ve Wright, J. C. (1996), "Television and socialization of young children", (Ed.) T. M. MacBeth, *Tuning into young viewers: Social science perspectives on television,* Thousand Oaks, CA.

Hürriyet Gazetesi, "Türkiye'ye çocuk fuhuşu için geliyorlar" haberi, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5328864.asp?m=1&gid=112&srid=3428&oid=1 erişim tarihi: 22.10.2010.

ICC 2008 Report, (2008) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına dair Sözleşme'ye İlişkin Genel Yorumları 2006-2008, , International Children's Center (ICC). http://www.icc.org.tr/en/bulletins/ICC%202008%20December_combined.pdf, erişim tarihi 08.04.2010.

İlkogretim Çağındaki Çocukların Tv Alışkanlıkları, RTÜK, http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/arastirmalar/ilkogretim_cagindaki_cocuklarin_tv_aliskanliklari.pdf erişim tarihi: 03.06.2010.

İnal, Kemal (2007), "Türkiye'de Çocukluk: Nereye!", (Ed.) Selda İçin Akçalı, *Çocuk ve Medya*, Ebabil Yayıncılık, İstanbul.

İnal, Emrehan (1998), *Reklam Hukuku ve Aldatıcı Reklamlar*, Beta Yayınları, İstanbul.

İnan, Ali Naim (1968), *Çocuk Hukuku,* Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

İnceoğlu, Yasemin (2007), "Medyayı Doğru Okumak", (Ed.) Nurçay Türkoğlu ve Melda Cihan Şimşek, *Medya Okuryazarlığı*, Kalemus Yayınları, İstanbul.

Intel Türkiye Çocuk-İnternet Araştırması, http://e-psikoloji.com/forum/archive/index.php/t-8629.html erişim tarihi: 20.04.2010.

İnternet Üzerinde İletişim Özgürlüğü Üzerine Deklarasyon, http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/internet_deklarasyon.htm erişim tarihi: 20.11.2010.

ICC, Mayıs 2006 Raporu, http://www.icc.org.tr/tr/yayinlar/may06.pdf erişim tarihi: 23.09.2010.

Irish Child Trafficking and Pornography Act, Section 5, http://www.irishstatutebook.ie/1998/en/act/pub/0022/sec0005.html#sec5 erişim tarihi: 10.11.2010.

Irish Child Trafficking and Pornography Act, Section 6, http://www.irishstatutebook.ie/1998/en/act/pub/0022/sec0006.html#sec6 erişim tarihi: 10.11.2010.

İstanbul Çocuk Ve İletişim Günleri, http://tiaistanbul.org/dosya/2010/iletisim_ve_cocuk_ozel_sayi.pdf erişim tarihi: 12.10.2010.

Japan Tightens the Ban on Under-Age Sex, New York Times, May 19, 1999. www.preda.org

Jones, David P.H. ve Ramchandani, Paul (1999), *Child Sexual Abuse:Informing Practice from Research*, Londra.

Kalkan, Servet (2008), *Televizyon yayınlarındaki zararlı içerikten küçüğün korunması (Uluslararası Hukuk, Türk Hukuku, ve K.K.T.C. Hukuku'nda mevcut düzenlemelerin incelenmesi)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarım Ekonomisi Bölümü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kandemir, Ceyhan (2003), "Çocuk Hakları Bağlamında Televizyon Programları", *I.Uluslararası Çocuk Ve İletişim Konferansı*, 13-15 Ekim 2003, RTÜK Yayınları, Ankara.

Kartarı, Asker (2006), "Çocuk Medyayı Nasıl Algılar?", *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı,* 27 Mart 2009, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi.

Kavak, Ferdi (2005), *Çocuk Haklarının Korunmasında Polisin Görev ve Yetkilerinin Uygulama Açısından Değerlendirilmesi,* T.C.Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Polislik Çalışmaları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kellner ve Share, (2005)'den aktaran Defne Özonur Çöloğlu, Deniz Özalpman, *Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Projesi Üzerine Bir Değerlendirme*, Marmara İletişim Dergisi, İstanbul 2009, s. 374.

Kellner, Douglas (2001), "Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası", Çev: Gülcan Seçkin, *Doğu Batı*, Sayı:15, s.195- 226.

Key findings of the Get Safe Online Report, 2007, UK.

KFF Media Research, http://www.kff.org/entmedia/upload/8010.pdf erişim tarihi: 22.07.2010.

Kidder, R. M. (1999). Six trends for our moral future. Erişim Tarihi: 11.09.2010 http://www.globalethics.org/newsline/members/issue.tmpl?articleid=0323001901437 7

Kirsh, Steven J. (2006), *Children, Adolescents and Media Violence: A Critical Look at the Research*, Sage Publications Inc, California.

Kirsh, Steven J. (2010), *Media and Youth: A Developmental Perspective,* Wiley-Blackwell Publication, United Kingdom.

Kraut, R. Kiesler, S. Boneva, B., Cummings, J., Helgeson, V., ve Crawford, A., (2002), "Internet paradox revisited", *Journal of Social Issues*, sayı:58, s49–74.

Kurtuluş, Kemal ve Kurtuluş, Sema, Konsolide edilmiş ICC Reklam ve Pazarlama İletişimi Uygulamaları Kodu www.icc.tobb.org.tr/haberduyuru/ICC-A5.doc

Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/438.html erişim tarihi: 14.05.2010.

Lemish, Dafna (2007), *Children and Television: A Global Perspective,* Blackwell Publishing, MA, USA.

Lenhart, Amanda ve Madden,Mary (January 3, 2007), *Pew Internet Project*. Senior Research Specialist, Social Networking Websites and Teens: An Overview.

Levy, Elizabeth (2007), "Children and the Internet", *4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi*, 22-24 Ekim 2007, RTÜK Yayınları, Ankara.

Livingstone, Sonia ve Haddon, Leslie (2010), Introduction, (Ed.) Sonia Livingstone ve Leslie Haddon, "Kids Online: Opportunities and risks for children", The Policy Press, Britain.

LSE Media and Communications EU Kids Online, www.eukidsonline.net erişim tarihi: 15.09.2010.

Magid, LJ. (2003) "Child Safety on the Information Highway", http://www.safekids.com Masterman, Len (1985), *Teaching the Media,* Routledge, London.

McCrum Sarah - Bernal, Paul, *Çocuklarla Görüşme: Medya Mensupları için Hazırlanmış Eğitim Paketi*, UNICEF.

Medya Okuryazarlığı ve Türkiye'de Uygulama Alanları, http://bote.hacettepe.edu.tr/BTO40108/upload/unite_3.pdf, erişim tarihi: 03.06.2010.

Melek, Salih (2009), "Basın-Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün Medya Ve Etik Bağlamında Önerileri", *Medya ve Etik Sempozyumu,* 07-09 Ekim 2009, Bildiriler, Elazığ. Mengü, Seda Çakar ve Akım, Feride (2005), "Çocukların Ahlaki Gelişimleri Üzerinde Reklamların Etkisi", *2.Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı*, 4-6 Nisan 2005, RTÜK Yayınları, Ankara.

Mutlu, Erol (2008), Televizyonu Anlamak, Ayraç Kitapevi, Ankara.

National Centre for Technology in Education WATCH_YOUR_SPACE 2008 Survey www.webwise.ie/GenPDF.aspx?id=2728). erişim tarihi: 10.08.2010.

Net Gazete, Çocuğa karşı şiddet ulusal eylem planı, http://www.netgazete.com/News/750857/cocuga_siddete_karsi_ulusal_eylem_plani.aspx erişim tarihi: 05.01.2011.

Nizam, Feridun (2007), *Türk medya mevzuatının Avrupa Birliği medya mevzuatı ile uyumlaştırılması ve karşılaşılan sorunlar,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Norton Online Family Report, http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/files/Norton_Report.pdf erişim tarihi: 14.01.2011.

NTVMSNBC, 26.07.2006, http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/380184.asp, erişim tarihi: 12.10.2010.

Nyakas, Levente (2007), "Protection Of Minors In The Digital Era- A Challenge Of European Audiovisual Policy", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi 4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi*, 22 - 24 Ekim 2007, RTÜK Yayınları, Ankara.

Odabaşı, H. Ferhan, Kabakçı, Işıl ve Çoklar, Ahmet N. (2007), *İnternet, Çocuk ve Aile*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Odabaşı, Yavuz (2004), Tüketici Nereye Gidiyor?", *Krallarla İletişimin İncelikleri, Tüketici Yüzyılında Pazarlama, MediaCat Forum*, 22-23 Ocak 2004, İstanbul.

Onat, Yasemin ve Akço, Seda (2007), "Çocuk Odaklı Habercilik", (Ed.) Sevda Alankuş, *Çocuk Hakları ve Habercilik*, IPS İle İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.

Onur, Bekir (1994), *Toplumsal Tarihte Çocuk*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Öcel, Nilüfer (2004), "TV Çocuk Programlarında Biçim, İçerik, İşlev ve 5-14 Yaşın Program Seçimi Üzerine", *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi,* s.372-373.

Öktem, Ferhunde (2009), "Ekran Önünde Çocuk", *Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Politikaları Çalıştayı,* 27 Mart 2009, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi.

Özgen, Murat (2003), "Türkiye'de Yasal Mevzuat ve Mesleki Etik Bağlamında Çocuk Ve Medya İlişkisinin Değerlendirilmesi", *1. Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı,* 13-15 Ekim 2003, RTÜK Yayınları, Ankara.

Öztürk, Derya (2007), *Bilgisayar Oyunlarının Çocukların Bilişsel Ve Duyuşsal Gelişimleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi,* T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Paker, K. Oya (2007), "Çocuk Temsilleri ve Medya Okuryazarlığı Eğitimi", (Ed.) Selda İçin Akçalı, *Çocuk ve Medya,* Ebabil Yayıncılık, İstanbul.

PEGI, http://www.pegi.info/en/index/id/23/ erişim tarihi: 12.12.2010.

Pembecioğlu, Nilüfer (2006), *İletişim ve Çocuk: İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklam Etkileşimi,* Ebabil Yayıncılık, Ankara.

Polat, Oğuz (2007), *Çocuk İstismarı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Polat, Oğuz (2007), *Çocuk Pornografisi*, Nokta Kitap, İstanbul.

Postman, Neil (1995), *Çocukluğun Yok oluşu,* İmge Yayınları, Ankara.

Postman, Neil (2004), *Televizyon: Öldüren Eğlence; Gösteri çağında Kamusal Söylem*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Press release #8: *Social networkers and wireless networks users provide "rich pickings" for criminals* Get Safe Online Week 2007 12th November, 2007.

Principles and Guidelines for the Community's Audiovisual Policy in the Digital Age, Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services
http://europa.eu/legislation_summaries/audiovisual_and_media/l24030a_en.htm.
erişim tarihi:08.06.2010.

Psychosocial Paediatrics Committee, Canadian Pediatric Society, 2003: 2.

Radikal gazetesi, Çocuk Hakları ve Gazetecilik: Hak Temelli Perspektif Projesi, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetayV3&Date=&ArticleID=989787&CategoryID=99 erişim tarihi: 08.10.2010.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (2006), *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması*, Ankara.

Rajani, Meena Kumari ve Chandio, Muhammad Saleem (2004), "Use of Internet and its effects on our Society", *National Conference on Emerging Technologies, s.*158-161.

Recommendation Rec(2006)12 of the Committee of Ministers to member states on empowering children in the new information and communications environment, https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1041181 erişim tarihi:09.06.2010.

Recommendation CM/Rec(2009)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to protect children against harmful content and behaviour and to promote their active participation in the new information and communications environment, https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1470045&Site=CM erişim tarihi: 08.06.2010.

RTÜK Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas Ve Usulleri Hakkında Yönetmelik, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=c0962d2a-0248-4fd1-8755-593949538046 erişim tarihi: 03.02.2011.

RTÜK, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=63c2d050-4661-4553-bae1-2274bb8780c erişim tarihi: 03.02.2011.

RTÜK, (2003), İletişim Şurası 20-21 Şubat 2003, RTÜK Yayını, Ankara.

RTÜK (2006), *İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Araştırması*, RTÜK Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı, Ankara.

RTÜK- TVYD Yayıncılık Etik İlkeleri, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=ceb44980-c47e-4364-9b6a-1e3242552102 erişim tarihi: 03.02.2011.

RTÜK (2007), *Televizyon Haberleri İzleme Eğilimleri Araştırması*, RTÜK, Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı, Ankara.

RTÜK (2007), *Radyo Dinleme Eğilimleri Araştırması*, RTÜK Yayınları, Ankara.

RTÜK (2009), *Radyo Dinleme Eğilimleri-2,* RTÜK Yayınları, Ankara.

RTÜK (2009), *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması* – 2, Ankara.

RTÜK Başkanı Prof. Dr. Davut Dursun'un açıklaması, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=5605f266-84ca-4328-90db-2b53ab31515b erişim tarihi: 03.02.2011.

RTÜK 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=5a3cac1e-b6d9-4b23-bc7a-8dcd671fceba erişim tarihi: 03.02.2011.

Safer Internet for children – May 2007, *Qualitative Study In 29 European Countries Summary Report*, This survey was requested by Directorate General Information Society and Media and coordinated by Directorate General Communication, European Commıssıon Directorate-General Information Society and Media, Versailles.

Safer Internet Programme in Poland, http://www.childcentre.info/projects/internet/saferinternet/poland/dbaFile14112.pdf erişim tarihi: 12.11.2010.

Semerci Z.Bengi (2006), *Birlikte büyütelim: Çocuk Ruh Sağlığı*, Alfa Yayınları, İstanbul.

Semerci, Bengi (2007), *Ergen Ruh sağlığı: Aileler ve Ergenler için*, Alfa yayınları, İstanbul.

Senn, James (1995), *Information Technology in Business*'dan aktaran Serkan Biçer, Türkiye'de İnternet Yayıncılığı ve Avrupa Birliği'ne Uyum, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Master Tezi, Ankara 2006, s.45.

Serozan, Rona (2005), *Çocuk Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul.

SHÇEK Dünya Çocuklarının Ticari Amaçlarla Cinsel İstismarina Karşı 3.Kongre Raporu, http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pdf/Dunya.Cocuklarin.Ticari.Amaclarla.Cinsel.Istismarina.Karsi.3.Kongresi_Brezilya-Katilim-Raporu.pdf erişim tarihi: 06.08.2010.

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi, http://www.rtuk.gov.tr/sayfalar/DosyaIndir.aspx?icerik_id=5b94d670-7130-4074-b33c-397733612639 erişim tarihi: 03.02.2011.

Smith, Peter K., Mahdavi, Jess; Carvalho, Manuel; Fisher, Sonja; Russell, Shanette; ve Tippett, Neil (2008), "Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, Sayı:49, No:4, s.376–385.

Sprafkin, Joyce, Gadov, Kenneth D. ve Grayson, Patricia, "Effects Of Cartoons On Emotionally Disturbed Children's Social Behavior In School Settings. Child", *Psychology Psychiatry,* Sayı: 29, No: 1, s. 91-99.

Şendağ, Serkan ve Odabaşı, H.Ferhan (2006), "İnternet ve Çocuk: Etik Bunun Neresinde?" 6.*Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı*, KKTC, 19-21 Nisan 2006, sayı: 3, Gazimağusa.

T. C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2008), *Çocuk Programları Ve Bu Programlarda Yayımlanan Reklamların İçerik Analizi Araştırması,* T. C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, İstanbul.

T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *İnternet Kullanımı ve Aile,* Ankara, (2008), T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadın ve Medya Politika Dökümanı, http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/media.pdf erişim tarihi: 04.09.2010.

T.C.Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Reklam Yönetmeliği, https://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfaNo=3491 erişim tarihi: 23.05.2010.

T.C. İçişleri Bakanlığı AREM, İnternet ve …, http://www.arem.gov.tr/yayin/internet_ve.pdf erişim tarihi: 21.10.2010.

T.C. Ulaştırma Bakanlığı İnternet Kurulu, http://kurul.ubak.gov.tr/netkrl/ik_anasayfa erişim tarihi: 22.11.2010.

T.C. Ulaştırma Bakanlığı İnternet Kurulu, http://kurul.ubak.gov.tr/netkrl/ik_cocuk erişim tarihi: 22.11.2010.

Tarhan, Nevzat (2010), *Psikolojik Savaş Gri Propoganda,* Timaş Yayınları, İstanbul.

Tekdemir Volkan ve Gültekin Mücahit, "Uniage bir yapım olarak Shrek serisindeki negatif içeriğin çocuk gelişimi açısından incelenmesi", *Akıl Oyunları Akademisi*.

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, http://www.tib.gov.tr/node/39 erişim tarihi: 12.03.2011.

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı tarihçe, http://www.tib.gov.tr/kat/tarihce erişim tarihi: 12.03.2011.

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı internet, http://www.tib.gov.tr/kat/internet erişim tarihi: 12.03.2011.

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı ile yapılan online oyunlar konulu röportaj, http://www.tib.gov.tr/content/tib-internet-daire-ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-ile-yap%C4%B1lan-online-oyunlar-konulu-r%C3%B6portaj erişim tarihi: 12.03.2011.

The Federal Communications Commission, Children's Internet Protection Act, http://www.fcc.gov/cgb/consumerfacts/cipa.html erişim tarihi: 14.09.2010.

Türk Ceza Kanunu, http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.5237&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=türk ceza kanunu erişim tarihi: 14.05.2010.

Türkiye Gazetesi, "Çocuk İstismarında Yüz Kızartan Tablo", http://www.turkiyegazetesi.com/HaberDetay.aspx?haberid=486534 8 nisan 2011.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Bildirgesi, http://www.tgc.org.tr/bildirge.html erişim tarihi: 03.07.2010.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/862.html erişim tarihi: 14.05.2010.

UNICEF Türkiye, http://www.unicef.org/turkey/gl/_gl1.html erişim tarihi: 03.06.2010.

UNICEF Türkiye Raporu, http://www.unicef.org.tr/tr/content/detail/9/progress-for-children-2006-2.html erişim tarihi: 03.06.2010.

Yıldız, Filiz (1995), Televizyon Yayınlarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tez Çalışması, İstanbul.

Televizyon, Çocuklar ve Saldırganlık (1985) *Kitle iletişim Araçları ve Şiddet* konulu Hürriyet Vakfı ve Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen seminer tutanakları. İstanbul: Hürriyet Ofset.

Tokgöz, Oya (1982), *Televizyon Reklamlarının Anne-Çocuk İkilisine Etkileri: Eskişehir Ve Yozgat'ta Yapılan Alan Araştırmaları*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

Tokgöz, Oya (2004), "Üç kuşak çocuk ve medya", *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*, 15-17 Ekim 2003, Ankara Üniversitesi Çocuk Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇOKAUM) Cumhuriyet'in *80. Yılında Disiplinlerarası Bakışla Türkiye'de Çocuk IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildiriler,* Ankara Üniversitesi Basımevi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara.

Topuzoğlu, Aşkın Yaşar, (2000), "Medya ve Çocuk Hakları: Yazılı ve Görsel Medyanın Çocuklarla İlgili Yayınlarda Uyması Gereken Yasal Düzenlemeler", *I. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı*, İstanbul Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.

Trend Micro çocuk istismarına savaş açtı, http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/trend-micro-%C3%A7ocuk-istismar%C4%B1na-sava%C5%9F-a%C3%A7t%C4%B1 erişim tarihi: 14.01.2011.

Tunç, Derya Çakır (2008), *Çocuk Hakları Sözleşmesinin Eğitim Politikalarına Yansımaları Konusunda Milli Eğitim Bakanlığı Uzmanlarının Görüşleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Turow, Joseph ve Lilach, Nir (2000), "The internet and the family 2000: The view from parents, the view from kids. Report from the Annenberg Public Policy Centre", *University of Pennsylvania*, Pennsylvania.

Tursun, Turgay H. (2004), *Avrupa Birliği Elektronik İletişim Mevzuatı ve Yayıncılık Sektörü*, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Yayınları, Ankara.

TÜİK (2006), *Türkiye İstatistik Yıllığı*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.

Tümkan, Fahri, *Televizyondaki Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkisi* www.talimterbiye.mebnet.net/Dergi/4.pdf erişim tarihi: 12.05.2010

Türkiye Büyük Millet Meclisi Çocuk Hakları İzleme Komitesi Çocuk Haklarının Korunması Ve Geliştirilmesinde Parlamentonun Rolü Konulu Çalıştay Raporu, 30 Eylül 2010, http://www.cocukhaklari.gov.tr/condocs//haberler/30_eylul_2010_calistay_raporu.pdf erişim tarihi: 14.11.2010

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ve British Council Türkiye. Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu- Çocuk www.tgc.org.tr/COCUK-TR-ENG.pdf. erişim tarihi: 03.07.2010

Türkiye'de Yetişkinler haftada 6 saat oyun oynuyor, http://www.guvenliweb.org.tr/aileler/content/t%C3%BCrkiyede-her-%C3%BC%C3%A7-yeti%C5%9Fkinden-biri-haftada-6-saat-oyun-oynuyor erişim tarihi: 14.01.2011.

Tüzün, Ümran, (2002), "Gelişen İletişim Araçlarının Çocuk ve Gençlerin Etkileşimi Üzerine Etkisi", *Düşünen Adam*, Sayı:15, No:I, s.46-50.

Uğurlu, Mustafa Özge (2009), "Reklamların Etik ve Post Modern Kodlar Ekseninde Okunması", *Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve Etik Sempozyumu*, 07-09 Ekim 2009, Bildiriler, Elazığ.

Uluslararası Ticaret Odası Reklam Uygulama Esasları, http://hukukcu.com/modules/mysection/item.php?itemid=143 erişim tarihi: 13.09.2010.

Uzunay, Yusuf ve Mustafa Koçak (2005), "İnternet Üzerinde Çocuk Pornografisi Ve Mücadelede Yaşanan Sıkıntılar", *Turkish Journal of Police Studies*, Sayı: 7, No:1, s.97-116.

Uzunkaya, Esra, Mahmutoğlu, Fatih Selami ve Dursun, Şeyda (2010), *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul Barosu Yayınevi. İstanbul.

Ünver, Yener (2005), *Çocuklar ve Suç- Ceza*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Vered, Karen Orr (2008), *Children and Media Outside the Home: Playing and Learning in After-School Care,* Palgrave Macmillan, New York.

Wartella, Ellen ve Robb, Michael (2008), "Historical and Recurring Media Concerns", (Ed.) Sandra L.Calvert ve Barbara J. Wilson, *The Handbook of Children, Media and Development,* Wiley-Blackwell, UK.

Weber, Sandra ve Dixon, Shanly (2007), *Growing Up Online: Young People and Digital Technologies*, Palgrave Macmillan, New York.

Wilson Helen W., Stover Carla Smith ve Berkowitz, Steven, J. (2009), "The relationship between childhood violence exposure and juvenile antisocial behavior: a meta-analytic review", *Journal of Child Psychology and Psychiatry,* Sayı:50, No:7, s.769–779.

Yavuzer, Haluk (2001), *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yaycı, Esra (2007), *Bilişim Suçları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yörükoğlu, Atalay (1996), *Çocuk Ruh Sağlığı,* Özgür Yayınları, İstanbul.

_____ (2007), *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk,* Özgür Yayınları, İstanbul.

Yüzer, T. Volkan, (2006), "Günlük Yaşamda İnternet ve Medya İlişkileri", *Selçuk İletişim Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Sayı:4, No:2.

Zengin, Nilüfer (2007), *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi 4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi*'ne katıldığı sunumu, Çocuk Bedeninin Medyada Yer Alma Biçimleri http://bianet.org/bianet/medya/102468-cocuk-bedeninin-medyada-yer-alma-bicimleri erişim tarihi: 19.03.2011.

Zuckerman, D.M., Singer, Dorothy G., ve Singer, Jerome L. (1980), "Television viewing, children's reading, and related classroom behaviour", *Journal of Communication*, Sayı: 30, No:1, s.166-174.

EK

Uluslararası Televizyon Yayıncılık Düzenlemeleri

Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri) Genel Kurul'un 14 Aralık 1990 tarih ve 45/112 sayılı kararıyla kabul ve ilân edilmiştir.[352]

IV. TOPLUMSALLAŞTIRMA SÜRECİ

D.Kitle iletişim araçları

40. Kitle iletişim araçları, gençlerin, çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bilgi ve belgelere ulaşmalarını sağlamaya özendirilmelidir.

41. Kitle iletişim araçları, gençlerin toplumdaki olumlu rolünü belirginleştirmeye özendirmelidir.

42. Kitle iletişim araçları, toplumda gençler için sunulan hizmetler ve olanaklar hakkında istihbarat yayınlamaya özendirilmelidir.

43. Genelde kitle iletişim ve özelde de televizyon ve sinemayı pornografi, uyuşturucu ve şiddete az yer vermeye, şiddet ve istismarın sunumunu çocuk için olumsuz açıdan vermemeye, özellikle çocuklar, kadınlar ve kişisel ilişkiler söz konusu olduğunda gurur incitici ve aşağılayıcı sahnelerin gösterilmesinden kaçınmaya ve eşitlik ilkelerini ve eşitliğe dayanan örnekleri işlemeye yönlendirmelidir.

44. Kitle iletişim araçları, toplumsal plan üzerindeki rolleri ve sorumluluklarının öneminin, keza gençler üzerindeki uyuşturucu ve alkol istismarı ile ilgili mesajları ile yaratacakları etkinin bilincinde olmalıdırlar. Bu etkiyi, mesajlarını tutarlı ve yansız biçimde yayınlayarak bu istismarı önleme hizmetine adamalıdırlar. Tüm düzeylerde uyuşturucu sorununa karşı duyarlılık kazandıracak etkili kampanyalar düzenlemeyi özendirmelidirler.

[352] http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=14120 erişim tarihi: 10.10.2010

Uluslararası Hukukta Çocuk Haklarını doğrudan veya dolaylı korumaya yönelik birçok sayıda sözleşmeler yapılmıştır. Bu sözleşmelerin isimleri şunlardır:

- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- Çocuk Haklarının Uygulanmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi
- Küçüklerin Korunması Konusunda Makamların Yetkisi ve Uygulanacak Kanuna Dair sözleşme

Çocuk hakları ile ilgili Uluslararası sözleşmelere göz atmak istersek:

Çocuk Haklarıyla İlgili Diğer Belgeler

Çocuk Hakları ile İlgili Protokoller ve Bildiriler

- 1919 Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi
- 1948 Çocuk Esirgeme Kurumları Birliği Çocuk Hakları Bildirgesi
- 1959 Tarihli BM Genel Kurulu Çocuk Hakları Bildirgesi
- Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Durdurulması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol
- Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin BM Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri)
- Avrupa Sosyal Şartı
- BM Özürlü Kişilerin Haklarına Dair Bildiri
- BM Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi
- Çocuk Haklarının Uygulanması konusundaki Avrupa Konvansiyonu'nun (European Convention on the Exercise of Children's Rights) 25.1.1996 imzaya açılmıştır,

ülkemizde 9 Haziran 1999 tarihinde imzalanmış; onaylanması ise Bakanlar Kurulu'nca 12/3/2002 tarihinde kararlaştırılmıştır.[353]

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun:

Kabul Tarihi: 09/12/1994

Kanun No: 4058

Resmi Gazete Tarihi: 11.12.1994

Resmi Gazete Sayısı: 22138[354]

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Resmi Gazete Tarihi: 27/01/1995

Resmi Gazete Sayısı: 22184

Geçerli Dili: İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça

Depoziter: Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri

Türkiye'nin İmza Tarihi: 14.09.1990

Onay Şekli: Onay Kanunu-Bakanlar Kurulu Kararı

İhtirazi Kaydı: "Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 17, 29 ve 30 uncu maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır."

ÇHS'nin güvence altına aldığı haklar ve taraf devletler için öngörülen yükümlülüklerin özetle şu şekilde sıralanması mümkündür:

- Yaşam hakkı ve çocuğun yaşamını sürdürmesini ve gelişmesini sağlama,
- İsim taşıma hakkı,
- Uyrukluk kazanma hakkı,
- Ana-babasını tanıma ve onlar tarafından yetiştirilme hakkı,
- Uyrukluğunu, adını ve aile ilişkilerini kapsamak üzere, kimliğini koruma hakkı,
- İsteği dışında ana-babadan ayrılmama ve ana babadan ayrılmış çocuğun onlarla düzenli biçimde kişisel ve doğrudan ilişkiler kurma hakkı,
- Ana-babası ayrı devletlerde oturan çocuğun onlarla kişisel ve doğrudan ilişkilerde bulunma hakkı,

---

[353] http://www.shcek.gov.tr/cocuk-haklarinin-kullanilmasina-iliskin-avrupa-sozlesmesi-onayi.aspx, erişim tarihi: 06.08.2010.

[354] http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/24448.html, erişim tarihi: 14.05.2010.

- Kendisini ilgilendiren her sorun karşısında düşüncesini özgürce dile getirme hakkı ve kendisini ilgilendiren yargısal ya da yönetsel kovuşturmada dinlenilme olanağı,
- Söz ve ifade özgürlüğü hakkı,
- Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı,
- Dernek özgürlüğü hakkı,
- Barışçı toplantı özgürlüğü hakkı,
- Özel yaşamına, ailesine, konutuna ve iletişimine yönelik keyfi ya da haksız karışma ya da saldırılara karşı yasal korunma hakkı,
- Çocuğun ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bilgiye ve araç gerece ulaşması için kimi özendirici önlemler alma,
- Çocuğun yetiştirilmesi ve gelişmesinin sağlanmasında ana ve babanın ortak sorumluluk taşıdığı ilkesinin sağlanmasına çaba gösterme,
- Çocuğun her türlü şiddete, bedensel ya da zihinsel saldırılara, terk ya da ihmale, kötü davranışlara ve sömürüye karşı korunması için tüm önlemleri alma,
- Aile çevresinden yoksun olan çocuğun, devletten özel koruma ve yardım görme hakkı,
- Evlat edinme konusundaki temel düşüncenin, çocuğun üstün çıkarı olduğuna inanma,
- Özürlü çocukların, eksiksiz ve uygun bir yaşam sürdürme ve özel bakımdan yararlanma hakkını tanıma,
- Çocuğun, olabilen en iyi sağlık düzeyinden ve tıbbi bakım ile rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanma hakkını tanıma,
- Çocuğun sosyal güvenlik hakkını tanıma,
- Çocuğun eğitim hakkını tanıma, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı çocuğun kafasına yerleştirmeyi amaçlama,
- Yerli halktan ya da etnik, dinsel yahut dilsel azınlıklardan olan çocukları, kendi kültürüne sahip olma, dinine inanma ve onu uygulama ya da kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakmama,
- Çocuğu her türlü cinsel sömürü ve şiddete karşı koruma,
- Çocukların kaçırılmaması, satılmaması ya da fuhşa konu olmamaları için tüm uygun önlemleri alma,

- Çocuğa işkence edilmemesi; zalimce insanlık dışı ve aşağılayıcı ceza verilmemesi, yasadışı ya da keyfi olarak özgürlüğünden yoksun bırakılmaması,
- 15 yaşından küçükleri askere almama.[355]

[355] Mesut GÜLMEZ, İnsan Haklarında Gelişmeler: Çocuk Hakları, İş Güvencesi ve Sosyal Şart Alanında Gelişmeler, İnsan Hakları Yıllığı, C. 16, Yıl: 1994, 111-136. s. 116

ÖZET

Hazırlanan tezde, "İletişim alanında çocuklara ilişkin ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemelerin değerlendirilmesi" konu edilmiştir. Konuya ilişkin televizyon başta olmak üzere internet ve bilgisayar oyunları gibi iletişim araçlarında çocuklara ilişkin düzenlemeler araştırılmıştır. Konuya ilişkin olarak ulusal düzenlemeler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği Sözleşme ve kararları dikkate alınarak hukuki değerlendirmede bulunulmuştur. Bu kanuni dayanaklar ve konu üzerine yapılan bilimsel araştırmalar gözden geçirilerek çocukların kitle iletişim araçlarıyla ilişkisi tespit edilmiştir. Çocuk çalışmalarında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin, çocuk-televizyon ilişkisinde Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi Görsel-işitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nin ve çocuk-internet ilişkisinde Avrupa Siber Suç Sözleşmesi'nin temel alınmasının önemi ortaya çıkmaktadır. İletişim alanında çocukların korunması için hukuki düzenlemelere medya ve bilgi okuryazarlılığının eşlik etmesinin gerekliliği anlaşılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çocuk, televizyon, internet, hukuki düzenlemeler

ABSTRACT

The aim of this thesis is to evaluate national and international legal documents about the child in the context of media. The legal documents about the children for the mass media which are –particularly television- radio, internet and pc games are researched. By taking into account national legal documents, the decisions and Conventions of European Union and Council of Europe, legal recommendation about the child in the context of media has been practiced. The legal documents and scientific information about the relationship between the child and the media have been collaborated to reach to a fulfilling explanation about the topic. It has been critically provided that United Nations Convention on the Rights of the Child is the core for child studies, Audiovisual Media Services Directive (AVMS-D) for child-television relations and The Council of Europe Convention on Cybercrime for determining child-internet relations. It is reached to a conclusion that to handle a secure and healthy mass media domain for children, legal documents should cooperate with media literacy and digital literacy.

Keywords: Child, television, internet, legal documents

ÖZGEÇMİŞ

07.07.1984 tarihinde İstanbul Üsküdar'da doğan Gülbin Ayşı ATEŞ, İstanbul Kadıköy Anadolu Lisesi'ni 2002 yılında bitirdi. 2002-2006 yılları arasında eğitim gördüğü Ortadoğu Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji bölümünü şeref öğrencisi olarak tamamladı. Halen Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde tez öğrencisi olarak yüksek lisans çalışmalarını sürdürmektedir. 2007 yılı Şubat ayında Emniyet Genel Müdürlüğü Sağlık İşleri Daire Başkanlığı'nda Psikolog olarak memuriyet hayatına başladı. Aynı yıl Eylül ayında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu İzleme ve Değerlendirme Dairesi'nde Üst Kurul Uzman Yardımcısı olarak atanarak görevlendirildi. Çok iyi derece İngilizce ve başlangıç düzeyi İtalyanca dillerini bilen Gülbin Ayşı ATEŞ, evlidir.